

* Vogt per
Sundby Hf Litten

Bibliotheca Collectanea.

D-18/76
Donné au Mois de May 1767. par I. E. M^r l'Evêque
de Kyjov par l'Entremise de M^r le conseiller de
Minasovics

BIBLIOTEKA UNIERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0115068

51-58

Illustrissimo ac Celsissimo Domino,
Domino

CASIMIRO LEONI
S A P I E H A,

Magni Ducatus Litvaniæ

PROCANCELLARIO,

Slonimensi, Luboszanensi, Volpenfi, &c. &c.

G V B E R N A T O R I.

Domino ac Patrono Gratiofissimo.

PA. ZALVSKI

Historiam Litvanam, operâ
ac studio Reverendissimi
Patris Alberti Kojalowicz
affabrè elucubratam & ab
ipsis gentis hujus incuna-
bulis coeptam, perque juventam aduf-
que virilem ætatem diductam, meis vero
sumptibus nunc demum exscriptam, si

★ 2

cui

7646

cui alii, quàm Tibi, inelyte Heros, inscriberem, piaculum propè inexpiabile videri posset. Tu etenim ex illa familia nomen ortumque trahis quæ inter Litvanas non solum antiquissima, & nî fides vetustissimorum Annalium vacillet, vel ipsa Olgerdi tempora anteit, aut certè coæquat; verum etiam, ob res domi forisque præclarè gestas, audit præclarissima, huiusque operis partem occupat haut postremam. Ex hac viri omni ævo fortissimi ac prudentissimi, maximi Senatores ac bellicosissimi Imperatores, non aliter quam ex equo Trojano, cætervatim prodiere, quorum Catalogum texere, nec mei ad præsens est instituti, nec mearum virium. Satis erit unum vel alterum solum recensuisse. Inprimis de Bogdano Palatino Minfcen. extat apud scriptorem non incelebrem, omni cedro dignum

dignum Elogium. *Vir inquit ille, benevolentia & humanitate præcipuus ideo in bello felix.* Et iterum ibidem, de Andrea Palatino Polocen. ita scribit: *Erat strenuus & fortis, quia nunquam crudelis.* De altero verò Andrea, Palatino Novograden. magni illius Ioannis filio, qui sub Rege Sigismundo I rebellionem Ruthenicam in ipsa, quod ajunt, herba oppressit, dignum memoratu est, quod viginti quatuor millia Moschorum cum Tartaris devicerit, & ad internecionem usque deleverit, prout ex antiquis monumentis refert Paprocius nostras. Quid memorem Parentem Tuum laudatissimum? Is sanè iudicio sapientissimi Regis Stephani præ tot reliquis dignior habitus, quem Curia suæ Regiæ, tanquam fidum Achatem perpetuo addiceret. Post cuius verò Regis excessum, ad summos in Republica honores, gradatim

tim ascendit, tandemque Dux Exercituum M. D. Litvaniæ post magnum illum Litvaniæ Scipionem Chodkevicium, suffragio totius Reipubl. fuit declaratus. Quam ille nactus Spartam adeò exornavit, ut redivivum crederes in ipso Chodkevicium. Sed ad Te ipsum, inclyte Heros, mea properat Oratio. Tu sanè jure quodam proprio, hujus operis dedicationem Tibi vindicas. Nam ut cætera taceam, quæ Tu in Toga ac Pace hætenus gessisti; qui legationem ad Moscoviæ Principem, gravissimis in Reipubl. negotiis, ea in ætate, quæ, etsi non annis prudentia tamen maturuerat, subiisti, ac laudabiliter absolvesti: qui summos in Reipubl. Magistratus, ea fide atque integritate administraisti, ut quod in Te desideret quisquam, non habeat, quod vero miretur, ac imitetur, plurimum: qui literarum

rarum ac literatorum fautor semper fuisti eximius: promotor verò earundem beneficentissimus: qui Academiam Viliensem bonarum mentium excultricem, fecundamque literarum altricem, professione publica Iuris Civilis & Canonici, qua hucusque erat destituta, primus exornasti, inque ejusdem Doctores magnifica stipendia ex proprio ærario Tuo contulisti. Illæ insuper in Sago & bello nuper adeò res fortiter gestæ, si parii silentio involvi neutiquam possunt. Cum enim perruptis fidei ac subjectionis repagulis, licentiosa Cosacica tempestas, in universam Rempubl. Polonam detonare cæpisset, & jam etiam ipsi Litvaniæ ingrueret, Tu inprimis, Heros magnanime, imperterritito pectore eam primus excepisti, Tuique Exercitus robore discussisti, ac Rempubl. periculosissimo tempore servasti.

servasti. Ita ut Tibi Liberatori ac Con-
servatori Litvaniæ, meritò Litvaniæ de-
beatur Historia. Accipe ergò Illustrissi-
me Heros serenâ fronte de meis mani-
bus opus præsens Historicum, quod Tibi
Author ipse consecratum esse voluit,
meque in numerum Clientum Tuorum
gratosè suscipe, benignè fove ac cle-
menter conserva. Dantisci anno 1650,
die 1 Iulii.

Illust^{ma} Celsit. Tuæ

Devotissimus Cliens

GEORGIUS FÖRSTERUS.

A V-

A V T H O R I S
P R Æ F A T I O
ad eundem
Illustrissimum Dominum
CASIMIRVM LEONEM
S A P I E H A M.

ILLUSTRISSE DOMINE,
*Quo tempore Litvana hac Historia,
ex eruditorum censurâ, in apertum pro-
spectare cæpit, publicam Litvania inco-
lunitatem magnâ sui parte Tuæ Celsitudini innixam
reperit. Quare cum absque Patrono prodire non aude-
ret, neminem alium ante Celsitudinem Tuam ambire
potuit: ne videlicet aliunde sibi quæreret patrocinium,
quam ubi Publicæ Rei præsidia advertebat. Profectò
fato quodam ita Res Litvana agitur; ut inter Dome-
sticos motus, adversus suprema pericula è Sapiehana
Domo prima veniant præsidia. Graves olim Avorum*
* * * memo-

P R Æ F A T I O

memoria, ex Glinfciana factione incubuerat tempeftas; atque, fi ad deftinatam prodicionem Rufforum defeftio acceffiffet, extrema futura. Verum confilia rebellium maturè à Ioanne Sapieha deprehenfa, Regi indicata contrariis artibus oppugnata; eo ipfo robur amiferunt quòd ante quam ex integro coaluiffent in lucem fuiffent protracta. His verò ipsis luctuofis menfibus, quando à Morte Vladiflai IV Zaporovviana rebellio, Ruffis, Scythicifque legionibus fuccincta, tot agreftes in excidium Nobilitatis armauerat; quanta vaftitas Litvaniam exercuiffet? nifi Sapiehana præfidia in tempore fubmiffa, retardando hoftium progressui præfto adfuiffent. Sub præfenti difcrimine, multis in fuam folum rem intentis, multis nihil ultra verba vacuaque rebus confilia promentibus, multis inter fpendiorum licitationem hærentibus, pauci folo Honefto, germanoque Honefti premio Famâ contenti, laborantis patriæ curis fe fe impendebant: porro inter hosce paucos Tua Celfitudo militem de proprio lectum, ita oportunè bifariam hofti frenando objecit: ut & Ruffiæ albæ ulteriores provinciæ, & propinquior Polesiæ Litvania, integritatem fuam illi,

A V T H O R I S.

illi, aut ante omnes, aut inter primos, debeant: Privatus hæc loquor, fed ex mente, fenfuque Reipublica: cuius nomine, hoc ipfo 1649 Chrifti nati anno, ultima Ianuarii die, publicæ gratiæ Senatu Equeftrique Ordine in Comitibus Cracoviensibus præfente acta funt; quod periclitanti in Litvania Reipubl. non manipulis fed integris fubfidia tuleris. Atque hæc quidem, cumulatiùs & pro merito narrata illius ætatis hiftoria ad pofteritatem transmittet: hic tamen obiter attingenda neceffario erant; ut teftatum faculis facerem Hiftoriam Litvanam non potuiffe à me aliter in publicum mitti quam fub Tuae Celfitudinis patrocinio. Neceffe enim omnino erat, ut idem effet Hiftoriæ Litvanæ Patronus, qui Rei Litvanæ præcipuus vindex. Quare cum ex publica omnium bonorum gratulatione in confeffo fit, à Tua Celfitudine, infigni in patriam pietate, ftudio incredibili, fumptibus magnificis, Rem Litvanam his luctuofis temporibus, maxime promoveri: ut non ad confpectum modo, fed etiam fub peculiare patrocinium Tuae Celfitudinis hæc Hiftoria Litvana admittatur, fingularis erga Patriam, Rerumque ejus incrementa amor

PRÆFATIO AVTHORIS.
*amor Sapientiano ac præsertim Tuo pectori genuinus,
facile persuadebit.*

Celsitudinis Tuæ

Cliens infimus

ALBERTUS WIIUK KOJALOWICZ,
Soc. Iesu.

FACULTAS.

EGo Infra scriptus Soc. Iesu per Provinciam Litvaniæ
Præpositus Provincialis, potestate mihi ad id factâ ab
Admodum Reverendo P. nostro Vincentio Caraffa Præ-
posito Generali, facultatem concedo, ut Historiæ Litva-
niæ pars prior à P. ALBERTO KOJALOWICZ scri-
pta & ab aliquot ejusdem Societatis Iesu Theologis re-
visa ac approbata typis mandetur. In quorum fidem has
litteras manu mea & Convento Officii sigillo munitas de-
di. Vilnæ 25 August. anno Domini 1649.

Locus sigilli.

ANDREAS KLINGER.

HISTO-

^I
HISTORIÆ LITVANÆ

PARS PRIOR,

De rebus Litvanorum ante susceptam
Christianam religionem.

LIBER I,

De rebus Litvanorum ante Italorum in
Litvaniam adventum.

Historiam Litvanam, singulari ^{Historiæ}
sedulitate parique fide, è Rus- ^{Litvanæ}
forum atque Crucigerorum ^{scribendæ}
monumentis erutam, pri- ^{ocasio.}
mus ferè vulgaverat Matthias
Strykowski Osoftevitijs, *Canonicus* Samo-
gitæ, gente Polonus, vir sua ætate pereru-
ditus. Longè tamen minore operæ pretio
id præstitit, quàm vel ipse ex æquo spera-
bat, vel labor impensus merebatur. Rerum
enim ab eo comprehensarum notitia, ne-
que loco ultra terminos, intra quos gesta
sunt; neque tempore, ad posteritatem mul-
tùm

tum propagari poterat. Vtrumque autem evenire, necesse erat; quod liber Polono sermone conscriptus, exterorum quidem usibus planè inutilis esset: domi verò, distractis pridem paucis exemplaribus, brevi interiturus videretur. Optabant itaque non pauci, ad auctoris rerumque ipsarum memoriam in securo reponendam, librum iteratò sub proelum mitti: & quidem latinè loquentem, ut à pluribus posthac intelligeretur. Non omninò votum hoc probabam. Nam quemadmodum latinarum literarum cultus, in patria nostra in dies cumulatius excrescens, meritò exigere videbatur; ut juventuti quispiam scriptor ad manum esset, è quo cum domesticæ Historiæ cognitione, Romanæ linguæ notitiam gustumque, à tenero hauriret: ita non leviter vereri oportebat; ne si candidus nimis interpretes integrè universa è patrio sermone reddita latinè vulgaret; auctorem optimè de Litvania meritum, at plerisque locis extra leges Historiæ liberè inter suos provectum, censuræ eruditi

Lecto-

Lectoris obnoxium faceret. Quare ita aliorum desideriiis faciendum erat satis, ut auctoris opinio integra relinqueretur. Quod quanquam præstitum à me, nullatenus confirmare ausim: tentatum tamen esse, ingenuè fateor. Inde verò pronum erit non malevolo Lectori advertere, quid à me exigere debeat, quidve ab illo, cujus nomen non dissimulavi: ut ita utriusque labore, absque alterutrius injuria, si velit, frui possit. Neque enim Historiam novo à me labore concinnatam, sed ex annalibus Matthiæ Stryikovii excerptam, ad ordinem legesque literarias, quantum tenue ingenium, & longè minor eruditio, inter alia severiora studia, permittet, redigere aggredior.

Atque ut inde mihi scribendi sit initium, unde rerum scribendarum; profectò fidem, quæ scriptoribus semper inter primas curas, nullibi ferè minùs Historia apud posteros meretur: quàm ubi populorum progressus, ad primam originem ac veluti fontem revocat. Mutatio sedium, atque

A 2 appel-

*Origo Lit-
vanorum.*

appellationum, vicissitudine plurium sæculorum implicata, ita sæpè veritatem confundit; ut eam à fabulis expeditam promere, negotium sit omninò insuperabile. Initia enim rerum publicarum intra barbariem plerumque concepta, scriptoribus caruerunt: Maturior deinde earum ætas disciplinis variis ad humanitatem exculta, quidquid inter natales suos humile deprehenderit, ut alienum respuit: solaque ea in veris & suis numerat; quæ altiùs surgunt, magisque ornant. Exteri verò Scriptores alienorum plerumque non admodum curiosi sunt: & quamvis exactiùs quandoque consignent, quidquid cum assumpta scribendi materiâ, gestorum series confudit, in cæteris tamen illam veri speciem sequuntur, quam vulgaris fama obtruserit; multum, ut solet, de falso trahens. Quòd si insuper affectu aliquo stylum ferri permiserint: *tota planè, sub odio aut emulatione, veritas disperit. Dissidia enim animorum, occulta quadam vi, finitimis ingenerari videntur, quæ armis quoque quiescentibus, stylo obstinatè prosequi,*
pleris-

plerisque mos est. Hæ ipsæ fortasse causæ sunt, cur de origine & moribus Litvanorum & pauca prodita, & ex iis multa incerta, pleraque apertè falsa, circumferuntur. Illud tamen apud omnes extra controversiam: Univerfam hanc Sarmatiæ Europææ portionem, quæ Prussiam, Samogitiam, Curo-niam, Livoniam, Esthoniā, Litvaniam, Iatvieziam seu Subsylvaniam, aliasque aliquas à Venedico mari remotiores terras complectitur, ab illis olim populis habitatam fuisse, quibus communis ut sermo, ita & origo cum Litvanis. Gothos eos alii, Cimbros alii fuisse volunt, ex insulis Gothici Oceani egressos. At verò quoniam numerosissimi hi populi mutatis primis sedibus totâ latè Europâ, sub diverso nomine sæpiùs exundarunt; non est planum, quo nomine ab externis scriptoribus appellentur ii ipsi, qui nostratibus dicuntur Prussi, Litvani, Samogitæ, Lotavi, Iatvingi, Poloucii, Piecinigi. Mihi inter tot ambages, ubi cardo rei solis conjecturis vertitur, delectum instituenti, non leve argu-

*Herulorum
populares
Litvani.*

mentum è Wolfgango Lazio fuerit, antiquitus eos populos Herulos nuncupatos. Hic, scriptis præterito sæculo commentariis, Septentrionalium populorum mutationes eruditè vestigans, cum lib. 20, in Herulorum mentionem devenisset, memorat eorum reliquias Italiâ pulsas in Megapolitano territorio confedisse, Verulosque nunc dici. Sermo illis, à reliquis circumjacentibus populis omninò discrepans est; cujus, ut exemplum Lectori scriptor exhiberet, vulgari eorum linguâ sacram Orationem cubitalibus literis executus est. Hanc cum attentius legerem, eandem omninò magnâ parte esse deprehendi, cum illa, quam inter Litvanos ac Lotavos, usus hodie retinet. Herulis proindè veteribus, Litvaniam, & reliquas ejusdem gentis provincias, sedem atque originem fuisse vix possum ambigere. Accedit, quòd leges & instituta Herulorum, paria sint illis, quæ de Majoribus Litvanorum varii prodiderunt. Vtrisque iidem ferè in religionibus ritus: utrisque olim mos propinquos, senio aut morbo spem

bo spem omnem evincente confectos, trucidandi: mancipia, equos, canes, & quidquid in vivis carum habuissent, funerali rogo, unâ cum defunctorum cadaveribus exurendi: aliaque sexcenta. Ipsa vetera Ducum ejus gentis nomina, similium vocum affinitate, ad commune populorum iisdem terris progressorum genus, legentis memoriam retrahunt. Quis enim Zivibundum, Algimundum, Narimundum audiens, non facilè cogitet Herulum quempiam aut Longobardum nominari? Hæc porrò nomina Litvaniæ Principum sunt. Populi nimirum Litvanis loco finitimi, origine ac lingua focii, à Sclavinis Duce Lecho Sarmatiam ingressis, sedibus suis moti, atque ab iisdem per convicium (uti quidam annotarunt) Sclavonico vocabulo Vandali dicti sunt. Longobardi etiam, quorum primas sedes Lotaviæ finitimas Scriptorum aliqui collocant, à longiore barbæ pilo vulgari Lotavis ac Litvanis sermone *Ilgabarzdaii* nuncupati, à Russis fortè è Sarmatiâ exacti, Germaniam primùm, tum

tum alias Romanorum provincias invaserunt. Heruli denique, variis occasionibus à regione sua avulsi, sæpiùs imperium Romanum, ipsamque Italiam infestarunt: paulò post ex hostibus focii, inter auxiliares copias recens, pluribus sæculis stipendia sub Romanis signis meruerunt. Qua autem potissimum occasione, quove sæculo, aliqua Gothorum aut Cymbrorum, aut (quod propius vero est) Herulorum tribus, Litvani dici cæperint, nihil uspiam certi reperio. Illi primùm ante alios exerrant, qui huic appellationi annos ab Italogum adventu supputant. Placet illis Italos in hæc regiones delatos, seu exilii locum, seu erroris terminum Italiam nuncupasse: quòd, inter barbaras terras, dulce patriæ nomen conservare voluissent: sed paulatim posteris memoriam præteritorum deponentibus, tempus sensim literas permutasse, & Italiam in Litaliam, tandem in Litvaniam transformasse. Alii potiùs, vel à littore in quod primum peregrini exscendissent, vel à littore tubæ nomen ductum contendunt.

Vocum

*Vnde Lit-
vania no-
men & de
Littalano
seniore.*

Vocum similitudine illi capiuntur: vernaculo enim sermone Litvania, Littuva seu Littuba dicitur. Certè quanquam multæ Latini sermonis reliquiæ inter Litvanas voces passim occurrant; imò inflexione ipsæque accentuum varietate, ultra alias Sarmaticas linguas, ad Latinam & Græcam sese acclinent: leve adhuc inde est argumentum, pro adducta suspicione. Livonibus enim seu Lotavis ac Litvanis, similis sermo est; æquè Latinis Græcisque vocabulis inspersus: cum tamen ad eos nec nominis communio, nec commercia advenarum Italogum pertigerint. Quemadmodum igitur Livoniæ, ita Litvaniæ nomen, Italogum in eas partes adventu antiquius est. Latinæ verò, Græcæque linguæ vestigia, quæ inter hos populos hæserunt, ab ipsis indigenis illata sunt. Post plures illi annos, per Italiam aut Thraciam in castris exactos, cùm majore identidem numero domos repeterent; ultra opulentas prædas, exteræ linguæ usum ad suos reportabant. *Vetus est, & commune malum: extra patriam,*

B

triam, de peregrino aliquid haurire; atque fastidium rerum domesticarum præferre: Et ut supra vulgus sapere videantur, voces exterarum, patriis abolitis, per intervalla substituere. Ad eos igitur magis animus ac fides propendit, qui unam aliquam Herulorum tribum, Alanos olim dictam, existimant: sedemque ejus (in ea Litvaniæ ora, quæ Samogitiæ propior Nemeni seu Chrono, Vilia seu Neride, & Duna fluviis intercipitur) Alaniam primum, posterioribus verò annis, Littalaniam & Litvaniam à Principe suo Littalano seu Littuone juniore nuncupatum.

*Alani à
Principe
suo dicti
Litvani.*

Anno 366. Valentiniano enim Primo per Orientem imperante, Heruli, Gepidæ, Alani, magnis copiis in varias sese Romani imperii provincias effuderunt: in Germania cum latè cædibus atque igne sævirent, Alani ad Rhenum in Sicambros impegerunt: atque ab iis, repressi, ac propè deleti. Accisis eâ clade Herulorum viribus, cum nec ulterius laceratæ legiones securè promoveri possent; nec loco, quem ceperant, diu consistere: Dux Copiarum Littalanus auctor fuit,

fuit, ut maturo in confinia receptu, quæ supererat, juventutem periculo exemptam, meliori fortunæ fervarent. Arreptum est avidè consilium, non tam Ducis auctoritate, quam hostium metu urgente. Fugientibus similiores in Prussiam sese receperunt. Vitatâ enim patriâ, quam ingredi sine probro non poterant; profugis, proxima ex sociorum provinciis Prussia, occurrebat. Ibi Littalanus, magistratu inauspicatò militiæ gesto, more gentis abiit. Nulli nimirum tunc illis domi Principes erant, nulli Iudices, imò nulla in commune societas: sed familias singulas per agrum ac nemora dispersas, propinquior tantum cognatio colligebat. Rumor verò hic de ingenti Alanorum strage, ac desperatus reliqui ex cæde militis reditus; eos, qui castris inepti, domi manserant, plurimum sollicitos habuit. Circumspiciebant sese: atque inde latera finitimorum injuriis obnoxia; hinc amissis quos opponerent vi-

*Alanorum
in Prussiam
adventus.*

præsentius, quàm convasatis omnibus in Prussiam migrare. Nec difficile fuit factu: cùm conclamatum fuisset ad iter, tenuem fortunam ditissimus quisque facile curru cepit: neque multum impedimentorum erat ex reliqua re familiari; cujus copia, ultra necessaria armenta, non extendebatur. Suscepta in fidem libenter à Prussis natio finitima: non enim metuebant periculum à populo, religionibus, linguâ, ritibus, origine, socio: quem supra tot publicæ pacis vincula, novum etiam hoc beneficium arctiùs ad concordiam obligabat. Gaudebant accessionem virium non levem factam, eo potissimum tempore, quando finitimi populi sedibus ad Vistulam promotis, arma jam ex propinquo incipiebant Prussiæ intentare. Sed crescentibus deinde per mutua connubia utriusque gentis familiis, multitudo hosti formidabilis, sibi propè fatalis evasit. Vix in se ipsam per domestica odia non concidit. Vbi primum cultus ager deficere; mox potentiores, tenuioribus exactis, aliena usurpare, & posses-

fessio-

fessionum fines pro cupiditate prolatos, vi invadere: hinc jurgia ac lites; nec alius controversiarum exitus, quam ille, quem absque lege ac Magistratu viventibus, feroces animi primùm occupant: nempe per mutuas cædes. Quanquam non tam exitus hic controversiarum erat, quàm fons perpetuus odiorum: cùm injurias alii promovent, alii amoveant cædibus; ipsas deinde cædes, totis mutud ulciscuntur castris. Status hic rerum omnium perturbatissimus, barbaria licet pectora tangebat: neque etiam illa, ita omnem humanitatem exuerant, ut non sentirent; præsertim, cum quæ in aliis vel detestarentur vel lugerent, eadem in se suisque timere, illi magis cogerentur, qui innocentiores. Cum igitur ex pacis cupiditate, tædium turbarum, animos occupasset; de remediis primùm singuli apud se agitare, tandem cum amicis communicare. A privatis in publicos congressus, res derivata, prudentioribus grata accidit, probataque est vehementer. Duplex consilii genus animo suc-

*Veidewu-
tas primus
Prussorum
atque Ala-
norum
Princeps.*

B 3

curre-

currebat. Vnum, ut Princeps legeretur, qui singulorum cupiditati legem auctoritate sua poneret; agros limitibus definiret, de controversiis decerneret; jus belli ac pacis summum haberet. Alterum, ut coloniis aliquot ab se dimissis, Respublica populi multitudine, velut corpus sanguinis exundantis imminutione, relevaretur. Neutrum tamen statim perfici potuit. Soluti hactenus omni legum metu, sub arbitria Magistratus ire, refragabantur: & nemo primus, ad peregrinas sedes per pericula quærendas, paterno agro excedere, volebat. Attamen ad consentiendum tam salubri consilio, vel tempus ipsum feroces animos emollivit; vel necessitas, si quid residuum de duro supererat, perfregit. Nam qui variis expeditionibus Romani imperii provincias pervagati domi considerant; pacem publicam, velut portum à tot naufragiis, curiosius perquirebant. Adverterant illi, *quietem publicam, communi sub iisdem legibus ac Magistratu, societate consistere: idemque in sua patria factum studiosè cupiebant.*

piebant. Sed qui primus manum operi ad-moveret, nullus erat: tum quòd ratio, qua res adeò insolens perficeretur, non appa-
reret; tum quòd inter feroces legumque ac imperiorum impatientes populos, de tanti negotii eventu, desperaretur. Ausus est tamen rem arduam aggredi Veidewu-
tas, ætate grandis, familiâ copiosus, tribu Alanus. Fuerat viro à natura, ingenium versatile & audax, atque in agendo dexte-
ritas mira: accedebat, quòd diuturnis ex-
tra patriam stipendiis, fortitudinisque mi-
litaris opinione, & inter suos princeps ha-
beretur, & inter hostes clarus. Duo ille potissimum agenda menti præfixerat. Gen-
tem ferocem ad humanitatem aliquantum componere, ut facilius illi esset Principis cum summâ potestate incumbentis patien-
tia: tum ita successus temperare; ut si con-
silia Principis eligendi populo placuissent, ille Princeps diceretur, qui solus ferre Prin-
cipem, reliquos docuisset. Cùm igitur in-
ter publica gentis comitia, privatus de præficiendo omnibus uno Duce sermo fuisset

fuiſſet illatus ; & plerique propenſas ſententias ad Rempublicam ſub commune caput redigendam , apertè præſeferrent : petitâ acceptaque dicendi copiâ , ancipites adhuc reliquæ concionis animos , in ſuas partes eum agreſti hac oratione pertraxiſſe traditur. *Niſi* , inquit , *apibus ipſis ſtultiores eſſetis* : res , de qua agitis , pridem concordiam apud vos , atque optatos eventus , habuiſſet. *Nam* quibus res familiaris inter manus eſt , probè ſcitis , tanto apum examini unicum Regem præſſe ; penes quem ſint imperia : reliquis obſequendo intentis. Ille ſolus operas ſingulis diſpenſat , ille ocio torpentes nec laboris ferentes , alveori velut civitate , extorres agit : cetera verò in obſequium prompta , designatis laboribus ſtudioſè inſtant , nec prius quieſcunt , quàm opus ad numeros abſolutum advertant. Hæc , quæ in ſingulos dies , ſub veſtris oculis agi , certi eſtis ; in veſtra commoda prudenti imitatione tranſferte. Renunciate unum Principem , cujus imperio libertas veſtra permittatur. Ille de controverſis decernat , injurias cedeſque arceat , ſas ac juſtum tueatur , ſecuritati publicæ provideat. Quod ut rectè atque ex officio exequi poſſit , vitæ mortisque jus ei in omnes ,

cum

cum plena poteſtate eſto. Mirum quanto ut dicentem ſilentio , ita cum dicere deſuiſſet , plauſu , concio ſit proſecuta. Comitii totius , in ea quæ ſuaſerat Veidewutas conſentientis , vox unica erat. *Num Veidewutas ipſe , vellet eſſe Boioteræ* , nimirum , apum Rex ? Neque ille novi regni onus detrectare poterat : ne quod dicendo perſuaſerat , fugiendo ſuſpectum redderet. Integris itaque Comitiiis , ſummo conſenſu , primus Pruſſorum atque Alanorum (qui poſtea Litvani dicti ſunt) Princeps eſt renunciatus. Initia principatus ad ordinandam aliquam Reip. formam , quantum barbarâ aſſequi potuit cogitatione , ſtudium advertit. Plebem inprimis vagabundam , nullifque ſedibus affixam , per tribus ac cohortes recensuit , & certis villarum agrorumque limitibus circumſcripſit. Tum , hætenus actâ tantum ex hoſtico prædâ vitam & rem familiarem tueri ſolitos , agri colendi , pecorum alendorum , venationum , aliarumque ruſticarum operarum ſtudiis addixit. Leges deinde tulit , quibus vagos

*Ordinatur
Reſpublica
Pruſſorum
& Alanorum.*

C

concu-

concubitus severè inhibuit; perpetua verò conjugia, ad unam thori consortem restrinxit. Familiam tantam cuique permisit, quanta domesticis laboribus sufficeret: eadem necessitate pecorum numerum definivit. Debiles præterea, laboribusque ineptos, ali vetuit: qua in re, ita durior ejus genius humanitatis jura procul caverat, ut naturæ ipsius oblitus fuerit. Permisit enim filiis, ut parentes, ob ætatem aut morbum, labori jam impares, strangulatione è vivis expungerent: atque ita sese & domum impensis inutilibus expedirent. Istis legibus Rempubl. novam administrabat. Multum interea dissimulare cogebatur, ne *insolentia imperii* (quæ *inassueto plusquam gravis est*) ex nimia imperantis severitate, prius fastidium odiumque contraheret, quàm in consuetudinem usu abivisset. Fortunæ igitur progressus, ipse benevolis alloquiis, & mirâ comitate adjuvabat. Faciliores in dies subditi ad imperata capeSSenda reddebantur; cùm mutuam benevolentiam, quâ animi emollirentur, ac secum invicem

vicem innecterentur, variis novus Princeps promoveret artibus: potus ex aquâ melle diluto conficiendi rationem invenit ac edocuit: convivia publica, locaque amicis comotationibus destinavit: jus hospitii ut sacrosanctum esset, omnique humanitæ coleretur, gravissimè cavit. Brevi itaque effectum est, ut per hæc commercia, humanitatis dulcedine agrestes animi illecti, spem non dubiam facerent: tanta jam concordie publicæ fundamenta jacta; ut & ad constantiam in ferendo imperio satis esset, & rudibus cogitationibus aliquantum caperetur; esse aliquid, quod privatis cujusque rationibus anteponi deberet, nempe bonum commune: de quo cùm ageretur, junctis viribus ac studiis, per vitæ etiam ipsius dispendia, contra quemvis hostem decertare, expetibile atque laude dignum esse, persuasum haberent. *Bellum tamen nullum Veidewutas movit: sciebat illud solvendis, quàm firmandis legibus commodius esse, & efferratos militiæ frequentiam animos, facilius armorum desuetudine mitigari.* Vitabat castra,

in quibus usu diuturno didicerat, *multitudini in armis sese conspicienti, contumaciorem semper esse contra imperia audaciam*. Vereri etiam non ex vano cogeatur, ne si inchoata consilia, repentè vita defereret: vixdum coalescentis Principatus cursus, morte Principis abrumperetur. Iam enim ille centesimum annum transcenderat, sextum insuper supra decimum ingressus: prolem verò masculam copiosam numerabat; è qua si vel plures imperium ambirent, vel unus aliquis detrectaret obsequium, molem quam parens eduxerat, filiorum discordiis concisuram facilè pervidebat. Maturè itaque Provincias inter filios partitus, Principatum spontè abdicatum, in maiorem natu, volentibus omnibus, transtulit. Ne tamen aut Rempublicam, inter juvenum manus, omninò defereret; aut in ordinem redactus, authoritate omni, inter populares excideret: honores callidè auxit, quorum fastidium simulabat. Summum se sacrorum Regem seu Pontificem, antequam Principatu abivisset, creavit: eum qui

qui hoc magistratu deinceps fungeretur *Krive Kriveito* dici voluit. Nomen hoc, à Græco fermone derivatum, & sanctum sanctissimum significare, quidam autumant. Sedem Antistiti & sacris, in oppido Romnove fixit: lucum quernum ibidem Diis consecravit. Locus is vastatus deinde, atque excisus est à Polonis, mortem D. Adalberto supremi sacrificuli jussu illatam ulciscantibus: Oppidum verò eodem loco deinceps excitatum *sacra securis* etiamnum nuncupatur.

Pax Prussiæ fratrum Principum concordia subsistebat: hæc verò parentis, simulque sacrorum præsidis, reverentiâ. Sene deinde fatis concedente, juvenum ambitione atque levitate, respublica universa propè in ruinam impulsæ. E cineribus ferè parentis, filiorum dissidia accensa, innoxium populum, integris exercitibus commissis, miserè exercebant. Maxima belli moles incubuit, in Littalanum seu Litvonom, minimum natu, matre Alanâ aliorum novercâ genitum. Plus ut ferè solet ad

*Litvos seu
Littalanus
junior, pri-
mus Lit-
vanorum
Princeps.*

diffensionem valuit odium novercæ, quàm ad concordiam, communis genitoris memoria. Atque ut proniores sunt vulgo animi, in eam partem, in quam ejusdem nationis communione trahitur: non parum momenti Litvoni attulit, Alanâ ortum fuisse. Nam præter populum ejus Provinciæ, cui à Patre fuerat præfectus, Alani omnes apertè Litvonis partes sequebantur. Ne tamen diuturno bello populi utriusque vires ad internecionem deducerentur: Litvos, ut erat mitiore ingenio, primus ad pacem fratrum animos tentat: quam cum obstinatè aliis conditionibus negari videret, universam Alanorum gentem, Prussiæ *Anno 373.* finibus eduxit: atque ad antiquas sedes regressus, illas occupavit, quæ ducta ex Principis hujus appellatione Litvania & Lotavia seu Lotavia, vulgò vocantur. In Samogitia verò seu Sudinia, atque eâ parte Prussiæ, quam Sambiam dicimus, Saimo Litvonis frater imperabat. Populis illius provinciæ aboriginibus, constans semper, cum Litvanis amicitia fuit. Quid deinde toto
Litvo-

Litvonis Principatu actum sit, qui Reip. novæ progressus, quæ cum finitimis bella? nihil uspiam reperio. In ejus tempora incidisse videtur insignis clades Polouci-
Poloucii ab Hunnis caesi.
rum, quos Hungari seu Hunni ab Hugro fluvio, Pannoniam versus tendentes, ad Tanaim fuderunt. Erant Poloucii gens *Anno 383.* ejusdem cum Prussis, Litvanis, ac Lotavis originis: argumentum ejus rei est, ex reliquiis quas ad Phinoniæ fluvium Chorelam residuas, intra Moschi imperium, communi cum Litvanis sermone, proximo adhuc sæculo, usas esse, qui viderant testantur. Sedes Polouci-
Poloucii
orum à Volgâ fluvio, in Phinoniam usque excurrabant. De successoribus Litvonis, nihil inter scriptores habetur. Illud tamen dubio vacuum est, Alanorum seu Litvanorum copias, fuisse admixtas iis, quibus Gothi, Vandali, Longobardi, ac præcipuè Heruli, varias à Septentrione in Romanum imperium susceperunt expeditiones. Neminem igitur ægrè habere debet, si calamum extra Litvaniam extulero, & leviter ea perstrinxero, quæ
ab hoc

ab hoc ipso sæculo per Herulos primùm, deinde Longobardos, in Italia acciderunt: præsertim, quòd inde semina narrationis sequens liber ducat.

*Herulorum
extra suam
Patriam
bella.*

Ottocharus inprimis seu Odoacer Herulorum Rex, à nepote Romani Imperatoris Augustuli hoste, è Germania evocatus, Ticinum primo impetu aggressus, brevi oppugnatione in potestatem redegit, & Anno 475. Orestem Imperatoris parentem captum, in vincula conjecit. Promotis ulteriùs cum victoriâ armis, Romam occupavit; atque extinctis per Occidentem Romani Imperatoris titulis, primus exterorum Romæ regnavit: sed absque nominis, purpuræque regiæ, usu. Anno regni duodecimo insignibus aliquot victoriis Rugios confecit, Pheleteum Regem cepit, filium ejus Anno 487. Fridericum profligavit. Victus Rugius Theodorici Gothi opem implorat: Herulus semel atque iterum à Gothis profligatus, ex ea Germaniæ parte, quam vectigalem obtinebat, vires reparabat: aliquoties deinde inauspicatò congressus, non amplius

plius Fortunam aperto campo credidit, sed intra Ravennam recepit. Hîc, bello omni ad unam urbem compulso, cùm triennali obsidione neque ad pugnam hostem elicere, neque ad deditionem cogere Gothus potuisset: pacem ea conditione Herulo obtulit, ut pari dignitate uterque in Italia regnaret. Admissa conditio: non diu tamen stetit integra, seu pax, seu Regni societas, inter communis tituli non tam collegas, quàm æmulos. Theodoricus enim Ottocharum convivio humaniter in speciem acceptum, submissis percussoribus inter mensas vitâ & regno exiit: inde ad exercitum Herulorum sibi conciliandum versus, faciles eorum animos reperit. Ma- Anno 493. gna tamen pars Herulorum, ex Italia in Græciam transiit: quòd per fœdera permissum esset Byzantino Imperatori, militem inde in auxilia educere. Et quidem imperante Iustiniano singulari operâ Herulorum, Duce Gethero, ad victorias Persicas Bellisarius usus est. Pars alia advocato è patria Duce Date, ad Istrum circa No-

D

rici

Anno 553. rici fines confedit. Narfes quoque in To-tila vincendo, Gothisque per Italiam excidendis Herulorum copiis adjutus est: qui cùm recepta Italia, mortuoque Iustiano, Byzantium revocaretur, Heruli cum Ducibus Aliuto & Philimunto, inde excesserunt, ac per Liguriam in Thraciam penetrarunt, stipendia apud Imperatorem continuaturi: reliqui deinde electo per tumultum Sylvaldo Duce Valeriam occuparunt. Circa eundem annum Longobardi Alboino Duce è Pannonia egressi, vocatis ad prædæ societatem variis Sarmatiæ populis, atque inter eos Gepidis (qui Procopio teste omnium expeditionum Herulis focii fuerunt) ingenti exercitu Italiam invaserunt. Continuatum deinde longa serie in Italia Longobardicum imperium, duo ferè integra sæcula complexum est.

Anno 551. Agilulpho regnante, ad Christiana sacra gens rota transit: tam primorum plerique, Arriani; (sectam hanc in Germania & Pannonia hauserant) quàm populus, hucusque Idolorum cultor. Seculum proximum quietè

quietè fermè exactum, diuturna civilia bella exceperunt. Quare cùm ea occasio- *Anno 703.* ne partium miles possessionibus Romanæ Ecclesiæ plures injurias inferret, Stephanus Pontifex Pipini Gallorum Regis auxilia evocavit. Victi à Gallo Longobardi *Anno 754.* pacem cum Romanis non iniquis conditionibus impetrarunt. Sed mortuo Stephano Pontifice, Longobardis metu Gallorum levatis, vetus rediit ingenium. Desiderius Rex cum novis motibus intricatam Galliam spatium sibi vexandæ Italiæ relicturam speraret (ut sæpè *facilis est bellum volenti, ad sumenda arma occasio*) Romanas atque Pontificis ditiones, novis injuriis divexare cæpit. Ad Gallorum igitur auxilia rursus, Stephani exemplo, Adrianus Pontifex confugit. nec defuit Christianæ Reipublicæ Carolus Magnus: robusto exercitu Italiam ingressus, non debellavit modò, sed semel ac iterum profligatos, cum nomine excidit Longobardos. *Anno 776.*

LIBER II,

*De rebus Litvanorum, ab Italogum in Litvaniam
adventu, imperante Palæmonis familia.*

*Italogum
adventus
in Litva-
niam.*

ITalos quospiam Venedico mari in Cu-
ronensem finem, atque deinde ad ostia
Nemeni delatos, adverso fluvio in Sa-
mogitiam, & Litvaniam, penetrasse; tra-
dunt constanter omnes, quicunque res Lit-
vanorum attigerunt. In exiliumne acti,
commodam sedibus stationem vestigando?
an vi tempestatum à fociis insulis abrepti
huc appulerint? ignotum est. Constans
tamen ejus rei opinio, à majoribus propa-
gata, firmiorem fidem facit, quàm ut ad fa-
bulas, absque antiquitatis violatione, mo-
veri possit. Cæterum, in quæ tempora hæc
navigatio Italogum inciderit, quibusve ex
causis sit suscepta, cum exactiùs scriptores
explicare incipiunt: universam rerum se-
riem, plurimùm confundunt. Nam si, quem-
admodum illis placuit, vel Pompejanarum
partium navalis Legatus Libo, Victorem
Cæsa-

Cæsarem tanto intervallo declinavit; vel
Neronis crudelitatem, Attilæve clades, ali-
qui vitaturi, è fortunarum naufragio vitam
& capita huc usque extulerunt: omninò
necesse est plura sæcula, inter Italogum ad-
ventum, ac Zivibundi in Litvaniæ princi-
patum, intercessisse. Hunc tamen Princi-
pem, tertium à Palæmone aut P. Libone,
iidem scriptores numerant; ad annum in-
stauratæ salutis humanæ, ducentesium
supra millesimum.

Quis porrò crediderit tot seculis occu-
pandis trium Principum vitam atque im-
perium suffecisse? Supputanti itaque an-
norum rationes, simulque componentu nu-
merum Principum, persimile vero videtur,
Italogum in has regiones adventum, post
nonum à Christo nato seculum, contigisse.
Ardebat tunc civilibus furiis tota Italia. *Anno 900.*
Inde à Berengario, ac Ludovico, de impe-
rii jure, armis decernebatur. Inde, cum
Pontifex Romæ Ravennam excessisset:
Urbs velut emortuum absque capite ca-
daver, totusque Reip. Romanæ status, ex

Anno 908. impotentis fæminæ Theodoræ nutu, circumagebatur. Vndique alia ex aliis bella, perpetuò surgebant. Facile itaque fieri potuit, ut tot malorum sensu ac tædio, ad deferendæ Patriæ consilia, atque eximendo tot cladibus capiti, fuscipiendam peregrinationem aliqui compulsi fuerint. Sive autem fortunam fugientes, sive à victore hoste proscripti, Italia deserta cursum huc direxerunt: non facile mihi persuasero, fortuiti erroris hunc eventum fuisse. Alani fortasse, aut Heruli, (quos eâ tempestate in castris Italicis stipendia fecisse, historiæ memorant) auctores fuerunt: ut quandoquidem pacis cupiditate patriâ excederent; in eas se regiones converterent, quæ & coloniarum capacissimæ, & bellis liberæ, essent. Quacunque porrò ex causa, seu occasio, seu necessitas, tam longinquæ peregrinationis ortum habuerit; illud constanter majorum memoriâ servatum est: advenas Italos, quingentorum capitum Equites fuisse. Natalium prærogativâ, gestisque militaribus muneribus Principes cense-

censebantur; Palæmon, seu P. Libo, gente Columna: Iulianus Dorsprungus; cui pro gentilitiis ceris Centaurus: Prisper Cæsarinus, Columna: Vrsinus, & Hector; Rosæ, seu Rosirii. Hinc, & olim inter insignia Principatus Litvaniæ, Centaurus: & nunc, Columnæ. Non levis certè suspicio est, eos ex Insubria ac Ligûria prodiisse. Nam in illis Italiæ regionibus hucusque superesse familias nominum atque insignium similitudine cognatas, perhibetur. Deinde, Berengarius Italis maximè adniventibus, regno dejectus, ad reponendam hostibus per mutua damna ignominiam, Hunnos in eam ipsam regionem immisisse legitur: qui post Ticinum urbem regiam solo æquatam, universam provinciam barbarè populi, cumulatis novis cladibus, jam ex præteritis malis deferendæ Italiæ consilia agitantes, ad desperationem & fugam adegerunt. Isti itaque aut alii, (nihil enim omninò certò, in tam obscurâ re, confirmare audeo) Venedico seu Balthico mari, per exigui freti angustias Curonensem finum

Vnde hi Itali, & quando, in Litvaniam venerunt.

Anno 924.

*Progressus
Itatorum in
Litvania.*

finum invec̃ti, littus legendo in ostia Nemeni seu Chroni inciderunt: ubi is longo per Russiam Litvaniam & Prussiam cursu collectas aquas, duodecim alveis exonerat. Adverso flumine interiora continentis ingressi, ad ostium Dubissæ amnis, loco comodo, inter amœnam camporum latè à litore excurrentium planitiem, prima coloniæ novæ fundamenta jecerunt. Romano-va tunc dicta est, à posteris Romnove & Romove, Krive kriveiti postea sacrorum apud Litvanos præsidis sedes: Gedimino imperante, ab Equitibus Ordinis Theutonicorum Fratrum, vulgò Crucigerorum, funditus excisa. Inde ulterius progressi, superato Niewiazâ fluvio, ad ea loca penetrarunt, quæ ab Alanis seu Litvanis incolebantur. Excitatis ibi tumultuario opere munitionibus, præsidia imposuerunt, ut incolarum impetus, si forte vim hospitibus novis admoverent, securiùs sustineretur. Humanitate deinde, cæterisque pacis artibus, ad vicinorum animos pertentandos conversi, facilè perfecerunt; ut æquo se-

cum

cum jure, agros ab advenis coli, haud gravatè & absque injuriis paterentur; omni-que belli jure in eos abstinerent. Iam crescebat in dies potentia; jam valida, jam vicinorum cuique bello, par erat: neque tamen convalescentes in vicino alienas opes, quisquam Litvanorum aut tanquam suspectas formidare, aut tanquam hostiles oppugnare. Ingenio enim agendique dexteritate ita utebantur Itali, ut res suas domi satis firmatas haberent, & apud socios extra invidiam & suspicionem. Imò exigui temporis commercium, advenas atque incolas in unum planè confudit: nam non modò communem Rempubicam uterque populus esse sibi voluit, sed etiam sub imperium advenarum spontè Litvani concesserunt. Quemadmodum igitur, aliquot postea sæculis, Theutones armis Litvaniam, ac deinde alii Prussiam, sibi asseruerunt: sic Itali Litvaniam industriâ singulari, morumque humanitate. Ita prodigiosâ factorum vicissitudine, cùm Septentrionales gentes Italiam bello & armis lacerant,

E Itali

*Palæmon
Italus Dux
Litvanie
& Samo-
gitie.*

Itali humanitate earundem populares, domi suæ expugnant. Occupati enim eorum virtutibus animi Litvanorum non amare modò, ac colere jure hospitii atque focietatis exteros, sed honorare etiam cæperant. Mortuo Principi Palæmon communi omnium suffragio subrogatus est. Tantum virtus, etiam apud ignotos & barbaros, admirationis habet. Quid deinceps à suscepto in Litvanos Principatu, auspiciis ejus, domi militiæque fuerit gestum; altum apud scriptores silentium. Illud meritò quis admiretur? Cur Princeps hic, si Christianus, ad eadem sacra subjectos sibi populos non traduxerit? aut si Ethnicus, quomodo Italus? eo nimirum tempore, quo per universum ferè orbem, nedum per Italiam, à summis ac infimis Christus publicè coleretur. Verùm ut in ulteriore Italia, nemo fortasse aliter, quàm Christiano ritu, superis litabat: ita Provinciæ Alpibus admotæ, & primæ erant ad injuriam, barbaris ex intervallo in Italiam irrumpentibus; & ad colluviem variarum superstitionum privatim reti-

retinendam, pertinaces. Idolorum enim cultus sæpiùs instaurabatur ab iis, quorum familiis Herulorum, Gepidarum, Gothorum aut Longobardorum reliquiæ, initia dederunt. Per hos, hæreditate transscriptæ superstitiones, ad posteros propagabantur. Palæmon itaque inde oriundus, plurium Deorum venerationem, in Litvania non sustulit: quin etiam ex vetere ritu ordinatam, novis insuper religionibus auxit. Ille est, qui primam in Litvania coloniam Romanovam, religionibus servandis, ipsarumque supremo Pontifici, dedicavit: quemadmodum Petrus à Dursbuch, illi ætati, quàm nostræ propior, Livoniensium Equitum Sacerdos, & Historicus, quarto hinc ante seculo editis commentariis, observavit. Palæmonis ætatem attigisse, videtur insignis Iatvingorum clades, à Russis accepta. Populus hic, Litvanis vicinus ac socius, post plura bella fortiter cum Russis peracta, tandem Volodimiri Kijoviensium Ducum fortunatissimi, armis cessit: subactus atque libertate mulctatus, annuo tri-

*Anno 970.
Iatvingo-
rum clades.*

*Piecinigi
Ruffos pro-
fligant.*

*Litvania
à Ruffis
subacta.*

*Filii Palæ-
monis, Du-
ces Litva-
nie, Bor-
cus, Spera,
Cunaffus
feu Cunas.*

buto imperato. Natus erat Volodimirus parente Suentoflao, qui cum expeditione Thracica Græcos graviter profligasset, eodem victore exercitu, in reditu Piecinigos aggressus; militem, regnum, ac vitam paulò antè amiserat. Dux Piecinigorum Litvanus Cures, formato ex cæsi calvâ crate, illud insculpi iussisse perhibetur. *Aliena quarendo, sua amisit.* Sed nullæ tunc adhuc fortè Ruffis literæ; quantò magis Piecinigis. Dixisse igitur tantùm ea verba, Cures credendus est. Fortunam parentis correxit Volodimirus, finitimis provinciis ad imperium Rufforum adjectis: inter quas, Litvania etiam, ab aliquibus numeratur. Post administratam pluribus annis Rempublicam, è vivis abscedens Palæmon, tres filios imperio maturos reliquit. Provincias illi, ab excessu parentis in eum modum partiti sunt. Borcus ad ipsa Iuriæ amnis Nemeno illabentis ostia, Iurborco arce excitatâ, in eam Samogitiæ partem (jam enim Samogitia sese Litvaniæ adjunxerat) quæ à Iuria & Nemeno versus Curonensem

sem finum protenditur imperium obtinuit. Cunonis seu Cunaffi principatus, Nemeno, Dubissâ, Niewiazâ & Viliâ five (patriâ voce) Neride, fluviis terminabatur. Sedem curiæ in ipsis Viliæ ac Nemeni congregientis faucibus firmavit. Oppidum id, cum castello, ad auctoris memoriam Cuna dictum, hucusque inter celebriora Litvaniæ loca est. Tertius Spera longiùs aliquantò ad Orientem progressus, inter Niewiazam, Swientam, & Szerwentam amnes imperavit: Arcemque ingenti lacui imminentem permunivit. Locus de auctoris nomine Spera etiamnum vocatur. Iulianus quoque Dorsprungus in colle, naturâ loci commodissimo, arcem ad Swientam amnem excitavit, quam vulgari sermone Vilkomergiam dicimus. alteri deinde castello non procul inde fundamenta jecit, & Dziejwaltoviam, nimirum DEI possessionem, dixit, ipse inde à popularibus Dux Dziejwaltovius vocatus. Ad supremum imperii jus, & ætatis iudicio, & omnium voluntate successerat parenti mortuo Borcus:

sed hic quoque absque prole extinctus , Speræ fratri cessit. Parentatum Principi ex more gentis rogo funerali. Cineribus eodem loco cum honore sepultis : Mausolæi vice , statua imposita : illa à posteris , simul cum loco , in sacris habita ; & in tempora usque Iagiellonis Divinis honoribus culta. Auxilia deinde vicinæ Prussiæ contra Polonos aliquoties missa ; cùm eam gentem Boleslaus Chrabryarmis tentare cæpisset. Cæterùm Principatus Speræ , domi forisque fuit quietus ; sed non diuturnus. Extincto fratri Cunassus natu junior , senatus populique suffragiis successit. Quid ille ad memoriam deinceps gesserit , ad posteros non transiit. In vivis adhuc cùm ageret , ne moriendo odiorum fontem filiis ipsa hæreditate transcriberet ; maturâ principatus divisione , occurrit. Kiernusium seu Kiernum , intra Viliam , Niewiazam ac Dunam fluvios Litvaniæ præfecit : Gimbuto juniore Samogitiam attribuit.

An. 1040.

Kiernus &
Gimbutus

Divisi à patre principatus , nec damna senferunt , nec pericula , Kiernus & Gimbutus

butus Cunassidæ. Vnum esse videbatur imperium ; ubi inter Principes , & subjectos populos summa concordia. Ita his Principibus res Litvana non servata modò , sed etiam insigniter cumulata. Finitimis quoque inferre arma ausi. Necessitatem porrò belli attulit, quòd populus familiis auctus, agris ad colonias egeret. Inprimis verò verebatur non ex vano Kiernus , ne si fortè Viliam cum populo agrorum causa transgressus in hostem incidisset, isque irritatus vim propulsaret , aperta in Litvaniam via relinqueretur. Quare excludendo hosti primam coloniam ad fluvii ripam duxit, arcemque situ & præfidiis validam imposuit , Kiernoviam , Litvanis quondam urbem regiam. Locus hic nomen quidem jam inde à conditore tractum , huc usque retinet : sed quidquid hoc nomine dignum, pridem vetustate abolevit. Cùm transportatus deinde per fluvium populus , & in colonias descriptus, imminentes ripis agros colere cæpisset ; suspecta novorum vicinorum propinquitas Russos , ad injurias & arma,

Duces; ille,
Litvania;
hic, Samogitia.

Kiernovia
olim Lit-
vania Me-
tropolis,
ædificatur.

arma, excivit. Agebatur res latrocinio magis molesto, quàm justî more belli: continuis excursionibus divexabantur coloni: Kiernus & Gimbutus injuriam in speciem dissimulabant; tacitè verò expeditionem in Russiam decernunt. Ne tamen res temerè tentata, adverso eventu plus incommodi inferret, quàm esset id quod ultumibant; in omnes occasiones animo intenduntur. Tandem ipsa rei gerendæ commoditas, in destinatum bellum, suapte proclives, impulit. Polowcii Duce Sekal, semel iterumque instauratis latè populationibus, miserè universam Russiam affixerant: civiles verò dissensiones mutuis fratrum odiis Iaroslai Ducis Kijoviensis filiorum accensæ; evocatis etiam in mutuam perniciem armis Boleslâi Audacis Polonorum Regis pænè confecerant. Non negligenda occasio Kierno & Gimbuto visa: junctis viribus validam è Litvana & Samogitica juventute manum, in Russiam, diversarum cladum sensu aliò averfam, Kiernus duxit, atque primo impetu Braslaviam cepit, quæ

*Braslaviam
Russis cri-*

semper

semper deinceps Litvani juris permanfit. *pitur, Polocia vastatur.*
Inde promotis in Ducatum Polocensem, vicinofque agros, castris: quidquid pagorum Dunâ & Viliâ fluviis intercipitur, igni ac ferro populatus est. Iam opulentâ prædâ onustum militem reducebat: cùm rei ex sententiâ in hostico gestæ lætitiâ, tristis domi nuntius corripit. Lotavi finitimi ac focii populi, seu injuriarum præteritarum recordatione provocati, seu etiam prædæ cupiditate, per Ducum militumque absentiam, Litvaniam Dunæ adjacentem, & Samogitiam finui Curonenfi propinquam, vastaverant. Litvanis Ducibus, ut *Lotavia vastatur ac propè exscinditur.*
post victoriâ de Russis partem voluptatem ex domesticâ clade insolentior moror, ita gravior indignatio. Victorem itaque exercitum, è vestigio quo nuntius deprehenderat, in Lotaviam ducunt. Transmisso Dunâ, universam provinciam cædibus & flammis implent: & quod non prædæ, sed ulciscendi studio res ageretur, tantâ ferociâ nullo in omnes delectu sævitum est, ut gens tota pænè excisa sit. Qui cædibus supererant, non tam

F

com-

commiseratione sævientium, quàm sævien-
di fastidio servati, ingenti numero in ser-
vitutem abducti sunt. Hac duplici expe-
ditione finitimis partim territis, partim at-
tritis, quietus in longam senectutem Kier-
no Principatus stetit. Russi vindictâ ab-
stinebant: quòd multiplici bello interea
An. 1073. implicatis, vires in plura odia non suffice-
rent. Poloucii enim crebris prædationibus
agrestes vexabant, tumultibusque atque
incendiis magnam partem Russiæ imple-
bant. Domestica etiam inter cognatos
Duces ambitio, perpetuum alebat bellum;
non civilibus modò armis, sed etiam exte-
riorum potentiâ: hinc Polonis; inde Po-
louciis, in auxilia evocatis. Zaslaus bene-
ficio Boleslai Audacis Poloni, Dux Kijo-
viensis; cùm Vsevoldo Czernichoviæ Duci
patrimonium vi ereptum, bello repeteret;
An. 1076. victor Polouciolorum & rebellium Russo-
rum, inter suum peditem securiùs à pugnâ
inambulans, ab hoste qui Zaslavianis for-
tuitò immixtus hæserat, hastili confossus
interiit. Necem Zaslai ampliora dissidia
atque

atque inde ingentes clades subsecutæ. Tum *Litvani*
primùm respirare visâ Russia, cum Polonia *evocantur à*
amisso Rege Boleslao, ferrum à cervice *Russis con-*
Russorum removit. Odiosa illis jam pri- *tra Polonos.*
dem atque gravis Polonorum potentia
erat, florentissimis opibus fulta: eoque
periculofior, *quòd non solum vicina, sed per mu-*
tuas Russorum discordias, subsidiorum occasione in-
tra viscera Reipublicæ admissa. Comuni ita-
que omnium voluntate, bellum contra Po-
loniam decernitur. Trahuntur in societa-
tem Poloucii & Litvani. Ingentes copiæ
quadrifariam diviso exercitu, in hostiles
agros immittuntur: fit ingens undique
strages, cum populabundæ legiones ad
Vistulam usque ferro & igne penetrarent.
Redibat jam victoriâ prædaque lætus
exercitus: & *quòd hostilibus agris egressus, om-*
nia securiora putaret, ex letitia liberiùs miles in ca-
stris agere; ordines, excubias negligere; di-
sciplinam solvere. Id ubi per idoneos in- *Ceduntur*
tellexit Ladislaus Hermanus, (qui interea *à Polonis.*
exiguas copias hosti non erat ausus obji-
cere; sed à longè vestigiis abeuntium in
F 2 occa-

occasionem intentus hærebat) accelerato itinere Russos affecutus, ipso noctis primæ conticinio, somno ex securitate & hilaritate fortiùs oppressos, ingenti cum tumultu invadit, perturbatos cædit, castris exuit, prædamque omnem recipit. Prima ea Litvanis in Poloniam expeditio, alienis auspiciis suscepta, infeliciter cessit: viam autem ad diuturna plurium annorum bella, primum aperuit. Intercessere deinde mutuae Polouciolorum Hitan & Itlar Ducibus, Russorumque clades: quibus Litvaniæ pax promovebatur. *Ne tamen longa armorum desuetudine, inutilis militia juvenus redderetur: nova expeditione laceffita est Russia; vocatis ad prædæ societatem Latvingis. Ab expedito milite Luceorienses, Vlodimirienfes, Leopolitani agri, igne ac ferro latè vastati: prædaque ingens prosperè abducta. Iam Kiernus annis gravis, neque imperio neque vitæ sufficiebat. Metuebat porro cautus Princeps, ne discordiarum contagione, quam per vicinam Russiam magno ejus malo serpere videbat, Litvania corripere-*

An. 1083.

Russiam invadunt Litvani.

An. 1089.

tur.

tur. Evenissetque id fortasse, si morte ejus res ad interregnum devenissent: neque enim hæredem fortunæ suæ filium habebat. Quare convocatis proceribus & magnitudine periculi indicatâ, Zivibundum è Iuliani Dorsprungi posteris, juvenem imperio parem, filium sibi adoptat, dataque ei mox in connubium unicâ filiâ Pojatâ, dotis nomine Ducatum Litvaniæ attribuit. E vivis deinde cùm excessisset, magnificâ (quam illa ætas ferebat) pompâ elatus, in edito colle Dziewaltoviæ propinquo, sepultus est. Posita honori ejus statua lignea, quæ deinde divinis cæremoniis per plures annos culta, cùm tempestatibus tandem cessisset, lucus peramænus ibidem succrescens Vestæ dedicatus est. Attributi præterea sacerdotes, qui perpetuum ignem quercu alerent: hi superstitiosos hos ritus, ad Christiana usque tempora perduxerunt.

Ab ulteriore historiæ cursu, insignis error detinet, in quem primi Litvanarum rerum scriptores hîc impeerunt: neque à me dissimulari potest. Non enim tam mi-

De annorum & temporum rationibus.

nutus est, ut etiam non omninò curiosi Lectoris oculum prætereat. Integrum sequens sæculum alto silentio sepultum, historiæ contextum ingenti hiatu abruptit. Hunc tamen illi sine sensu prætergressi sunt, licet tanto intervallo parentem à filiis, successoremque proximum à maioribus suis divellere cogerentur. Deinde in sexaginta annos, quatuor Litvaniæ Duces attribuunt, rectâ ejusdem familiæ à proavo ad pronepotem propagatione, quorum singuli Reipublicæ administrationem cum juvenilibus propè annis susceptam, nonnisi exactâ jam ætate absolverint. quod quantum omnem fidem superet, proclive cuique est animadvertere. Illud etiam, & ad fidem, æquè difficile; & magis ridiculum est. Montuilonis posteros eorundem annorum decursu, per continuam nepotum abnepotumque successionem, ad octavam usque progeniem imperium Novogrodense transmisisse. Utinam verò tam de facili corrigi posset error, quàm advertitur. Divinare quidem possumus plures ejusdem

ejusdem nominis Principes in Litvania regnasse, atque hinc cum unius gesta alteri perperam attribuuntur, confundendorum temporum materiam præbitam. Sed in re à nostra memoriâ tantum remotâ, & vetustate omninò incompertâ, *omnis suspicio scriptorum veterum auctoritate destituta, facilius in historia errores cumularet, quàm corrigeret.* Quare ipse quoque veri incertus, totam annorum supputationem ad Mendogi usque Principatum, suspectam, ut reperi, relinquo. Cum enim præcipuum mihi sit propositum, ea quæ ab aliis consignata inveni, sub compendium latinè mittere: absque vitio me facere puto; cum temporum seriem ut ab eisdem distinctam accepi, immutatam adjungo.

LIBER III.

*De rebus Litvanorum obtinente Principatum,
familiâ Iuliani Dorssprungi.*

Zivibundus Litvania, Montivilo Samogitia Ducis.

Zivibundus à morte Kiernusii Princeps renunciatus, Columnis, quibus Palæmoniadæ in ceris utebantur, Centaurum suæ gentis insigne adjunxit; & relictâ Dziewaltovia; sedem Principatus Kiernoviam transtulit. *Facilius ex propinquo in omnes rei gerendæ opportunitates excubare poterat, & firmandis Reipublicæ viribus, juventutem finitimis excursionibus ad justî belli labores exercere. Russia, ipsa propinquitate in aperto erat: hæc, ob civiles suorum tumultus, exterorum injuriis facilis credita.*

Bella inter Russos & Lituanos vario eveniunt.

Nec tam Principis voluntas, quàm spes prædæ apud egentem tunc populum, pluribus militiam persuasit. Agebatur res mira celeritate: ostensum simul bellum, & illatum est. Ne qua verò mora in fluviis esset, toti exercitui imperatum: ut bini quique milites, utrem ex Vri corio confectum, duobus per fluvios deportandis com-

commodum, secum ferrent. Amissus tamen est aliquoties, his expeditionibus exercitus: & reddentibus vicem Russis, magna pars Litvaniæ de libertate dejecta. Romanus enim Haliciæ ac Volodimiria Dux, devictis aut in exilium actis reliquis Russiæ regulis, per universam Russiam solus rerum potitus, à domesticis bellis ad externa versus, primùm in Iatvingos & Litvanos movit. Cùm victoriis pluribus proxima eorum loca ditioni suæ adjecisset, neque tamen incolas obsequentes quietosque habere posset; eo impotentia ab indignatione devenit, ut deinceps bello captis Litvanis ad onera & currus, agrosque colendos, equorum & boum vice uteretur. Sed deinde *surgentem fortunam vehementius ad summa urgendo, repente præcipitavit.* Delectu per universam Russiam, & occupatos nuper Iatvingorum Litvanorumque agros, magnâ curâ habito, ingentibus copiis Poloniam, non minore voto quàm audacia, invaserat: sed ad Zawichwostum Duce Christino Comite Gozdovio Pala-

An. 1200.

Litvania pars Russiæ subiecta.

An. 1205.

G

tino

*Russos à
Polonis vi-
ctos Litva-
ni inva-
dunt: sed
cæduntur à
Ducibus
Holhovi-
ciis.*

tino Plocensi à Polonis fusus, amisso exercitu inter promiscuas plebeji militis cædes, interiit. Clades ea Russorum, spem viamque Litvanis, ex aliena dominatione emergendi aperuit. Communicatis consiliis Zivibundus, & Montwilo Gimbutides Samogitiæ Dux, decernunt alienam victoriam in sua commoda vertere, atque à recente ictu jacentem usque hostem adoriri. Iunguntur itaque utriusque gentis vires, ingentes copię in hostiles agros immittuntur: Ducatus Novogrodensis, Luceorienfis, Volodimirienfis igne ac ferro absumuntur. Iam latissimè Russiam Litvani pervagati opulentam prædam domum reducebant. Holhovicios Duces res inopina ad arma exciverat; sed feroci tam victoriâ quàm numero hosti, palàm acie occurrere, non sunt ausi. Impeditos tantùm per sylvas passus, armato milite infederunt, atque succisis arborum truncis ita dolum ordinarunt, ut deducto intra insidias hoste, impulsæ magna vi ab extremo, mutuo se ictu in casum arbores protruderent, Litvanosque

que simul protererent. Si quos ab ea strage casus servasset, eos, armati extrema sylvæ observare iussi, opprimerent. Sed non ita fraus acta, ut non patuerit Litvanis: flexo illi paulisper itinere, & periculum superarunt & hostem eluserunt. Vbi artes non successerunt, consilii incertos Russos dolor justus ad apertam vim tentandam subegit. Affecuti abeuntem Litvanum, audaciùs extrema agmina premunt, carpuntque: cæduntur multi, quos vel itinerum ratio, vel impedimentorum onera longiùs à reliquo exercitu abstraxerant. Tandem cùm uterque exercitus in Slonimenses campos fuisset effusus, totis viribus commissæ acies. Primus impetus utrisque non incruentus, ad neutras tamen partes spem inclinavit. Pugnatur acriter: illinc prædæ amor, hinc suorum libertas, diu pari pernicië, eventu dubio, spiritus & prælium accendebat: donec subsidiariæ Russorum cohortes leviter circumductæ, in nudatam defensoribus Litvanorum à tergo aciem (quòd omnes in frontem averfi essent)

G 2 magno

magno impetu invec̃tæ , pugnam cum fef-
fis recentes instituerunt. Turbati insperata
vi Litvani, facilè ordines solverunt, neque
diutiùs ancipitem utrinque pugnam susti-
nuerunt. Versus in fugam exercitus , præ-
daque omnis recepta. Poterat eâ victoriâ
non pax modò, verùm & imperium in Lit-
vaniam Russis stabiliri : sed post cæsum
nuper Romanum , Ducum pro Kijovienfi
Principatu ambitio , revocatis rursus di-
scordiis, fructum victoriæ intervertit. Re-
petitis enim interea Litvani per intervalla
prædationibus , & amissi anno proximo
exercitus damnum insigniter ulti sunt , &
prædis ingentibus rem suam auxerunt.

An. 1206.
Litvani à
Russis pro-
figari.

Rursus externa vis Russos admonuit con-
cordiæ : Infensis, & suspectis adhuc animis
conveniunt in eadem castra , atque civili
sanguine calentia arma in Litvaniam ver-
tunt. Dux Kijoviæ Volodimirus Ruriko-
vius exercitum ducebat. Pugnatum est
collatis justo bello utrinque aciebus; amif-
fi utrinque plures Ducum : tandem campo
Russi victores potiti ; sed proximæ sylvæ,
in

in quas Litvani magno impetu se injece-
rant , neque victoriam , neque cædem fu-
gientium , explicare multùm permiserunt.
Partâ inde pace , simul & domum & ad re-
licta domi odia reditum est. *Breve enim con-*
cordiæ vinculum externus metus : quia non compo-
nit, sed differt odia. Colomanus Andreæ Hun-
garorum Regis filius , nuper paucorum
Russiæ procerum studiis Haliciensi regno
auctus , atque mox inde à Miecislao Mie-
cislaidè depulsus , per injuriam amissa, bel-
lo repetebat. Russicæ illi Hungaricæ, Po-
lonicæque opes ac vires , in auxiliis erant.
Neque æmulis tantùm animi ; ut hosti
præcipuum Sarmatiæ robur ducenti soli
occurrant : circumspicere & ipsi externa
præsidia. Polowcii, Litvani, Iatvingi ad so-
cietatem armorum ingentibus promissis
solicitantur, & pertrahuntur. Funestus ejus
belli exitus Colomanum vehementer at-
trivit. Cæperat quidem, sub conflictus ini-
tia , Polonorum præcipuè virtute , spes
Hungaro ad victoriam assurgere : sed cùm
immissi à tergo Polowcii , Polonos acriter

An. 1208.
Novi in
Russia ci-
viles mo-
tus. Litva-
ni subsidia
ferunt Rus-
sis contra
Hungaros
& Polonos.

An. 1211.
Scytharum
in Russiam
eruptio pri-
ma.

instantes, ad ancipitem pugnam feroci insultu distraxissent; reliqua acies facile à fronte in fugam versa est. Colomanus ipse ex fuga Haliciam evaserat; admoto deinde victore exercitu muris, captaque per cuniculos arce, vivus in potestatem hostium venit. Aliquot posthac annis, Scythæ gens barbara ab Hyrcano mari Caucasique montibus egressa, ex Oriente Occidentem versus, sedes ac arma transferebat. Primi erant Poloucii, in quorum agros trajecto Volgâ ea proluvies exundavit. Egerunt illi diu pro aris & focis fortiter, neque infeliciter. Sed ejusmodi bellum erat, in quo victoria absolvi aliter non poterat, nisi internecione alterutrius populi: Scythis pro occupandis sedibus, Polouciis pro retinendâ patriâ, summâ vi pertinacique ferociâ connitentibus. Verebantur tamen hi, ne (quod evenit) sub multitudine hostium virtus sua tandem concideret. Missâ itaque legatione, auxilia apud Russos quæsierunt. Admissus ad Kijovienfium Ducem legatus Polouciolorum: *Hostes esse qui*
auxilia

auxilia peterent, non dissimulabat. Sed nunc demum in potestate Russorum esse, ajebat, ne amplius hostes forent: si novo beneficio æternas amicitias inchoare vellent. Meminissent Russi: quoties vel ad domesticam Tyrannorum potentiam frangendam, vel ad Polonam vim sustinendam, Polouciolorum operâ usi essent. Suis equidem non adeo rem domi desperatam esse, ut ferendo diutius hosti non sit: finitimorum tamen arma implorare; quod rectè intelligerent, non cum suo magis, quàm illorum hoste bellum agi: atque ideò, communibus studiis opibusque, propulsandum. Advertere vellent Russi, Scythas sedibus suis egressos, non Polouciolorum prædis invitatos; ubi ex militari egestate, aut potius parsimoniâ, nihil invitandæ cupiditati haberetur. Esse aliquid amplius, quò illi, animo ac desiderio, tenderent: Russiæ, provinciæ opulentæ, illos inhiare: ejus jugulum, per Polouciolorum latus, peti. Occurrerent igitur maturè periculo: jungerent vires cum Polouciis: ne his sublati, totum belli onus in solam Russiam decumbat. Barbarum exercitus multitudine ferocem, ad ipsa belli initia, duplicibus copiis facilius reprimi posse; quàm postea, rerum successu violentius proVectum; & velut rupto agere

*Bellum
Russi con-
tra Scythas
decernunt,
& infelici-
ter pu-
gnant.*

gere summo impetu ruentem. Æquissima petere visus. Magno itaque apparatu suppetias Russi occupant. Mscillaus Romanides Kijoviæ, Mscillaus Mscillaides Haliciæ Duces, aliique plures, Russiâ cum exercitu egressi ad Protolcos Polouciis junguntur. Inde duodecimis castris in conspectum hostium pervenerunt. Scythæ, ut prima adventantium signa comparuerunt, militem omnem instructâ acie in campum educunt; neque spatium ex itinere respirandi datum: fessos integri magno impetu adorti, pugnare prius, quàm confisterent, cogunt: atque primo propè incursu vincunt, cædunt. Russorum quidem, eâ tempestate, tota strages, intra exercitus & aliquot Ducum cædem, vel captivitatem stetit: at Polouciolorum populus, multum eâ clade attritus, vim deinde sustinere non potuit: sed subsecutis præliis internecione deletus est. Tum ferè magnam Europæ partem, quam nunc incolunt Scythæ, occuparunt. Inde postea Bateii & Caydani ductu, annorum aliquot continuis infestationibus,

nibus, ita attrita est Russia; ut amissis præcipuis regulis, in potestatem Scytharum venerit: & imperatum in annos tributum, diu penderit. *Alienis malis, in suarum rerum incrementa, Litvani per ocium usi*, sensim fines in Russiam proferebant. Infestis etiam signis interiorem Provinciam ingressi, ex agrestium prædationibus rem familiarem augebant. Deligebatur expeditionibus tempus, quo validior sæviret hiems; quando scilicet solida glacies quaquaversum planiores sternebat aditus. Ducebat modicas copias Vikindus Montwilonis filius natu minor. Bina, ex iis expeditionibus, infelicitè cessit: cum incautiùs inter diurnam prædationem agunt, ad Polockum, iterumque circa Dunam, à Smolenscensi & Novogrodensi Ducibus, oppressi sunt. Ex utraque clade, fortunæ obirati Zivibundus & Montwilo, consilium de Rep. capiunt. *Deprehendunt, exiguas copias per hostiles agros posse quidem leviter circumagi, atque eâ celeritate plurimum damni hosti, antequam se ad periculum recolligat, inferri; at excitis interim ad*

An. 1216.

Expeditiones Litvanorum in Russiam.

H

arma

arma hostibus , resistendo impares , inter impeditos viarum transitus , armatoque milite infessos ; nec prædæ nec vitæ tuendæ sufficere. Decernitur itaque, ut quàm maximo apparatu bellum instruatur prius, quam inferatur : miles ut selectus sit, neque ita prædæ ut gloriæ avidus ; utriusque verò in periculis obstinatè retinens : Dux ut fortis peritusque detur : exercitus ut in eam partem ducatur , quæ Scythicis nuper populationibus attrita , atque propugnatoribus destituta , facilem vulneri locum ostenderet. Habiti sunt delectus per Litvaniam , Samogitiam , Curoniam , magnâ diligentia. Universe rei Imperator præficitur Erdivilus , senior Montwilonis filius : additi tres Legati militares, Duces fortissimi, consiliis ac manu prompti , Grumpius Columna , Eyxis Vrsinus, Grawzius Rosa. Erdivilus selecto milite Ducibusque instructus , & suo ingenio rebus gerendis aptus , & suorum consiliis atque exhortationibus plenus, exercitum in Russiam duxit. Etsi verò non vexandis colonis , sed proferendæ ditioni expeditio suscepta erat : tamen tantus miles , commeatus & prædæ necessitate,

An. 1217.

*Erdivilus
Montwilo-
niades pri-
mus Dux
Litvania
Novogro-
densis.*

tate , absque agrestium injuriis duci non potuit. Mox à transitu Viliæ , legiones ad prædam dimissæ , hostem trepidatione implerunt : eadem operâ, miles prædæ dulcedine delinitus, promptior in reliqua redditus. Promotis castris, & exercitu per Nemenum transportato ; antequam ulterius bellum continuaretur, locus munitioni excitandæ quæsitus. Ventum erat ad editum collem situ peropportunum ; exustæ à Tartaris arcis rudera. Loco nomen Novogrodecum. Eum Erdivilus sedi figendæ & civitati instaurandæ delectum, permuniri jubet : tum ut commodiùs circumjacentem inde Russiam infestaret , tum ut si quâ vis repentina ingrueret , recipiendo militi locus in propinquo esset. In consilio deinde certatum quænam Russiæ pars ad primos impetus destinanda foret. Vicit eorum sententia , quibus placebat profundiora Russiæ tantisper vitare , quoad minore periculo res Litvana firmaretur, per eas oras quæ Iatvingis Litvanorum fociis , finitimæ essent. Ita enim , si quis eventus auxilia po-
H 2 stula-

stularet, tùm ex Iatvezya, tùm ex propinquâ Litvaniâ, expeditiora futura erant. Flexo igitur ad occidentem modicè itinere, Subsylvaniam versus arma Erdivilus vertit. Legitima itineris ratio erat: diviso trifariam exercitu, legiones binæ ad pugnam instructæ præcedebant, ne ex insperato hostis militem extra ordines nactus, aliquid damni inferret: sequebantur deinde tres legiones, prædationibus destinatæ; quæ in utramque partem laxatis excursionibus, igni & ferro sævirent; commeatumque pro toto exercitu conquirerent: clauderat ultimum agmen præcipuum militis robur, impedimentis & toti aciei præsidium. Nihil ullibi morarum objectum est; non exercitus hostilis obviis, non locus, quem oppugnatione tentare opus foret. Munitiora enim totius regionis oppida, à Tartaris nuper excisa, expeditam Erdivilo præbebant victoriam. Ita Grodna, Brestia, Drohyczynum, & reliqua loca solo adventu occupata: & tumultuario opere, ac præfidiis impositis munita. Quia tamen

semper

semper firminus imperium est, cuius non omne jus à vi ortum ducit; sed aliquid à subditorum voluntate habet: antequam extremam vim circumjectis incolis inferret; pacem Erdivilus eâ conditione obtulit, ut quos victores metuerent, Dominos æquo jure pati mallent. Itum à Russis sub Litvani imperium, necessitate magis quàm electione: exciso enim Scythicis bellis omni nobilitatis flore, non vires modò sed & spes tanti hostis excutiendi, reliquam plebem destituerat. Mitior visa ea servitus, quàm ut ejus avertendæ causâ, extrema subire mallent: præsertim quòd & Christiana sacra intacta sibi relinquerentur; & qui ante liberi fuissent, eodem jure patrimonia sua possidere permitterentur; denique quòd contra Tartaros, Litvanis opibus pro Russia bellum gerendum promitteretur. Firmatâ pace, & dominatione inter incolas; Erdivilus ad expeditionis socios, Duces militesque præcipuos, ornandos conversus, amplissimis possessionibus in novo Principatu eosdem auxit: reliquum castrense vulgus per op-

H 3 pida

pida coloniasque descripsit. Campejo seu Strumpio Gastoldorum auctori, ii agri attributi, quos nunc Osmianense territorium includit: Eyxio Vrsino Monividum, aut ut alii volunt Dowoynarum in Litvania familiæ Principi, Eyszyszki: Grauzæ, Grauziszki. Ipse Erdivilus primus è Litvanis Dux Novogrodensis, imperio suo complexus est ea omnia, quæ Viliam inter & Perepecium fluvios, à Litvania Mozyrum usque extenduntur: Novogrodiam, Brestiam, Grodnam, Subsylvaniam. Felices Erdivili in Russia progressus, securiorem Samogitis ac Litvanis pacem reddebant: nisi quòd novus è Livonia hostis interea emerferit. Germani ex ordine militari, fratrum vulgò Ensfiferorum post subactos diuturno bello Lotavos, Samogitiæ imminere cæperant: repulsi sunt ea vice feliciter à Montwilone, filioque ejus Vikindo. Auxilia deinde Prussis à Zivibundo contra Conradum Mazoviæ Ducem suppeditata: quâ expeditione Culmigeria Conrado erepta, Mazovia latè vastata, Plociaque civitas prima-

An. 1218.

*Belli cum
Litvoni-
sibus Cru-
cigeris ini-
tia.*

primaria exusta. Ab auxiliorum Prussicorum curâ, propioris atque ferè domestici periculi insperatus metus Zivibundum avocavit. Caidanus Ultravolgensium Scytharum regulus, nuper Batei in expeditione Russicâ socius, nunc in imperio successor, cum in devictas à se nuper Russiæ provincias, ab Erdivilo principatum usurpari intellexisset; Legatione missâ, tributum sibi pendi imperat: si detrectaret, bellum denunciat. Ex inopinato nuntio, indignatio simul ac metus, inter pacis bellicque consilia incertum responsi aliquandiu Erdivilum tenuit. Tum, *seu ut spatium deliberando in subita re raperet; seu ne prius iram, quam arma ostenderet; dissimulato responso, per amicitia speciem, legationis Principem officiosè accipit.* Captus humanitate barbarus, vix sensit justò diutiùs se ad regiam detineri: nihil rebel- le, aut hostile suspicatus subesse, ubi omnia ad benevolentia imaginem composita, ultra tributum spem, servitutis etiam fidem apud ignarum consiliorum asserebant. At Erdivilo indignum omninò visum, Principis ti-

*Scythæ tri-
butum exi-
gentes pro-
figati.*

pis titulos armis nuper acquisitos; servitutis notâ aspergere; si ipsa dati tributî famâ precario jure à se usurpari imperium profiteretur, quod tamen hominum nemini præterquam sibi deberet. Quare totus in belli cogitationem incubuit: militem ex præfidiis detractum, ad certum diem adesse jubet: Vikindum fratrem Samogitiæ jam Ducem, Zivibundum Litvaniæ, de periculo monet: sed inprimis cum Russis transigit. Gratulari sibi, aiebat, occasionem oblatam; quâ testatum palam faceret, quàm non vanus Litvanas vires, Russis contra Scythas nuper spondidisset. Se etsi in provincias armis occupatas, summo jure pro libitu uti potuisset, ita tamen hæcenus imperium temperasse, ut nihil cupiditate aut irâ agendo, justî Principis desiderium potuerit Russis explere. Facturum verò modò, ut sicut hucusque Principem legitimum in se non desiderassent; ita Russum in Litvano amplius non requirerent: posteaquam libertatem Russiæ carior sibi, quàm Russis Principibus ostenderit; eo ipso studio, quo eandem contra Scythas defendendam susciperet. Si ideo ad arma eos vocaret, ut sua contra barbaros domi-

natio

natio firmaretur; etsi hinc quoque nulla justâ subditis cunctatio; tamen plurimum de obsequendi promptitudine demere posset, odium novæ dominationis: at sibi nihil aliud, præter libertatem Russiæ, cordi esse, vel inde Russi intelligerent; quòd bellum aggrediretur. Firmandi enim sui Principatus consiliis, longè oportunitiora fuisse, fœdera, & (quàmquam dedecore aliquo emptam) cum tam valido hoste pacem. eos enim qui regnandi tantum libidine aguntur modicè illa macula angit, sine qua regnare non possunt. Cum his rationibus animos subditorum Erdivilus pertentasset; & jam Russiæ novi Ducis auspiciis, & spe Litvanorum Samogiticorumque subsidiorum ad nomen libertatis assurgeret; jam legiones auxiliares à fratre atque avo missæ in procinctu essent: personatam hospitalitatem repentè exuit. Legatis imperiosè vocatis, tributum negat; bellum indicit, & Regulo, donorum loco, sagittas duas perferendas tradit: Legatos ab se ita dimissos, lentis itineribus ad fines deduci jubet. Caidanus è diuturniore legatorum morâ suspicatus, inermem legationem procrastin-

Scythis tributum perentibus
Erdivilus duas sagittas mittit.

I

crafti-

craftinationibus eludi; ut auctoritatem armis adderet; & ad imperata, vi admotâ, perurgeret, trajicit Borysthenem; positifque ad Pripecii ostia castris, plures legiones ad agrorum populationem dimittit. Erdivilus verò, cum Litvanis Samogiticifque copiis, lecto præterea quàm expeditissimo ex Novogrodensibus & Slonimensibus milite, occultis per sylvas itineribus ad hostem progressus, nihil de tam propinquo Litvano cogitantem, sed minas inter & furias ob spretam legationem, barbarum occupat. Inprimis suos itinere fessos, modicâ quiete intra sylvas recreat: deinde quantum tenebræ & angustiaë pati poterant, aciem instruit: sub ipsam tandem auroram, ingenti clamore ac impetu, castra invadit. Circa ingressum castrorum, non pugna erat sed cædes; è somno & insolito tumultu attoniti, inermes cædebantur. Verùm ubi remotiores à periculo, terroris excutiendi spatium acceperunt; res est ad cruentam pugnam deducta. Victor denique Litvanus castris barbarum exigit:

git: plurimi hostium in prælio cæsi, sed longè plures in fuga, aut ferro, aut Borysthenis Pripeciique vorticibus hausti, perierunt. Victoriæ ejus præcipuus fructus fuit, Russorum erga Litvanum Principem *major ultra reverentiam benevolentia, atque inde constantior fides*. Mortuus per idem tempus Vikindus Samogitiæ Dux, hæredem Erdivilum fratrem reliquerat: sed is, tum quòd *quemadmodum unam animam dissecto corpori, ita unum principem dissitis rebus publicis sufficere non posse existimaret*; tum ut gratiam iis, quæ miserat nuper, auxiliis referret, omni Samogitiæ jure Zivibundo cessit. Neque multò post morbo è vivis abreptus est: vir meritò ante omnes Litvaniæ Heroes numerandus.

Erdivilo defuncto, principatum Novogrodiæ excepit Michael seu Mingailo: hic antecessoris successibus excitatus, fortunam rebus Litvanis aspirantem, insigni Provinciâ adjectâ, promovit. Polocenses Russi reipublicæ suæ administrationem ab uno Principe ad populum transtulerant:

Polocensis
Reip. for-
ma.

occafio illis rerum novandarum fuit bello Scythico amiffi in prælio Duces legitimi. Advenæ enim Græci, facrorum apud Rufos præfides, populo perfuaferant: *ne libertatem, quam hostium beneficio nacti essent, suâ ignavia perditum irent, sub quasito Principe. Sequerentur potius magistros Græcos, ut religionum caeremoniis, ita publicæ rei gerendæ formâ. Civitatem suam ipsi administrarent; lectis è numero suo civibus: qui jus cæteris dicerent.* Triginta igitur fenes, cum potestate Reipublicæ præfecti à plebe sunt: ad comitia in forum publicum æris campani sonitu convocabantur; ubi de summâ rerum, ex communi consilio, publicè decernebatur. Ad triginta vulgaria milliaria imperium civitatis jam extenderant: atque (ut *humana menti nihil unquam satis est*) in vicinos etiam ferro imperium proferre conati; injuriis sociorum, hostes & bellum sibi consciverunt. Proximi instantibus patebant Mingailonis subditi: horum vexationem ut ulcisceretur, bellum parabat Mingailo; sed occupant Polocenses, prius cum exercitu sub oppidum Horodziec

rodziec progressi. Occurrit Mingailo: atque impotentem plebem, solâ ferè multitudine ferocem, armorum autem rudem, audacter aggressus; eodem impetu, & campo pellit, & castris exuit. Inde fugientium tergo insistens victoriam urget: ne reficiendis viribus, aut necessariis ad oppugnationem tenendam comparandis, spatium relinqueret; eodem ipso die, victorem exercitum Polociæ muris, quo bellum omne secum hostes ex fugâ detulerant, applicat. Capta urbs deditione, pacem simul cum servitute accepit: mulctati libertate, quâ ad vicinorum injurias abusi fuerant. Non diu ejus victoriæ voluptate fruitus Mingailo, hoc ipso anno è vitâ abiit, Skirmundo & Ginvilone hæredibus relictis: quorum ille, ætatis suffragio, avitum in Novogrodenfes Principatum occupavit; hic paternum in Polocenses. Crescentis ita per Russiam Litvanæ fortunæ progressus, ægrè Russorum Duces habebat. Indignabantur vectigalem nuper populum, quique præ egestate, tributî nomine quod

Polocia capitur à Litvanis.

Skirmundus Novogrodenfis Litvania & Ginvila Polociæ Duces.

Russis penderet, vix apud se reperiret, præter agrestia quædam opera, nunc totius Russiæ imperio imminere: unde, haud dubiè, res ad vim spectabat. Et quidem pridem indignatio in apertum bellum prorupisset: nisi validior interea Polonus hostis, mentem & vires Russorum à cogitatione Litvanæ expeditionis avertisset.

An. 1220.

Mscislaus nihilominus Romanides, qui nuper Polouciis victis in potestatem Scytharum venerat, è carcere regressus; cùm Principatum Kijoviensem, per suam absentiam, à Volodimiro occupatum recuperare non posset: ne domi suæ exul & privatus agere cogeretur; Volodimiri ipsius consilio & opibus, Litvanos Novogrodia possessione depellere conatus est. Skirmundus ut periculum maturè averteret, à Zivibundo copias petit & impetrat: neque enim Novogrodensibus fidere audebat, quos *popularium suorum amor, faciles ad proditionem reddere posset.* Missus à Zivibundo Kukovoitis filius cum delectâ Litvanorum Samogitarumque manu. Iam Mscislaus,

*Bellum
Skirmundi
cum Russis,
& victoria.*

flaus, circa Brestiam, agrorum populatione agrestiumque cædibus, bello præludebat; cùm ad Skirmundi venientis famam legiones ex agris in castra contrahere cogitur. Ad amnem Iasialdam magno utrinque ardore prælium commissum est: fusus Mscislaus, amisso exercitu, è clade & campo agrè vitam (fugâ) extulit Luceoriam. Skirmundus verò ejusdem victoriæ impetu Pincum & Turoviam de Russis cepit: triumpho & detractis hosti agris lætus, Kukovoitem, militemque ejus amplissimis donariis honoratum remisit Zivibundo. Iam is super extremæ senectutis debilitatem, morbo etiam confectus exinguebatur: cùm, primùm victi hostis nuncio; tùm victoris filii spectaculo, abiturum corpore spiritum aliquantùm recreasset: vitâ functus; opportunè Principatu cessit filio, quem jam triumphalem viderat.

*Pincum
Litvani
Russis adi-
munt.*

Kukovoitis paterno Principatu potitus, altâ ipse pace usus est, undique ferè sociis populis cinctus. Ab Occidente Prussi, ab Oriente Ginvilo Dux Polocensis frater, à meri-

*An. 1221.
Kukovoitis
Litvanæ
& Samogitia Dux.*

*Skirmundus Scythas profi-
gat.*

meridie Iatvingi, Skirmundusque Dux Novogrodenfis. Solus Septentrio metū non vacabat : sed ad illius lateris securitatem satis erat, quòd Germani & Lotavi domestico in Livonia bello implicati, ad vexandam Litvaniam ocium non haberent. Quare cū res domi securæ essent, ampliores suppetias Skirmundo in Russiam transmittabat. Balaklai, Ultravolgensium Scytharum novus regulus, fortasse ad delendam acceptæ ante aliquot annos cladis memoriam, bellum contra Skirmundum moliebatur : ne autem legitima causa defuisse videretur legatos qui tributum de Russiâ exigenter, præmisit. Skirmundus contractis quàm primū ingentibus copiis, cū Russos & Litvanos suos Cifvilienses, missosque à Kukovoite Ultravilienses in armis haberet, legatos lautissimo convivio accipit : post longam comestationem, abituris, nares atque auriculas singulis præcidi jubet, atque ita deformatos regulo renunciare. *Desinerent tandem Scythæ apud Litvanos de tributo agere.* Si quid juris in partem

tem Russiæ, Litvano *subjectam haberent, armis illud non legationibus posthac assererent.* Scirent ad id genus legationum, Litvanos alia, quàm quæ nunc dedissent, responsa habere non posse. Exarsit ad tam insignem contumeliam impotens barbarus, & ingentibus copiis, Russiam aggressus, populationibus Koidanoviam usque pertigerat, progressurus igne ac ferro ulterius, nisi Skirmundus maturè exercitum objecisset. Pugnatum est acriter, fugati tandem Scythæ, ipseque regulus occisus. Skirmundus eâ victoriâ minimè contentus, exercitum ulterius ducit : illo præcipuè consilio, ut pluribus Russicis civitatibus à Scythico jugo liberatis, longius à se hostem submoveret. Neque destituit consilia eventus, Mozyrum, Starodubum, Czernichoviam, Karaczoviam, totamque planè Severiam hostili ditioni detraxit. Tum inter filios Lubartum & Pissimundum eas regiones partitus ; Troynato minimo, Cifviliensis Litvaniæ Novogrodix & Subsylvania principatum testamento attribuit. Polociæ interea imperitabat Borysus

*Mozyrum
& totam
Severiam
Litvani oc-
cupant fu-
gatis Scy-
this.*

*Borysus
Ginvilonis
dux
Polocensis.*

sus Ginvilonides. Firmaverat ille res suas non mediocriter inter finitimos, novâ affinitate, è connubio cum filia Ducis Tweriæ. Domi etiam religionis similitudine multum conciliaverat subditos: primus enim ille è Litvanis principibus, sacra Christiana suscepit. Ne quâ verò inter agrestes de limitibus discordiâ, se invito cum Litvanis bellum conflaretur; pactis fœderibus, Berezina fluvius, ad discernendam Polociam à Litvania, destinatus: cujus rei memoriam hucusque conservat, colonia tum ad ripam fluvii locata, & de auctoris nomine Borysovia dicta. Tentatus bello à Smolenscensibus & Plescoviensibus Russis, utrosque feliciter rejecit. Polocensibus infracta ab avo libertatis jura, in integrum restituit. Quod vitæ supererat, inter sacella & aras acturus videbatur; ita totas opes ac studium ad templa Superis exstruenda verterat. Ulteriores conatus in ipso ætatis flore, mors abruptit. Monumentum Christianæ in eo pietatis, nunc etiam ostenditur, ingens saxum, è mediis Dunæ vorticibus

cibus eminens, quina cruce signatum, cum rudi hac, sed solidæ ac excultæ pietatis, inscriptione. *Miserere Domine mancipio tuo, Boryso Ginvilonis filio.* In eorundem Principum ætatem incidisse videtur, prima insignis clades Livonicorum Germanorum à Litvanis & Samogitis accepta. Post subactam Livoniam; Curonibus (qui, tunc Litvani juris erant) arma intulerant: & quia religionis Christianæ propagandæ specie, bellum pro aliquorum cupiditate susceptum erat; prætenfa causæ pietas, non equites modò, sed sacerdotes etiam ab aris ad arma contra Ethnicos evocaverat. Avigenus de Coloniâ Agrippinâ, Archiepiscopus, ipse non solum exercitui aderat, sed etiam cum Imperatoriâ autoritate præerat. Ex subitâ tempestate consternatio, ingenti numero Curones, Samogitas, Litvanos excivit. Quanti enim periculi res esset, ad ipsa statim initia totis viribus hostem surgentem non rejicere, Lötaviæ finitimæ in servitutem subactæ misera conditio satis explicabat. Tantumque

*An. 1225.
Livonienses
Germani à
Samogitis
& Litva-
nis fundun-
tur.*

*Vtenes Lit-
vanie &
Samogitiæ
Dux.*

*Livonien-
ses Cruci-
geri in Do-
bryniam
evocati.*

An. 1227.

ea cogitatio ad audaciam & fortitudinem apud imperitum vulgus valuit : ut tumultuariæ illius multitudinis cæco impetu, veteranus Christianorum miles in primo congressu sit oppressus, ipseque Archiepiscopus cæsus. Kukovoite circa eosdem annos mortuo Principatum in Litvania vetere Ultraviliensi & Samogitiâ obtinuit Vtenes filius. Is parentis sepulti honori statuam pedestrem in edito ad Swientam amnem colle dedicavit : Lucus nunc ibi est : antiquitus inditum nomen, & sepulti Principis memoriam retinet, Kukovoitis vulgò dictus. Multa deinde Vtenicum Livonicis equitibus prælia : cùm isti Samogitiam Curoniamque frequentibus incursionibus infestarent, & Dunæ ripis castella ac præfidia imponerent. Iidem à Conrado Mazoviæ Duce & Christino Culmensi Episcopo in Dobryniam evocati, ut quâ felicitate Lotavos in Livonia subegerant ; eâdem è Dobryniam, Mazoviam & Poloniam contra Prussos propugnarent ; à Prussis & Litvanis, cum duos integros dies prælium tenuisset,

nuiisset, internecione deleti sunt : quinque tantum cladi superfuere. His omni stationis Dobrynensis spe depulsis ; occasio Conrado data est ad alios Equites professionis à Livonica diversæ, è Germania evocandos ; quos, cum vulgo, posthac Crucigeros vocabo. Anno subsequente, bellum è Curoniâ in Livoniam Vtenes transtulit : hactenus domi tantum Livonibus arma objicere soliti, hostiles terras invadere jussi. Ingens è Curonibus & Samogitis coactus exercitus, latissimè totam Livoniam populationibus peragravit. Ita hostem ad sua tuenda avocatum, à Samogitiæ infestatione, Vtenes arcuit. In Litvania verò de nomine suo coloniam Vcianam excitavit, arcemque addidit : nomen oppido nunc etiam idem est, sed arcis in propinquo olim sitæ vix vestigia. Ulteriori

*Crucigeri
in Prussiam
ex Germa-
nia à Polo-
nis evocati.*

*Vtenes Li-
voniam po-
pulat.*

*Troynati
cum Scy-
this bellum
& victoria.*

riore expeditione à Litvanis in acie occisi, seu corrigere seu ulcisci fortunam, ardebat. Ut certior porrò vindicta foret, summa ope bellum parabat: majore itaque, quàm unquam factum esset, è tota Scythia lecto exercitu, Ultravolgenses, Nahayscenses, Casanenses, Crimenses, ingenti numero contraxit copias. Neque Troynatus ad arma segnior, parentis & animum & successum æmulatur. Accipere se, aiebat, omen, quòd filios eadem causa rursus in campum educret, quæ nuper parentes secum commisisset. Spem enim inde affulgere, futurum, ut qui regnorum & odiorum avitorum hæredes essent, forent etiam eventuum. Inprimis autem Litvanum militem recenset, tum fratres Lubartum & Pissimundum cum auxiliis è Russia Septentrionali evocat. Duces etiam Russos ad bellum contra communem hostem pertraxit. Suentoslaum Kijoviensem, Simeonem Drucensem, Davidem Luceoriensem & Wolyniensem. Vtenem quoque de periculo monuit, sed is proprio cum Livonibus implicatus bello, aut parum aut nihil in præsi-

præsidium contulit. Contractis in unum copiis dubius diu hæsit Troynatus, quò duceret. Scythicæ legiones variè sparsæ; Russiam latè vastabant: hinc ancipiti periculo animus consilii incertus in diversa lacerabatur. *Divideret copias? sed vires attenuabantur, quæ etiam unitæ, tam valido hosti vix pares futura essent. Toto exercitu contra aliquod prædatorum agmen iret? sed multiplex periculum, æquali necessitate difficilem reddebat electionem. Duceret contra ipsa prætoriana castra? sed quomodo inultus transfiret hostem, intra ipsa planè viscera, tam securè grassantem.* Obdurato tandem animo ad ignes quos undique è villarum oppidorumque incendiis tolli videbat; antequam à populatione agrorum hostes revocarentur, totis viribus ipsa castra adoriri constituit. *In radice erat præscindenda simul tota arbor: ne dividendo, augeretur labor & periculum.* Devitatis itaque illis legionibus, quæ per agros circumvolitabant, occulto itinere, quàm celerrimo agmine ad ipsa hostilia castra pervenit. Confederat Kurdas in Mozyrensis agris ad amnem Oku-
niow-

niowkam : inde legionibus aliquot prædatum dimissis , præcipuum exercitus robur in castris habebat. Monitus in propinquo visa hostium signa , ne castris se continendo , bellum non inferre , sed propulsare videretur , militem etsi absentibus legionibus valdè accisum , juvenili ferociâ in campum educit. Simul acies in conspectum & in pugnam coiverunt ; tantus utrinque ardor. Hinc vindictæ libido , prædæque cupiditas : hinc libertatis patriæque studium , obstinaverat in omnia animos. Acerrima proindè ac diuturna fuit dimicatio : & quidem quamdiu cohærebat sibi Scythica acies , tamdiu victoria neutrò inclinaverat : at ubi à Litvano rupta , fecit vitium ; turbatis ordinibus facilè in fugam effusa est. Parum tamen præsidii victis à fuga erat , quòd fluvii à tergo objecti aut arcerent , aut vorticibus involverent fugientes. Occubuerunt eo prælio Drucius Dux Michael , Andreas Luceorienfis princeps , & Pisimundus ac Lubartus fratres Troynati. Quare Troynatus ne quid in Septentrionali

nali parte Ruffiæ à morte Ducum novaretur , Scythici belli reliquias & Principatus administrationem filio Algimundo committit : ipse cum modicis copiis eò festinat , initiaque tumultuum occupat , & cæforum fratrum possessiones hæreditatis jure Principatui adjungit. Regressus inde in Litvaniam , vitâ excessit. Nec Algimundo diuturna dominatio , etsi quietior quàm Troynato. Semina sequentis belli Ruffici jecerat , cum Davidis Luceoriæ Ducis motas de finibus Subsylvaniæ controversias , armis compressisset : sed exemptus maturè vivis , simul cum Principatu , imminentis belli negotium Ringoldo transcripsit. Neque impar erat incumbenti moli Ringoldus. Utene enim Litvaniæ ac Subsylvaniæ

Algimundus Dux Novogrodenfis Litvaniæ.

Ringoldus ejus successor.

Basilius Rechuoldus Dux Polocensis Plefcoviam expugnat.

Duce per idem tempus mortuo , Suintorogo principi propè infanti tutor lectus ; provinciis , quæ tutelæ nomine accesserant , potentiam insigniter auxerat. Polociam interea Basilius Rechuoldus obtinebat. Diuturno ille sese bello intricaverat ; cum agrorum partem , quam Plefcovienfes

L de

de Polocenſibus ceperant, armis repetit. Tandem hoſtes vicit, agros recepit, urbi captæ tributum in annos imperavit. Filia ejus Praxedis (Porofcovia vulgò) à Ruſſis inter Divas Virgines, religioſè colitur: nam poſteaquam inter Veſtales ad templum Salvatoris vulgò Spar aliquantum Polociæ egiſſet; fama eſt, Romanam ab ea peregrinationem ſuſceptam, & in urbe ſeptennio ſanctè exacto mortuam, tunc magnæ virtutis opinionem reliquiſſe: deinceps verò ad annum 1273 à Gregorio X Divarum numero additam. Filius verò Hlebus parentis ſucceſſor, ætate immatura vitâ functus, cùm prolem nullam reliquiſſet, plenam Polocenſibus libertatem fecit. Ita Reſpublica eorum rurfus ad populum tranſlata eſt: & Litvanorum Principum dominio expedita. Kijoviam interim, cùm propinquâ, Ruſſiâ, Scythico imperio paruiſſe, Ruſſi ipſi ſunt auctores: qui ſub Scythia Principe Kijoviæ dominationem obtinente, plurium Ruſſiæ Ducum à Chriſtianis religionibus defectionem, atque

Polocenſibus libertas reſtituta.

An. 1235.

que Michaelis Chernichovienſium Principis cum familiari aulico Theodoro, ob fidei in Chriſtum constantiam, necati cædem circa ea tempora conſignarunt. At mihi certius eſt; longè ante ea accidiſſe, quia Bateio Scytharum Principe imperante acta eſſe ſcribuntur.

LIBER IV,

De rebus Litvanorum obtinente rurfus Principatum familiâ Palæmonis.

Primus eſt Litvanorum Principum Ringoldus, Gimbuto Palæmonis nepote genitus, qui *Magni Ducis* titulos aſſumpſit. Non vanum nomen, ſi Provinciarum quas obtinebat amplitudinem ſpectes: imò neſcias, an non Principatus magnitudine minus? Ingentem novi tituli invidiam, Litvaniæ utriuſque, Samogitiæ, Curoniæ, Subſylvaniæ, Novogrodia, Mozyriæ, ac Pinſci, Severiæ, Czernichoviæ, poſſeſſione magis, quàm poſſidendi jure implebat. Legitimus enim hæres Suintorogus tutelæ

Ringoldus Magnus Dux Litvaniæ, Samogit. Novogrod. Subſylvan. Czernichoviæ, Severiæ.

specie ad privatam ferè vitam redactus, cogeatur debitum sibi principatum expectare, quamdiu fraudis & injuriæ hæredes ex Ringoldo superessent. Ringoldus certè, quòd diu dissimulare non poterat, maluit maturè palam profiteri: post interversam privatim pupilli hæreditatem, titulos etiam in se publicè transtulit: quòd nec opum nec honorum cupiditati temperare, impotens sui animus, nosset. Facinus hoc principis, domi, nec probari permittebat tenerior ex pupilli injuria affectus, nec omninò reprobari, surgentis ex injuria privata Reipublicæ species: *hanc, cum incauti cives amare ceperunt, facinus Principis displicere desit.* Apparebat enim tum matura atque virilis Principatus constitutio, gerendis rebus planè valida: posteaquam ex tot provinciis sub communi Principe, una Respublica coaluit. Magis proinde apud populum, quàm apud Senatum causa Principis odio laborabat: *ille justius magis anxius simplexque arbiter, omnia damnabat quæ iniqua; huic jura privata ad publicum commodum*
nimiùm

nimiùm inflectenti, fas frangere non omninò turpè videbatur. Res tota quemadmodum domi pro varia in virtutem vel rempublicam inclinatione ancipites affectus laudesque aut vituperia reperit: ita foris certum hostem excivit. Residuæ è præteritis simultatibus iræ, averfarumque à Russia provinciarum memoria & dolor, Russos Litvanorum fortunæ infestos pridem habebat: plùs tamen hætenus valuerat metus, quàm odium: hinc tamdiu ad professas inimicitias non descendebatur. Vsurpatorum tandem à Ringoldo M. Ducis titulorum invidia apertum bellum accendit. Suentoslaus Kijoviæ Dux (quòd è vetere Russicæ Reipublicæ formâ, is cum suprema potestate universæ Russiæ præesset, qui Kijoviæ rerum potiretur) ad se inprimis pertinere ratus Ringoldi ausibus ire obviam, & ipse summâ vi bellum moliri, & alios Duces in consiliorum factique societatem omni arte pertrahere. *Indignum, aiebat, sub Russorum Principum conspectu, Ethnicâ Litvanorum servitute, nobilissimas Russiæ Provincias miserè premi:*

Russi Ringoldo bellum movent Duce Suentoslaao Kijoviensi Principe.

Et tamen nec barbarorum potentiam plus, quàm invidiam, apud hostes reperire; nec Christianorum calamitates, aliquid ultra querelas, apud socios Et populares. Quod si usu ipso jam tolerabile fortasse redditum, (etsi immerito) quispiam credere posset: illud verò quomodo ferendum? Barbarum eò audacia progredi, ut universa Russia imperium vel cogitatione ipsa usurpet. Quid animo constitutum agrè celet, satis ab invito proditum esse fastuosi tituli insolentiâ. Quid enim dubitarent eum tituli sui magnitudinem reliquis Russia ditionibus implere tentaturum, qui eundem, ab occupato patrimonio pupilli suæ fidei commissi, nuper inchoasset? Propterea illum certè tam ambitiosè Magni Ducis nomen invasisse, ut occupanda de integro Russia, Et sibi Et posteris necessitatem faceret: nisi semel assumptos titulos, aut turpiter deferere, aut re vacuos stultè conservare mallerent. Certè apud viros suarum rerum atque honesti non omnino incurios, omnia ea satis momenti habere, Et ad fœdera (si tamen aliqua supersunt, longè ante à Litvano non violata) infringenda, Et ad bellum extremis etiam fortunarum impendiis pertinacissimè urgendum. Quidquid verò alii, de ea re, apud se constituerint; sibi obstina-

obstinatum jam esse; arma palàm huic Russia hosti inferre. Prolatam à Suentoslao belli facem, absque cunctatione plures secuti: inter primos Leo Volodimirienfis, & Demetrius Drucensis, Duces. Kurdas quoque Scytharum Ultravolgensium regulus ex nuperræ cladis recordatione, suoptè ingenio in ultionem pronus, ut privata damna minoribus impendiis ulcisceretur, aliquot militum millia in subsidium Russis misit: quòd tamen meminisset, ex æquo hostem esse, eum quem iuvabat, atque eum quem aggrediebatur, destinato consilio tantum præsidarii militis dedit, quantum ad Litvanorum perniciem sufficeret, neque Russorum potentiam aleret. Russicis itaque Scythicisque copiis succinctus Suentoslaus, infecta signa provinciis Litvaniæ intulit; atque ut omne bellum ad ipsam Principatus regiam redigeret, Novogrodecum versus tendebat. Ex itinere latissimè agros miles populatus, quâ Nemeno defluente non arcebatur, omnia cædibus ac ignibus repleverat. Ad Mohilnam primum Litvano exercitu objecto, agrorum vastationes stitit

*Funduntur
Ruffi à
Ringoldo.*

stitit Ringoldus. Atque ut temporis illius ratio (ubi non tam astu aut ingenio quàm viribus de summa rei transigebatur) non ferebat longas in bellis moras: vix castra coierant, miles ad pugnam utrinque in campum eodem die eductus est. Inde ingens Rufforum acies; Scythico equite per alas firmata: hinc mediocres Litvanorum copiae; in præsidio verò Rufficarum legionum fides & arma, quia contra populares suos, non ex vano suspecta. Pugnatum est pertinacibus utrinque animis in vesperum: jam nox, inchoatum cum sole pænè prælium, dubio adhuc Marte, diremptura incumbebat; cùm veteranus Ringoldi miles extremâ indignatione actus, totis simul viribus ad victoriam adnititur, & hostem vestigio movet; motam semel loco aciem, facilè deinde in fugam egit. Duces belli alii elapsos, alii promiscuâ cæde absumptos in campo mansisse tradunt. Exercitu fuso, castra victori militi in prædam permissa: nec amplius Ringoldus vel iram vel fortunam in victos extendere voluit, pace
conten-

contentus. Videbat enim Ruffos, ex recenti strage quietis magis patientes, non facilè iterum arma invidiæ aut odio permissuros. Victoriæ Rufficæ exceperunt motus Livonici: irrumpentes in Samogitiam Equites Ensiferi aliquoties repressi; *An. 1238.* atque ut defuissent alii ex voto eventus; satis erat nihil de Samogitia ad validum jam tum hostem perdidisse. Insuper Livonicis annalibus proditum reperio: exercitum ingentem Equitum cum auxiliis Germanicis fusum: Duces belli Volquinum Magistrum, Baronem à Dannenberch, Equitem Germanum Hasseldorf militari gloriâ celeberrimum, cum quadraginta octo Ordinis fratribus, cæsos. Post rempublicam inter arma fortiter administratam, non diu pace partâ domi frui potuit Ringoldus, Novogrodeci morbo extinctus. Suin- torogo hinc paterni principatus repetendi spes affulgere visa: neque deerant rebus novandis apta partium studia; si Dux cæpisset. Sed juvenis ætatis vel ingenii mollioris vitio, necdum audendo par, timi-
M diora

diora consilia secutus est : concessâ nuper in possessionem Samogitiâ , contentus ; lite, de Litvania, abstinuit.

*Mendogus
Primus &
ultimus
Litvano-
rum Rex.*

Mendogus itaque , cui apud alios Mendolfo nomen, fuffectus Ringoldo, ipsa initia principatus, quem parens pupilli nepotis injuriâ pepererat , cædibus ac sanguine cognatorum funestavit. Ita , *crecente potentia Principum, succrescebant sensim & scelera* ; per quæ dominandi cupiditas amplius se promovere conabatur. Quoscunque è propinquis infestos suis rebus suspicio obtrusisset ; ferro aut veneno submovit. Nepotum tamen cæde abstinuit : non quidem , quòd minùs suspectos haberet ; sed quòd ad tanti sceleris destinationem , mens nondum tragicis facinoribus fatis obfirmata , ipsâ naturæ Verecundiâ, trepidaret. Tres erant juvenes , belli pacisque artibus impigri, & agendo maturi : Arduidus , Vikundus , & Cieuciwilo aut Theophilus. Hos ut , honoris specie longiùs à curia ablegatos , vel suis fraudibus faciliores haberet , vel à rerum novandarum occasionibus amoveret ;
ad

ad exercitum proficisci jubet ; & finitimorum infestationibus juvenilia studia bellis assuefacere. *Incautus (ut solent , nimium suspicaces) Princeps ; fortunam suam quâ præcipuè firmare voluit, hac prope prodidit.* Juvenes enim re feliciter inter hostes confectâ, insignium in Russia civitatum potiti , cùm jus imperandi degustassent , patruum jugum non tulerunt. Druciam & Smolensciæ partem Arduidus , Vitepsciam Vikundus , Polociam Theophilus obtinebant : ut subditos Christianos magis sibi conciliatos redderent , sacra Christiana publicè professi. Hæc Mendogo belli movendi causa : & primi inter Litvanos civilis dissidii , atque propè amissæ Reipublicæ semina. Nam juvenes , paucarum civitatum opibus , non satis contra validum hostem securi ; cùm finitimorum auxilia implorant , patrum oppugnando , vix patriam non perdiderunt. Vikundus Rigam missus, Livonien-
sium ac Prussicorum Equitum animos , suo fratrumque nomine sollicitabat. Auxilii lati præmium spondebatur , Iatwiezyæ & Sa-
M 2 mogi-

*Mendogi
bellum cum
Nepotibus
& Russis.*

mogitiæ portio media, perpetuo jure Equitum ordini transcribenda. Quod si eventus felix conatum promovisset, cæso aut depulso Litvaniâ Mendogo, quidquid in bellum impensum esset, ex Litvaniæ ærario refundendum promittebatur. Primum belli impetum Mendogus in Theophilum verterat, quem inprimis finium propinquitas objiciebat. Oppugnata aliquoties Polocia: sed præsidium è Russis ac Livoniensi milite, & urbi tuendæ, & hosti, accisis viribus, repellendo, suffecit. Neque poterat diutiùs obsidionem Mendogus urgere exercitum alio contra novum hostem ducere coactus: diversâ enim parte conflatum expectatione majus periculum domum revocabat. Daniel Romanovicius Dux Kijoviæ, Basilius Haliciæ, aliique Russi Duces, honesto ad famam titulo, exules Principes juvandi, re verâ Russicarum ditionum recuperandarum spe, grave Litvanis bellum intulerant. Ad gentem Ethnicam Christianis regnis quibus undique cincta esset, plurimùm infestam,

com-

communi ope excidendam passim currebatur: causæ pietas Polonos etiam ad arma excivisset, nisi eos aliæ curæ domi quietos tenuissent. Scythicarum enim infestatio-
num metu, si miles extra fines regni mitteretur, non è republica fore Boleslao Pudico visum. Ancipiti planè periculo, & vix unquam majore res Litvana conflictata, conspirantibus ab omni parte hostibus: quibus, si Polonus accessisset; nescio an non fatalis is Reipublicæ ictus fuisset. Iam victor Russus Slonimum, Wolkoviscum, Msciboviam secundo cursu ceperat: & vastatis latè agris, trepidationem Novogrodecum versùs urgebat. Mendogus ad subitam vim, nec consilio, nec viribus, satis comparatus; ut *impetu primo quacunque arte retardato, spatium providendi daretur; legatos mittit: pacem supplex petit; obsidem* fæderum, Volstinicum seu Voysielcum filium, legatis adjungit. Ferox recentibus successibus Daniel, pacis nomen non ferebat. Repulsa itaque est legatio. *Non propterea, ajebat, se cum milite Litvaniam ingres-*

Russi Litvaniam invadunt.

Legatos Litvanorum rejiciunt.

sum, ut armatus legatos audiret. Frustra legationibus tempus extrahi, cum copia sub signis ferro rem transfigerent. Pacem quam hostis peteret, non ex ipsius submissione, sed ex ulteriore belli progressu se pensaturum. Subsisterent igitur Volkovisci: cum victorem exercitum illac in hyberna reducturus esset: tum, si quid adhuc integrum de Russia Mendogo superfuerit; de eo, per otium à bello, commodius cum Legatis acturum. Remissis ergo Volkoviscum legatis, obside Woyfielko Slonimum relegato, infesto exercitu Novogrodecum versùs progressus est. Regionem universam fædè populatus, pluribusque locis in potestatem redactis, ab urbis ipsius obsidione, quam spe longiorè futuram præviderat, hyeme imminente abstinuit. Tum primùm legati auditi, & fædera icta conditionibus, quas maximè tolerare poterat Mendogus, magnâ Russiae portione mulctatus. Compositis in eum modum Russiae rebus, quas satis securas reddebant novi contra Danielelem Kijoviae Ducem à Scythis motus, angebat animum Litvaniae cura. Theophilus Nepos, post defensam Polo-

*Mendogi
fædera cum
Russis.*

An. 1245.

Polociam, Archiepiscopi Rigensis & Magistri Livoniae opibus, res suas validè firmaverat: quorum gratiâ, à ritu Græco nuper Polociae suscepto, ad Romanam religionem transiit: ab eo facto, facillimam deinceps & fidem & benevolentiam apud Equites Livonicos habuit. Post mutuas inter Livoniae Magistrum Theodorum, & Mendogum in Curonia clades, Theophilus Livonicis auxiliis Polocensibusque copiis instructus, bello patrum in ipsa Litvaniâ petiit: ubi, cum nullus miles opponeretur, effuso liberè in prædas exercitu, per universam Litvaniam ferro ac igni bacchatus, ingentem prædam absque prælio aut periculo Polociam eduxit. Similes agrorum vastationes pari successu deinde repetiit. In Semigallia quoque Samogitas auxilia ei provinciae ferentes, à Magistro Equitum insignem cladem accepisse, è Livonicis commentariis habetur. Tandem cum frequens fama esset, majore mole Litvanicam expeditionem Livonicis armis ab Theophilo instaurari, Mendo-

Bella ejusdem, cum Livonicis.

An. 1247.

An. 1250.

Mendogus amplissimis donis promissisque Magistrum Livoniæ, Andream de Stukland à proposito bello deducere conatus est. At Magister omnem pacis mentionem respuere: nefas ducere, amicitias cum Ethnicis; ad quos bello petendos, Sacramento sui tenerentur. Si Princeps Litvania, Christianis sacris initiaretur, fœderum paciscendorum rationem non omnino difficilem fore. Susciperet quamprimum religionem Christianam: donationem provinciarum à Nepotibus factam, ratam haberet, atque jus, si quod in easdem provincias haberet, Ordini Equitum consignaret. Se verò perfecturum, ut Mendogo inter Principes Christianos ritè annumerato, tituli regales à summo Pontifice tribuerentur. Ita pacem constantem inter Equites, & Litvaniam firmari posse. Duræ nimis Mendogo conditiones visæ. Post aliquot agros latrocinii more direptos, ante tentatam justî prælii aleam, ad avitas religiones ejurandas se cogi. Quid verò istos imperaturos, si bello vicissent? Satis adhuc Litvano ad arma virium esse. Quid igitur tanquam perditis rebus tam audacter imperarent ei, quem necdum acie experti essent? Nimis apertè fano sibi illudi, cum tituli ampliarentur,

Mendogus
fœdera
init cum
Livonibus,
baptizatur,
& Rex
Litvania
renunciatur.

tur, provinciæ detraherentur. Sed quia vis hosti in promptu erat, indignatus fortunæ, cessit tempori: neque dolore amittendarum provinciarum adduci potuit, ut de summa rei prælio decerneret. Legatis igitur præsentibus Christiana sacra palam suscepit: Iatwiezyæ, Samogitiæ, Curoniæ, & Veizensium agrorum donationem, traditis de more literis perpetuam esse voluit. Missi deinde Romam, qui Principis sui nomine, supremo Christianorum Pontifici solitam venerationem dependerent, & regios titulos ac diadema peterent. Accepta legatio perhonorificè ab Innocentio IV: missum diadema per Heindericum (seu Henricum) Armacanum, postea Culmensensem, Præsulem; qui simul cum Archiepiscopo Rigensi, sacro fonte cum sexcentis primorum ablutum, in campis Novogrodenfibus, (neque enim Novogrodeci tam amplæ ædes haberi poterant) solennibus cærimoniis novum Regem inauguravit. Sacrorum per Litvaniam Pontifex designatus Vitus, religiosum institutum, ordinem-

An. 1252.

N

que

*An. 1254.**Primus in
Litvania
Episcopus,
Vitus.**Mendogus
religionem
Christianam
describit
& Christianas
provincias
infe-
stat.*

que D. Dominici, sub S. Hyacinthi magisterio secutus. Omnibus ex ordine procuratis, jam in tuto pax putabatur: subsequente enim quietis exterior species, pacis securitate, plurimum finitimis imponebat. At Mendogus sacra quidem metu nuper suscepta, palam præferre: privatis verò ad Ethnicas aras sacrificiis impiè eadem violare. Vbi deinde periculo abeunte, timor magis resedisset, dolore actorum acrius urgeri. sub regio titulo principatus undique mancus, hinc Russiâ detracta, inde Samogitiâ, Curoniâ, Iatwieziâ amissis, seipso minor, vehementiùs displicere. quidquid nuper metu aut simulatione egisset, penitus odisse. Ceteris affectibus tandem in furorem degenerantibus, parum ad insaniam erat Christianam religionem palam ejurare: sanguine ac cædibus actorum memoriam obliterare, vastitatem latè per finitimos circumferre, ferro ac igne quaquaversum in Christianos grassari, ardebat. Sed quò primùm repentinus sese exereret, nondum constituerat: visum tantisper iram

in

An. 1255.

in Russos & Livones dissimulare. Primas effudit furias in Poloniam: Lublinensem tractum populationibus peragravit: urbem ipsam arcemque captam diruit ac exussit, onustum prædâ militem domum reduxit. Exiguâ deinde quiete interjectâ, triginta millium exercitu Masoviam aggressus, universam crudeliter vastavit, & Plociam arcem exussit. Prædâ ingenti captivisque inde in Litvaniam cum exiguo equitum præsidio dimissis, infesta signa in propinquam Prussiam ex insperato intulit. Arcibus locisque munitioribus Equites Crucigeri sese continebant: ingentes enim copiae Litvanæ, repente per agros effusæ, omnem cogendi in castra exercitus usum ademerant. Pagi ac oppida nuper exædificata flammis absolvebantur: in templa potissimum, & sacrorum præfides barbarè sæviabatur, nullusque omnino è Christianis captivus ad vitam servabatur: quòd Rex hoc genus prædæ execratus, palam edixisset, ne quis Christiano vitam relinqueret. His Prussorum stragibus irritatam non exsaturatam

N 2

ratam

An. 1260.

An. 1261.

ratam Christiani sanguinis rabiem, sensim in Livones exacuebat: quorum armis vexatam nuper à Nepotibus Litvaniam minerat. Aliquot ergo post annis bipartito agmine invadit Curoniam: ubi paulò ante Magistrum Livoniæ Borhardum, cum paucis iter visitandis proximis arcibus ingressum, Samogitæ ex insidiis propè oppresserant, ni ferro viam fugæ per confertos aperuisset. Ad hostem ancipiti bello distinendum, quatuor expedita millia Mendogus vastationibus destinat: reliquas copias Karfzovini arcis in confinio Prusfiæ oppugnationi admovet. Sustinuit diu & oppugnationes & obsidionem, impositum loco præsidium: *spes subsidiorum tuebatur constantiam*. Nam Magister Livoniæ Burgardus Horsnusen, cum exercitu è Prusfia, Livonia, & Danicis auxiliis conflato, propediem affuturus erat. Festinanti interim in hostem Magistro, Curones prædationibus vexati nunciant, Litvanam legionem haud procul inde abesse, prædâ & captivis impeditam. Opem supplices implorant:

rant: se etiam magno numero adfuturos in armis spondent, modò spes à Magistro fieret, fore ut conjuges liberique, Litvanæ captivitati erepti, suis ex fide redderentur. Responsum est à Crucigeris: *aliis se legibus militiam ducere. Prædam omnem de hoste captam, victorum esse debere. Si quid inter ipsam hostilium castrorum direptionem de propriis rebus fortuna Curonibus obtulisset; non gravatè se, id apud eosdem relicturos. Cetera omnia, quæ apud hostem essent, victori militi cedere debere, scirent*. Aspera hæc responsio, ex afflictâ jam conditionis tolerantia affectuum impotentes barbaros, facile ad indignationem perpulit. Secessione itaque factâ partes Christianas destituunt; atque inhumanitatis odio; inimicitiarum ac injuriarum acceptarum immemores, hosti sese conjungunt. Pugnatum deinde auctis hinc, imminutis illinc viribus: atque ea pugna Livonicus exercitus fædè profligatus est. Magister ipse Livoniæ & Marschalcus Prusfiæ Henricus Botel cum centum quinquaginta Equitibus Ordinis, vulgò Fratribus, occubuerunt: cætorum è promiscuo mili-

Curones,
vulgò Cur-
landi, ad
Litvanos à
Crucigeris
deficiunt.

locum media in Prussia capiunt vexando undequaque hosti opportunum. Permunitis ibi tumultuarii operis vallo & fossa castris, ad impedimentorum custodiam paucas cohortes reliquerunt, totis ipsi copiis contra hostem, quem castris quoque sese continere rumor erat, profecti. Barbari de viribus & consiliis hostium per speculatores moniti, verebantur primam armati militis audaciam, præsertim quod suis armorum genus & pugnae ratio levis in usu esset. Aliquâ ergo victoriâ prima gaudia hostibus præripienda atque ita feroces spiritus atterendos censent: *remissiore eorum impetum futurum, si ante pugnam aliquo adverso eventu timere prius, quam audere didicissent.* Quare ne in venientem ferociter contra se hostem fortuito incurrerent, flexo ad partem notis sibi per sylvas callibus itinere, castra quibus exiguum in præsidio militem sciebant, magno impetu adoriuntur. Capta ea primo insultu, præsidiumque cæsum. A præda iussus sibi temperare miles, & quamdiu ab illo successu erectior manebat

Christiani
à Prussis
Ethnicis
profligati.

nebat ad victoriam animus, cruentis adhuc gladiis, ardenteque spiritu in hostem ire, ubi & plus belli esset, & summa victoriæ. Ut primum signa imminentium à tergo barbarorum, in quos à fronte Germani intenti erant, in conspectum venerunt, ex insperato illo eventu castrorum captorum suspicio, atque hinc trepidatio: tum, collatis signis, atrox prælium. Pertinacia pugnantium in aliquot horas dubiam utrinque victoriæ spem sustinuit: tandem Christiani profligati. Nobilissimus quisque aut captus, aut cæsus. E præcipuis captivis forte lectus Hirschus nobilis Magdeburgensis, qui inter triumphos, barbaro ritu ad Deorum venerationem equo infidens armatus, vivus exustus est. Miserabili huic fato clementiâ aliquorum, quos ante amicè coluerat, bis exemptus fuerat: cum tertio tandem eadem fors cecidisset, respuit vitam quam barbaræ miserationi deberet. Alter exercitus Germanicus duce, Comite Barboigienfi, Sambiam & Samogitiæ confinia populabatur: hic quoque à

O

Prussis

Prussis oppressus est, ipsis D. Agnetis feriis: Dux ipse in potestatem hostium amisso exercitu venit. Harum victoriarum successu Helzberga, Krutzburgum, Regiomontum, Bartensteinium arces atque oppida Crucigeris sunt adempta. Nec Livonia interim à bello immunis erat; affligebatur assiduo per legatos Mendogi: pugnatum quoque ibi est ad Lenuardum arcem Dunæ ripis imminuentem quo eventu; proditum non reperio. Mendogus ipse ut expeditior in alios esset, fœdera cum Russis instauravit; per quæ societas armorum contra Polonos inter Russos & Litvanos constituta. Eodem statim anno ad expeditionem Mazoviticam Suarmirus Ducis Kijoviæ nepos, Mendogo se comitem adiunxit. Mendogus auxiliis Russicis auctus, occultis per ingentes sylvas itineribus, silentique agmine in Mazoviam insperatus penetrat: Semovitum Ducem filiumque ejus Conradum per æstivos calores securè in Iazdovia villa cum universo comitatu agentem opprimit. Cesserat ex sorte capti-

An. 1262.

*Mazovia
à Litvanis
vastatur.*

vus Semovitus Suarmiro, Conradus Mendogo: atque hic quidem à Litvano liberaliter habitus, numerato à suis lytro, principatui paterno restitutus est; at Semovitus miserè interiit, statim à Russo barbarè trucidatus. Inde legiones ad prædam vastationemque agrorum dimissæ. Amissis Ducibus Mazovitæ, non tam unius alicujus imperio aut consilio, quàm tumultu ipso, ut in subitis evenit, agrestes ac nobiles in unum collecti, vim hostium sistere sunt conati: sed multitudini cesserunt, victi ac deleti. Fædior deinde vastatio, totâ Mazoviâ & magna Cujaviæ parte subsecuta: præda atque exercitus, absque damno, domum reductus. Anno subsequente Mendogus per hyemem Livoniam infestavit: 4 Non. Februarii Parnaviam captam *An. 1263.* diruit, & ad Dunamundam cum hoste conflixit. Æstate deinde proximâ rursus militem Mazoviæ immisit: hic cum nec hostem ad pugnam elicere posset, neque ex præteritis populationibus aliquid in ea provincia superesset, Vistulam trajecit. In-

tacti fuerunt hactenus Lovicienses agri ;
 ingens proinde ex illis præda abacta , reli-
 quis igni aut ferro absumptis. Gravis om-
 nino ea tempestas toties rediens non Ma-
 zovitis modò , sed & Polonis , esse cæpe-
 rat. *Diviso in plures Principes Poloniæ regno,*
difficilis concordia erat : hinc Litvanorum in
 propinquo potentia crescens , magis for-
 midabilis. Neque facilè res Christiano-
 rum respirassent , nisi surgentem Ethnico-
 rum fortunam domesticæ factiones abru-
 pissent. Obierat per idem tempus Men-
 dogo conjunx : ad ordinandam muliebrem
 familiam , & procuranda defunctæ justa ,
 evocata in curiam aderat Doumandi Za-
 nalsceni Ducis uxor , Reginæ soror. Rex
 jure hospitii ad flagitium per vim abusus ,
 violatâ fæminæ pudicitiam in conjugium
 eandem retinuit. Impatiens injuriæ Dou-
 mandus opum suarum imbecillitate , ul-
 tionis cupiditatem ab aperta vi tempera-
 re , atque adeo dissimulare : interim Rei-
 publicæ causa , procerum animos perten-
 tare , atque à Principe avertere : ac potissi-
 mum

*Civilium
 per Litva-
 niam mo-
 tum occa-
 sio, & cæ-
 des Men-
 dogi.*

num cum Troynato Samogitiæ Duce
 Mendogi ex sorore nepote , secreta confi-
 lia agitare. *Auderet tandem ipse , quod nemo
 non optaret. Liberata à gravi Tyranno Litvania
 nomen, ille sibi assereret, ad quem maximè pertine-
 ret. Oblivisceretur in eo evertendo jura sangui-
 nis : apud quem nullum jus esset inviolatum. Fra-
 trum suorum exilio , litaret sanguine parricidæ
 Mendogi. Nunquam eum magis patere posse,
 quàm cum pratorianis legionibus in Mazoviam
 expeditis , ipse se nudasset suis præsidiis. Si vi opus
 foret : adesse Troynato Samogiticum exercitum sa-
 tis addictum : se quoque in tempore cum Novogro-
 densibus copiis non defuturum.* Non diu solli-
 citationem tulit Troynati animus , suoptè
 ingenio in ambitionem pronus. Destina-
 tis consiliis , ipse eventus viam aperuit.
 Turbatum enim interea aliquid fuerat à
 Duce Natbrawscio ad Borysthenem : con-
 tra illum jussus à Mendogo cum exercitu
 ire Dowmandus ; Troynatum monet ma-
 turè , ne occasionem gerendi elabi patia-
 tur : nunc demum tempus agendo esse ,
 cum militem sub signis haberet. Condicto
 O 3 itaque

itaque die, Troynatus è Samogitia, Doumandus è Russia exercitum occultè deducunt, atque intempestâ nocte regiam invadunt. Occupatis portarum custodibus, percussores in cubiculum immissi, Principem in lecto confecerunt. Cæsi cum parente duo jam maturi regno filii, Ruclius ac Repicas.

Troynatus M. L. Dux, &c.

Nunc primùm, nova ad Principatum via, tentata est. Hactenus enim Principi vitâ functo, eum in Rep. suffici mos erat, cui juris hæreditarii præjudicium, subditorumque studium suffragarentur: at jam quæsitus nuper est principatus per injurias nepotis pupilli: nunc verò etiam principis cæde. Ita per calcata, non honesti modò, sed & sanguinis jura, ad Dominationem properari cæptum est. Troynatus certè scelere avi trucidati, & occupatæ armis reipublicæ, posteris notior, quàm rebus gestis; brevem Dominationem properatâ cæde non verso anno absolvit; eodem dejectus passu, quo ascenderat. Quâ crudelitate in Christianos futurus erat, si superi

superi vitam commodassent, satis argumenti dedit, cum principatus inaugurationem à Mazoviæ vastitate orsus est. Exusti Czervinscum usque pagi: Orszymovium arx excisa: adulti ferro, igne pueri absumpti: fæminæ ad servitutem servatæ, aliæque à feroce victore in victos calamitates. Livoniam quoque ab eo vastatam, circa Parnaviam, Livones narrant. *Suspecta tamen omnia domi erant Tyranno: nec ex vano timebat, scelera in alios patrata, in se reditura. Quales enim in se eos speraret: quos exemplis suis fidem dedocuisset?* Ad stabiliendas itaque in omnem spem contra quosvis æmulos res, Polociâ Theophilum consobrinum evocavit. Hic ubi venit, post mutuam utrinque de sublato communi hoste gratulationem, in speciem quidem consilia de Republica cum Troynato communicare: clam verò nova in eundem cum suis moliri. Ambitione propriâ satis inquietus, Russorum adhortationibus validè agitabatur. *Ille enim Litvaniam sacris Christianis nuper initiatam, impio Ethnici Principis jugo premi pateretur? Cur non*

An. 1264.

Theophilus contra Troynatum conspirat.

non cederet Russorum studiis? cur sperneret beneficium Volstinici legitimi Litvanorum Principis, jus omne Principatus integrè sibi transcribentis? Volstinicius enim parentis sui Mendogi à Religione Christiana defectionem detestatus, ad Russos (ubi obses olim aliquandiu egit) profugerat. Ibi multa rerum vicissitudine, animo ad humana hæc contemnenda inclinato, rigidioris instituti vitam professus sub Gregorii Polonini disciplina, Haliciæ vixit. Inde seu aliâ causâ, seu parentis Regis, populariumque suorum ad Christiana sacra traducendorum spe, rursus in Litvaniam transiit; atque haud procul Novogrodeco ad ripam Nemeni monasterio extructo, cum pluribus ejusdem vitæ fociis religiosè: atque inter multas procerum sollicitationes, constanter agere cæperat. Ad nuncium, Patris fratrumque à Troynato cæsum, ne eadem ipse clade involveretur, Pinscum evasit. *Pulsabat vindictæ cupido animum, brevi exercitio nondum ad humanos affectus satis obduratum.* Sed omnibus præfidiis in eo vitæ genere destituto, nulla ferè

ferè ulciscendi per se ratio suppetebat. Theophilum igitur sollicitare: ei tanquam Christiano Principi, paternum in Litvaniam jus transcribere: orare ne tot Troynati scelera, inulta pateretur: ut Mendogo parenti suo, occisoris sanguine inferias daret. Nondum omninò aut Theophilus consentiebat, aut consilia maturuerant: conspiratio vix inchoata Polocensis cujusdam, qui Theophilo è domesticis erat, fraude, prodita & à Principe tempestivè oppressa. Theophilus hospitii securitate apud fratrem incautiùs agens, trucidatus est: Polocia immisso exercitu occupata, atque in provinciam Litvaniæ redacta. Firmatam jam tot suorum cædibus dominationem Troynatus putabat, atque potiore æmulo sublato, satis ad cæteros in officio continendos provisum. Verùm *quid Tyrannis inter scelera securum?* Quatuor prætoriani milites, Mendogo olim fidissimi, securè ad balneum euntem adorti, necdum expleto Principatus anno, confecerunt. Ipsi, seu ne cui patratae cædis pænas luere cogerentur, seu ut ex securo dispicerent,

P quomo-

*Theophilo
sublato
Troynatus
etiam occi-
ditur.*

Pericula
Litvanie.

quomodo id factum procures haberet, indeque ulteriora rationum suarum consilia caperent: ad Volstinicum Pinsci agentem profugerunt. Præsens planè rei Litvanæ naufragium, inter subita mala deprehensæ, ab omnibus expectabatur. Inde velut decumano fluctu imminentibus extrinsecus hostibus jactabatur: inde per dissidia domestica laxatis compagibus vitium facere per se cæperat, ac propè solvi. Sollicitos hic metus tenebat procures; neque modus, quo obviam discrimini iretur, erat in expedito. *Factiõnum capita, quæ casorum Principum odia vel amores, velut abditum ignem in flammæ mox erupturum, animo malè tegebant; nullam pacis spem apud gnaros rerum præseferabant. Provincias amplas tanquam truncum capite corpus, atque emortuum absque uno Principe, cadauer, diffuere necesse erat. Non pauci erant qui sanguinis conjunctione, aut veteris juris prætensione ad Principatum aspirabant: horum ambitioni si tota res permitteretur, brevi esset futurum, ut Republicâ carerent: aut enim civilibus armis discerpta miserè interiret; aut ei in spoliū cede-*

cederet, qui plus potentie, quàm virtutis aut dignitatis, in dimicationem attulisset. Crescebat malum: neque remedium à tempore sperari poterat. Vnica inter tot præcipitia, ad concordiam & salutem publicam via ostendebatur; ambitiosa diversorum studia maturè extinguere, eo Principe renunciato, quem communibus suffragiis Senatus jussisset. Kiernoviam itaque indicta comitia, & magnâ procerum frequentia celebrata. Litvani omnes in Volstinicum sententiis suis inclinabant. Id verò Samogitæ & Iatvingi ne audire quidem; sub cuiusvis potiùs imperium concessuri, quàm Volstinici: causæ in speciem aliunde petebantur, in re erant, suspicio & metus: ne Volstinicus, Princeps renunciatus, non tam imperium administra-
ret, quàm ultionem Mendogi parentis: ad cuius cædem Samogitæ & Iatvingi, operam suam Troynato nuper commodaverant. Ingens totis comitiis utrinque tumultus, ac propè mutua vis. Novogrodenfes, alique juris Litvani, sed Russicarum familiarum procures, Reipublicæ causâ,

Comitia ad
eligendum
novum
Principem
indicta.

neutarum se partium esse testabantur; illi Principi cum obsequio accessuros, quem utriusque gentis concordia dedisset. Si tamen pacis ineunda rationem optimam, apud Senatum liberè proferre fraudi sibi futurum non esset: securè auctores fore, ut externum aliquem Principem, qui liberum ab omni factione animum ad imperium adferret, suis votis quarerent. Esse Regi Russiae Danieli filium, imperio maturum adolescentem: esse etiam in proximo, ejusdem ex sorore nepotem Ducem Luceorientem ac Drohicensem Suarmirum, rei bellicæ gnarum & studiosum, expeditionum Litvanarum contra Polonos, Mendogo comitem. Neque Samogitæ aut Iatvingi consilium improbabant: soli Litvani summâ contentione obnitebantur. Non dubitare se, ajebant, quòd Russi procures, de Republica ex fide agerent: ab eo enim tempore, quo Novogrodecum cum aliis Russiae provinciis Litvania adjectum est, non imperio tantum sed voluntate etiam ac studiis ad Litvanos transiisse, ac sibi permixtos sub iisdem legibus & Principe, pro unius gentis civibus se gerere: Etsi verò non privatis rationibus ad id consilii descendissent; consilium tamen illorum pro solis Russis & contra Rem-

publi-

publicam communem, apertè esse. Quid enim Kijovienses, Halicienses, alique, illato toties contra fœdera repentè bello, magnis viribus in Litvaniâ tentassent? quid aliud Litvani hætenus, omni ope propulsare essent conati? quàm hoc ipsum, quod nunc per otium tam speciosè à Novogrodenribus proceribus suaderetur; tam securè à Samogitis admitteretur? nempe Russi Principis in Litvaniâ & Samogitiâ imperium. Certè ab eo tempore, quo Ringoldus Dux Novogrodenribus gente Litvanus ac Palæmonia des, titulos Magni Ducis Litvanie invasisset, & curiam Kiernoviâ Novogrodecum transtulisset, Litvaniam non tam principatum, quàm Novogrodenribus Ducis provinciam esse. Quid verò futurum crederetur, si Russus Princeps imperaret? Quidquid proinde Samogitæ & Iatvingi censerent, sibi certum omninò esse, non ferre Principem ex ea gente, quam majores sui armis quasitam Litvanie subiectam reliquissent. Servaturos se omni studio majorum hereditatem, Litvanum Russiae imperantem: Suarmirum Russum amicum & socium habere se malle, quàm Principem. Posse quidem Russum equâ conditione fœdera cum Litvanis colere: at ubi jus & dominationem in eos obti-

nuiſſet, facile genium patriæ ſtudiis innutritum, rediturum. Nullum difficilius altiusque, quàm patriæ amorem habere. Perfregit ea res Samogitarum atque Iatvingorum mentes, & in Volſtinicum vel invitæ inclinavit: ex quorum concordia Ruſſorum deinceps conſilia ſuapte conciderunt, præſertim quòd vehementiùs illa promovere, non omninò ſecurum eſſet, ſuſpicionem novandarum rerum vitantibus. Plenis itaque comitiis Dux eſt reſignatus Volſtinicus. Miſſi Pinſcum legati, qui Volſtinico Monacho, procerum & populi ſtudia, prolixè explicarent, atque ad paterni principatus hæreditatem capeſſendam invitarent. Volſtinicus preces legatorum, quòd ſuſceptæ ſemel vitæ rationibus adverſarentur, conſtanter initio repulit. Sed cùm urgerent illi ſollicitè, & perituræ diſcordiis patriæ commiſerationem ſæpiùs ob oculos producerent, non ſuffecit propoſito conſtantia, ceſſitque legatis. Cùm Novogrodecum Pinſco perveniſſet, comitatus aulicus è circumjacente nobilitate adlectus eſt: inde maturato

*Volſtinicus
Monachus
M. Dux
Litvan.
Samogit.
Novogrod.
renunciatur.*

rato Kiernoviam itinere, antequam proceres abiſſent, venit: exceptus multâ honoris atque gaudii ſignificatione, & ſolitis ritibus Magnus Litvaniæ Dux inauguratus eſt. Adduci deinceps nunquam potuit, ut omnem vitæ privatim actæ memoriam abjiceret, ſupra purpuram, monaſticæ profeſſionis argumentum, veſtem nigram deferre ſolitus. Verùm quia ultra veſtem, Philoſophia ipſius non proceſſerat; atque adeo, ex ea vitæ Chriſtianæ parte, nihil omnino in mentem tranſmiſerat: cum vili illa lacernâ, animum cruentum atque vindictæ cupidum, ad Principatum attulit. Vix rebus ſatis firmatis, impatiens moræ ferocia in novæ potentiæ fundamenta cædis paternæ ultionem jecit. Procerum plurimi criminationibus variis, aut apertâ vi, oppreſſi: cæteri ejusdem quidem cauſæ conſcientiâ Principis ſuſpicionibus & odio obnoxii; ſed ſociorum caſu cautiores facti, maturo exilio iram ipſius præverterunt: bona profugorum ærario Principis addicta. Cum Suarmiro, veteri parentis amico, fædera Volſtinicus impenſè coluit, quòd

*Volſtinici
mores, &
bella.*

quòd Litvanis copiis ad Polonicas expeditiones transeuntibus, ditiones ejus peropportunæ essent. Auspicium amicitiae fuit, junctis viribus suscepta in Poloniam incurfio, quâ Sendomiria, Ilzam usque vastata est: ab alia etiam parte continuis Iatvingorum prædationibus Lublinenses agri & tota Mazovia infestabatur. Boleslaus Pudicus inter Polonos Cracoviæ & Sendomiriæ tunc rerum potiebatur, vir bello impiger neque infortunatus: sed nunquam hostem intra fines suos occupare poterat. Iatvingi enim prædatorum instituto, repentini irruebant, miraue celeritate agris pervastatis, antequam ab incolis ad arma concurreretur, cum præda in sylvas se recipiebant. Consilium ex necessitate natum, fugitivum hostem, domi suæ totâ vi adoriri. Bellum itaque omne in ipsam Iatwierziam Polonus transferre statuit: & sanè opportuna tunc fatis debellando Iatwierzia erat, cum Litvani domesticis motibus distracti, auxilio focii in tempore adesse non possent. Univerfam nobilitatem Polonam

*Iatwierzii
sen Iazyges
Litvanorum
socii à
Polonis ex-
scinduntur.*

nam Boleslaus ad arma evocatam sub Zavichuosto recensuit: inde exercitum totum sub signis continuò duxit, neque permisit comeatus aut prædæ causâ ordinibus quenquam excedere. Sciebat enim hostem suo ingenio pugnacissimum, neque unquam aut referre pedem, aut pugnam quovis loco, etiam iniquo, detrectare, solitum; Polono nunc primum intrare Iatwierziae fines auso, non diu ocium à prælio permitturum. Et certè, cum vix sensisse adventum Polonorum Iatvingi putarentur, repentè Boleslao sub ipsam auroram ab excubiis nunciatur, ingentes hostium copias citato agmine advolare, atque recta in castra Polona ferri. Ducebat eum exercitum præfectus militiae Comatus: tanta verò erat ferocia militi, ut eodem impetu quo venerat; ab itinere in vallum Polonum, contemptim rueret. Eductæ à Boleslao properè in campum copiae, atque quantum subita vis ferebat, vix explicandi ordines spatium erat: & quia statim pro vallo ad manum planè res venerat; cæco
Q omnino,

omnino, diuque dubio Marte, in multas horas, totâ vi prælium gladiis agebatur. Primus Polonis ad victoriam passus fuit, cædes Comati: is enim cum inter primos prælium voce & manu urgens, Ducis simul militisque officium fortiter exequeretur, factò à pluribus simul impetu, confossus interiit. Ita *sapè viri unius fato, bellorum fortuna agitur.* Nox inde jam cæteri faciliùs vinci, & acies in cladem, non tamen in fugam, inclinare. Nemo enim loco cedere: sed tantùm cadentibus multis, ordines fatiscere; & viam ad victoriam aperire. Quare ut campum integrè obtineret Polonus, internecone omnes delendi erant Iatvingi: cùm quisque aut è vestigio quod semel ceperat, quoad concideret à vulneribus, depugnaret; aut in locum jacentis comilitonis, inter confertos Polonos gradum obstinatè promoveret. Itaque unico eo prælio prorsus debellatum est. Proceribus atque omni equestri ordine, acie deletis, universum Iatvingorum nomen excisum: agrestes coloni, pars in proximam Litvaniam

Iatvingorum in bello singularis fortitudo.

niam diffugerunt; pars ad sacra Christiana à victore compulsi, ditioni Polonæ accefferunt. Subsylvania nunc ea regio dicitur: coloniis Polonicis, Russicis, Litvanisque frequens; prout aliqua sui parte propior illis gentibus est. Eodem anno Litvani & Samogitæ Sambienfibus Prussis auxilia tulerunt. E Vellavia oppido, Pregeli ripis imminente, Equites Crucigeri proximos Sambiæ agros obtinebant: remotiores, frequenti excursionem, infestos reddiderant. Ad ejus oppidi oppugnationem copiae admotæ, pulsati muri arietibus. Sed vim omnem fortitudo præsidiariorum, & industria machinarum Magistri, Henrici Tupodel, eludebat: frustra proinde id incæptum Litvanis fuit: præcipuis belli ducibus amissis, re infecta ab oppugnatione desitum est. Ductus deinde exercitus in Lubavienses agros, ubi hostem aperto campo, cum copiis confedis, nunciabatur. Pugnatum ibi prælio acriter, victoremque Litvanum evasisse auctor est Dursbuch. Addit idem, magnam eâ victoriâ

Litvani Prussis auxilia ferunt.

stragem editam : Helmericum Magistrum, Theodoricum magnum Prussiæ Marschalcum, cum quadraginta ejus ordinis fratribus cæsos : quorum animi, lampadum ardentium instar in sublimē abeuntes, ab aliquibus de nocte sunt visi. Atque ut hic successus aliquantū recreaverat Volstinicum, ita accepta nuper à Polonis plaga altè infederat. Provincia amissa; gens cujus forti operâ tot bellis Litvani usi essent excisa; ultionis cupiditate animi quietem stimulabant. Collata igitur cum Suarmiro ope ingentibus copiis expeditionem in Sendomirienses agros suscipit. Effusæ ad prædam legiones per universam Sendomiriam latissimè ferro ac igne grassabantur. In subita trepidatione authoritas Boleslai expectari non poterat : privato seu consilio seu tumultu, armata equitum Polonorum & plebis promiscuæ multitudo confluxerat : hæc contra palantes hostium manipulos progreditur; atque ut Litvanas Russasque cohortes effusim per agros prædam agentes, priusquam in unum coirent, separa-

Sendomiriam invadunt & fugantur.
An. 1265.

separatim adepta est, cædit. Inde ad castra oppugnanda victor exercitus signa vertit : sed Volstinicus & Suarmirus amissis inter prædationem præcipuis legionibus, cum reliquo milite vim in castris expectare non ausi, maturè in tutiora se receperant loca. Boleslaus ad nuncium rei benè gestæ animo erectior, justam in Suarmirum indignationem ulterius prosequi statuit. Favere videbatur suscipiendis consiliis præsens Russiæ status, mortuo Daniele Rege Ducum ambitione ac discordiis plenus barbarum. Habito itaque per eam partem Poloniae, quæ sibi parebat, delectu : confectisque inde validis copiis, Petrum Palatinum Cracoviensem Ducem præficit, atque infestis signis Suarmiri ditiones invadere imperat. Petrus dierum aliquot itinere per hostiles agros progressus, obviam ferè tantū totis simul legionibus proterebat : nam quòd hostem in omnia intentum fraudibusque militaribus probatum haberet, non permittebat laxatis vastationibus cohortes à castris divelli, ne qua rei gerendæ

Q3

occafio

An. 1266.
Suarmirum
juvant contra
Polonos,
& cæduntur.

occafio Ruſſo daretur. Suarmirus ubi Polonum, neque contemptim palantem per agros, neque caſtris temerè locum capientem, ad infidias nanciſci potuiſſet, caſtra aperto campo oppoſuit. Nihil primo die utrinque tentatum: poſtero (qui D. D. Gervafio & Protafio ſacer erat) uterque exercitus ad pugnam eductus: cùm ex-tractæ acies intra teli jactum conſtitiffent prælium miſſilibus inchoatum. Erat expeditus Suarmiro è Ruſſis, Litvanis, ac Scythiſ miles, qui ſtrenuè rem arcu & ſagittis agebat: quare Petrus equites ſuos tota vi coortos, arcuum uſum hoſti adimere, atque ad haſtas & gladios prælium deducere imperat. Tanto impetu in hoſtem itum eſt, ut impreſſionem factam repentè ſenſerint, neque tulerint Ruſſi: mox inclinari acies, & turbari. Suarmirus, cùm ſemel iterumque pugnam reſtituere tentaffet, re deſperatâ, ipſe quoque frenum fugæ permiſit: Ducis exemplo toto campo effunditur exercitus, cædes deinde fugientium non pugna ſubſecuta. Victor Polonus caſtris direptis,

direptis, lectiſque ſpoliis univerſam deinde regionem ſecurè igni ac ferro pervagatus eſt. Attrivit ea clades vehementer Suarmiri opes: imò totam exinde Ruſſiam Boeſlai fortunæ metus, in plures annos quietam tenuit. Litvani tamen nihilo quietiores ex ſociorum conſternatione: eodem ipſo anno ſubita excuſſione Mazoviam latè populantur: neque Conrado & Boeſlao Ducibus ad reſiſtendum animus, aut vires: arcium tantùm præſidio ſuam & reliquæ nobilitatis fortunam tuebantur. At Volſtinicus quòd Polonicis Mazovitiſque expeditionibus nihil ultra prædam per tanta intervalla quæri videret; eò potiùs curam advertit, unde ditioes augeri poterant, & fines proferri. In Ruſſiam itaque inter interna odia & factiones, externorum injuriis opportunam, arma tranſtulit: & jam detractis aliquot arcibus, Volodimiræ torique Voliniæ imminebat. Leo Dux Volodimirienſis à morte parentis Regis Danielis, nec dum pacatis per Ruſſiam rebus, non ſatis ad vim tanti hoſtis validus,

*Mazovia
vaſtatur à
Litvanis.*

*Volſtinicus
in bello contra Ruſſos
amicitiæ
ſpecie circumventus;
occiditur.*

dus, dolo & scelere bellum omne à se aver-
 tit. *Præferebat ille nihil negaturum se Volstinico,*
jus quamquam dubium in Volyniam urgenti: sed
positis armis, negotium istud facilius posse transigi
contendebat. Permitteretur modò res, arbitrio pro-
cerum utriusque gentis; quidquid illi ratum habuif-
sent; se in quasunque conditiones, pacis publicæ
studio, libenter concessurum. Successit persona
 homini callido. Tantùm enim ea animi
 promptitudine, Suarmiro præcipuè adni-
 tente, apud Litvanum profecit; ut is exer-
 citum omnem dimiserit, atque ad condi-
 ctum diem, cum exiguis copiis, ac propè
 solo aulico comitatu, Vrouscum venerit.
 Leo qui alia omnia, quàm quæ promiserat,
 animo destinaverat; Volodimiræ hæsit:
 Suarmirum autem fratrem, & patrum
 Haliciæ Ducem Basilium, doli omnis igna-
 ros Vrouscum dimisit, Volstinicum ut Vo-
 lodimiriam invitarent. *Commodius, ajebat,*
posse tot Duces cum suo comitatu in ea
urbe convenire, & ipso hospitii jure amicitiam
constantius stabiliri. Suspecta erat Volstinico
conductæ diei extractio, & insolita in hoste
 humani-

humanitas: sed quòd in Basilio & Suarmi-
 ro, cum quibus ante semper amicissimè
 egerat, nihil fraudis subesse certus esset,
 fidei eorum & precibus se permisit. Volo-
 dimiriæ, à Leone & Romano Principi-
 bus, humanissimè acceptus, benevolentiae
 ipsius æstimatione; reliquum suspicionum,
 quæ præfagæ menti identidem sese inge-
 rebant, excussit. Postero ab adventu die,
 princeps Senatûs Russi, Markoltus Niem-
 cin, convivium Ducibus & Proceribus
 magnificum dedit: læta omnia atque offi-
 ciorum plena. Iam Volstinicus, sub no-
 ctem è convivio digressus, in monasterio
 D. Michaelis, qui locus hospitio erat, di-
 misso omni comitatu, cum paucis cubicu-
 lo præfectis, ad quietem securè compone-
 batur. Supervenit interea Leo, Volstini-
 cum familiariter inclamat; ad ulteriora
 pocula amicè invitat. Litvanus officii cau-
 sâ, ex interiore cubiculo inermis, ac penè
 discinctus, Russo occurrit: sed jam muta-
 tam personatæ amicitiae scenam, repe-
 rit. Circumsistunt repentè satellites. Dux
 R ebrie-

ebrietate, & destinati sceleris conscientia, amens; crudelitatem Mendogi parentis in Russiam, cupiditatem ipsius Volstinici, quā in sui patrimonii arces nuper involasset, exprobrat: tum subitā periculi imagine attoniti, ac vix dum quid rerum ageretur credentis, caput valido gladii ictu medium discindit. Reliqui comites, quos è proximo tumultus auditus ad arma exciverat, trucidati, bona direpta, procures Litvani ex hospitibus extracti, atque in carceres detrusi. Cognitum reliquis Ducibus, ac præsertim Basilio & Suarmiro scelus, magnam indignationem movit: jus hospitii scelere violatum, fidem suam proditam, Russici nominis indignam labem, quisque pro se, querebantur. Verū tota ea indignatio, ultra querelas & verba progressa non est: quanquam ut se ab ejus sceleris societate, quā alienissimos palam testarentur: magnifico deinde apparatu, regiisque sumptibus occisi corpus ad funus extulerint.

LIBER V,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiā Iuliani Dorßprungi.

VNiverſa Palæmoniā gente per Litvaniam, continuis funeribus exhaustā, solus ex ea superfuerat Volstinicus. Quare ab ejus morte, restitutus est Principatus Iuliani Dorßprungi posteris, ipsā quādam Litvanæ fortunæ necessitate. Vivebat enim adhuc Suintorogus Vtenides, annorum nonaginta sex vetulus. Puer ille olim è parentis testamento cesserat Ringoldi patrui curæ, ab eodem paterno principatu, per tutelæ speciem, exutus. Adultus deinde acceperat à Ringoldo præfecturam Samogitiæ. ex eo ille loco, alienam fortunam tantū spectare, neque suam vicem indignari. Inter varias Principum factiones & cædes, ipse solus ut jure principatui proximus, ita quietiore ingenio ab omni ambitione remotissimus, extra invidiam & suspiciones agebat: cujus *humilem fortunam,*

*Suintorogus
Vtenides
M. Lit.
Dux.*

non ambitioso animo junctam, prout erat partibus, contemnere, quam subvereri. Augebat securitatem, quod nullam ferè Reip. partem attingeret: hinc vacuum curis & periculis vitam, diutiùs produxit. In hunc igitur, quanquam magno jam natu senem, Proceres animo inclinari; eum votis designare: præcipuè quod familiam filio, nepotibus, & pronepote adulto, firmam haberet. Atque, ut inter aduersa supersticiosiores hominibus mentes sunt, religioni jam ducere, si eum negligerent, cui ad imperium jus potissimum esset. Quis sciret, num intestina, quibus flagraret Respublica, odia, & frequentata Principum cades, non à Superis immitterentur, in vindictam erepti per injuriam Suintorogo Principatus. Consultum etiam Reip. fore, si post tot civiles motus, atrocesque jactationes, in ejus Principis humeros ad respirandum reclinaretur: cui affectus, & naturæ moderatio & annorum gravitas composuissent. Sensisse satis jam Principes eos, quibus cupiditates per ætatem necdum deferbuissent. Maturatum itaque est cum comitiis Kiernoviam: ne diuturnitate interregni, factiones & ambitio, vires cum tempore sumerent:

An. 1268.

rent: sed neque inter ipsa comitia sententiis multum variatum est. Omnium consensu M. Lit. Dux renunciatus Suintorogus; nequicquam decrepitam senectutem obtendens, communibus studiis cessit. Exiguo illo, annorum aliquot, quo cum imperio præfuit, tempore, domi quietas perpetuò habuit res. A Prussia initio non exiguum impendere discrimen nunciabatur.

Ottocarus Bohemiæ Rex, cum ingentibus ^{Prussorum} à Bohemiâ, Silesiâ & Germaniâ copiis, in ^{populi à} Prussiam venerat; eo consilio, ut bellum ^{Crucigeris} subiguntur. omne, quod jam cum Prussis Equites Crucigeri propè confecerant, magnâ vi in Samogitiam transferret. Sed per tempestuosam hyemem, exundantes fluvii & lacus, itinera omninò præcluserant. Ita ea expeditio frustra Bohemo suscepta fuit. Prussorum tamen nomen universum, paucis exceptis populis, ad officium reductum. Nandrovitæ acie victi, non è pugnæ modò loco, sed ædibus etiam & agris natalibus profugerunt. exilium servituti prælatum est: tanta vel in agresti populo libertatis æstimatio.

R 3

quan-

An. 1269.

*Cujavia à
Litvanis
vastata.**Samogitæ
Prussorum
reliquias
bello ruen-
tur.*

quanquam vix exilium dici potuerit, in Litvaniam, ejusdem originis gentem, cum re familiari & liberis commigratio. Eandem fortunam experti Skalovitarum primores, Surbanta, Suisdeta, & Surdeta, desperatis rebus opes & populum, in ulteriorem Litvaniam transportarunt. Enatum interim erat turbarum aliquid per Poloniam. Inter equestrem Ordinem & Zemblaum Principem, qui Cujaviæ ac Lenciciæ imperitabat, simultates exortæ, pænè ad vim processerant. Cognita ea discordia Litvanis, promptissimum quemque juvenum ad prædam evocavit. Collectus expeditè exercitus, Cujaviam vastationi destinatus: itum est eò per Mazoviæ & Prussiæ confinia: vastati impunè agri: ingens omnino pecorum atque captivorum copia prosperè abducta. Neque Samogitis ab alterâ parte ocium. Reliquiarum Prussicarum atrox fortuna, atque inde commiseratio; & si illæ funditus excinderentur, propinqui nimis futuri hostis metus, bellum accendebant. Poiezanos inprimis omni ope

ope tuendos, Samogitæ suscipiunt. Neque deerat primis conatibus successus: cæsa aliquot locis Crucigerorum præsidia, Poiezanæ Commendator, ut vocant, & Helvicus à Goltbach Contor Christburgensis, capti. Crescenti malo majore irâ & totâ vi, Conradus à Triburg Prussiæ Magister obviam ire; omnibus simul copiis, Poiezanorum agros vastare: incolas, igni ac ferro affligere. Debellatæ opes populi; non tamen animorum pertinacia fracta: ne victi hostile jugum in servitute ferrent, patriâ omnes excefferunt. Accepti benignè à Litvanis focii populi, & per Grodnenses agros descripti: primæ verò eorum sedes, tunc ex hostili populatione desertæ, nunc etiam inter profundas sylvas raros habent habitatores. Sola jam è Prussis supererat Sudovia, bello à Crucigeris necdum tentata: hæc, post subactos reliquos populares, in dies infesta Crucigerorum signa affutura prospectabat: quare averfuri à finibus suis bellum, hostilium agrorum infestatione domi suæ hostem distinere statuit.

An. 1270.

In

In Culmenses agros prima excursio facta: & quia non tam prædæ cupiditas, quàm metus in audaciam versus, militem armaverat, magna strages, delectu nullo, latè edebatur. Missus à Magistro qui hostiles conatus reprimeret Hermanus Schonenburgi vir per multa prælia fortitudine & prudentiâ probatus, exiguis copiis rem ex voto confecit: excursiones stitit; & hostem in cumulo adeptus, cecidit. Sudovitæ, primo hoc eventu, de victoriâ, non de spe aut odiis deturbati, majore deinde irâ & vi, bellum aggrediuntur: auxilia à Litvanis & Samogitis conquirunt. Stumanus tum pro Principe, Samogitiæ præerat: hic (privatone erga Sudovitas studio, an principis nutu, non reperio) cum aliquot Litvanorum legionibus & quatuor Samogitarum millibus, bellum pro sociis contra Crucigeros exeunte jam æstate suscepit. Repentinâ inprimis vastatione, Culmigeriam igne, proximas provincias terrore implet. deinde cum distractus hostis, non satis certus esset, unde potius ancipitem illam

*Stumanus
Samogitiæ
Gubernator
Prussiam
vastat.*

lam tempestatem propulsaret, Stumanus exercitum Plovisto arci improvise applicuit, pertinax oppugnatio brevi ad deditionem præfidiarios compulit. Litvanus enim veritus, ne si gravioribus propositis conditionibus supplices rejecisset, ex diuturniore circa eundem locum morâ, periculi aliquid, aut certè agendis rebus impedimenti enasceretur: omnia in integro reliquit; duos tantum obsidum vice pactus, qui viarum peritissimi forent. Horum deinde ductu, occultis per Christianorum agros itineribus, quâ minimè timebatur, repentinus erumpebat: ita Lipanoviæ, Radini, & Veishausi suburbana ædificia exusta: Turnicia, Graudentum, Marienverderum, Satirinum, Christburgum, aliaque regionis ejus oppida, & arces funditus dirutæ: ex præda denique & captivorum multitudine clades æstimatione major illata. In Livonia quoque per proximam hyemem res prosperè gestæ: vastatis latè in continente agris, per insulas Livonici sinus prædationes tentatæ. Hyems vehementior

*Livonia à
Litvanis
vexata.*

S

non

non securos modò aditus, per adstrictas solidâ glacie aquas, sed etiam commodum pugnae campum in tanta planitie, intraverat. Inter Oziliam, quæ septem miliaribus à Livonicâ ripâ, avulsa est insula, in glacie exercitus concurrisse scriptores memorant. Hæc dissimulatione fortè magis & tacitis auspiciis, quàm mandato Suintorogi extra gerebantur: ad bella enim illi, & natura, solitò mitior, ingenium non dederat, & ætas jam deerat. Domi, ut quietas semper habuit res, ita relinquere voluit: maturè itaque habito Senatusconsulto, filium Giermondum, jam ferè sexagenarium successorem sibi destinavit. Neque multum deinde superstes egit. Novogrodeci eodem ipso anno, morbonè an solis annis deficientem vitam, spiritus destituit.

Giermondus M. D. Litvania.

Giermondus Suintorogo solitis ritibus suffectus, primos sui principatus menses rebus domi componendis exegit. Ante omnia parenti defuncto ut præscripserat ipse, iusta legitimè persolvit. Cum enim viveret Suintorogus, fortè inter venationes in-

nes inciderat in locum peramænium, quo Vilna amnis planitiem altis montibus subiectam, & pineto hinc inde confitam decurrens, Viliæ illabitur. Amænitas situs, cum ad primum conspectum senis animum occupasset, petiit à Giermondo, ne alibi pro defuncti exuviis, aut rogo, aut sepulchro, aream quæreretur; utque is campus cremandis Principibus, humandisque eorum cineribus, sacer perpetuò in posterum esset. Executus est universa Giermondus ex fide: campum latè excisis arboribus perpurgatum, ipse ritè dedicavit: relictus in proximo lucus, Fulminis vulgò Perkuni, tempestatum præsidis Numini; ut religionibus ipsis locus deinceps frequentior populo fieret: erecta præterea sacerdotia, copiosis redditibus attributis. Officium sacerdotum erat, ad præscriptos ritus, ignem perpetuum quercu & pinu alere: qui si aliquo casu fortè extingueretur, neglectæ aut non ritè procuratæ religiones ipsius sacerdotis exustione expiabantur. Locus is Suintoroha (id est, Sancta area,) dictus,

*Superstitio
vetus Lit-
vanorum,
in creman-
dis corpori-
bus defun-
ctorum.*

& nomen & ritus illos profanos ad Iage-
lonis usque principatum retinuit. His ita
ordine peractis, Principis defuncti corpus,
militari habitu à proceribus ad rogam elat-
um est: editiore pyræ loco, haud longè à
Principe, locata arma, quibus à tyrocinio
usque militari usus fuerat, gladius, hasta,
pharetra cum arcu & sagittis: inferiore
loco falcones, paria bina canum venatico-
rum, servus & equus, qui viventi maximè
in deliciis: hæc universa, cum subjectus
ignis corripuisset; tum sublatâ simul com-
ploratione, proceres urforum & panthera-
rum resectos ungues, extremi obsequii vi-
ce in flammam jactare. Nam de altera vita,
quam habituri à morte essent mortales,
redituque animarum ad sua corpora, cum
DEUS quispiam, illis ignotus, ad jus dicen-
dum in altissimum montem universum
mortale genus, evocaturus è tumulis esset,
apud veteres illos Litvanos, rerum Divi-
narum penitus rudes, quanquam barbarè
& superstitiosè, tamen aliquid credebatur.
Existimabant igitur mortuos olim ungui-
bus

bus illis opus habituros, cum præruptus,
altusque mons, per difficiles aditus, singu-
lis superandus esset. Curatis ita sacris,
præscriptisque ceremoniis, quibus dein-
ceps Principum vitâ functorum corpora
eodem loco cremarentur, ad rem civilem
curas advertit. Domi omnia erant secura:
sed neque ab hostibus multum periculi;
quanquam non parum suspicionum: Li-
vones & Prussos Crucigeros, Polonos et-
iam, tot prædationibus nuper vexatos, non
putabatur quieturos. Hos, non tam pacis
studio, quam ut totis viribus simul Rus-
sum aggredieretur, oblati fæderibus ad
amicitiam Giermondus pertraxit. Leonem
enim solum sibi maximè ad bellum desti-
nabat, occisi ab eo inter hospitales mensas
ante aliquot annos Ducis Litvaniæ, me-
mor. Vix ferebat indignationem, quod
tanta Litvani nominis injuria, ob parentis
sui ignaviam, hætenus inulta & secura,
Russo stetisset. Proximo igitur anno, ma-
gnis copiis Volyniam invasit: vastata atro-
citer quaquaversus provincia est; & præda
omnis,

*Fædus cum
Polono &
Crucigeris,
bellum con-
tra Russos.*

*Volynia va-
stata à Lit-
vanis.*

omnis, absque prælio, in Litvaniam abducta. Reversus ab ea expeditione, pacis artibus intendere cæperat, & Colonias per agros describere: quo tempore Giervatis oppido fundamenta jacta. Verùm & domesticam quietem, & firmatas fædere cum Polonis amicitias, factiosa quorundam consilia interturbant. Paulus Cracoviensis Pontifex, ut privatas offensas de Boleflao Pudico ulcisceretur, arma Litvanorum occultè per intervalla, in agros Polonos, evocabat. Exortis fortè inter Boleflaum & ordinem equestrem diffidiis, res ad secessionem & arma deducta erat: factioni princeps, Vladislaus Dux Opoliensium, absens lectus: fugatâ deinde, ac cæsa rebellis nobilitate, partes Boleflai insigniter creverant. Tum verò *Pauli animus prideim Principi iniquus, fortunam ejus magis non ferre: sed, & metuere, & odisse; & quòd ipse sibi, suoque odio, ad vim non sufficeret, alienis armis, suis fraudibus, eam vexare.* Litvanæ copiæ sedibus suis excitæ, Lublinenses agros infestis excursionibus securè populabantur: quòd eque-

stris

stris ordo victoriâ Principis ad Bugicinum attritus, resistere aut non posset, aut non posse se fingeret, ut suis damnis, invidiam Principis augeret. Neque tamen omnino inultum Litvanis istud violatorum fæderum flagitium abiit. sub idem tempus, Subsylvania eorum ditio, à Mazoviis & Cujaviis vastata est. Per Prussiam quoque prædæ actæ: sed Prussorum res, secundis aliquot contra Crucigeros expeditionibus rursus non leviter firmatæ, levia prædationum damna vix sentiebant: præsertim quòd Litvana & Samogitica auxilia, in graviores impetus præsto essent. Vix igitur bellum illud à Crucigeris aliter confici posse videbatur, quàm si & totæ simul vires ad-moverentur, & externa præsidia consilio aliquo, hosti detraherentur. Henricus, Prussicis Equitibus Magister erat: fædus ille inprimis cum Giermundo renovat, ut jurisjurandi religione, à bello Prussico Litvani & Samogitæ excluderentur. Et Princeps quidem, hac ipsâ de causa, nihil publicè passus est Prussis adversus Crucigeros

An. 1274.

Samogitæ
tuentur

Prussos &
cædunt

Crucigeros.

con-

conferri: efficere tamen non potuit, quin privatorum opibus, clam per Samogitiam lectus exercitus, detractis signis per turmas in Prussiam abiret. Vastatâ Culmigeriâ confederant Prussi Sudovieneses, cum Samogiticis præfidiis, ad Lubaviam: sed venientibus totâ mole Crucigeris, aperta vi concurrere non ausi, tumultuariâ ut videbatur fugâ, castris impedimentisque desertis, in proximas sylvas sese abdiderunt. Equites Crucigeri incruentâ victoriâ læti, mox solutis ordinibus ad prædam discurrere, castra diripere, contemptim ad vestiganda extrema hostium agmina effundi, atque prorsus tanquam omni periculo defuncti agere. Prussi & Samogitæ, qui ad captandam infidiis occasionem, inter latebras ex fuga non longè à castris hæserant, hostem & itinere fessum, & victoriâ securum, inter prædas cuncta negligenter agere, à speculatoribus edocti, repentè instructâ acie è sylvis cooriuntur, atque prædabundos occupant, cædunt. Magna tum clades Crucigeris illata: amissus exercitus,

Duces

*Stratagema
contra Cru-
cigeros.*

Duces belli Henricus Magister & Theodoricus Mareschalcus, in acie cæsi. Atrox hujus pugnæ eventus evocaverat Christianos Principes ad arma magno apparatu capienda. Rex Bohemiæ, Marchio Brandeburgicus, Lantgravius Turingiæ, Dux Brunsviciorum, cum ingentibus copiis in Prussiam venerant: sed quòd exeunte jam autumno is exercitus fuisset contractus, hyemis verò initia solitò magis tempestuosa, latè per agros pluviis exundassent, ne laceffito quidem Litvano, ab armis discessit. Marchio tamen, ne frustra tantum iter suscepisse videretur, oppidum condidit, quod etiamnum Brandenburgum vocatur. Hoc ipso anno, Livones memorant à Samogitis & Litvanis ad Osiliam in glacie cum Magistro Livoniæ Ottone pugnatum: & Magistrum, cum quinquaginta Ordinis ejus fratribus cæsum. Pari eventu successor ejus Andreas Vestphalus cum bellum prosequitur à Litvanis profligatus occubuit. Nequè multò post in Litvania Giermondus vivere desiit. Habitis Kier-

*Expeditio
Christiano-
rum Prin-
cipum con-
tra Litva-
nos.*

T

noviæ

An. 1275.

*Giliginus
M. Lit.
Dux Tra-
bus Samo-
gitæ.*

noviæ comitiis, natu major Giermondi filius Giliginus, Princeps Litvaniæ renunciatus est: fratri ejus Trabo Samogitia attributa, eâ conditione ut Magno Litvaniæ Duci subesset. Magister curiæ, utrumque ad concordiam, & gloriæ quam à Majoribus suis accepissent bello & pace æmulationem, breviter è Reipublicæ voto hortatus, gladium & scipionem Giligino porrexit. Rudis hic inaugurandi tunc mos erat, quo Principi suprema domi forisque potestas à Republica fiebat. Triennium non superavit Giligini principatus: nullâ fermè re memorabilis, præter aliquot Poloniæ vastationes: quanquam neque hæ à singulis scriptoribus omnes memorantur.

An. 1277.

Illa inter alias magis insignis, & ipsis Polonis authoribus comperta, quâ Litvanæ copię Mazoviam, Culmigeriam, Cujaviam populatæ, atque iterum in Lencicienses agros excursionem instauratâ ad quadraginta captivorum millia abegisse dicuntur. Vix fidem numerus invenit: ingentis tamen cladis exaggeratum hoc argumentum est.

Annus

147

Annus sequens Giligino fatalis fuit: susceptus ei filius Romundus, eundem annum Princeps egressus non est. Apud scriptores frequentem famam reperio, quinque filios ex Romundo superstites relictos: propius tamen vero est, quod à paucis traditum; eum absque liberis decessisse. Illi enim qui inter filios ejus censentur, ejus jam ætatis erant, ut Troidenus natu ultimus vivente adhuc Romundo Imperator, exercitus duceret. Ægrè certè persuaderi potest, intra tam breve à morte Suintorogi tempus, (quod vix decennium assequitur) abnepotes ejus non adolescere tantum, sed & rempublicam administrare potuisse. Troidenus, seu filius seu consobrinus Principis, privatis opibus triginta millium exercitum è Litvania & Prussia conscriptum, Giligino ipso vivente duxit: & tertiâ copiarum parte Mazoviam depopulatus est, reliquis duabus Culmensem provinciam. Vbi pertinaci oppugnatione Bergeloviâ potitus, exciso Crucigerorum præsidio arcem penitus delevit. Excedente hostilibus agris

*Romundus
Magnus
Litvaniæ
Dux;
intra an-
num mo-
ritur.*

T 2

Troidenus

Troideno, cum ingente præda; iisdem pænè vestigiis novus hostis ingressus, rursus igni & ferro omnia infesta reddidit. Scomandus Samogitico & Sudavitico milite easdem provincias invasit: Lubaviam & Culmigeriam civitates spoliatas, exuffit: Cujaviam latè pervastavit. Neque multò post, iterum exigua è levi Litvanico equitatu manus in Lencicienses agros immissa, Lenciciam urbem ex inopinato adoritur, atque primo ferè impetu occupat. Sed quòd ad prædam non ad pugnam venisset, antequam vicini incolæ ad arma concurrerent, eadem celeritate, spoliata urbe, hostico excessit. Eodem anno res strenuè in Livonia aperto campo acta. Septimo nonas Martii magnis animis & pertinaciâ pugnatum est: hostes eo prælio non victoriam modò, sed & Duces amiserunt. Cæsi, Magister Livoniæ Ernestus, Gilardus Comes, atque ex ipso Crucigerorum ordine sexaginta septem equites.

Eodem prælio, cum Henricus à Tyzenhauzen Signifer occubuiſſet, Prætorianum
fignum,

fignum, cum imagine virginis Deiparæ Livonum Patronæ, in potestatem Litvanorum venit. Tentaverat quidem restituere rem Elchardus Revaliensium Præfectus, contractis è fuga reliquiis, hostem aggressus: sed is quoque profligatus accepto vulnere amissoque equo, vix vitam è campo extulit. Belli ejus occasionem dedit, arx Dinemburgum: quam arcem ad Dunæ ripam exstruere Livones molientes, omni ope à suscepto opere dejicere contendebant Litvani.

Mortuo deinde Romundo, Trabus Samogitiæ Dux gubernandæ Litvaniæ admotus est: Principisne electi, an solo Gubernatoris in exiguum tempus titulo? non conveniunt scriptores. Certè ego non video, cur tutelæ nomine Trabum Litvaniæ præficere opus fuerit, si annis & ingenio maturi ad rem civilem Principes, ex superstitibus Romundi filiis præsto erant; nisi fortè metu tubarum, quas ambitio inter fratres excitare facilè poterat, summa rerum avo delata sit: ut si fortè ejus arbitrio

*Trabus
Magnus
Litvaniæ
Dux.*

patrimonium partiri inter se nollent, contumaces in dissensionem spiritus, supremæ potestatis reverentiâ opprimerentur. Sed enim nihil ejusmodi à Trabo legimus actum; quod tamen maximè fieri oportuisset, si hac solâ de causa, à proceribus ad imperium fuisset evocatus. Certè neglectum ab eo id officii, aut certè ob angustias temporis intermissum, credere non possum: res enim illa tota, non tempore, sed festinatione, indigebat. Trabum igitur omnino Magnum Ducem fuisse, illud etiam pro argumento est, quòd majorum suorum more, media in Litvania coloniam excitavit, de nomine suo, Trabos: Neque plura in principatu egit: vel quòd naturâ quietus esset, annisque gravis; vel quòd antequam aliquid agere potuisset, nondum integrè exacto principatus anno, apparatus animo volventem, mors occupaverit. Leoni tantum Kijoviensium Duci, in Polonos bellum moventi, auxilia miserat: quanquam eventu infausto. Boleslao Pudico successerat nuper Lescus Niger. Rus-

*Litvani
auxilia
Russis fe-
rentes à Po-
lonis fun-
duntur.
An. 1280.*

sus (ut *initia principatum, hostibus plerumque ad bella avidè arripiuntur, quia novandis rebus opportuna*) novi Polonorum Principis fortunam bello experiri voluit. Iam Lublensibus agris pervastatis, Sendomirienses populabatur. Exiguæ interea valde Varso Castellano Cracoviensi copiæ in expedito: aggredi tamen hostem, quâ posset ratione, à Lescio jussus, temerario fortassis consilio, sed ad vulgus (*apud quod ex eventu sententiis pondus accedit*) satis forti; validæ hostium aciei, aperto campo sese objecit. Leo quòd paucitatem hostium contemneret, plenus omninò victoriæ fiduciâ, sive ut totam victi hostis laudem ad suos Russos pertraheret, sive alio quovis consilio, primam in acie stationem Russis attribuit, ubi & bellum & victoriam sperabat: Litvanis & Scythis, non tam ad subsidia, quàm ad spectaculum, ut rebatur retrò collocatis. Poloni magna vi anteriores ordines aggressi, primo ferè conflictu loco moverunt: hinc proximis Russorum labare animi; & fronte aciei retrocedente, non gra-

dum obfirmare proximi, sed consternari, abjectisque gravioribus armis, in fugam apertè verti. Litvanæ & Scythicæ cohortes, quæ in ultimo agmine constiterant, primùm sustinere cedentes, mox perruptis cedentium impetu ordinibus, aliquantùm turbari ac propè in communem fugam rapi. Instaurant tamen, restitutâ utcunque acie, pugnam: sed cùm inde à victore Polono fortiter urgeri, hinc à fociis quorum maximè causa ageretur, destitui cæperunt; ipsi quoque in fugam sunt effusi, Russorum fortunam secuti, quorum auspiciis pugnaverant. Litvani procures, domi principe, foris exercitu amisso, solliciti: ad curandam maturè Rempublicam, comitia Kiernoviam indixerunt. Aderant inter alios si-
 ve nepotes, si-ve (quod, ut vero propius, malim asserere) filii Trabi, Narimundus, Holsza, Daumondus, Giedrus & Troidenus. Postremi hujus apud omnes amor, ancipiti expectatione fatigabat Magni Ducis electionem. Vir indole regiâ, ætate validâ, partis etiam sæpiùs de hoste victo-
 riis,

*Comitia in
 Litvania
 ad eligen-
 dum no-
 vum Prin-
 cipem.*

riis, ut ante non mediocres de se spes, ita hic studia motusque animorum magnos concitaverat. Quisque pro se eum Principem designare; eum privato voto dicere. Et quanquam pro Narimundo, ultra alia, ætatis ipsius judicium inclinaret, in ea præsertim republica, in qua studiosè servatus hactenus erat mos, primos è liberis, in imperia parentum sufficere: sed virtutis æstimatione, cuncta Troideni gratiæ cessura videbantur. Illud tamen ab ea sententia universos dejecit: *quòd Republicâ per crebram Principum intra paucos annos mutationem non leviter labefactatâ, si quid dissidiorum exoriretur, nihil mediocre timendum restaret: sed quodcunque tandem futurum esset, discrimen; extremum foret. Iam verò, etsi Narimundus, ceterique Principes, repulsa dolorem Reipublicæ utilitatibus commodarent: ferox & ambitiosum Daumondo ingenium nequaquam quieturum. Retenturum illum ex offensa odiorum igniculos: futurum facile ut tempore non sopirentur sed gliscerent; ambitione fomitem ministrante: denique per utrosque affectus mente agitata, aut ipsum per se quasitâ occasione immane*
 V *aliquid*

aliquid ausurum, aut si successus & vires odiis defuerint, Narimundum & alios fratres contra Principem & Remp. concitaturum. Quare remotis omnibus studiis, Narimundum natu maximum plenis comitiis Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt: & mox Magister curiæ, quo tunc magistratu Monividusungebatur, ex senatus equitumque sententia, porrecto de more stricto ense, titulos & jus eidem detulit.

Narimundus Magnus Litvaniæ Dux.

Narimundus, quamprimùm Rempubli-
cam attigit, antequam ad externa curas
protenderet; ad propiora, nimirum dome-
stica, sese convertit. Post persoluta paren-
ti justa, præcipuum ei opus erat, ita patri-
monium inter fratres partiri, ne odiorum
semina jaceret. Nec poterat opportunè
differri. *Ea enim quæ alicui debita sunt, perinde
ferè dilata, ac negata lædunt: nisi quòd negata re-
pentè animum dolore invadant; dilata sensim su-
spicionibus sese accumulantes exulcerent: illa ad
vim præcipitent, hæc ad fraudes & odia, in occasio-
nes ex arte intendenda, deducant.* Metuebat
etiam illud Narimundus, ne si quid è Re-
publica

publica decrevisset, quod asperius fortasse
fratribus videretur, unicus ipse cum sua
sententia sub totâ invidiâ laboraret. Nihil
itaque Senatu inconsulto propriâ autori-
tate egit, certus, consilia sua, auctorum nu-
mero, emollire. Nam quæ solus pro supre-
mo jure jussisset, ea querendi materiam &
fratribus & subditis præbere potuissent.
*Plerumque enim Principum acta, ad privatos tan-
tùm affectus referendo, criminamur; neque diffici-
lis est ad istiusmodi querelas auditor: at quorum
senatus ipse auctor est, ea tanquam publicis utilita-
tibus dedicata, ac sacrosancta, privatis sermonibus
suspicionibusque, non adeò prompti temeramus.*
Erant equidem amplæ provinciæ, quæ re-
liquis Principibus attribui in patrimonium
poterant: sed nolebat Narimundus poten-
tiam eorum ad ambitionem & defectio-
nes, hostium propinquitate sollicitari. Non
erat fortè, quod in fratribus ut suspectum
metueretur; cavebat tamen Princeps etiam ea,
quæ periculosa futura erant, si illi suspecti aliquando
esse inciperent. Nihil enim periculosius à Principe
per alios, præsertim ambitioni obnoxios, admini-

*Fratribus
patrimo-
nium parti-
tur.*

stratur, quàm quod hosti magis propinquum: ad
 latus atque sub oculis Principis, factiones facile eva-
 nescunt: à curia verò ablegata, satis ad incrementa
 sua habent, quòd facilius lateant; in immensum
 verò surgunt, cum à propinquo hoste subsidia spera-
 re possunt. Advertebat præterea Magni Du-
 cis potentiam exhauriri, cum inter liberos
 Principis defuncti, patrimonii nomine,
 provinciæ distraherentur: ita enim fore
 necesse erat, ut ad multos derivatis reipu-
 blicæ opibus, ipsoque fonte absumpto,
 penes Magnum Ducem nihil ultra vacuos
 titulos relinqueretur. Quare publico sena-
 tus edicto, in ipsa interiore Litvania pos-
 sessiones fratribus assignavit; non alio ju-
 re, quàm quod ceteris proceribus ac equi-
 tibus in sua patrimonia esset, obtinendas:
 atque ut omninò privatam rem, familiarum
 è Magnis Ducibus propagatarum, à publi-
 ca secerneret; novum insigne pro Duce &
 republica assumpsit, diversum ab eo quo
 ceteri ejusdem gentis Duces uterentur. Ab
 eo itaque primum tempore, Centauri lo-
 co, Eques armatus stricto ense hostem per-
 sequens

sequens vulgò Pogonia in ceris Magni Du-
 cis usurpari cœpit: quanquam alii memo-
 rent, à Mendogo Rege idem stemma usur-
 pari solitum; adjectis binis in clypeo cru-
 cibus, ad indicium susceptæ Christianæ re-
 ligionis. Obtigit in ea patrimonii sortitio-
 ne Holsæ tractus orientem versùs, à Vilna
 circa Korablum ad multa passuum millia
 excurrens, deinceps Ducatus Olsanensis
 dictus: propagati ab eo Holsanenses Du-
 ces, superiore seculo, in Paulo Episcopo
 Vilnensi defecerunt. Giedro ampla item
 ditio Septentrionem versus attributa: no-
 bilissima ab eo Giedroiciorum Ducum fa-
 milia ortum ducit; in quâ hæredum copio-
 so numero, veterem illam potentiam &
 Ducalem titulum, ad equestrem frugalita-
 tem deducta, nostrâ ætate videmus. Dau-
 mondo Vcianensis Ducatus datus: arcem
 Suir ab eo conditam, Ducibusque Suirscis
 nomen & sanguinem derivatum, aliqui me-
 morant. Troidenum solum, pacis bellique
 socium, apud se detinuit Princeps; eo for-
 tasse consilio, ut cum ipse liberis careret,
 V 3 eum

Stemma
 M. Ducis
 Litvania.

eum reipublicæ maturè admoveret, quem sibi fuccefforem à Senatu & populo tacitè designari, non ex vano, prudens alienorum votorum æftimator, fufpicabatur. Non ignorabat quidem Daumondum quidvis acturum, ne fucceffione excidat: fed *malebat fratris ambitionem, quàm vota publica ab eventu deftitui. Quare illa ipfa negotiorum cum Troideno communicatione, ejufdem potentiam ad futuras Reipublicæ fpec, contra fraternas factiones, firmabat.* Ita rebus domi compofitis, & curiæ Ducalis fede, Kiernoviam Novogrodeco translata, ad rem bellicam cogitationes intendit. Iam frequenti Principum viciffitudine Principatus propè in annum magistratum abierat: hinc res bellica plurimum labare; cùm inter ipfos apparatus aut initia belli, capita & Senatui & castris, morte fubtraherentur: atque ea fortè de caufa, nihil majore mole contra Polonos pro recuperanda Iatviezya totis fedecim annis actum. Nunc primùm Narimundus cum Troideno eam provinciam fedulò fufceperunt; non excurfionibus hoftem vexaturi;

*Iatviezyam
à Polono
olim ere-
ptam recu-
perant Lit-
vani.*

xaturi; verùm Polonis exactis, antiquum in eam jus Litvaniæ afferturi. Ductus in *An. 1281.* provinciam exercitus, nihil ferè negotii reperit. Reliquiæ Iatvingorum vetere odio à Polonis fuapte averfæ, cùm primum exercitum confpexerunt, à facris Chriftianis & Polono defciverunt, atque Litvano accefferunt. Coloniis deinde Polonicis & Mazoviticis infperato impetu captis, univerfa regio brevi in potefatem redacta eft: præfidia opportunis locis pofita, quâ hoftis propior: ad ripam præcipuè Bubræ *Raigrodum in Subfyl-
vania, à
Litvanis
edifica-
tum.* Raigrodum à Troideno colonia ducta, quæ arx, contra Mazovitas & Pruffos vicinos, incolis effet. Gratus navatæ operæ Narimundus, omnem deinde eam regionem Troideno attribuit. *Facere beneficium videbatur Princeps, cùm tamen ferè acciperet.* Intererat enim vehementer Reipublicæ, in tanta hoftium propinquitate, Ducem armis impigrum atque ad omnia intentum præfentem effe, & qui privatis opibus fefe tueri poffet; ne femper tantillo bello univerfa Litvania implicaretur. Cafus præterea ita tulit, ut ea res Narimundo ipfi effet per-
oppor-

opportuna, cū à belli Podlachici curâ flagitium domesticum averteret. Daumondo fortè Vcianæ Duci obierat conjunx: ad funebrem pompam frequentes pro more convenerant procures; inter ceteros Narimundi uxor, defunctæ soror, & pro se sorori parentatura, & pro marito (qui domi morbo detinebatur) mærentem domestico luctu, Doumandum fratrem salutatura. Persolutis ritè justis, hospitibus honorificè dimissis, Principis solius conjugem violentè detinuit, in defunctæ torum substitutus. Et sua & conjugis injuriâ Narimundus dolere, indignari, minari: at alteri insana libidine mens, sceleri contumaciam jungere; atque post proculcatum fas; pericula, vel non videre, vel contemnere. Hinc Principi necessitas armorum & fraterni belli. Vciana obsidione cincta; eò enim sese, aperto campo diffusus, uxorius imperator, ad scelera quàm ad bella audacior, abdiderat. At verò quia à muris etiam, non diuturnum præsidium sperari poterat; & aut oppugnationi, aut ob angustos

*Daumondi
scelus in
Narimundum,
bello
vindictatur.*

stos commeatus, fami cedendum videbat; animos suorum ad constantiam obfirmare nititur proximorum auxiliorum spe: ipse rebus desperatis, tanquam mox ad solvendam obsidionem cum milite adfuturus, noctis beneficio ex arce dimissus, per obsidentium castra evasit. Plešcoviam deinde delatus, non infeliciter contra Livones Plešcoviensium arma tractasse memoratur: exilii ejus memoriam Plešcovia etiam nunc obtinet, eâ munitionis parte, quæ ab auctore paries Doumandi dicitur. Oppidani cum aliquot dies oppugnationem, Ducis & præsidiorum expectatione, fortiter sustinuisent; suspicati ex morâ, quod in re erat, Narimundo se dediderunt. Eodem anno è Samogitia miles Prussis Sudoviensibus auxilio missus: ubi junctis Prussorum & Samogitarum viribus, magna clades Crucigerorum agris illata est: neque solum quæ in aperto ad prædam vel iram erant, igni aut ferro absumpta; sed arces & oppida, pleraque capta atque everfa, Christiburgum, Marienverderum,

derum , Santirum , Plemencia , Graudentum.

*Troidenus
Magnus
Litvanie
Dux, à
Daumondo
bello peti-
tur.*

Idem annus mortuo Narimundo Troidenum Principem Litvaniæ dedit, pridem jam communibus studiis expetitur, quod bellica laude, fratribus, quos ætate sequebatur, longè præstaret. A puero enim castris addictus, cum annis armorum studium promovit; adultus, multis expeditionibus non militares modò, sed & imperatorias artes probaverat, & parando & gerendo bello. Animi quidem impotentior, ac præsertim cum irâ agebatur; hinc *Et in victos Et in fontes, potestate ad crudelitatem abuti solitus: ingens profectò in principe vitium: sed apud feroces populos, sub virtutis nomine, si non amorem, admirationem saltem habebat Et reverentiam.* Daumondus apud Plešcovienſes exul, ex Narimundanæ mortis nuncio, inimicitias cum principe extinctas credere, & jam reditum in patriam adeoque ipsius Principatus occupandi spes animo volvere: at cum Troidenum Magnum Ducem comitiis creatum intellexisset; tùm verò, quàm

jucun-

jucundè nuper spei suæ, cogitatione colluserat; ita nunc invidiâ & indignatione furerè, vim & bellum parare. Collecto è Plešcovienſibus exercitu, Polociam inprimis invasit, propinquitate suis conatibus opportunam: urbe per Russorum proditionem potitus, facilè universam provinciam subegit. Iam ultra Plešcovienſes copias, Polocensi milite & opibus auctus, validior ad urgendum bellum, Litvaniamque tentandam erat: sed *primis perturbationibus ipsâ morâ confidentibus, animus non aequè ut ante ad arma expeditus. ut ferè difficilis est illis constantia, quibus ardua, impetu non consilio aggredi mos est.* Tum primùm periculi speciem finceriùs circumspicere & æstimare: belli imparibus viribus suscepti exitum pertimescere: cogitare secum, *Polociam facile sibi cessisse, quod securis rebus, aut nullis præſidiis tenebatur, aut Russo obnoxius: Vtteriùs si progredieretur, nihil non benè munitum, nihil non bello paratum, inventurum: omnia sibi Et Russis infesta, Troideno addicta.* Quid verò si interim Polocenses, quâ levitate scelus admisserunt, eadem sceleri veniam apud

*Daumondi
contra Troidenum
consilia.*

legitimum Principem quærerent, atque à se desciscerent? Plescorvienses nondum quidem opera sua penitere: sed quis eosdem illis animos certò audeat polliceri, cum (ut incerta belli alea est) aliquid cladis acceperint, cum arma, cum exercitus validos ab adverso conspexerint? Illosne pertinaciùs pro exulis fortuna pugnatos crederet, quàm Litvanos pro Principe & Patria? multum ad audaciam, nec minus ad victoriam momenti sæpè habere, causam pugnae. Abstinere itaque armis, non tamen odiis constituit: & vi in fraudes versa, ambitionem & iras securiùs ex occulto urgere. Neque difficile fuit, pacis specie & modestâ culpæ confessione, fratri imponere: ut speraverat; non veniam modò, sed & Polocensis ditionis possessionem, haud ægrè obtinuit. Inde Daumondus in momenta agendi intentus, rebus suis, quietus prospiciebat: quâ posset arte, Troidenum evertere, & Principatum paterno fraternoque jure, sibi asserere. Troidenus verò ut rebatur, pace domi constituta, militem in Poloniam misit. Quatuordecem millium exercitus erat, è Litvanis & Iatvingorum reli-

An. 1282.

reliquiis lectus: hic divisis trifariam copiis, totam omnino Lublinensem oram pervastavit. Lescus Niger Poloniæ Princeps Cracoviæ interim jus subditis dicebat: ad subitam trepidationem, forensibus illis negotiis relictis, tumultuario delectu sex millium manum contra Litvanos rapit. Sed hi, aliquot ante diebus prædam & exercitum per Narviam transportatum in profundiores sylvas jam subduxerant. Re cognitâ Lescus planè desperare. Quo enim duceret exercitum? in sylvas? nimirum ubi hosti omnia opportuna, quia perspecta; sibi verò ignota & periculosa. Qua deinde parte hostem perplexis calibus vestigaret? Atque ut assequeretur fugientem, quâ ratione militem aperto campo assuetum, inter sylvas in aciem explicaret? imò quomodo tam exiguas copias molesto ac festinato itinere propè confectas, tam iniquo loco, tantæ multitudini objiceret? Istiusmodi curis fesso cum fortè somnus obrepisset, visus est sibi videre Divum Michaelem seriò imperantem: cunctari deberet, & hostem audacter insequeretur. Paret Lescus, exercitum somnii divinitus immissi

*Litvani à
Lescò Polo-
niæ Rege
funduntur.*

immissi enarratione ad spem victoriæ erectum, arma expedire jubet; & paucorum dierum commeatu sumpto, signa in hostem ferre. Neque procul aberant Litvani, Polonum sibi instare omninò ignari: ex securitatis opinione non excubiæ illis solitæ; non cohortes, firmandæ à tergo in itinere aciei destinatæ; nihil denique ex disciplina militari; atque adeò vix castrorum species. Hinc ut comparuerunt imminentium Polonorum inter sylvas signa, trepidare: credere, non absque valido exercitu hostem eousque prosequi ausum: tum collecto à repentinis affectibus spiritu, latvingis præcipuè adhortantibus, antequam è sylvis in campum, quem Litvani infederant, Polonus plena acie intraret, totis simul copiis in venientem effunduntur. Non poterant Poloni omnes cohortes explicare, quòd angusti inter sylvas transitus, non permetterent totum militem simul campo immittere: coacti igitur simplici quâ venerant acie decernere; quàm maximo impetu in cornua invehuntur, ut iis qui sequeban-

quebantur spatium in frontem erumpendi relinqueretur. Cum atrox utrinque pugna ad primos congressus arderet, effusis omnibus ad prælium, captivi inter impedimenta absque præsidio relictæ, ut suorum signa agnoverunt, insolito quodam motu agi; se invicem adhortari. *Pueris & feminis lachrymas ac vota relinquerent. Si viri essent, non expectarent otiosi suorum incertam victoriam; quam certam reddere possent, audendo. Si vincere fortè hostem non possent; hoc præmii loco ducerent, eum ad sui cadem irritare. Cui enim servarent turpem hanc vitam, barbaro obnoxiam, & servituti destinatam? an ad suorum cladem, novos captivos, novam dolorum materiam spectandam? Irent potiùs & aut morerentur, aut vincerent cum suis. Eximerent se tot malis aut vincendo, aut occumbendo.* Mox promptiores quique juvenum, se aliosque vinculis expediunt, fæminis inter spem & timorem vota ad superos cumulantibus: tum correptis quæcunque casus & desperatio obtulerant telis, armantur: multis canes sponte dominos nuper in servitutem secuti, vel inter ceteram prædam

*Captivi
Poloni à
tergo Lit-
vanos ado-
riuntur.*

prædam abducti, pro armis, atque satellitio fuere. *Vbi in subitâ illâ inchoatæ libertatis specie se circumspexerunt, horrorque ex futurorum cogitatione frigidus per artus decurrisset, tum sublato ab omnibus simul ingenti clamore, in audaciam accensi, magno impetu, tanquam furibundi, Litvanorum aversam aciem adoriuntur.* Turbati in sperato eventu Litvani atque quis novus hostis esset ignari, non diu, inter anceps à fronte & tergo malum, vim sustinuerunt: Superùm irâ portenta non hostes sibi immisos multi credidere, quando tantâ rabie canes ipsos (insolitum hactenus pugnæ genus) in se ferri videbant. Iatvingorum paucae cohortes erant; sed quibus, ab animo, non à numero fortitudo: hæ pertinacissimè locum tenuerunt, donec penitus delerentur. Litvani magnâ parte inter primam pugnam amissâ, cum reliquo exercitu cædi se victorum eripuerunt: multi fame deinde inter sylvas enecti; atque adeo etiam qui supererant tot malis, vix aliqui in Litvaniam regredi ausi, poenarum scilicet metu, quas gravissimas ex Troi-

Litvani fugientes ex acie, domi à Principe puniebantur.

deni edicto magistratus in fugitivos staturiebant.

Domi etiam res haud nihilo funestiores. *Troidenus Princeps trucidatur à Daumando.* Olfa & Giedrus fratres Principis, vitâ functi. Additum his, scelere Daumandi, tertium funus longè acerbius. Sex percussiores, rusticorum supplicantium habitu, submissi; cùm Principem è balneo redeuntem paucisque comitatum, medium intercepissent; inclinantem se atque humaniter, quid injuriarum à quopiam accepissent, & an se vindice opus haberent, inquirentem; impactis capiti baculis interfecerunt. Orbatu Principe Reipublicæ status, amisso nupera expeditione veterano milite, patentes planè aditus ad vim & Principatum Daumando aperuerant. Promovebat ejus consilia, quòd Laurus Troideni filius jam ante post rerum civilium tractationem abdicationem claustro se inclusisset: supererant quidem defuncto Principi nepotes; Ginvilus ex Giedro, Algimundus & Mindovus ex Olfa; quibus imperium deferri poterat: sed ab eo consilio, & ipsos juvenes & senatum,

tum, facile ostenso bello deterreri posse sibi persuadebat. Lecto igitur quantocyus è Russis valido exercitu, movit in Litvaniam, aut solo belli terrore voluntates Procerum in se inclinaturus: aut si aliud illi comitiis habitis statuissent, armis Principatum occupaturus. Graviter Laurum (Rimundus à popularibus dicebatur) affecerat audita cædes parentis: ubi deinde intellexit etiam Principatum in sceleris præmium à scelesto fratricida repeti, tum verò dolor in iram exardescere: tantaque ea indignatio fuit, ut mox ab accepto nuncio, deserto claustro, Reipublicæ se redderet, & Ducem bello, contra perduellem patrum, offerret. Proceres & suaptè ex defuncti Principis reverentia Lauro addicti; & à Daumando tot sceleribus infami averfi: sed de belli eventu anxii; inter utraque consilia quem sequerentur incerti, animo pendebant. Causæ inde æquitas; sed Dux juvenis, animo quàm rerum experientia promptior, ab aris & sacellis repente miles & Dux: illinc flagitium & perduellio; sed

*Laurus
Daumandum
profligat & occidit.*

sed imperator, qui inter arma & pericula ætatem exegisset. Attamen ut cuique majora in Daumandum odia, & Troidenum Laurumque studia, ex Litvania, Samogitia & Novogrodenfi terra, armati libentes confluxerunt. Recensas copias Laurus statim contra hostem duxit; *quamdiu prima ferverent studia, de summa rei aperto pralio decertaturus: ne vel factiosorum sermonibus ardor suorum restingueretur, vel dilatâ pugna spacium arcibus oppugnandis daretur, quarum deinde oppugnatione bellum diutius trahi necesse foret.* Commisso prælio Laurus campum obtinuit, ipse hac parte victoriæ maximè lætus, quòd cum Daumando fortuitò (uterque suis aderat) congressus, eum parenti inferias, & suo dolori victimam mactasset. Reliqui exercitus in fuga cædem, nox abruptit: postero die lectis spoliis, victor miles in Polocenses agros ductus, atque eodem victoriæ cursu, facile quæ superiore anno Daumandus occupaverat, recepta. Dimisso tandem exercitu, Kiernoviam, quo ad comitia habenda conventus indictus fuerat,

Laurus ab
ordinibus
Princeps
electus sui
loco Vite-
nem substi-
tuit.

Laurus maturavit. Acceptus magnâ omnium ordinum gratulatione: ubi in Senatum venit, ne sententiæ quidem ex ordine dici, aut ab uno quopiam nomine Reipublicæ gratiæ Principi agi poterant. Cum enim in communi omnium voto nemo postremus esse vellet, omnes simul inclamarunt. Silerent mortalium sententiæ, quandoquidem superum dono Principem haberent. Occuparet fortunatus Principatum, quem fortiter defendisset, gemino jam titulo suum, paternâ hereditate & proprio merito. Se non eo consilio ad comitia convenisse; ut Magnum Ducem legerent; sed ut illi qui jam Dux suus esset, fidem debitam, solenni sacramento, pro solito more obstringerent. Ad hæc Laurus: Quidquid hætenus egisset, non plausu sed excusatione opus habere: quod nimirum mancipatam supremi Numinis obsequio mentem, ad ejuratas pridem curas, rursus applicare ausus fuisset. Quia tamen non suscepta vitæ tædio, aut studio novarum rerum, id attentasset, non omnino se veros facti sui iudices apud posteritatem sperare. Donaturos, qui hac olim audirent, multum filio: quem justus dolor in paternâ cadis auctorem, eo usque, etiam extra

orbitam,

orbitam, egisset. At si ulterius progressus, principatum occuparet: enim verò neque apud superos violati sacramenti flagitium, neque inter homines inconstantia ac levitatis probra evitaturum. Quare si vel recentis beneficii memoriâ, vel hereditarii juris præjudicio, apud Rempublicam sibi agere permetteretur, illud unicum orare, ut eum Principem vellet, in quem ipse jus suum, si quod esset, transferret: simulque Vitenem, Curia olim apud Troideum, Magistrum, designat; palam sanctè testatus, obstinatum sibi omnino esse, ad inchoatam disciplinæ religiosæ philosophiam rursus regredi. Perculit inopinata oratio plerisque: omnes simul per omnia sacra obtestari, ne patriæ, quam servasset, curas projiceret. Perstitit Laurus constanter in sententia; addens. Curas patriæ à se non abjici, sed in humeros tanto oneri non impares transferri: atque ea ipsa de causa nolle se auctorem esse, ut ex consobrinis suis aliquis per ætatem ei honori invalidis, ad Principatum assumeretur. Rogare verò iterum, ut si gratiam navata bello opera erga se testari vellet, ne amplius animum alio destinatum non profuturis conatibus fatigarent: si Reipublicæ curâ tangerentur; ne alteri

Y 3

quàm

quàm Viteni Principatum traderent. Post longam studiorum concertationem, cùm tandem, cautè immobilior Laurus, de sententiâ dejici nullatenus potuisset: Vitenes, Lauro auctore, omnium consensu, Magnus Dux renunciatus, atque inauguratus est. Nullam deinceps unquam Laurus Reipublicæ partem attigit: haud procul Novogrodeco ad ripas Nemeni fluvii inter Monachos constanter in ultimum diem susceptam vitæ rationem tenuit: soror ejus vel à parente vel certe à fratre elocata, nupsit Boleſlao Mazoviæ Duci. Cum enim nulla fœdera sufficerent, ad constantem cum Litvanis pacem: affinitatum inter Principes contractarum respectu, quietem aliquam ab assiduis Litvanorum infestationibus sperabat.

LIBER VI,

De rebus Litvanorum, Principatu ad Cæsarini Columnæ posteros translato.

Vitenes, inter Eiragolios (qui Samo-^{Vitenis familia.}gitæ populus est) à Cæsarino Columnâ genus, quemadmodum plerique ejus regionis procerum, ducebat. Iam inde à puero, ita vitam ejus fata temperabant, ut non alibi, quàm sub Reipublicæ oculis, id est omnium judiciis, adolesceret: quòd à superis ad Principatum, per quatuor jam sæcula in sua familia conservatum, destinaretur. Ex illa enim domo, cùm perpetuò duodecim Magni Duces in Litvaniâ imperassent; ne deficientibus tandem viris, Principatus aliò averteretur, fœminæ etiam ratio habita est. Trineptis hæc Vitenis erat, Anna Stephani I Polonorum Regis conjunx, priùs Poloniæ Regina renunciata, quàm sponsa, Principatum viro dedit. Interruperat deinde hunc veluti sacrum quendam Litvaniæ Principum ordinem,

nem, Henricus Valesius : sed rediit mox Respublica, ad probatas jam sibi tot sæculis manus, summo omnium bono. Restituerunt rursus Litvaniæ suos Principes, *Sigismundus* III Poloniæ Rex, IV Litvaniæ Dux, ex Catharina Vitenis trinepte, Annæ sorore, Ioannis I Suecorum Regis filius; & *Vladislaus* Polonorum Rex ejus nominis Quartus, Litvanorum Dux Magnus, verè *Secundus* : in ipso felicitatis, ac pacis publicæ cursu, magno Reipublicæ dolore, neque minore damno, nuper Merecii in Litvania mortuus. *Casimirus* Polonorum Rex ejus nominis IV, Litvanorum Dux Magnus Tertius : cui Respubl. ingentibus periculis pænè oppressa, ita regnum detulit, ut ad virtutem Vitenio, Iagelonioque sanguine propagatam, velut ad solitum in afflictis rebus asylum, superis impellentibus properasse videatur : in uno & Vladislai fratris & Sigismundi parentis trophæa, imo compendium Veterum Heroum, inventura. Verùm à tantæ spei felicitatisque spectaculo, ad ipsa ejus initia oculus avocandus

candus est. Redibat fortè aliquando à bello Prussico Troidenus, & Vitenem puerum inter pares conspicatus; indolem decoro ore non vulgare quidpiam (*ut fermè magna fortuna, sola etiam rudimenta augusta esse solent*) spirantem, curiosiùs demirari : tum occultâ quadam vi agente, spes futuras, quas ipse ignoraret, arctiùs animo complecti. Bonâ deinde parentum veniâ, in familiam Troideni, puer Vitenes translatus est : ubi cum interna animi vis, in dies majoribus se indiciis exereret, adolescens cubiculo præfectus, vir tandem Magister Curia, vulgò Marefchalcus creatus est. Troideno & Principi, & multò ante, percarus; consiliorum pænè arbiter, expeditionum socius : denique Lauro auctore, successor. Initia principatus à bello sumpsit : fortasse quòd gloriæ militaris opinionem ad vulgus confirmare vellet. Nam *subita illa fortuna multo* An. 1283.
favore populi, contra aliorum procerum factiones, indigebat : neque erat ad favorem expeditior via, quàm per bellicos plausus. Ferax praterea seditio-
num, otium est : jam verò cùm externi belli specie,
 Z Et stu-

Et studia partium aliò distrahantur, Et Principi illo pretextu militem alenti potentia, absque suspitione, est in promptu: tum certè non multum ad factiones, seditiosis vacat. Suspecta erat meritò Viteni Fortuna sua; quia repentè summa Et tamen quieta: sciebat illam invidia carere non posse, nec invidiam turbarum occasione, præsertim quòd neque incentor seditioni aut pratensio, neque Dux bello defuturus esset; quamdiu, ipso imperante, Troideni nepotes privati agerent. Sed hæc Vitene secum tantum agitare, longè verò alias ab iis, belli suscipiendi causas, in publicum spargere: illam præcipuè, quâ nulla alia popularior, ut accepta anno superiore, in Iatviezya clades Polono reponebatur. Majoribus solito copiis bellum aggressus Polonorum agros invasit; & per Lukoviam populabundo exercitu in Sendomiriam transiit. In utraque provincia, Polonis in oppida se recipientibus utique sua & vastari passis, impunè igne ac ferro ingentem vastitatem per agros & villas circumtulit: & jam cæsis plurimis, quibus senio vel pueritiâ invalida ætas erat, sex millia

Vitenis expeditione in Poloniam.

millia mortalium præter aliam prædam abigebat. Perlatus ingentis cladis rumor Cracoviam, ubi tunc comitia habebantur, Lescum ad arma ocyùs corripienda excitavit: dimissis in Sendomiriam mandatis, uti equites oppidani & rusticani, bello habiles, proximis itineribus sibi occurrent; ipse rectà cum eis quos præsentès è proceribus aut equestri ordine Cracoviæ habebat, aut ex vicinia opportunè rapere poterat, citato agmine hostem insequitur. Vbi non longè ab eo se abesse intellexit, armatos qui tumultuariè confluerant recenset, signa, Duces assignat: atque ad pugnam & victoriæ spem, erigit. Eundem esse hostem, quem superiore anno, ne uno quidem de suis desiderato, vicissent: nomina alia, hunc diversum militem, non verò aut vires novas, aut plùs animi, in bellum attulisse. En quomodo latebras sylvarum beneficio quarerent; priusquam Polonum in armis ab adverso conspexissent: omnino non pugna, sed cade tantum opus futurum, cum iis qui tam maturè fugerent. Ad populationes Et repentinis incursiones comparatos, prædari tantum, non

Lesci in Lituanos expeditione.

acie decernere gnaros ; impedimentis insuper implicitos , ex præterita fortuna memoriâ timidos , expediti ac victoris exercitus molem nequaquam laturos. Irent itaque animosè , eriperent barbarorum servituti subditos suos , amicos , conjuges , liberos , quorum jam miserales voces panè exaudirent. Non desore superos tam justâ causâ : eandem illis pugnandi causam , quæ superiore anno ; eosdem proinde superos adjuutores habituram , eosdem eventus. Vt verò maiorem divinæ opis fiduciam (cui maxima audendi vis) excitaret , singulos ante pugnam , susceptis Pœnitentiæ & Eucharistiæ mysteriis Christiano ritu muniri iussit : ipseque Princeps exemplo suo invitavit. Litvanis , ne illa etiam populatio funesta , ut ante accideret , universa cautiùs administrabantur : præsertim , quòd necdum Lukovienfibus agris excessissent , unde paucarum horarum itinere hostem à castris abesse , non ignorabant. Ad proximas ergò sylvas , cohortes & impedimenta , subducunt , aut præsidii alicujus specie , aut consilii securiùs capiendi causâ. Non poterant certè ibi diu , aut vestigantem omnia hostem

Poloni ad
invadendos
Litvanos se
comparant.

hostem effugere ; aut sustinere obsidentem pertinaciter. Sed neque castra , prædâ captivis & debilibus gravia , fugam ita maturare , ut magnis itineribus instanti hosti horarum aliquot intervallo subtraherentur. Si projectis impedimentis , expedito agmine in patriam se contulissent , potuissent omni periculo defungi : tum quòd ipsis longè levior equitatus , & celeritate melior ; tum quòd Polono castris occupatis , ac prædâ omni receptâ fugacem hostem per sylvas sequi , non omninò securum fuisset. At verò stabat ante oculos ingens probrum , nec tam dolor amittendæ prædæ , quàm timor ac verecundia popularium. Quantum enim ignominia , non prædam modo omnem , sed commilitones , qui cursum in morbo ferre non possent , turpi ante pugnam fugâ , in hostium manibus deferere ? Signa igitur in hostem convertere obstinatè decernunt : instanti obviam ire , & maculam superioris anni , si non victoriâ saltem insigni audacia eluere prædam omnem in unum comportant , captivos solite

*Polonorum
cum Litva-
nis pugna,
& victoria.*

citè vinciunt, præsidium castris relinquunt, aciem ut fieri poterat, intra sylvas instruunt. Iam Poloni ad pugnam comparati, in campo capacissimâ planitie ante sylvas exporrecto, aderant: neque Litvani desperatione animos accedente, moram tulere; mox instructis legionibus, citato cursu, è sylvis erumpunt; atque rectâ in hostem, cæco impetu feruntur Poloni, præsertim oppidani agrestesque & qui bel-
landi (ut accidit, cum miles tumultu legitur) rudes,
admirari audaciam: tum & trepidare, quòd quibus fugientibus se instare hætenus existimassent, eos repentè tantis animis in arma ruentes, conspicerent. Lescus, veritus ne subita illa ex desperatione vis, consternatos suos vestigio dejiceret, ac vixdum inchoatâ pugnâ aciem totam loco moveret, Zegotam Palatinum Cracoviensem, cum unâ legione veteranorum, & aulico suo equite, incurrentibus Litvanis objecit. Sustinuit Zegota fortiter impetum: ita spatium cæteris (Lescus ubique annitente) recipiendi animos, & pudore metum excu-
tiendi,

tiendi, datum est. Sensim interea Litvanis, qui initio pugnam orsi erant, primus ardor remittere. Id verò ubi Lescus sensit, ultima signa progredi jubet, & primam legionem instaurato impetu in hostem se erigere: moti eo pacto, qui in anterioribus ordinibus pugnabant Litvani, aliquantùm cessere; planè tum integris, qui ad præsidia constiterant, tempus erat ut succederent fessis, & prælium restituerent: sed hi ut primos inclinari viderunt, statim & ipsi in fugam effusi sunt. Cæsa eo prælio in campo aliquot Litvanorum millia, neque pauci in fuga perierunt: præda omnis recepta, multi deinde inter sylvas palantes ab agrestibus trucidati. Vtriusque tamen anni victoriâ damnum compensari non potuisse scribitur, quod iisdem annis à Litvano acceperat Polonia: Lukoviensi territorio, & Sendomiriensi atque Lublinensi Provinciis, planè vastatis ac exustis. Inter ea verò dum Litvani hostem extra inauspicatò laceffunt, Crucigeri Equites debellatis integrè Prussi nominis populis Litvaniam

*Pelussa
Litvanus,
Prussos con-
tra Litva-
niam con-
citat.*

niam infestare cæperunt: vel commoditate belli in hostico gerendi; vel, nisi me conjectura fallit, Pelussa instigante. Hic enim è Magnis Litvaniæ Ducibus ortus, Stroinati Daumandive filius, aut ob factiones proscriptus aut alia de causâ inter Crucigeros circa ea ferè tempora exulabat: & Principatu in alienam domum derivato; ipse M. Ducis titulos, privata autoritate extra patriam usurpabat. Habebat alios quoque ex proceribus suæ fortunæ socios, Stumandum & Girdilonem viros & gestis in Litvania magistratibus, & splendore familiæ claros: qui eodem religionis Christianæ causâ transferant. Cum igitur Litvani medio Autumno in Sendomiriensem illam expeditionem intenti essent; Crucigeri primâ hyeme Nemeno gelu adstricto, per glaciem faciles transitus præbente, Duce Magistro Conrado de Tierburg in Litvaniam irruperunt. Bifariam agmen divisum est. Pars Bissenam arcem, extractâ in meridiem ab aurora oppugnatione, captam exussit: altera viciniam circumjacentem

*Litvania à
Crucigeris
vastatur.*

tem depopulata est: in reditu tamen insignem jacturam passi sunt; nam glacie Nemeni, necdum satis solidâ, sub onere fatifcente, magna pars exercitus & prædæ, vorticibus est hausta. Transmisso quietè vere, cum æstate rursus novi motus. Stumandus qui nuper in Prussiam profugerat, cum Prussico milite Grodnensem insperatò tractum invasit. Capta est arx Grodna cruentâ expugnatione: & præsidio exciso, munitio omnis diruta, aut exusta: equitatus duorum ferè millium ad populationes inde dimissus, ingentem omnis generis prædam ex agris abegit. Litvanæ etiam aliquot cohortes interea per confinia Poloniae prædabantur: cùm redirent in locum hoste infessum deductæ, pænè jam domi interneccione perierunt. Auctores cladis fuerunt Numo & Derfco Bartenfii, Prussi nominis magnates, qui è Prussia profugi tùm apud Litvanos exulabant, & novâ illa Litvanorum prodicione, veniam apud Crucigeros, præteriti flagitii sperabant. Circa sequentis anni initia, fortuna

A a Litva-

An. 1285.

*Samogitia
clades, à
venenatis
vermibus.*

Litvanis nihilo quietior : non tamen ita immitis, ut nuper : Æmulatione fortasse rei à Stumando ex voto Crucigerorum confectæ, Girdilo (hic quoque è Litvania nuper profugus) à Magistro exercitum obtinuerat, operam suam contra Litvanos pollicitus : ducebat tacitum agmen angustis per sylvam callibus, ut insperatus Oncaimo arcis superveniret. Sed monitum de hostium adventu Grodnensis arcis præsidium, in ipso itinere interceptum hostem, vix cladis nuncio superstiti, cecidit. Samogitia ab hoste libera fuit : domestico autem malo vehementer afflicta. Insolitum vermium genus, per agros ingenti copiâ exortum, cancris aut scorpiis simile, magnam in populo stragem fecit : quicumque à bestiola ictum accepisset, ultra triduum non vixit, neque medicamentum ullum præsentissimæ morti obviare poterat. Idem malum per Prussiam & Curlandiam grassatum est. Maturâ jam æstate Litvanis deinceps tantum ocii fuit ut etiam alienis expeditionibus sufficerent. Evocati à Conrado

rado Cirenensis Mazoviæ Duce, Gostinum Ladislao Cujaviensi interceperunt; atque præsidio partim cæso, partim cum cætera prædâ abacto, arcem exspoliata Conrado tradiderunt. At verò, ut nunquam periculo vacat, hoste in auxilia uti, quòd brevem illam armorum societatem in rem suam occultè ordinare soleat, & rebus per amicitia occasionem perspectis, securius deinde inimicitias exercere : ita Conrado evenit. Litvani qui Mazoviæ ulterioris populationibus aliquot annos abstinerant, cum liberè nuper per eam Provinciam sub sociorum titulo Gostininum transmitterentur, opulentiâ regionis, quam pax alta restituerat, ad prædam; prædæ amore ad bellum illecti; vix deductis domum Gostinenfibus spoliis, auctis viribus in Conradi ipsius ditiones redierunt, repente è sociis hostes. Sochaczovia & Plocia eo impetu occupatæ : prædia & quidquid per agros ad prædam abduci non potuit, igni vel ferro, penitus absumpta. Tenuit deinde quietos domi, accepta, quæ sequitur, clades ingens. E tota Litvania

*Litvani
suppetias
Duci Ma-
zoviæ fe-
runt: &
mox Ma-
zoviam in-
vadunt.*

An. 1286.
Præcipui
Litvano-
rum Ma-
gnates, à
Pelussa in
convivio op-
pressi.

præcipui Procerum aderant, ad solennes nuptialis convivii epulas, à quopiam Principum invitati: nunciatur interea à suis exuli Pelussæ, quæ res erat: posse nimirum ab eo, totam penè Litvaniam in uno prædio aut capi, aut si malit exscindi. Modò cum milite, insperatus superveniret: certè non defore inter ipsos Litvanos, qui partes ejus strenuè acturi essent. Non difficile ad fidem consilium visum, & Alberto de Misnia Præfecto Regiomontano, à Pelussa communicatum, auctoritatem reperit. Non indigebat res magno exercitu: exiguus miles sed promptus, expeditus & audax, neque in consilium Ducis nimium curiosus, suffecturus erat. Nesciri enim omnino, quid ageretur, à vulgari milite oportebat: ne ad comitatum Pelussæ res sermone vulgata, incideret in aliquem, qui futuræ cladis commiseratione, aut horrore motus, populares suos præmoneret. Ducendus deinde miles ita erat, ut ne ququam hostem fines transiisse, priùs sentiret, quàm negotio confecto: cujus tota moles,

moles, non tam in illorum copiis, quàm in Litvanorum securitate augendâ, consistebat. Paucos itaque omnino expeditionis comites deligere visum; cum quibus & sylvas angustis tramitibus penetrare, & hostem fallere, promptius esset futurum: præsertim quòd in ebrios ac semisopitos vim parantibus multitudine nequaquam opus esset. Viginti tantum Equites à Crucigeris accepti, animo & manu promptissimi, Ducibus Martino Golin, & Conrado Tuwil, reliqui è comitibus Pelussæ expeditiores, numerum expleverunt. Ducebat exiguam cohortem notis callibus Pelussa; nequaquam pro tantillo suorum numero, cladem hosti animo ferens. Intempestâ planè nocte, ebrietate & somno oppressos convivatores, intempestivus hospes aggressus est. Excitavit quidem tumultus plerosque, ne in lectis conficerentur; multique arma corripuerant: sed neque armis aut repellendo vulnere, semisopiti ac ebrii sufficebant; neque consilio, ex periculi, quodnam & unde esset, ignoratione. Præ-

ter ingentem familiæ numerum, variaque diversæ conditionis ignota capita, soli Duces ac proceres præcipui septuaginta cæsi: sponfus ipse cum sponsa omnesque Senatoriæ fæminæ, cum ingenti prædâ Regionum asportatæ. Ita unum illud ferale convivium, omnes pene Litvaniæ familias, morte aut captivitate suorum funestavit: & uno in loco universa Litvania expilata; cum opulentissimus quisque, ut tum res erat, cum conjugibus & liberis, totas in ostentationem opes secum ed convexisset. Ut tamen respiravit aliquantum ab ea clade Litvania; Vitenes habitis per omnes ditiones delectibus, exercitum alterum in Dobrynios, alterum in Crucigeros destinavit. Vtrobique Resp. ex voto gesta. In Dobryniâ cum populus die festo universus ad sacras ædes ex agris confluxisset; urbs repentina incursione capta est. cædi & prædationi quod supererat, flammis deletum: tum per viciniam populationibus latè grassatus miles, novem millia captivorum eduxit. Cum Crucigeris verò aperto campo

An. 1287.
Dobrynia à
Litvanis
vastatur,
Crucigeri
caduntur.

campo collatæ acies: ubi Magister ordinis Bulhardus Harem cum triginta ejusdem ordinis equitibus occubuit; Litvanus victor abiit. Expectatione deinde belli, quod à Polono in Litvanos magna vi parari nunciabatur, excursionibus ad finitimos temperatum est: ne vel aliò intentos, aliunde tempestas involveret; vel sparsis fatigatisve viribus, sustinendæ tantæ moli non essent. Lescus enim Cracoviensium Princeps, finitimis Principibus, atque aded fratribus auxilia se ferre velle; & Cujaviæ, Dobryniæ, Mazoviæ injurias ulcisci, palàm ferebat: indictum erat, in eam rem sacrum autoritate summi Pontificis contra Litvanos bellum: neque è Polonia modò, sed è Silesia atque Bohemiâ, vicinisque Provinciis ingens armatorum confluxerat multitudo. Verùm tota tandem tempestas, cum Litvanos aliquamdiu sollicitos tenuisset, dolo Lesci in Mazoviam nihil tale suspicantem detinuit. Defunctus jam (ut videbatur) eo periculo Vitenes, verebatur adhuc ne fortè frater-

Lesci Cra-
coviensis
apparatus
in Litva-
niam.

fraterno calentia sanguine arma, in se improvisò converterentur, quare quieto sub signis milite, intra fines substitit. At verò cum DEI vindicis irâ Sendomiriam, Sirdiam & Cracoviam miserè à Tartaris vastari, & Lescum cum conjuge in Hungariam ægrè evasisse à speculatoribus renunciaretur, tum primum securitatem ab ea parte plenam credere. Dimisso reliquo exercitu, ne in cassum omnino illi tanti delectus abirent, octo millium expeditissimo equite Sambiam, Crucigerorum Provinciam, invasit: neque Crucigeri aut castris aut acie congredi ausi; ex arcibus duntaxat intenti, si quos prædandi immoderatus ardor, aut commeatus necessitas, longius ab exercitu temerè extulisset. Vastati sunt latè agri, cæsi agrestes, præda abacta, non pluribus quàm octuaginta octo suis desideratis, qui audaciùs paulò palati, Henrici à Dobin insidias incurrerunt. Damnum eâ vice Sambie illatum, & proximum, & alios deinceps annos, infestos Litvanis reddidit; Crucigeris omni ope Litvaniam vexare

*Sambiam
in Prussia
Litvani po-
pulantur.*

An. 1290.

vexare contendentibus. Rarò justî belli, frequentius extemporaneâ prædandi quâdam ratione, res per multum tempus utrinque administrata est; neque paucæ aut modicæ, ultrò citroque, eo bellandi modo illatæ clades. Meneho imprimis Magister Prussie circa medium Aprilem, ab obsidione Colaini, quæ prima in Litvania arx Prussiam versùs ad Nemenum erat, bello initium dedit. Quingenti equites è castris ad vicinorum agrorum populationem dimissi, duorum verò millium pedites oppugnationem arcis pertinaciter urgebant. Centum viginti equitum in arce præsidium erat Duce Surmino viro impigro, & periculorum patiente: fortiter illi quidem insultus hostiles satis diu tulerunt, neque incruentam oppugnationem hosti fecerant; cum ille aperto campo magis ad vulnera pateret: sed quia pauci in præsidio erant, carpentibus hostibus multifariam exiguas, atque ægrè in totam simul muri coronam suffecturas vires, magis ipsi sentiebant damnum: & jam, cum duodecim soli ex

*Litvania
infestatur à
Crucigeris.*

B b

propu-

propugnatoribus absque vulnere essent, summa rei ad periculum venerat, nisi error hostium desperatæ fortunæ vices permu-
tasset. Sub noctem fortè redibat ex agris hostilis eques, successu, & prædâ lætus, neque sine tumultu; auditæ à longè equorum, hominumque confusæ voces, & sonitus venientium, speciem exercitus adventantis, ut erat, fecerunt: pedestres copię, quæ tunc extremis planè viribus in muros assultum apparabant, fato quodam sui equitis oblitæ, Litvanum ad solvendam ob-
sionem magno exercitu properare ratæ, hostem adesse inclamant, & per tumultu-
ariam fugam desertâ oppugnatione in naves diffugiunt. Agnito deinde errore ad ob-
sionem redeunt: at Surminus spatio obla-
to in rem suam usus, jam præsidium cum præcipua suppellectile ex arce deduxerat: hostis arce vacuâ potitus, & munitione omni dirutâ, ulteriùs progredi ausus non est. Paulò post Ernelio Ragnetanus Præfectus, cum delectis Crucigeri Ordinis vi-
ris, adverso Nemeno in Litvaniam navi-
gabat,

gabat, & jam Colainum arcem rursus ab Surmino instauratam, prætervectus fuerat: seu occasionem gerendi captaturus, seu quod veteres scriptores addunt, Viennen-
sis cujuspiam Crucigeri gratiâ, hostiles ter-
ras videre cupientis. Surminus & odio communi, & dolore nuperi damni, indi-
gnissimè ferre, sub oculis inultum hostem
tam securè vagari: sed nihil ipse aperta vi
tentare potuit, cum & ille extra teli jactum
cursum teneret, & nulla sibi in littore ma-
jora navigia essent. Convocat tamen præ-
sidium, & multis hortatur, ut si quâ arte
hosti nocumentum adferre quis posset, au-
deret ingenio, cum copia utendi viribus
deesset. Erat inter reliquos Nodam, ætate
juvenis, animo audax, corpore robustissi-
mus, miles: ille Duci operam spondet,
modò cæteri se impigrè sequerentur, effe-
cturum certò, ut non pugnæ modò, sed &
victoriæ copiam haberent. Rectà itaque
per agros & sylvas hostem adversa aquâ &
tortuoso amne lentè navigantem antegres-
sus, quâ valles, & arbuſta densiora littori

*Navis
Crucigero-
rum insigni
stratage-
mate capta.*

imminebant, militem armatum in infidiis locat, ipse habitu toto fœminam Polonam mentitus, ubi navis in conspectum venit, ad lachrymas composita voce Polonico sermone ploratum sustulit. *Si Christiani essent, si Polonorum socii, misererentur Christiana, Polona mulieris. Esse sibi in Polonia multas opes & clientelas: superos proinde omnes testari, futurum ut non peniteret eos auxilii, si quod misera tulissent. Sed ut hæc quoque deessent, per communia sacra & religiones obtestari, ne se Christianam eò loci unde nullo negotio ab iis eripi posset, desererent; vel fame miserandum in modum perituram, vel si in barbarorum manus rursus incidisset, extrema quoque in pudicitia, & vita passuram.* Addit voci lachrymas & gestus, qui & fortunam aptè fingerent, & commiserationem vehementius urgerent. Nihil doli, aut periculi suspicabantur Crucigeri, littora latè arboribus obsita, regionem incolis desertam suadebant: sed nec mulier clamatura tanta voce videbatur, nisi in propinquo hostes nullos agere, certa esset. Appellunt igitur ad littus, & cum personatam illam mulierem

rem ad navim admittere parant, Nodam saltu repentè in aquas delatus, socios in-clamat, navimque apprehensam obfirmato contra omnium remorum vim vestigio, tamdiu detinet donec milites ab infidiis concurrerent, & navi potiti universos conficerent. Eodem anno ex Oncaimi præsidio, cùm in hostiles agros incautius excurreret, à Ludovico Lubentelle viginti quinque cæsi. Ab alia verò parte Iezbuto vir præcipuæ inter Litvanos nobilitatis, post vastata quædam Poloniae confinia, ab Henrico Sutswert Præfecto Balgenfi, qui inter Eleam & Narviam fluvios cum mille ducentis equitibus vias infederat, fusus, prædam omnem & magnam partem è quingentis equitibus, quos solos habebat, amisit. Quies deinde utrinque ab armis subsecuta, non pactis mutuè induciis, sed ob autumnales tempestates: quare vix diuturnior ipso autumno. Ineunte deinde

Februario Bertoldus Brunhaim Regiomontanus Præfectus, quingentos super

*An. 1291.
Litvania à
Crucigeris
infestatur.*

Colainum arx diffugientibus metu præfidiariis capta est, atque exusta; vastatis deinde agris, præter aliam prædam septies centena capita in servitutem abacta. Erat ille locus excursionibus Crucigerorum valde obnoxius: ad subitos igitur incurfantium impetus arcendos, præsidium ibi Vitenes communire, primo vere, jubet. Ægrè patiebatur Bertoldus tam opportunum passum sibi eripi: invecus ergo cum exercitu in operas, opus omnino disturbare conabatur, sed quod hoc ipsum ante suspicati Litvani expeditum ad occasionem militem in proximo posuissent, facile rejectus est. Aliò itaque inde vim convertit: Mederabum undè sæpiùs erumpentes præfidiarii infesta omnia in propinquis Prussiæ agris reddere, nec pauca damna inferre soliti erant, insperato impetu occupavit, pluresque Christianos ibidem carceri addictos, libertati asseruit. Majoribus deinde copiis inter quas, è solo Crucigerorum ordine mille equites erant, ipse Magister Meneho Litvaniam ingressus, Pastonoviorum & Ger-

& Gerfoviorum agros funesta populatione in cineres planè redegit. Eum ingentibus præda abeuntem affecutus Iezbuto, ^{Iezbuto Litvanus Dux cæsus.} extremum agmen premebat, cui fortè præerat Henricus Sutswert. Hunc conspicatus Iezbuto, simulque superioris ignominie memoriâ accensus, tota vi ipse in hostem invehitur, & gladium humero adigit: à vulnerato jam Henrico, hastili medius confossus, cum primus in terram rueret averso gladii ictu instantis victoris digitorum abscidit. Iam concurrentibus Ducibus ardere prælium cæperat: jam fortissimus quisque ad tutandum extremum agmen à fronte decurrere; sed cum & Litvani amisso Duce cederent, & Crucigeri (quod insidiarum metu à castris avelli metuerent) non instarent; pugna utrinque absque clade & victoriâ dirempta est: præda verò omnis, spectante, & fremente Litvano, abducta in Prussiam. Exeunte deinde Junio, idem Henricus mille quingentorum equitum legione per Iunigediæ agros ^{Iunigedia à Ragnetanis capitur, stratagemate.} prædas egit, ipsaque arce ita potitus est. Cæte-

Cæteris circa iter ad insidias dispositis, unam tantum Ragnetanam cohortem ad ipsam præsidii portam rectà contendere jubet. Præfidiarii indignam rem æstimates, contra exiguam illam manum muris se tueri, maturè in venientem hostem decurrunt: atque jam effuso cursu impavidi insidias prætervecti erant. Tum primum hostis magno impetu confurgit: voces & tela undique erant. Pauci quos primùm sublati clamor retrò statim egit, evaserunt: reliqui, quos audacia longiùs provexerat, coeuntibus utrinque cohortibus intercepti, & cæsi. Inde populabundus miles Oncaimum ductus arcem oppugnavit, & viciniam exussit. Cum hæc ad Prusfiæ limites gererentur, Vitenes, vel auctore, vel conscio ipso Boleslao Mazoviæ Duce, per subjectas ei ditiones exercitum, absque cujusque injuria, in Polonos duxit: totamque Cujaviam incredibili celeritate, antequam Poloni ad arma concurrerent, planè populatus, opulentam prædam abegit. Apud solum Dursbuchium reperio,

hac

Vitenes vastat Cujaviam.

hac etiam expeditione, magna vi pugnatum esse, cum Ladislaus & Casimirus Polonorum Duces, Magisterque Prusfiæ Meneho, abeuntem Litvanum secuti essent: sed multitudini hostium tumultuariam Polonorum paucitatem cessisse, Crucigerorumque auxiliares copias multis in prælio Germanorum amissis, fusas, fugatasque. Intentus proinde in ulciscendi opportunitates Meneho, refeito, auctoque exercitu, totis omninò simul viribus, Litvaniam intrare constituerat, igne & ferro quàm profundissimè grassaturus: & jam fines inter sylvas transgressus, propediem erat legiones infestas ad agrorum vastationem dimissurus. Vitenes quòd in arcendum aperto campo hostem non satis vires collectas haberet, arte rem suam cæpit agere: dispositis per opportuna sylvæ loca armatis, cum Prussorum reliquiis (quos suapte Crucigerorum dominationi infensos, auctis criminatione variâ odiis, faciles ad proditionem repererat) condicit, ut inchoata per suos à fronte pugna, ipsi à lateribus in

hostem

An. 1292.

Crucigeros ab infestatione Litvanie rejicit.

hostem inveherentur. Monitus de prodicione Meneho, ante destinatum pugnae diem, vix se periculo eripuit, exercitu in Prussiam ægrè recepto. Neque ferè amplius quidquam eo anno utrinque actum: nam & Crucigeris erat metus ex suspicione, ne quid à Prussis capto per absentiam militis tempore domi novaretur: & Litvanis commodius visum; expectare donec in Prussiâ aliquid barbarum erumperet: nam injecta nuper à Vitene libertatis mentio, & cupiditatem ejus facilè inter Prussos moverat, & sacrorum Christianorum odium: quod deinde sermonibus popularium fovebatur, atque inde rebellandi studia gliscebant. Quare Conradus Stange Ragnetanus Præfectus, cum intellexisset Litvanum in vicinia sub Ingedino armari, ne qua daretur Prussis occasio ad propinqua castra transfugiendi, sub initium rebellionis collectum militem subito est aggressus, & non paucis cæsis universos dissipavit. Tempore deinde ipso (*ferè enim populo breves affectus sunt*) evanescentibus in-

bus inter Prussos rebellandi studiis, soluti eâ curâ Crucigeri, ad externa bella rursus redierunt. Cum bis Meneho ipse in Lit- *An. 1293.*
vanos duxisset, à Iunigedo, & Vista arcibus rejectus, in urbana duntaxat ædificia flammis defæviit. Missi à Vitene, qui ab- *Skaloviam in Prussia Litvani vano eventu tentant.*
euntem hostem ita sequerentur, ut vitatâ quâ exercitus redibat viâ, flexoque ad partem agmine, improvise præsidium aliquod occuparent. Consilium id erat Prussi cuiuspiam, qui nuper ad Vitenem transferat: hic, ne auctor suspectam rem faceret, ipse aut socium, aut Ducem se ei facinori offerre; miles daretur, instare. Absolvebat præterea omni metu spem, quòd ex redeuntis exercitus sui, post vastatos hostium fines, famâ, præsidia Crucigerorum finitima, solutiorè curâ agere putarentur. Longè tamen ultra votum eventus hæsit. Skaloviticum oppidum, & arx ad subitam illam vim destinata fuerant. Et quidem facilè primo impetu cæsi sunt, quos ignaros omnium, armatis venientibus casus objecit; ceciditque ibi Ludovicus Osse, primæ apud suum

ordinem nobilitatis : cæterum non potuit negotium tantâ celeritate expediri , ut in-
 vectus toto cursu miles, portis non exclu-
 deretur. Instabant tamen Litvani , & eo
 quo venerant impetu, de viâ in muros sub-
 ire nitebantur ; atque jam pænè munitio-
 nes capiebantur , quamdiu *ex primâ periculi*
specie , turbati prasidiariis animi , non satis (ut in
subitis solet) quid agendum viderent. Sed sen-
 fim tandem ad audaciam redeunte confi-
 lio , Conrado maximè & Alberto de Inda-
 gin allaborantibus , Litvani qui primo im-
 petu in muros evaserant , loco ægrè sub-
 moti , & arx quamquam cruentâ satis di-
 micatione , retenta. Litvanus , potiundæ
 arcis spe dejectus, ad prædam militem ver-
 tit : oppidum exustum, & agri vastati. Me-
 liore deinde longè successu reposuit vicem
 Litvanis, Conradus Stange : nam ad Octa-
 vum Calend. Augusti, simili arte Mingedi-
 num in Litvania arcem occupavit : cæso
 præsidio omni , imbellem sexum atque è
 vicinia agrestem turbam, cum reliqua præ-
 da captivam eduxit. Ad eum nuncium Vi-

Prussiam
Vitene per
tres menses
vastat &
tandem fu-
gatur.

tenes

tenes copias quas ingentes in aliam expe-
 ditionem fortè comparatas habebat, citato
 agmine rapit. Sed jam Crucigeri confecto
 negotio maturè excesserant : sequi tamen
 ille abeuntem, domi suæ hostem vestigare;
 & cum nuspiam exercitum aut castra re-
 periret , quaquaversum populabundis le-
 gionibus vagari. Trium ferè mensium spa-
 tio per universam Prussiam cædes ac flam-
 mas circumtulit. Crucigeri interea libero
 campo congregi ferocienti multitudini
 non ausi , occasionem gerendi observare :
 in reditu tandem , cum inter angustias ,
 quas ingens turba & præda impeditiores
 reddebat ,prehendissent , interneccione
 pænè Litvanos delerunt , paucos cum Vi-
 tene ipso , amisso reliquo exercitu , sylvæ
 & fuga servarunt. Toto deinceps anno ve-
 hementer Litvania Crucigerorum armis,
 maximè Ludovico Libentelle , per inter-
 valla excursions instaurante, divexata est.
 E Pistoviensi tractu pecora omnia abacta,
 multisque mortalium cæsis , septuagin-
 ta tantum capita in servitutem abducta.

An. 1294.
Crucigeri
sepius Lit-
vaniam af-
fligunt.

C c 3

Rom-

Romnove oppidum, sacrorum & summi eorum Præsidis inter Litvanos sedes, captum & penitus excisum. Vaykenſe, & Pogradienſe, apud Samogitas territorium, cædibus & prædis exhaustum, in plures annos vix incolas habuit. Denique qui inter Narwiam, & Nemenum fluvios Litvani nominis populi confederant, sub moleſto hoſte, perpetuoque bello, nunc primum laborare cæperunt: eo demum ſequentibus ſexennalis belli malis compulſi ſunt, ut & tributum Crucigeris penderent, & ſolicitati deinceps ad ſocietatem belli à popularibus, neque arma contra hoſtes reſumere auderent, neque excuſuris Litvanis liberum permittere tranſitum. Mirari proindè ſatis nequeo, quid conſilii fuerit Viteni, quòd is (quaſi ſenſus tanti vulneris ad eum non perveniſſet) viſus ſit eam Reipublicæ partem, aut omninò negligere, aut vix curare; ſtudio univerſo in alia conſumpto. Nam per idem ferè tempus, tanquam ſi omnia domi in ſecuro ab hoſte haberet, cum expeditis mille octingentis equiti-

*Viteneſe Po-
loniam in-
vadit, Len-
ciciam oc-
cupat.*

equitibus per confinia Mazoviæ in Lencienſem provinciam penetravit. Dies forè ſolennibus feriis celebris agebatur, quare ingens eo agreſtium, nobiliumque multitudo, è vicinis pagis ad ſacra confluxerat. Improviſò, & ſtatim ab itinere, Viteneſe oppido potitus, ad templum negotium & pænè periculum repent: nam ruentem temerè militem incluſa templo multitudo conſternatione in audaciam verſa, pertinaciſſimè rejiciebat; conſectis in ſubeuntes, quæ caſus iraque dabant telis: ſed ſuccenſis in coronam vicinis ædibus, & fumo ac flamma plerique exanimatis, tandem templum crudelitati diripientium ceſſit. Ductus inde ad vicinorum agrorum prædas miles, ingentem cladem, quamquam brevi ſpatio intulit. Caſimirus interea Lencienſium Dux tumultuariam contra ſubitum hoſtem armat manum, aſſecutus haud procul Sohaczovia Litvanos, fortiter magis quàm feliciter ſigna confert. Illud, non dubito, totam rem præcipitaſſe; quòd contemptâ hoſtium paucitate, non ſatis omnia

*Caſimirus
Ducem
Lencien-
ſium cædit.*

omnia ante ex ordine ad pugnam prospexisset : ratus solo tumultuarii militis impetu , paucos prædatores opprimi posse. Itaque & ipse, magis jam miles, quàm Dux, in confertum hostem ruere , & cum semel impetus ad votum cessisset , iterùm hostilem aciem conari perrumpere ; *sed inconsultum sæpe est, nimiam audaciã diu fortunam irritare ;* cæsus tandem ab hostibus, exercitum quoque perdidit. Nam amisso Duce, facile miles fusus. Paucos fuga cladi extulit ; quod qui hostem evasissent , in Bzuram illati , plerique aquis non ubique vadosis haurirentur. Sub pugnæ tempus non pauci captivorum diffugerunt ; tantam tamen multitudinem, eã vice eductam constans apud scriptores fama est , ut ad triginta sex millium numerum ascenderit , cedentibus in singulos militum viginti capitibus. Hyems successit , & cum aliquandiu temperatum esset utrinque ab armis , Crucigeri instauratis excursionibus aliquot præsidia in Litvaniã occuparunt. Magister ipse exeunte jam hyeme Gerszoviam & Pastoviam latè popu-

*Triginta
sex captivo-
rum millia
abducit.*

An. 1295.

populatus , arcibus binis exustis , cum ad tertiam plùs negotii , quàm tempus ferret, reperisset ; ne advolante cum suis Vitene ; rem periculo permetteret ; oppugnatione relictã , prædam in Prussiam dimisit : ipse militem in Mazoviam duxit , ubi Viznam cum expugnasset , funditus excidit. Nam quamquam tunc Mazoviis & Crucigeris fœdera publicè essent , Boleslaus tamen Dux , Polonis Crucigerisque privatim infensus , præsidium Litvanum eo loco alebat. Polonorum inde Prussorumque agris ingentia sæpè capto tempore damna , è propinquo inferebantur. Latuerat diu fraus : quòd enim neminem , inter prædatorium agmen , nisi Litvanum agrestes unquam conspicerent, opinio erat ex Litvaniã ipsã, toties excursiones repentinas instaurari. Re deinde vulgatã ; Boleslaus de injuriã querentibus respondit. *Se Litvanorum aliquot cohortibus ad suorum præsidia , non ad sociorum injurias uti. Si quid forte illi attentassent , id quia se invito omnino atque inscio contigisset, fœderibus quæ sibi cum Crucigeris intercederent , fraudi*

*Præsidium
Litvanum
Vizne in
Mazovia à
Prussis de-
letur.*

D d

esse

esse non debere. Curaturum porrò, ut ne quid deinceps simile ab suo stipendiario milite socii paterentur. At cum nihil ultra verba præstaret, & neque præsidium de arce deduceret, neque injurias prohiberet, vi admotâ à Crucigeris negotium transactum est. Boleslaus ne quicquam interea violata fœdera criminari. Per Æstatem nihil fermè majore mole gestum: paucissimo tantum milite excursions utrinque tentatæ, & quòd facilè mire ris, simul, ac velut è condicto. Crucigeri ultimis Iulii diebus in Grodnenses agros intenderant, tentaturi quod occasio commodasset: centum quinquaginta militum manus erat, ductu quinque ejus ordinis equitum. Destinaverant illi missis equis, naves conscendere; & tacitè sub ipsa mœnia exposito milite præsidium insperato adoriri. Fortasse profecissent aliquid, nisi cùm è via oblatum in ripa pagum spoliante intempestivâ prædatione, consilia prodendo; eventum corrupissent. Elapsis enim inter eum tumultum aliquot agrestibus, & in arcem delatis, præfidiarii hostem eum-
que

*Mutua
Prussorum
& Litva-
norum ex-
cursions.*

que exiguum in fluvio esse moniti, armati naves conscendunt, & in venientes magnâ vi incurrunt; editâ inde strage, acceptaque, (desideratis nimirum septuaginta) victoriâ tandem potiuntur. Rejecti ita inde Crucigeri, Iunigerdam versùs cursum direxerunt: sed cùm fortè naves inter breviam hæsisent; Litvani è propinquo convolant; & pars navibus, pars vadando impeditum hostem adoriuntur: captæ naves, & fortissimis virorum cæsis, reliqui ægrè se fugâ salvarunt; ducibus omnibus, uno excepto, amissis. Feliciter Ludovico Libentele expeditio cessit: nam & Kimelos arcem sæpiùs antè magnâ mole, sed irritò conatu oppugnatam in Litvania cepit, & Grodnenses signa secum conferre ausos cecidit. Non ex integro tamen ejus successus voluptate, fruitus est. Domum reversus Skaloviæ suburbana ædificia à Litvanis vicissim exusta; Ragnetam etiam (cujus præfecturam administrabat) adhuc fumantem & per universam eam insulam pecora omnia prorsus abacta, reperit. Præ-

An. 1296.
Vitenis in
Prussiam
& Livonia
expeditio.

lufum est his tanquam velitationibus futuro anno, quo Vitenes totius exercitus robore bellum gessit. Culmensē impri-
mis Provinciam in Prussia & Golubrenses agros, latissimè populatus, ingentem inde prædam eduxit. Livoniam deindè invasit: fed nihil ferè ibi memorabile gestum, quòd mox exercitum reducere coactus esset in Litvaniam. Hostem enim domi magnis viribus grassari fama erat; atque hinc in exercitu de suis timor, cumque unum ab altero in dies magis cresceret (nam *ut fama timorem, ita timor famam auget*) signum receptui datum est. Cæterum & Balgenfis Præfectus Sigfridus per Grodnenses agros prædis tumultuariè actis, cum ducentis captivis jam è Litvaniâ abierat, & Henricus Sutsfert, à Bertoldo Regiomontano præfecto ad ipsam arcem obsidendam missus, gravi clade accepta prius victoriæ desperatione, quàm Vitenis redeuntis timore, ad excedendum finibus coactus est: tamen ut fugientis specie iter maturaret, neque permetteret de via militem prædis immorari,

rari, non parum contulerat fama propè diem è Livonia exercitus affuturi. Reverso è Livonia Vitene, domesticæ inter Rigen-
ses & Magistrum Crucigerorum turbæ exortæ, initia prima biennali bello dederunt. Expugnatis Ethnicis jam Equestris illius ordinis *opes, & cum opibus cupiditas magis creverant*, quàm ut quenquam in Livonia pari secum jure ferrè possent. Fodicabat impri-
mis cupidos dominandi animos, Reipublicæ Rigenfis status, liber & opulentus: quæ urbs ejus regionis & prima & præcipua est; populo commerciisque frequens. Qui eam olim condiderunt, Lubecenses erant: primi in illa littora è Lubecensi portu, vel errore delati, vel vi fluctuum projecti commercia & sacra Christiana intulerunt. Cùm deindè ab indigenis Lotavis bello premerentur, ne armorum sollicitudine à commerciis impedirentur, Archiepiscopi sui curâ evocatos è Germania equites, vulgò *Fratres Ensiseros*, postea *Crucigeros* dictos, barbaris objecerunt. Devictis ac penitus sub-
jectis per eos incolis, ipsi libertatem suam

An. 1297.
Dissidia inter
Crucigeros &
Rigam in
Livonia.

ut optimo jure sibi debitam, ita toto conatu retinebant. Contra, Crucigeri niti: vi atque artibus dominationem urbis ambire. Obsistebat quidem conatibus eorum, Ioannes Quirinus Præsul Rigenfis, sed illo demum capto, atque in carcerem coniecto, proculcata omnis æquitas, rem ad apertum bellum deduxit. Rigenfibus quidem nec spes, nec vires pares: quia tamen suum cuique jus, pacem & modum facere non posse videbant; necessitate ipsâ, arma & illi corripuerunt. Hinc in Litvania in spem apud plerosque ventum erat, Livoniæ statum intestina discordiâ graviter laborantem dissolvi posse, si vis externa ad-moveretur. Agere ergo aliqui Primorum cum Vitene, ne maturam occasionem elabi fineret; sed bellum totis simul opibus Crucigeris inferret. Plebs etiam, milesque mirari; *cur Princeps inter civilia negotia solidum annum jam traheret: cum ad proferenda dominationis cogitationem, tanta opportunitas invitaret? An nesciret, Patrum memoriâ magnam Russiâ partem tum occupatam, cum Russi Duces dome-*
sticis

sticis discordiis distracti, singuli impares hosti essent? At verò cautus Princeps, ut non ignorabat discordias hostium peropportunas sibi esse; ita satis perspiciebat opportuniores eo anno in rem suam fore quiescenti, quàm bel-lanti. *Recentes enim in quavis Republica discor-*
dia, tanquam vulnus corporis, facile curam admit-
tunt, nec nisi cum tempore virus ac vires sumunt. Itaque inter quietem intentus in eventum bello Livonico abstinuit, ut discordias ho-stium promoveret: nam *quemadmodum ex-*
ternus timor concordia vinculum est; ita quies ac
securitas, dissensionum fomes. Sed neque in Po-lonos aut Prussiam, quidquam interea mo-vit: seu quòd nesciret, quàm diuturnum Rigenfe illud bellum futurum esset; time-retque, ne (ut sæpè repenti inter suos convenit) pace rursus inter se factâ, militem quem in castris expeditum haberent, contra com-munem hostem in Litvaniam, se absente, immitterent: seu quòd (atque id magis crediderim) in futuri belli casus vires in integro conservatas vellet. Nam quanquam suâ sponte Vitenes in Livoniam non mo-visset;

An. 1298.

Litvanī à
Rigenſibus
contra Cru-
cigeros evo-
cantur : eo-
rumque ibi-
dem geſta.

viſſet ; ſpes tamen erat , fore ut à Rigenſibus , qui tanto bello per ſe impares eſſent , grandibus ſtipendiis ad ſocietatem armorum ſolicitaretur. Factum ut ſperabat ſequente anno : oblatâ ſtipendiorum pollicitatione exercitus juſtus conſcribitur , qui bifariam dividendis viribus ſufficeret. Legio una ad Novomlini oppugnationem , & vicinorum , circum circa agrorum direptionem , Rigenſibus attributa. Robur autem exercitus , ipſe Vitenes ſub Carcum admovit , acta oppugnatione ſtrenuè , ſuperatæ tandem vi munitiones , capta arx : reliquâ turba cæſâ , quatuor ſoli equites præſidio Præfecti , cum delectis captivis , ſervati. Inde ad prædationem victores dimiſſi , latiffimè vaſtitatem circumtulerunt ; agris pagisque igni ac ferro fædatis. Haud procul Livonico ſinu populabundos Bruno Magiſter aſſecutus , magno impetu ad Treidenum amnem prædâ jam plenos invadit. In arcto ab initio fortuna Viteni erat : fortasſe quòd (ut inter prædas contingit) exercitu uti ad manum non poſſet , ſparſis per agros cohortibus.

Cæſis

Cæſis octingentis Litvanis , & tribus captivorum millibus ereptis jam victoria & ſpes non dubiè videbantur ad Crucigeros inclinari , & Litvanus in fugam. Sed *deſperatis rebus ſæpè pro remedio fuerit , locum fugæ deſuiſſe*. Cùm à tergo mare , à latere Treidenus amnis arcerent ; ab alio latere & fronte premerent hoſtes : effugiendi deſperatio , pugnandi neceſſitatem fecit. Surgit nova animis audacia , inſtauratur magnâ contentione prælium : tantuſque repentinus ille ardor fuit , ut vincentis propè hoſtis impetum , ſimul & ſtiterit & fregerit , atque eodem deinde conatu in fugam impulerit. Fuſæ Crucigerorum copię ; milia aliquot cæde abſumpta : Magiſter ipſe cum viginti ferè ſui ordinis equitibus , in prælio cæſus. Iunius menſis tunc decurrebat & planè bello tempus : ſed *onuſtus prædâ miles , vix viæ ſufficiens , nedum bello gerendo , domum reducendus erat*. Reductus igitur quacunque tranſiret , ignem ac ferrum trahens. Iuſſi nihilominus , qui Novomlyni oppugnationem inchoaverant , opus perti-

E e

naciter

naciter urgere. Quatuor millia simul cum Rigenſi milite in iis caſtris erant, neque ſegniter obſeſſis inſtabant. Sed pænè peractam rem Bertoldus Brunhaim Præfectus Regiomontanus cum auxiliis Pruſſicis in Livoniam miſſus reſtituit in integrum: recente exercitu exhaustos moleſtâ oppugnatione Litvanos aggreſſus, vicit fugavitque: cæſi plures; plerique fluvio in quem fugientibus incurrere neceſſe erat, hauſti. Paulò poſt Vitenes, ſeu quòd vereretur ne afflicta ſua victoriâ Livonum res, auxiliis Pruſſicis contra Rigam reficerentur, & propterea domeſtici tumultus famâ, à Livonici belli cogitatione Pruſſos abſtrahere vellet: ſeu ut acceptam legionis ad Novomlynium cæſæ cladem redderet, leves aliquot prædatorias cohortes in Pruſſiam immiſit. Et quidem initiis ejus excuſſionis, non infauſti progreſſus erant. Ultra cætera damna hoſti illata, Strasburgum oppidum ipſis D. Michaelis feriis exeunte Septembri direptum eſt, magnâ inter populum, qui frequens ad templa conflue-

rat,

*Pruſſia à
Litvanis
infeſtatur.*

rat, editâ cæde. Multa ibi inſolenter atque ſacrilegè in Chriſtianas religiones tentata, fædâ ſacrorum vaſorum violatione: ſed ut raro poſt ejusmodi ſcelera tardat pena: in ipſo reditu vindicem contempti Numinis iram Sacrilegi prædatores experti ſunt: à Præfecto Culmenſis Provinciæ, Conrado Sak univerſi proriſus cæſi. Proſperiore longè *An. 1299.* fortuna uſi ſunt ſequenti anno ſexcenti equites. Cunno Brandeburgenſis Præfectus juſtis copiis Litvaniam ingreſſus, finitimorum præſidiorum Iunigerdæ & Piſtæ ædes extra vallum ſitas exuſſerat: inde, auctum validâ Ragnetanorum manu exercitum, in interiora navibus deportabat. Occurrere ſecundo & flumine & impetu Litvani; atque uno è ſuis duntaxat deſiderato, hoſtem ab eo curſu averterunt. Cùm hæc navalis concertatio in Nemeno inſtitueretur, ſexcenti equites in Pruſſiam irruerunt, & vaſtatis de viâ agris, trepidatione viciniam impleverunt; ignaris agreſtibus quò & quantis viribus, impetum hoſtis daturus eſſet. Monitus de hoſte Cun-

no, & suspicatus Natangiam (hæc enim in proximo erat) ab eo peti, rapit ab itinere citatum agmen, captoque ad insidias struendas oportunè loco, transiturum illac, operitur. Oppressi fuissent proculdubio Litvani; si incautiùs rem agentes, insidiis se iis induissent: sed fraudem maturè per vigiles subodorati, tamdiu profundioribus sylvis arma occultarunt; donec Cunno ratus eos jam excessisse, atque adeo omnia ab hoste tuta, exercitum dimisisset. Tum primùm Litvani è latibulis coorti, securè per agros effundi: atque universam provinciam miserè vastare. Cæsis plurimis, prædaque aliâ pleni, ducenta tantum & viginti capita in servitutem eduxerunt. Continuatae etiam sequente anno in Livoniam Prussiamque expeditiones: & instauratis identidem levibus excursionibus, utriusque provinciæ equites magis exagitati, quàm attriti. Aliquot cohortes expediti militis iis occasionibus Litvani amiserunt, quas Præfectus Brandenburgicus inter angustias deprehensas ita cecidit, ut

An. 1300.

tres

tres foli ad nuncium cladis, cladem vix evaserint. Secutis deinceps inter Rigam & Livonicos equites induciis, à Livoniâ temperatum: quòd novi per id tempus in Polonia, post exactum nuper regno Ladislaum Lokietek, exorti tumultus, faciliorem ibi prædationem pollicerentur. Sex millia igitur in Dobryniam insperato impetu immissa, universam Provinciam planè vastarunt. Communis sociorum clades, involvisset etiam Culmenfes agros, nisi Drweca solito magis aucto alveo difficiles transitus, onusto jam prædâ militi, reddidisset. Tumultuaria Polonorum manus, abeuntem Litvanum assecuta quidem fuerat, & spe recuperandæ prædæ, ab itinere in ultima agmina animosiùs invecata: sed cum robur ibi ipsum exercitûs reperisset, & impedimenta omnia in frontem aciei subducta; non ausa collatis signis ad justum prælium fortunam deducere, receptui cecinit. Accendit levis hic successus, majoris prædæ cupiditatem: quam, ut semper mi-

*E Livoniâ
in Poloniâ arma
Litvani
vertunt,
Dobryniam
vastant.*

An. 1301.

liti, ita maximè in secundis eventibus moderari, per-

E e 3

difficile

*Culmensēs
agros infestant,
& profligantur.*

difficile est. Quia verò integer exercitus in Culmensē agrum transportari opportunè non poterat, Ducum hortatu promptissimi quique ac fortissimi equites, operam pro exercitu suscipiunt. Delecti è toto numero centum, qui fluvium transierunt; atque tantillo numero, medios in hostes se immittere ausi: vastaverunt aliquantum agros, prius quàm è vicinis præfidiis militem Crucigeri in campum rapuissent: his deinde confluentibus fædè profligati, cùm septuaginta amissis reliqui ægrè evasissent, ad suos delati, magnâ trepidatione castra impleverunt. Certè, tantùm in urgendo itinere properatum, tumultuatumque est per castra: ut res, ab effusâ fugâ, nihilo differret. Hinc deinde accidit, ut cùm per Narviam tumultuariè trajicitur, magna militis & prædæ pars vorticibus hausta perierit. Neque meliorem eventum alteri Litvanorum manipulo Lubaviæ exspoliatio attulit. Quinquaginta equites (post vastatos agros, agrestiumque plurimos, quos inermes subita vis occupaverat, cæsos) prædam

prædam & captivos securi domum ducebant; hi à Crucigeris ex itinere circumventi, pænas temerariæ seu audaciæ seu cupiditatis luerunt, commilitonibus quindecim & non exiguâ parte prædæ, amissa. Litvanis Crucigerorum agros infestantibus, neque ipsi quieverunt. Conradus Magister ingenti exercitu Samogitiam aggressus, Karzovianum agrum latè depopulatus est. Exigua tamen in homines edita strages; quòd incolæ, ædibus ad hostiles injurias relictis, se & quidquid carius amarent, silvis profundioribus abdidissent. Eodem anno Onkaimum arx proditione perditâ. Draico erat arci Præfectus, Christianis sacris suaptè pridem antè addictus. Hic, quòd hac religione superos colere, inter suos fas non esset, ad hostem transire destinat: sed prius insigni proditione eundem demereri. Internuncio itaque Pinnone filio, communicata cum Volrado Ragnetano Præfecto consilia; condictus dies: Draico tùm ipse nocturnis excubiis præerat, cùm Volradus per tenebras exercitum

*Crucigeri
vicissim
Litvaniam
infestant.*

citum arci admovet : apertis portis , acceptus intra arcem ; militem , omnemque ætatem bello habilem , penitus excidit ; pueris ac fæminis in servitutem redactis. Vnicus Sudagonis filius, ingentis ut fortunæ, ita & animi juvenis, cū accepto gravi vulnere , neque ampliùs se tueri , neque pertinaciùs pugnando , hostem ad cædem fui irritare , potuisset , captus & servatus. Proditor cum universa familia Ragnetam translatus ; Christiana, ut spoponderat, sacra suscepit. Belli deinde Polonici cum Russis societas , à Prussicis Livonicisque expeditionibus Litvanum avertit. Lublinum quod septem & quinquaginta ante annis Poloni amiserant, armis apud Russos reperebant. Magnis utrinque viribus id bellum procuratum gestumque : præsertim à Russis, qui Scythas & Litvanos inter auxilia adsciverant. Commisso prælio Polonus superior fuit. Nam cū Lunæ instar diductis in cornua latè utrinque alis , mediam aciem Russi extenuassent , Polonus totâ vi in unum cuneum collectâ, facillimè gravio-

An. 1302.
Bellum in-
Polonos
& Russos,
quibus Lit-
vani suppe-
rias ferunt,
atque fun-
duntur.

gravio-
equite medios ordines perrupit, viamque ad victoriam aperuit. Neque amplius Russi aut prælium restituere ; aut resistendo , victoriam morari : effusi in fugam , cæduntur à victore Polono. Plurimis tunc saluti fuit Lublinum in proximo fuisse : quanquam & hoc cladi , quam tantisper distulit , avertendæ non suffecerit. Aucto enim intra vallum milite, cū com-
meatus pro numero non esset , neque inferri, intento in omnia hoste, posset: tam-
diu obsidione victor urbem fatigavit , donec fames deditionem extorsit. Non exiguam ejus cladis partem, ad Litvanos pertinuisse , non vana suspicio est ; quòd annum deinde integrum reparandis quiete viribus, impenderint. Sed abrupte breve otium novi è Prussia motus. Vernerus Comes de Honenberg, & Adolphus de W-

An. 1303.

An. 1304.

Bellum
Prussorum
contra Lit-
vanos.

F f bant

bant vastissimè populatur. Regiomontanus quoque Præfectus Everardus de Wirneberg Onkaimo arce, quam à Prussis nuper everfam Litvani instauraverant, rursus Suirtilonis prodicione potitus, præsidium excidit & munitionem solo æquavit. Inde in circumjacentes agros debacchatus, ingentem cladem edidit, cum ipse vix triginta è suorum numero desiderasset. Sequente anno cum ad comitia utrumque ordinem Vitenes evocasset, Sambienfis Præfulis Præfectus Philippus de Hollandia, per ducum nobilitatisque absentiam gerendi occasione captatâ, finitimis agrestibus vastitatem intulit. Vbi hostem adesse, & flammis in agros vicosque sævire nunciatum est: Princeps ipse, levem mille quingentorum militum equitatum ad reprimendos ultiores progressus citato agmine rapit. Iam Prussi finibus excefferant, cum insperatus Vitenes à tergo securos adoritur: prælium tunc totum intra extremos coëuntium ordines stetit: nam seu aliâ quavis de causâ, seu quòd ignota utrinque

An. 1305.

Vitenes
Crucigeros
prædatores
insequitur.

que exercitûs multitudo, suspectum pugnæ eventum ducibus redderet, cæsis hinc & inde aliquot, à graviore conflictu cessatum est. Circa idem tempus in Livonia ad Dubnam pugnatum traditur: sed neque causæ, neque eventus pugnæ, memorantur. Reverso è Prussia Principi, acceptus de domesticis per Poloniam tumultibus nuncius, Polonicæ expeditionis animum ingessit. Collectis ad Grodnam copiis justus conficitur exercitus: & Mazoviis, vel suaptè conniventibus; vel, quod etiam simile vero est, ignorantibus (occultis enim ac propè inviis itineribus per Mazoviæ ditionis sylvas ducebatur) in Poloniæ majoris agros erumpit. Subito impetu Calisium & Stavisinum civitates occupatæ, non senserunt hostem, nisi cum flammis, & ferro, intra mænia sæviretur. Agri circumjacentes latissimè vastantur, ingens pecorum hominumque præda abigitur. Cùm hæc in Polonia à Litvanis geruntur, nemine aut vim repellente aut abeuntes infestare auso: Conradus Magister ex Polonæ

Reversus ex
Prussia in
Poloniam
movit.

An. 1306.

cladis nuncio suspicatus, quod res erat, Grodnenſe præſidium cum reliquis copiis in Poloniam eductum, Alberto Indagini commendat, ut arcem Grodnam oppidumque defenſoribus vacuum inſperatè adortus, in poteſtatem redigat. Iam è proximo
Pruſſi abſente Vitene Grodnam adoriuntur.
 arcis imminebant hoſtes, inſidiarum non malè ceſſurarum ſpe, læti: cùm coorta inſolita tempeſtas conſilia diſturbavit. Vehemens pluvia, nebula craſſior, & tetris nubibus propè in noctem verſa lux, non armorum modò uſum, ſed & conſpectum mutuum, eripuerant: deinde inter continua tonitrua, turbinem, & effuſæ pluvix ſonitum, nec duces juſſa dare, neque miles exaudire poterat. Deſperatâ itaque arcis oppugnatione, quam neque inchoare permittebat tempeſtas, neque differre timor periculi, quod creari poterat, ſi paucitas ſuorum hoſti patuiſſet: oppidum tumultuariè aggrediuntur. Cives aut cæſi aut capti, quibus primus irruentium impetus fugam antevertit: reliquis in arcem fugâ elapſis; ædibus ſpoliatis flammæ injectæ.
 Major

Major ea ſtrages fuit, quàm pro numero hoſtium: nam ultra trecentos ſtipendiarios & aliquot Crucigeri Ordinis equites non aſcendebat: præda verò tanta quantam pauci avehere poterant. Sed Præfectus Regiomontanus Everardus, his nequaquam contentus, illud imprimis dolebat, eodem impetu arcem non fuiſſe occupatam: ratusque pronum futurum ex ipsis exuſti oppidi ſedibus eam expugnare, ſi majores copix admoventur; cum ſex millium legione, & centum ordinis equitibus, ipſe illam expeditionem ſuſcepit. At jam ante Vitene præſidium arcis ſubmiferat, fortiſſimos quoſque & ſimilibus caſibus exercitatos: qui hoſtiles conatus, ſi quid fortè
Pruſſi ab oppugnatione Grodne rejiciuntur.
 moliri pergerent, fortiter reprimerent. Primum inſultum in muros Crucigeri ſolicitè apparabant, rati exiguo præſidio totas deſenſionis vires intra mænia tantùm collectas eſſe: ſed præſidiarii eruptione factâ, ab oppugnatione ad apertam pugnam hoſtem averterunt. Acta res utrinque diu & pertinaciter, gladiis, collatoque pede:
 F f 3 donec

donec Litvani in portas rejicerentur. Receptis deinde aliquantum viribus, novo ardore in pugnam itum, repulsique Prussi in castra. Tenuit ea vincendi vicissitudo utrique parti satis cruenta, ab ortu solis in meridiem ipsam. Tandem cæsis hinc & inde audacioribus, non sine suâ clade arcis oppugnationem Prussi deseruerunt. Per idem tempus rem ut factu admirabilem, ita memoratu non indignam in aulâ ipsius Principis contigisse, traditur. In communem carcerem disparibus ex causis detrusi fortè fuerant, Litvanus & Russus: Christianus hic, ille Ethnicus. E fortuito colloquio in controversum de religionibus sermonem utroque dilapso; suadet Russus Litvano, Christiana ut sacra suscipiat: id si superis ritè voveret, & voto damnatus cereum se ingentem in Ecclesia locaturum, anathematis vice sponderet, futurum omnino contestatur, ut divinâ ope è carcere liberaretur. Sequitur consilium Russi Litvanus, & vix jusjurandum absolverat, cum & catenis suaptè confractis pedes in

Voto Christianæ religionis concepto, divinitus è carcere liberatur.

des in fugam cæperunt expediri, & carceris januæ sponte fugitivo patuere. Initium proximi anni, si validius gelu habuisset *An. 1307.* magnæ per Litvaniam stragi opportunam viam aperuisset. Recens exercitus, Duce *Expeditiones Prussorum contra Litvanos.* Ioanne Comite à Spanheim, è nobilissimis Germaniæ equitibus confectus, in Prussiam venerat: huic mille quadringenti Ordinis equites vires suas conjunxerant; socii ducesque, hospitibus Germanis in Litvaniam futuri. Consilium utrisque erat munitionum oppugnatione vires non terere: sed integro milite ad profundiora Provinciæ penetrare, & latissimè per ea quorum oppugnatio non esset in difficili, ferro flammisque grassari. Destituit hoc consilium eventus. Infirma enim glacies necdum ferendo transeuntis exercitus oneri sufficere poterat: itaque quòd transitus difficillimos reperissent, infectis rebus ab inchoata expeditione rediere. Primis postea mensibus æstivis, iterumque exeunte jam æstate, Puteba oppidum Iuriæ amni imminens, à Ragnetanis exustum est; civibus

*Vetus Lit-
vanorum
mos im-
ponendi præ-
sidia arci-
bus.*

vibus aut captis aut cæsis ; paucis, qui spa-
tium evadendi in arcem habuere , servatis.
Nec multò post Bissenense præsidium, cùm
exacto stipendio ab arce deduceretur , in
via cæsum est. Mos erat Principi ex uni-
verso equestri ordine certos per vices de-
ligere, & in finitimas hostibus arces præsi-
dio destinare. Qui deinde submissis à Prin-
cipe post paucos menses aliis, domum abi-
rent , evocandi rursus in eandem statio-
nem , cum vertente ordine ad eorum no-
mina idem munus rediisset. Ea tunc erat
legitima præsidiorum inter Litvanos ratio,
exercendæ ad res bellicas *juventuti, quæ otio
facile animos audaciamque militarem solvit* , ac-
commodata. Observatum itaque tempus
quo octuaginta sex equites è Bissena arce
deducerentur, Ragnetanis rei gerendæ oc-
casionem dedit. Nam in securos ex insidiis
composito agmine coorti , universos ferè
cecidere. Carszoviensem deinde Samogi-
tiæ agrum, tùm eo ipso anno, tum sequen-
tibus , ita Prussica arma infestum reddide-
runt : ut paucis pòst annis incolæ despera-
tas res

tas res in Litvaniam transferre sint com-
puli. Ita desertæ propugnationibus arces
Stroveita & Biverunita hosti & flammis
cessere : & paulò ante Puteba arx à Spu-
done Præfecto prodita est. Vir hic nobili-
tate inter Litvanos celebris, solo Christia-
næ religionis desiderio cum parente ac
prole universaque familia , in Crucigero-
rum jus suaptè concessit. Prussis finitimos
Samogitiæ agros infestantibus , Litvani
cum assiduo ac ferè domestico hoste , ita
rem bellicam administrabant , ut domi ve-
xati, nihilo segniùs ad externa intenderent.
In Polonia Calissiam & Siradiam per Octo-
brem populati cum vindex nullibi occur-
reret , præda pleni , integroque exercitu,
absque pugna reversi sunt. Eodem anno in
Russia Polociam expugnatam Russis au-
thoribus accepimus : nihil illi memorant
à quonam semina hujus belli jacta , cùm
jam longè ante , eam civitatem cum uni-
versa provincia Litvani juris factam , apud
scriptores in plano sit. Samogitiæ sive ut
bellum à se Prussicum in Prussiam averte-
rent,

*An. 1308.
Samogita-
rum expe-
ditio in
Prussiam.*

G g

An. 1309.

Livonica
& Prussica
turba.

rent, sive ad hostem mutuis populationibus vexandum Sambientes agros latissimè vastarunt. Quinque millium exercitus erat, Ducibus Monstone & Sudargo: satis certè etiam aperto campo, cum hostem adventare nunciaretur. Sed miles prædæ servandæ, quàm hostis delendi cupidior, nolebat certam fortunam in dubios eventus conjicere: itaque antequam hostis castra castris conferret; citato agmine, præda omnis evecta. Novi deinde per Crucigeros concitati motus, Litvanis primùm otii, tandem etiam belli opportunitatem præbuerunt. In Livonia sedatæ nuper cum Rigenfibus lites, rursus Equitum Livonicorum injuriis recruduerant. Prussi verò subactâ jam planè universâ Prussiâ, captisque latè de Samogitia agris, ad Pomeraniam, Cujaviam, Michaloviam aliasque provincias Polono detrahendas animum adjece-
rant. quo ipso tempore Magni in eo ordine Magistri sedes, Venetiis Mariæburgum translata est. Ita semper ab externis præfidiis plus periculorum; quàm commodi! Socios se memine-
runt,

235

runt, quamdiu, nondum firmatis viribus, justus timor gliscentem sub pectore cupiditatem premit, & ad reverentiam componit. At ubi per communis hostis damna, sub titulo sociorum res suas stabiliverunt: mox ex confidentiâ virium, societatem aspernari; & cupiditate retrò acti in hostibus illos numerare, quibus grati esse nolunt. Neque difficilis deinde est armorum prætensio; ubi belli causa, semper in promptu est, cupiditas. His itaque ex causis Crucigeros in Polonica & Rigenfia bella intentis, Litvani annuo otio utcunque ab armis respirarunt. Ab ea quiete
Gualezute Principis filius in Livoniam duxit, totamque latè populatus, ingentes prædas abegit. Ipse deinde Princeps Vitenes exeunte hyeme Prussiam adortus, per Sambiam & Natangiam ferro & flammis
vastissimè sæviit: exustis agris, cæsis agrestibus quingenti tantùm è præcipuis in servitutem abducti. Non ausi Crucigeri, aut prædas agenti occurrere, aut abeuntem sequi, datâ operâ tamdiu quieverant, quamdiu Viteni miles in armis erat. Cæterùm ut primùm ille exercitum dimisit, bifariam
ditio-

An. 1310.

An. 1311.

Mutuæ inter Lituanos & Prussos agrorum vastationes.

ditiones Litvanas invaserunt : pars cum Regiomontano Præfecto , Friderico de Vildemburg , per Pograndienses Samogitiæ agros ; pars cum Ottone à Bergen, circa Grodnam , in Litvania grassati ; plurimam prædam eduxerunt. Vitenes tum ex nupero successu, tum ex novis damnis, audaciâ simul & irâ ferocior , neque spem, neque dolorem temperare : sed furere & arma rursus bellumque apparare. E selecto milite quatuor millium copiæ recensæ : his ita per Aprilem Varmienses agros afflixit ut post immanem editam vastitatem tota omnino provinciâ nihil superesset , præter semiuftulatas Elsbergæ & Varmiæ arces : vici , oppida , templa , exusta universa , & solo æquata. Iam Litvanus onustum præda militem in Bartenfes agros eduxerat ; ubi patente campo curandis corporibus confedit. Hic dum per ocium reliqua præda recenseretur , fortè spectantibus captivis , prolatum est argenteum vas sacrosancto Dei Incarnati Corpori asservando , Christiano ritu sacrum. Exhorruere Chri-

stiana

*Vitenes
Prussiam
vastat : de-
inde ob
blasphemias
voces &
facta à Deo
punitur.*

stiana pectora profanatorum sacrorum , & reverentia & dolore. At Ethnicus ipsa sacra mysteria , in terram cum indignatione effundere , conspuere , pedibus proterere , totque ac tantas contumelias, sacrilegis insuper jocis onerare. Vrgere acriter captivos , *Qualem Deum colerent ? eum scilicet , qui neque sibi , neque suis ab injuria vindicandis satis virium haberet.* Non diu violatum impie Numen , tanta sacrilegia inulta tulit. Sub vesperum hæc agebantur : postera verò diei aurora , meritas exegit pænas. Ad primam lucem cincti undique Litvani à Crucigeris, Duce Henrico de Plock, post consumptam in primos impetus ferociam , cæsis fortissimis Germanorum sexaginta, cum in ancipitem ab omni parte pugnam non se satis expedire possent, solutis ordinibus in fugam effunduntur. Edita ingens strages in tumultuariè fugientes : qui cædi superfuerunt, aut aquis aut fame inter nemora consumpti. Vitenes ipse graviter capite faucius , amissis castris & exercitu, solis duobus comitibus ægrè hostem , & fugæ

G g 3 pericu-

*Litvania
& Samogi-
tia vasta-
tur.*

pericula evasit. Vexata deinceps audaciùs excursionibus Crucigerorum Litvania, pariter & Samogitia. Pograndienses agri à Mansfeldio Brandeburgensi præfecto impunè vastati, spectantibus suorum cladem è propinquo, Manstone, Sudargo & Maffio: nam neque sola castrorum ostentatione hostem arcere poterant, neque exiguas copias aperto campo credere. Abeuntium ultima agmina per intervalla carpebant: eo fortassis consilio, ut cum levibus præliis hostem in itinere implicant, confluentibus interea Litvanis & Samogitis vires ad justam pugnam exæquarentur. Sed Crucigeri nihil cunctati, citato agmine prædam præ se agentes maturè excesserunt. Tentatæ postea Grodna & Bissenæ; hæc vi, illa prodicione. Et proditio quidem ipsius auctoris indicio elusa, vix in caput Crucigerorum, malum non vertit: nam nisi agrestis captus, Vitenem cum armato milite in proximo latere edocuisset, Prussi trajecto Nemeno ipsi se insidiis induissent, quas Grodnæ moliebantur. Oppugnatio Bissenæ for-

*Grodna &
Bissenæ de-
fense.*

næ fortiter ab Oppidanis rejecta, hostem magna militis parte malè mulctatum, re infectâ, abire compulit. Quoniam verò præcipuæ Litvanorum arces Nemeno, aliisque fluviis imminebant, autor Crucigeris fuit Vernerus Ragnetanus, uti deinceps navalibus potiùs operis oppugnarentur: apertiores enim accessus inde promittebat, undè latera aquis obversa plerumque incuriosius munita observarat. Ædificatæ itaque naves, atque inter eas una magnitudinis & forma propugnaculo similis, pinnis loricaque instructa: undè & succedentem ripis aggerique militem à missilium injuriis tueri, & tela in hostem ab adverso stantem retorquere ex alto pronius esset. Itum imprimis cum eâ machinâ, atque universo classis apparatu, sub Iunigedam; ubi grandior illa navis vi tempestatis ripæ arcis impacta, penè sponte in potestatem præstidiariorum venisset, nisi aliarum navium accursu pronique fluminis auxilio erepta periculo servataque fuisset. Vitenes de toto negotio monitus instare omninò suos jubet,

An. 1313.

*Navali apparatu
Crucigeri Lit-
vanos oppugnant.*

*A Surmi-
no profligantur.*

bet, neque absistere nisi confecta re, & universo navali apparatu exusto. Surminus vir apud suos primæ autoritatis, bellicarumque artium peritus inter paucos, toti operi præficitur. Ille centum minoribus navibus hostem secundo flumine navigantem assequitur: pugnatur utrinque obstinatè: plurimum pugnæ, & laboris erat, ad illam grandiore machinam, jaculatorum peritissimis instructam: sed ipsa quoque, cum præcis anchoris in vada prono flumine impulsa, fatiscere cæpisset; capta atque exusta est. Surminus victor ad Principem rediit, publicè lætitiā, mærorem privatim ferens: quod in ea victoria Gastoldum fratrem, cum præcipuis quibusque amisisset. Per æstatem hæc contigerant: hyeme proxima Henricus Prussiæ Mareschalcus Mednicense territorium, iteratis excursionibus depopulatus est: ubi si Litvano ad audaciam numerus, & vires, in proximo fuissent, castra certò Prussi perdidissent. *Quinque enim soli milites, vitatis inter nocturnas tenebras excubiis, ad ipsos*

An. 1314.

*Quinque
Litvano-
rum audacia insignis.*

ipsos pæne Duces penetrarant: hi, paucorum edita clade, raptaque, quam ferre pauci possent, prædâ; incolumes ad suos delati, ingenti Crucigeros terrore replerunt: quamdiu lux, plus terroris fuisse, quàm periculi, non ostendit. Non multò post Henricus, rursus populabundo exercitu Novogrodecum usque ferro & igne penetravit: spoliatâ, exustaque civitate, ad arcis oppugnationem, universum exercitus robur convertit: sed amissis, inter primos assultus, præcipuis, deferere opus institutum cogitur. Cum verò ille Novogrodeco interceptiendo intendit, Davides Grodnensis gubernator, castra Henrici haud longè inde posita, commeatu prædaque omni abunde instructa, diripuit. Exinde Prussi commeatus inopia extremè laborare: nihil enim per agros nupera vastatione desolatos levandæ necessitati reperiri poterat: undecim dierum itinere, cum fame conflictati, aperta itinera ne in hostem inciderent devitando, plerique inter sylvas miserimè perierunt. Porro ut hic annus,

*Clades
Prussorum
Novogrodecum oppugnantium.*

H h

domi

An. 1315.
Vitenis ul-
time in
Prussiam
expeditio-
nes.

domi utcunque hostem reprimendo transmissus : ita sequens in hosticum belli sedem transtulit. Medio Augusto à Samogitis Ragnetanum & Scaloviticum, territoria vastata : miles Prussicus qui è præfidiis sistendæ prædationi decurrerat, in arces compulsus : fruges messi propè maturæ, ab equitibus protritæ : præda ingens, abacta. Ex cedentibus istis è Prussia copiis ; recentem exercitum, ad Christimemeli oppugnationem, Vitenes duxit : quassati arietibus muri ; defensores incredibili telorum immissorum copiâ aut confecti, aut fauciati ; præsidium quod è Sambia adventabat interceptum, ac deletum ; planè jam desperatam obsessorum rem fecerant. Ergò Vitenes acriùs instare, & quia deditio- nem extorquere non poterat, congestis in fossas fomentis, concipiendæ, alendæque flammæ aptis, arcem conari succendere. At vulgatâ interea famâ, adventantis cum magno exercitu Magistri Prussiæ, spem occupandæ arcis abruptit. Abeuntem Magister non affecutus, in finitimos Litvaniæ agros

agros desæviit : Vitenes etiam configere non ausus, ne impunè omninò hostis grafaretur, diversis itineribus in Prussiam regressus, similem vastitatem Crucigeris refudit. Neque multò post ab ea expeditione reversus, ætate, bellorum curâ, variisque eventibus confectus, cum annos duos & viginti imperasset, occubuit. Funestus hic satis annus Litvanis, morte Principis ; fame insuper ac peste, populum graviter afflixit.

LIBER VII,

De rebus Litvanorum sub Gedimino & Iavvuta Principibus.

Gediminum stabulo Præfectum Viteni ^{Gediminus Vitenis filius pater in Principatu succedit.} fuisse, & per cædem sui Principis ad summos fasces evasisse illi memorant : quibus rem minùs perspectam fecit, tam locorum quàm temporis majus interval- lum. Nam, ut rivus fonti propior, aquam fert principio non degenerem ; at ulterius progressus, hinc inde attractis sordibus sensim à puritate desciscit :
H h 2

scit : ita ferè fama, quo magis à loco, ac tempore rerum gestarum recedit, plus de falso secum trahit. Certè vetustissimi annales, Gediminum vivo adhuc parente Reipublicæ curam, atque administrationem suscepisse, habent. Quare fabulæ illi de Gedimino, apud externos inde opinor occasionem datam: quòd Pelussam primorum Principum hæredem, quanquam è Litvania jam ejectum, Magni tamen Ducis titulos pertinaciter usurpantem, Crucigerorumque armis Patriæ suæ perquam infestum, atque ut rebus suis commiserationem facilè inveniret Gediminum Vitenis stabularii filium per contemptum vocantem, Gediminus ipse, vel Vitenes ejus parens, olim Stabulo apud suos Principes Præfectus, prælio victum, confecisset. Russis certè scriptoribus, qui & Litvani nominis hanc maculam non facilè in hoste dissimulassent, & ætatis suæ res pænè sub oculis actas, è vicino spectarunt, atque ex fide posteris memoratas reliquerunt, constans narratio est. Gediminum filium parenti suo Viteni omnium ordinum

dinum voluntate, suffragiisque suffectum esse. Initia ille Principatus illato à Prussis Livonibusque bello, non turbulenta modò, sed & funesta habuit. Nam sive quòd rebus domi componendis implicitus, in externos se motus nondum expedire posset; sive quòd majori mole bellum in animo designasset; hosti militem aperto campo non opposuit: quamvis eodem tempore, inde Prussi Iurburgo & Caunâ arcibus potiti, præfidiis cæsis, ingentes undique prædas abigerent; inde Livones, totam eam Samogitiæ oram, quæ nunc Curlandia vocatur Litvanis detraxissent. Obtinebat tum Caunam modico præsidio, nobilitate & militari gloriâ celebris Gastoldus, jussus à Principe hostem inde quâ posset arte morari ac sustinere. Verùm neque mæ-
Damna à Crucigeris Litvaniæ illata.
 nia neque præsidium vim oppugnationis pertulit: ipse etiam Gastoldus in potestatem hostium venit, ingenti per Gediminum annumerato lytro, suis deinde redditus. Vrsit in sequentem annum Prussus victoriam, immisso per varias vias, diversif-
 que

que vicibus, populabundo milite. Tum Christimemelanum præsidium in infidias pertractum, deletumque est: Pastovienes, Mednicenses, Pogradenses agri vastati. Plurima pars ejus cladis non possessiones modò, sed ipsam etiam familiam Sudargi confecit: cum insperatus hostis, conjugem, filios, totamque domesticæ familiæ turbam in prædio occupasset. Ipsam verò molem belli contra Gediminum arcem Magister verterat: ratus admota repentè vi, facile paucorum præfidiariorum pertinaciam perfringi posse: verùm ad excitati ignis ab arce signum, cum admoniti de periculo vicini ad arma concurrerent, arcis oppugnationem deferere coactus est. Iam non longè cum exercitu aberat Gediminus, Iurborgum inter & Caunam castris collocatis. *Ardentibus hinc inde hostili flammâ vicis conspectus fumus, fodicabat dolorem, & dolor audaciam ministrabat: sed plus valuit apud providum ducem, virium conscientia. Leves enim tantum ferè copiae ad manum erant: robur autem exercitus, cum Novogrodensibus Polocensibusque auxiliis,*

*Gediminus
Crucigeros
profligat, &
Samogitiam
eis
eripit.*

in dies

in dies expectabatur. Itaque cunctatione, ex spectata cladis sensu surgens furor, temperandus erat; neque omnia temere, neque nihil otiosè audendum. Carpebat per intervalla ab insidiis hostem, ita cautè ne quis casus in prælium, summam rei protruderet. At ubi universæ coiverunt copiae, tum aperto campo per Samogitiam progressus, castra hosti ad Zeymilam amnem objecit. Quatuor Samogitarum millia hosti sub signis erant: ab his Prussus plus interea periculi metuere, quàm antè præsidii sperasset: nam nuper subactis, animus semper plus de vetere odio, quàm de recente amicitia habet: quare nunquam sine periculo illis creditur, præsertim si soli partem copiarum expleant. Neque deerant non levia suspectæ fidei indicia: ex agris palàm, clam è castris magno numero transibatur ad Litvanum: consilia per transfugas indicabantur. Incertus itaque rei Henricus de Plock Mareschalcus Prussorum, neque in partem prælii adsciscere Samogitas audebat, meritò suspectos; neque exauctorare apertè, certò hostiles vires aucturos; si læsis ea exauctoratione, plana trans-

transeundi ad Litvanos prætenſio daretur. Defunctum ſe omni periculo rebatur, ſi diſſimulata ſuſpicionem, productos in aciem ita inter ſuos collocaret, ut extra pugnandi neceſſitatem conſiſterent, certus omnino cum ſolis Pruſſis prælii aleam ſubire: brevi tamen cohortatione omnes ad rem animoſè gerendam incitat. Fortitudinem videbatur à Samogitis exigere, donis militaribus, & libertate promiſſa: ceterum contentus omninò futurus, ſi ocioſi eventum ſpectaſſent. Gediminus verò ita aciem inſtruxit, ut Ruſſorum cohortes parte latera, parte extremam aciem firmarent: Litvani in medio conſiſterent: Tartari frontem occuparent. Incurrentibus magno impetu in primos ordines Crucigeris, Tartari, quibus ſtataria atque obfirmata in veſtigio pugna in uſu non eſt, in choros gyroſque more gentis effuſi, vim haſtatorum eluſerunt. Ita equitatus hoſtilis repentino eventum turbatus, ac pæne ſolutis ordinibus, in mediam Litvanorum aciem, cui Gediminus cum Gaſtoldo aderant, illatus, anceps

anceps periculum ſubiit: præſertim quòd ab utraque parte interim continuis gyris, tum incurſantes in latera Tartari, tum eminus jaculis, ingentem equorum ſtragem ederent. Pugnatum ab utriſque acriter: incerta victoria, quam animi viresque exæquata dubiam faciebant, diutiùs pugnam tenuiſſet; ni Samogitæ qui inter hoſtilia ſigna quieti hæcenus conſtiterant, in averſam feſſorum aciem integri irruiſſent. Hoc eventu conſuſos Pruſſos, pronum erat in fugam impellere: verum in fuga etiam nihil opis repertum: cum inſtante victore exercitu, Tartari celeritate equorum itinera fugientibus præcluderent: plurimos ferrum in fuga confecit, multi aquis abſumpti: reliquiæ, quæ ſylvarum beneficio vitam ſervaverant, ab aggreſtibus canum indicio conquiſitæ, cædem non evaſerunt. Victoriæ hanc ſecuta Samogitiæ pars illa, quæ nuper Litvano deceſſerat, à Pruſſis defecit. Paucorum annorum quiete interjecta, recrudescens ruſſus bellum, diverſo prælii genere, ſed non minore Pruſſorum

An. 1319.
Crucigeri à
Litvania
prædas a-
gentes de-
lentur.

clade terminatum est. Circa ipsas Augusti Calendas, Mednicenses agros ingentibus copiis ingressi, dimissis effusè in populationem maturæ messis cohortibus Litvanum ad tentandam aperti prælii aleam deducere conabantur: atque ea de causâ à populatoribus res audaciùs multò administrabatur. Sed (qui tandem plerumque audaciæ exitus esse solet) incautiùs agentes, in insidias pertracti, atque omnino oppressi sunt. Imminutis ea clade viribus totis castris secuta trepidatio, excedere maturè hostico Prussum coegit. At victores Litvani id ipsum futurum, suspicati, jam angustias sylvarum infederant, succisis ab utroque latere arboribus, aggestisque truncis, ne qua evadendi via hosti pateret. Inter has angustias universi, cum ipso copiarum Duce Henrico de Plock Prussiæ Mareschalco deleti, aut capti sunt. Gediminus victor, & attritum incommotis Prusfici belli exercitum novâ præda recrearet; rectà inde in Mazoviam Dobryniamque movit, circa medium Septembrem: ubi

*Mazoviam
& Dobry-
niam Lit-
vani va-
stant.*

utram-

utramque hanc Provinciam effusis populationibus pervagatus, cum nuspiam arma ulla comparerent, onustum spoliis militem sine prælio in patriam reduxit. Subsecutæ deinceps biennales induciæ Magistro ordinis Carolo à Trevir procurante: sive quòd auctam continuatis successibus Litvanorum audaciam ocio interjecto remittere vellet; (*efficacissima enim aliàs est conficiendis rebus ratio, felicium eventuum continuatio:*) sive quòd interea totis viribus Pomerniam Polono ereptum iret. Hinc Gedimino spatium datum arma curasque vertendi in eam Litvaniæ oram, quæ Russiam habet proximam. Illo enim hætenus in Prussos intento, plerique Russorum Duces obsequia detrectare, & Ducis supremi reverentiam excutere; alii etiam fædera violare & Novogrodenfium agros armis infestare ausi. Primus belli impetus in Volyniæ confinia effusus: Volodimiria, Volodimiri Ducis sedes, obsidione cincta. Oppugnabatur arx, civitasque simul, pertinaci satis conatu: sustinuerunt nihilominus vim oppidani,

*Gediminus
inito cum
Crucigeris
federe ad
domandam
Russiam
arma con-
vertit.*

I i 2

spe ad-

spe adfuturorum auxiliorum. Adfuit opportunè cum exercitu popularium, Scythicisque subsidiis, hostem à muris rejecturus Volodimirus. Dimissâ urbis oppugnatione miles in venientem hostem ire iussus: collata sub ipsis muris signa: inter solos equites qui primi congressi fuerant vertebatur pugna; & jam Litvanus inferior esse cæperat, quòd Scythæ solitis in latera incurfantes gyris, ordines continuò interturbarent, neque constare sibi aciem permitterent. Iussus igitur quantocius Samogitarum peditatus inter pugnantium equitum ordines sese insinuare: sic firmata acies atque in vestigium connixa, ut sese toto nisu promovit, hostiles ordines quibus nulli in promptu pedites erant, perrupit atque inprimis Scytharum legionem loco submovit. Effusis in fugam Scythis neque Volynii diu campum retinuerunt. Eos, cum Volodimirus obsecratione à fuga arceri non posset, extremâ audaciâ prælium restituere conatus, contra ipsam vincentis exercitus molem cum paucis sese objecit:

ubi

*Volodimiriæ Dux
profligatur
atque occi-
ditur.*

ubi inter Ducis militisque officia pertinaciùs rebus desperatis succurrens, promiscuâ cæde involutus, occubuit. Victoriâ non urbis modò, sed universæ provinciæ deditio subsecuta est. Deditis Litvani Magistratus, ac præsidia imposita: capita gentis jurejurando adacta, cum populo ac provincia in Litvaniæ jus transiverunt. Inde legiones contra Leonem Luceoriensem Ducem ductæ: verùm ille ut nuper ad injurias pronior, cum per absentiam Gedimini Drohicinum & Brestiam de Litvanis caperet: ita nunc bello segnior, militi quem sub signis habebat non fidere: Volodymiri nuperâ fortuna territus, de sua dubitare: vereri ne pares faceret idem exitus; quibus belli occasio eadem fuisset. Itaque ante tentatam belli aleam, maturè aufugit in Severiam. Gediminus absque prælio Luceoriâ & proximis munitionibus potitus, receptisque Drohicino & Bréstia, provinciam recenter hosti detractam atque Litvanæ ditioni additam sub præsidiis præfectisque Litvanis reliquit. Ipse dimisso

*Luceoria
civitas &
provincia
capitur.*

I i 3

exer-

exercitu in hyberna, sive ut partæ provinciae res, uti in speciem præferebat, rectius componeret, sive quòd re verâ agebatur, ut è propinquo in novi belli apparatus præsens incumberet, Brestiae hyemavit.

An. 1320. Abiit hyems inter armorum, commeatusque omnis, præparationes: primo vere Brestiam universus miles convenire jussus: tandem suspensis expectatione Russis, quòd se nova belli vis effunderet, contractæ copiae & Volodymirenses, Luceorientesque agros, tanquam fociorum possessionem, absque cujusquam injuria transgressæ ad Owniczam applicuerunt. Arx ea fuit Stanislai Kijovien-
Kijovien-
sum Ducis
arces expu-
gnantur. gium Ducis, qui è vetere Russorum instituto, supremus Russiae Princeps, & vocabulo genti usitato Monarcha dicebatur. Non diu oppugnationi sustinendæ suffecit Ownicza; assultu in coronam facto, capta. Plus deinde negotii ad Zitomirum repertum: quòd non exiguam Russiae nobilitatis partem repentini belli rumor metusque contraxerat: sed is quoque locus cessit sponte deditioem offerenti-

rentibus: admissa deditio, à cæde temperatum, præsidia Russorum deducta, Litvana imposita. Inde Kijoviam versùs in interiora Russiae castra promota: legionibus latè terrorem sensumque belli, ferro ac igni circumferentibus. Tum primùm agnovērunt Russi, non prædam ex agris, sed imperium Litvanis eo bello quæri: cùm à victore hoste ipsum gentis atque imperii caput, Kijoviam peti viderunt. Iam plerisque Ducum, ac præsertim è Severia, ingentis periculi facies ad arma exciverat; occurrerant Olha Pereaslaviensium, Romanus Branscensium, & exul Luceorientium Leo, Duces; ultra domesticas popularium copias, Scythicis auxiliis instructi. Quia verò hostem Kijoviam versùs, expeditionem maturare, fama vulgaverat; ad sextum ab ea urbe milliare, Piernæ ripam plenis castris infederunt; eo consilio, ut si vel à via fessum, vel prædæ aviditate distractum Litvanum nancisci possent, obruerent. At Gediminus de viribus, consiliis, castrisque Russorum per exploratores monitus copias

*Russorum
communis
expeditio
contra Gediminum.*

*Duces Rus-
sia cum
Litvano
confligunt
& profligantur.*

pias universas à prædando maturè retraxerat, atque instructa acie progrediebatur; nimirum, ne inter hostiles terras repentina pugnandi necessitas, imparatos occuparet. Pænè simul & castra & signa collata: simul in conspectum & pugnam utrinque legiones coivere. Accendebat Russis animos indignatio, quòd cum ea gente, quam olim vectigalem habuissent de imperio decernere cogerentur. Stanislaus ante omnes, suam maximè rem eò prælio verti præfatus, ceteris ad subsidia relictis, ipse sibi, suisque primas confligendi partes arripuit. Gediminus antequam in conspectum hostium venisset, jam suos in prælium animaverat. *Satis erat memorasse sua auspicia, militumque virtutem tot victoriis probatam. Circumspicerent modò arma manusque quibus se Duce tot hostium sanguinem fortunatè hausissent: & abundè ominum habituros ad certam victoriæ spem. Non Prussorum legiones ferro & armis graves, ac pænè infractas, ab adverso stare; quas tamen toties protrivissent: sed Russos; superiorum victoriarum male consistentes reliquias, emorientis imperii ulti-*

mos

mos at enervés conatus. Impelli tantum parum debere, ut suapte corruant. Primi pugnantium affectus, sine ingenti utrinque damno, inter missilia tela desævierunt. Consertis verò signis, atque ad manum gladiosque reductâ, pertinax cruentaque pugna & damnis & animis partes exæquatas diu tenuit: prima Litvanorum equitum legio sub fatigatione deficere cæperat, & jam propè fugam circumspectare; ni in tempore cum subsidiariis cohortibus Gediminus accurrisset. Cùm fessis, integri substituti; ab sua parte atrox prælium instaurant: Gediminus priorem legionem prælio sensim subductam, in transversum Russorum latus summo impetu ire jubet; & certè sive quòd exiguum illud respirium vires confirmasset, sive quòd prioris culpæ conscientia, cum verecundiâ animos auxisset, tantâ vi, quod jussi erant, præstiterunt; ut à quibus fugæ initium pænè factum erat, ab iis victoria sit inchoata. Perrupti ordines; moti vestigio Kijovienses; & jam cum loco animorum etiam multum

K k

Russis

Russis decesserat. Accenditur itaque rursus prælium, à subsidiariis Russorum cohortibus; Ducibus, Olha Pereslaviensi, & Leone Luceorienfi; at dum Duces inconsultius in confertos invehuntur; obruti multitudine, non dubiam Litvanis victoriam fecerunt. Iam auxiliares copiae amissis Ducibus rem fegnius ac confusè agere; jam media acies, ante loco mota, multum inclinare: Stanislaus denique ipse & Romanus Duces, exemplo suo reliquum militem in fugam apertam pertraxerunt. Fugientium cædem nox abruptit. Curatis per noctem corporibus, lectisque cum aurora sequentis diei incuriosè spoliis, ne morâ ipsâ rei gerendæ occasio intercideret, eodem die ad Kijoviæ oppugnationem legiones ductæ. Quanquam verò recenti consternatione, nondum sibi Russorum animi essent restituti, haud difficile tamen fuit, primos conatus Litvanorum retundere; tum quòd ipsa urbs populosissima habilibus ad arma viris abundaret, tum quòd reliquus è clade miles, eò delatus, præ-

*Kijovia ob-
sidentur &
capitur.*

diario-

diariorum numerum auxisset. Stitisset proculdubio urbs illa cursum victoriæ Litvanæ, si Stanislaus contracto undique milite, supplementisque sociorum, speciem aliquam, si non instaurandi belli, saltem aliquarum suppetiarum ostentasset. At cum Kijovienses contra terrores atque deditio- nis sollicitationem animo obfirmati, Litva- num armis manuque pertinaciter à muris rejiciunt, atque victoriam Gedimini quâ possunt, morantur: Stanislaus in Reza- niam usque, turpi fugâ delatus, amisso exercitu & regno, spem quoque jam abje- cerat. Desperatio Principis, animos ob- fessorum perfregit. *Cui enim tandem pugna- rent? Principine desertori? an Reipublica despe- rata? Sed & odio desertoris Principis, victor ho- stis placere ceperat: & Rempublicam aliquam sub victore malebant, deditioe servare; quam perti- naci pugna totam perdere.* Itaque communi consilio arcis atque urbis deditio spontè facta est. Ordines universi è civitate pro- gressi victorem Gediminum, Kijoviæ at- que Russiæ Magnum Ducem salutant: &

*Gediminus
Magnus
Russiæ
Dux à vi-
ctis Russis
salutatur.*

K k 2

provin-

provinciam ditioni ejus, jurejurando dato, addicunt. Gediminus post paucorum dierum quietem quibus interea arces proximæ Bialogrodecum, Slepovrotum, Kanjovia, Czerkafii in jura victoris concesserunt, in Severiam movit. Ibi Bransko & Pereslavia (duarum Provinciarum hæc capita sunt) potitus: occupatâ eo bello, Kijoviâ, Volyniâ, & magna Severiæ parte, ditionis Litvanæ terminos Putivilum usque protulit. Atque is demum Kijoviensis per Russiam Monarchiæ, quæ triginta annis supra quadringentos, inter varios successus eventusque stetit, exitus fuit, cum Kijovia in jus Litvani Ducis transivisset. Magna inde diuturnis controversiis sumptâ deinceps inter Polonos & Litvanos materia: Polonis veterum sub Boleslao Audace victoriarum, novarumque affinitatum præjudicio, Kijoviam & Volyniam vendicantibus. At quanquam Boleslaus devictis olim Russis Kijoviam subegerit, vectigalemque eam gentem fecerit: nemo tamen hæcenus Poloniæ Regum, aut titulos Ducis

cis Kijoviæ assumpserat, aut legitimos Principes ea ditione exegerat, aut devictos populos in formam provinciæ redegerat: Russi etiam subsecutis bellis omne obsequium erga Polonos jam pridem excusserant. Primus exterorum Kijoviæ Gediminus imperavit: ejusque præfecturam pro se Mindopho Holsano Duci demandavit: eo consilio, quod nuper Christiana sacra Russorum ritu suscepisset. Metuebat, ne in novis Magistratibus ab hoste victore datis, odiosum imperium, odiosius redderetur religionum diversitate. Nam quamdiu inter victos victoresque, juncta sub uno Principe fœdera; ipsa horum nominum oblivio commerciorum diuturnitate non firmaverit: tamdiu etiam levissimæ occasiones pro magnis motibus sufficiunt. Devictâ pacataque Russiâ, Kiernoviæ Gediminus triumphum egit: post habitum Diis, more patrio, honorem, exercitum stipendiis donisque militaribus auctum, dimisit. Inde ad pacis artes versus, quod de Prussico fœdere supererat temporis, ita inter venandi studia ad recreandas præteriti belli curas dispensabat:

Mindophus Kijoviae pro Gedimino Præfectus.

An. 1321.

*Gediminas
Trokos con-
dit.*

bat : ut ordinandæ interea Reipublicæ , & civitatibus condendis, intenderet. Trokos imprimis haud procul Kiernoviâ è singulari venationum successu sumpto omine, condidit : atque ut ipsâ curiæ præsentia civitas facilius incrementa fumeret, eodem Principatus Litvaniæ sedem , Kiernoviâ transtulit. Melioribus deinde auspiciis ad confluentis Viliæ Vilnæque ripas alterius urbis fundamenta jecit. Haud procul à Suintoroha (ubi Principum funeribus aream lucosque Diis dicaverat olim Germundus) exactum è profundioribus sylvis & abruptis montium , sylvestrem bovem , (Vrum vocamus) proprio telo ipse Princeps in edito monte confecerat. Iessum diurnæ venationis labore , & confectæ bestiae eventu recreatum, cùm proxima nocte in Suintoroha campo pernoctantem arctior somnus oppressisset , videre sibi visus est in eo ipso montis vertice, in quo feram illam occiderat, grandem stare lupum , aut ferro solido ductum, aut ferrata lamina undique munitum : in quo centum alii inclusi lupi , ingenti

*Vilnæ, Me-
tropolis
Litvaniæ,
fundandæ
occafio.*

genti ululatu circumjacentes latè campos sylvasque implerent. Experrectus non vulgare aliquid in eo viso suspicari. Sive quòd genius aliquis altior , eam cogitationem objectaret ; sive quòd , *ubi fata destinata à Supremo Numine telam ordiri incipiunt , suis cuique animus sibi genius est* : sive etiam ex more gentis , cui (ut ceteris *Ethnicis*) omnia , religionum plena habebantur. Insolentia somnii, & quòd loco sacro dormienti obvenisset ; maximè religioni erat. Consulti mox , qui in proximo agebant pontifices , uti arcana panderent. Lizdeyco tum inter illos , summus Pontifex , seu voce patria Krive Kriveyto , sacris præerat. Hic olim infans inter sylvas in aquilæ nido vel ut alii tradunt , de arbore cum cunis pendens, à Vitene ipso inter venandum repertus , ejusque mandato ad Deorum altaria educatus, & à puero patriorum sacrorum scientiâ imbutus , optimus arcanorum interpres tunc censebatur. *Ille Principem bono animo esse jubet. Quod ipsi Principi , quod Reipublicæ Litvanæ auspiciatò eveniret , sequeretur feliciter Deos*

Deos monentes : *lupum ferreum portendere arcem & urbem, quam in eo loco esset conditurus. Eam urbem gentis atque universarum Litvanie subiectarum provinciarum caput futuram; sedem Principum, qui rerum à se gestarum famâ, varias orbis regiones impleturi essent.* Paruit Princeps Pontifici, è superum, ut putabat, mente, legitime consilium expedienti. Cæremoniis omnibus ritè persolutis, arci locum designat, montis editi caput; in quo Vrum nuper occiderat. Aream Suintoroha nuncupatam, quam ad radicem ejusdem montis Vilna fluvius flexuoso sinu ambit, aggeribus palis ac loricâ permuniri jubet, reliquum spatium urbanis ædificiis relinquitur. Opinione citiùs res peracta. Operis undique jussu Principis contractis, superior inferiorque arces, ut mos muniendi eâ ætate ferebat, excitatæ. Civitas publicis sacris ac profanis, privatisque Principum & promiscuæ plebis ædibus, ita citò excrevit: ut vel ipsa initia urbis, non vanum Pontificis fuisse augurium confirmarent. In prima jam herbâ, surgentis fortunæ

spes,

*Vilna urbs,
& arces, à
Gedimino
conduntur.*

spes, non obscurè cernebantur. Certè ad ætatem nostram, ita omni ornamentorum genere cumulata pervenit; ut cum amplissimis urbibus, in certamen deduci meritò possit. Amplitudine, opibus, incolarum multitudine, peregrinorum varietate ac frequentia, templorum majestate, Universitate literariâ, commerciorum copiâ, ceterisque urbium ornamentis, inter Sarmaticas nobilissima, Sedes Principum, Iudiciorum, Literarum & Commerciorum, rei sacrae ac civilis caput. Nulla laus illi deest, nisi sola quam deesse omnino necesse erat, apud eam gentem, cui Libertas & Pax non muris & vallo, sed civium virtute, securitatem suam integram tuetur. Ipsa incuriosa munitio contemptum hostium spirat.

His erat intentus Gediminus, cum no-
vorum motuum curæ subiverunt. Exeunte
biennali fædere, Prussi Equites ingentem
Litvanie cladem moliebantur. Ultra Livo-
nici Prussique exercitus robur, cui pro
Magistro Prussiae præerat Fridericus à Wil-
denburg: aderant auxilia Silesia, Bohe-
mica,

*An. 1322.
Bellum sa-
crum Ger-
manorum
& Crucige-
rorum con-
tra Litva-
nos.*

mica, Austriaca, Germanica cum Duce Vratislaviensi Bernardo, Duce Suevorum, duobus Rheni Palatinis, Comitis Iuliacenſis & aliorum filiis, aliisque Germaniæ Principibus. Vulgato enim per Christianas Provincias Summi Pontificis edicto, quo pænarum noxis deſitarum veniâ propoſita, in ſacrum contra Ethnicos bellum Chriſtiani evocabantur, ingentes undique militum concuſus in Pruſſiam fiebant. His igitur copiis fines Pruſſiæ egreſſus hoſtis, Samogitiam miſerrimè divexavit. Quàm late excurrunt territoria Vaikenſe, Roſſianum, Eyragolanum & Clogenſe, univerſa ſolo æquata. Poſt exſatiatos cædibus animos cum reſidente irâ, pudor ſubiret armatos, prædatorum more, in imbelles vulgus agreſtesque caſas ſævire, & nihil juſto bello tentare: ad Biſtenæ arcis oppugnationem legiones à populationibus contractæ. Magno ardore inter primos inſultus, utrinque res adminiſtrata. Exhaustis fortè miſſilibus, aut quòd è propinquo nulli uſui eſſent: cùm ferociſſimi quique viribus, atque

*Biſtena arx
irrito even-
tu oppugna-
tur.*

armo-

armorum arte hoſtes, pertinaciter continuisque ordinibus, muro ſuccederent, vix tandem rudibus contis detrudi potuerunt. Nox atrociffimum certamen diremit. Servata quidem adhuc ea die arx fuit, ſed animi præſidiariorum omninò jam expugnati: nam ſi eadem vi oppugnatio, proximâ luce inſtauraretur, ſuſtinendo ſe non ſuffecturos haud dubiè videbant. Miſſis itaque in caſtra hoſtium tribus ex Equeſtri ordine obſidibus, ſpem deditiſionis oſtendunt. Non eſſe opus tantâ contentione, in qua fortiffimis quibusque pereundum foret: tranſigi rem poſſe abſque tot diſpendiis. Si pergeretur in oppugnatione continuandâ, per extrema etiam pericula ſe arcem propugnatuſos: ſi paucorum dierum ſpatio ab armis quieſceretur, æquis conditionibus deditiſionem ſponte factuſos. Paucos porrò illos dies, non alio conſilio petere, quàm ne deſtinatâ deditiſione, periculum vitæ ac fortunaruſum, quod ab hoſte vitarent, domi apud Principem reperirent. Conſtare ſibi Principi ſuo, non eſſe tantum aut virium in expedito, aut animi; ut de ſuppetiis arci ferendis cogitet: proinde nihilo pejorem ſtatum oppugnantium futurum

L 1 2

inter-

interea, si spatium daretur, Principi de suo periculo significandi. Non dubitare autem dedenda arcis ab eo veniam se impetraturos; cuius defensio tam desperata haberetur. Creditum est à Prussis; at Samogitæ exactis illis diebus, seu verecundiâ suscepti consilii, seu timore Principis, nihil minus cogitare, quàm deditionem. Instaurata ab hoste oppugnatio: Præsidia-riis verò tuendæ & dedendæ arcis desperatio, in mortem obfirmaverat animos. Hinc cùm nemo pericula declinat, sed quisque, ubi atrocissimus Mars audacissimè rem gerit: post depulsos sæpiùs feliciter oppugnantium conatus, Prussum spe potiundæ arcis emovit. Ita *dilationibus, agendi* *tempus momentaque intercidunt.* Fama quoque jam vulgaverat Gediminum magnis copiis in suppetias arci adventare. At Gediminus tutiore consilio usus, ut hostem à Samogitia averteret, rectà in Livoniam duxit, maioribusque longè damnis eam Provinciam afflixit. Derpatum, Kirempam, aliasque arces solo æquavit, & populabundis legionibus Revaliam usque penetravit. Cæso-
rum

Gediminus
Livoniam
invadit.

rum tria, captivorum millia quinque numerata sunt. Initium hyemis quietum ab hoste fuit. Erat quidem in promptu Prussis copiosa externi militis manus, Ducibus Comite Kumererg & Domino ab Eckerburg: at insolens frigoris immanitas intra hyberna Prussica inertes hæere coge-
bat. Tanta enim hyemis vehementia fuisse perhibetur: ut sylvæ quoque agrestes consumpto omni nativo humore exaruerint, atque in multos annos ingentis gelu memoriam, emortua absque foliis specie, transmiserint. Dum hostis sub gelida aurâ *An. 1323.* torpet, mansit suus Litvano calor, ejusmodi tempestatibus magis assueto. Missi in Livoniam qui Plešcoviensibus Russis subsidio essent, contra Danos è maritima Livoniae circa Revaliam orâ, cui imperabant *Plešcovien-
ses Russi à
Litvanis
contra Da-
nos juvan-
tur.* Russiam infestantes. Acta res est strenue à Davide Grodnensi Gubernatore. Quidquid inter Livonicum finum, & Dunam fluvium interjacet, ferro ac igni vastatum: ultra reliquam prædam captivorum millia quinque educta. Solutis deinde per Apri-
lem

lem nivibus, quod impedita exundantibus aquis itinera essent, nihil omnino suspicante hoste ad Memelum cohortes admotæ, ipsa arce potiri non potuerunt. Quare in oppidum & circumjacentes vicos sævitum est: & septingenti captivi educti. Pari successu ad Kalendas Augusti per Sambiam & Vilaviense territorium institutæ vastationes. Affecutus abeuntes cum præda fuerat Præfectus Taplawic, sed collatis temerè signis infeliciter pugnavit; cæsus cum exercitu. Eodem anno Mazovia atque finitima illi Dobrynia excursionibus divexata. Dobryniæ certè tanta strages illata est, ut Ladislaus Dux, provinciam, cum tuendo non esset, deferere sit coactus, eamque Regno Poloniæ perpetuo jure addicere. Addidit quoque huic consilio non leve momentum metus novi belli: nam Prussi ereptis nuper agris non contenti, ad Dobryniam occupandam sese converterant. Interim Litvanos inter & Prussos nihil majore mole actum. Quòd enim invalida hyems glaciem ad onera ferenda non

fatis

*Sambia in
Prussia va-
staturà Lit-
vanis: de-
inde Ma-
zovia &
Dobrynia.*

*An. 1324.
Mutue
Litvano-
rum &
Crucigero-
rum expe-
ditiones.*

fatis firmasset, Germanicæ copiæ, ducibus Ioanne ac Philippo Comitibus de Spenheim & Petro à Rosenberg Bohemo, ex Prussicis hybernis in Litvaniam transportari non poterant. Itaque privatis parvisque opibus, magis tumultuatum, quàm bellatum; inter mutuas excursions, & nullo graviore eventu insignes. Prædia tantùm Davidis Grodnensis Gubernatoris atque suburbanæ ad Gediminum ædes repentino impetu exustæ, & aliquot equitum turmæ interceptæ. Conati quidem fuerant Litvani Christimelum insperato insultu occupare: sed proditis consiliis, cùm in præparatum hostem incidissent, non sine clade rejecti sunt. Memorabile nihilominus ibi virtutis suæ argumentum dederunt: in insidias pertracti, ac rebus jam desperatis, cùm Ducem audaciùs proVectum amisissent, conglobato agmine in media se hostium tela immiserunt, neque prius campo excefferunt, quàm cæsi Ducis cadavere per extrema pericula & plurimis commilitonum desideratis, potiti essent.

Cum

*Gedimnus
ad fœdera
& sacra
Christiana
per legatos
Summi
Pontificis,
invitatur.*

Cum hæc circa Prussiæ fines geruntur, Livonia in spem perpetuæ pacis erecta ab armis aliquantum quievit. Fridericus Rigensis Præsul, seu ob suppeditata sæpius auxilia privatim Gedimino obnoxius, seu afflictæ bellis Livoniæ misertus, inter Livonicos ordines & Litvaniam perpetua stabilire fœdera nitebatur. Adhibita est in eam rem Summi Pontificis Ioannis eo nomine vigesimi secundi auctoritas: tum ut Livones supremæ potestatis auctoritate ad pacis consilia cogeret, tum ut Litvanum honorificæ legationis officio ad sacra Christiana pertraheret. Actum est utrinque gnaviter per Legatos Bartholomæum Episcopum Electuensem & Bernardum Abbatem Divi Theophredi. Verùm Gedimino tam à sacris, quàm à fœderibus Christianis alienior animus, susceptas consiliorum rationes omninò confudit. Missus ab eo Legatus ad publica Livoniæ comitia, disertè professus est, Principi suo certum esse, nunquam avita sacra deferere, neque fœdera admittere quæ religionis mutatione con-

ne constarent. Quàm vera Legatus referret, eventus comprobavit: cum sub idem ferè tempus bifariam diviso exercitu Christianæ Provinciæ gravissimè vastarentur. Pars Livoniam populata est; altera Mazoviam: qua tempestate Pultoviam civitatem, cum triginta supra centum pagis, & triginta templis exustam, atque quatuor captivorum millia educta, Scriptoribus constans narratio est. Sub ancipiti interim curâ laborabat Polonus, dubius quò arma verteret. *Bellum Litvanum & Prussicum An. 1325.* consilia discerpebant: hostis ibi repentinis irruptionibus molestior; hic Provinciarum eripiendarum cupiditate gravior. Si conjunctas vires in alterutrum latus flexisset, alterum nudare metuebat: si copias partiretur: res plena periculi apparebat, Prussos, Pomeranicis, Saxonis, Brandenburgicis, Bohemicis auxiliis prævalidos, accisis partitione copiarum viribus aggredi. *Bellum etiam Litvanum, si in hosticum transferretur, neque paucis neque majoribus copiis rectè administrari poterat. Per ingentes enim sylvas hostis quarendus esset; ubi inter viarum angustias, omnia insidiis struendis com-*

*Mazovia
graviter
vastata.*

M m

modissi-

Occasio pe-
tendæ Ge-
dimini fi-
liæ, ad con-
jugium
Principis
Poloniæ.

*modissima; incolis locorum gnaris, gerenda rei plu-
res occasiones præberent: quibus implicati Poloni,
neque pauci facile contra vim sufficerent; neque
multi, suâ mole à se distracti, mutua ferre subsidia
possent. Fæderibus itaque rem ab alterutra parte
stabilire visum est. neque diu sententiis cer-
tatum, quinam ad fædera qui ad arma destinandi
essent? Plerumque enim, qui è propinquo immi-
nent; ferro & extremo ausu quantociùs submoven-
di sunt: remotiores verò amicitia specie, faciliùs in
quiete continentur. Missi Legati in Litvaniam,
qui Aldonam Gedimini filiam, Casimiro
Poloniæ Principi, in connubium peterent:
accepta est amicè à Litvano legatio, pacta
mutua fædera: & affinitate Principum, pax
populorum roborata. Dotis vice viginti
quatuor millia Poloni nominis captivorum
donata. Hinc suas spes Polonus ulteriùs
projicere: & ad perpetuæ pacis nomen, fi-
nitimarum provinciarum agros, seu hostili
ferro pervastatos, seu ipso continuarum
excursionum metu desertos repetere, ac
securiùs colere. Ladislao deinde contra
Valdemarum Brandenburgicum Marchio-
nem*

An. 1326.
Litvani pro
Polono con-
tra Bran-
deburgenses
movent.

nem bellum moventi, subsidia Gediminus
tulit. Vastata est ea expeditione hostilis
regio latissimè, præsertim quâ Litvana le-
gio ethnicâ barbarie in sacra æque ac pro-
fana absque delectu religionumque reve-
rentia desævit. Dux legionis Davides, fo-
ris, bello fortunatissimus; domi, summis
honoribus & Principis affinitate, (cujus fi-
liam in connubio habebat) primus: cùm
populabundo agmine Mazoviam in reditu
divexaret, memorabili Equitis cujuspiam
audaciâ interiit. Dignus Heros meliore
fato. Ea illi semper fuerat tractandæ rei
bellicæ, seu peritia seu fatalis quædam fe-
licitas: ut nullam ferè hactenus expedi-
tionem susceperit, quam non magnis suc-
cessibus conclusisset. *Præcipua illi bellandi vin-
cendique momenta, incredibili celeritate constabant.*
Terror finitimorum; at præcipuè Mazo-
viæ infestus. Nam cum Mazoviæ vicinam
Præfecturam Grodnensem pro Principe
administraret, frequentibus populationi-
bus totam jam propè exhauserat. Ut tan-
tas patriæ suæ injurias & novas averteret

Davidis
Litvani
Ducis lau-
des & ca-
des.

*Insigne fa-
cinus Equi-
tis Maso-
vitæ pro-
Patria.*

& veteres ulcisceretur, Andreas Eques Ma-
zovius: cum per speciem focii militis or-
dinibus Litvanis immistus ad latus Davi-
dis penetrasset, valido ictu repente eum
confecit. Ipse verò inter primam propin-
quiorum consternationem, adacto celeri-
ter toto nisu in cursum equo, & tela &
manus insequentium incolumis evasit. Hæc
iste pro patria memorando certè inter po-
steros, certaturoque cum veterum Scævo-
lis exemplo. Admirabilius illud Christia-
næ fortitudinis pro virtute facinus, quan-
quam in debiliore sexu. Vestalis Virgo à
Litvano milite capta ad flagitium cogeba-
tur: ubi preces & lachrymæ, unicum hu-
jus sexus telum, consumptæ sunt; neque
tamen barbari pectoris libidinem extinxe-
runt; ut sæpè in subitis ingeniosa pietas
est, promittit militi, modò se inviolatam
relinqueret, non vulgare secretum editu-
ram; artem nempe, quâ facile cujusvis teli
ictum absque vulnere ferre posset: ne ve-
rò putaret, ad probrum avertendum, verba
tantum sibi dari, paratam se, ait, proprii
capitis

*Stratagema
insigne pu-
dicitiae de-
fensæ.*

capitis periculo fidem dictis facere: simul-
que nudato collo ad ictum militem invi-
tat; ne dubitaret gladio collum petere, &
quàm vera sibi promitteret ferro ipse ex-
periri. Stringit miles gladium, & cum pri-
mo ictu teneræ Virginis caput à collo de-
jecisset, intellexit quàm probè Christiana
Virgo calleret artem, non vitæ sed casti-
tatis in integro servandæ. Inescatus prio-
re successu & opulenta è Germaniâ prædâ
Gediminus, majoribus è Litvania ac Sa-
mogitia copiis proximo anno in Marchio-
nem Brandeburgensem instaurari expedi-
tionem jubet. Imperator exercitui datus
Olgerdus Principis filius: qui jam magnis
passibus per militarem gloriam ad paren-
tis fortunam ante reliquos fratres niteba-
tur. Positis ille castris ad caput regionis,
Francofordiam urbem Oderæ imminen-
tem, universam provinciam vastissimè po-
pulatus est: prædamque omnis generis ac
incolumem militem centum ferè millia-
rium itinere reduxit. His exercebatur mi-
les, mox in castra Ladislai Polonorum Re-
gis tra-

An. 1327.

*Olgerdus
filius Gedi-
mini contra
Brandebur-
gicum du-
cit.*

An. 1328.

*Gediminus**Ladislaus**Polono con-**tra Cruci-**geros du-**centi adest.**Crucigeri**Litvaniam**invadunt.*

gis traducendus : Iam enim in Polonia, consumptis omnibus pacis consiliis, bellum contra Prussos maturuerat; cuius necessitatem fecerunt Crucigeri, cum veteres injurias novis cumularent. Adfuit in tempore Ladislao, ipse Gediminus, copias inter filios suos, velut inter Legatos partitus. Vbi post vastatos Culmenses agros, fugatos ad Drwecam Crucigeros, spoliataque exustam omnem propè Prussiam, ingentes prædas aliquoties in Litvaniam eduxisset, tandem universam belli molem in se avertit. Nam quòd junctis Polonorum ac Litvanorum in communem hostem viribus non essent Crucigeri ferendo : Ladislaum inprimis annuarum induciarum specie à societate belli abstraxerunt; tum odia viresque omnes cupidi vindictæ animi, in Litvaniam ac Samogitiam effuderunt. Prima, velut hostia impotenti ferociæ, deleta Velona arx, loco à natura permunito ad Nemenum sita. Magnis viribus, ac pertinaciter oppugnatio ejus tentata est, neque minus feliciter aliquoties rejecta:

rejecta: ita ut non exigua cum strage suorum repulsus, obsidionem solvere fuerit coactus, Theodoricus Comes ab Aldenburg, qui tum pro Magistro Ordinis, universæ Prussiæ Mareschalcus præerat. Rediit ille quidem rursus novis succinctus copiis, cum quibus è Bavaria Henricus Dux advenerat: at prioris cladis memor, nihil tum apertâ vi, nihil impetu agere. Excitatis tantum tumultuario opere, ab utroque arcis latere munitionibus, impositoque valido præsidio, quasi per ocium arctius obsessos è propinquo premere: commeatum omnem avertere, atque adeò fame deditiorem urgere. Gediminus ut obsidionem Velonæ solveret Fridburgum & Beierum magnâ vi adortus, in viginti dies continuam oppugnationem produxit. Multam stragem succedentes vallo Litvani acceperunt, ab insolenti hactenus armorum genere. Fistulas enim ferreas, quæ pulvere pyrio & globis oneratae, conceptam intra pulverem flammam evomendo, magno simul impetu vehementique cum fragore globum

globum in adversos ejicerent: jam tum ad Prussorum usum pervenisse, memorant nostrates. Ingeniosum hujus sæculi inventum, sed quod omnem veteris militiæ gloriam insigniter prodegit: nam quis ibi virtuti ac fortitudini antiquæ locus, ubi inter fortissimos quosque, imbellis manus pænè per ocium infinitas spargit cædes? Ad gladium, vel hastam, manumque, res deducta, virum probare debet: at inter fistularum ejusmodi usum, casus necem dispensat; quam vir fortis neque vitare, neque ulcisci possit, quod à qua manu veniat, nesciat. Hoc teli genere, Gediminus trajectus, cum oppugnationem ferventiùs instruit ac urget, inter ordines exanimatus concidit. Mox tota pugnantium facies in funebrem pompam versa; cum pars luctu, Reipublicæ damnum: omnes, militari cantu triumphos ac victorias Ducis celebrarent. Deinde integris castris velut ad triumphum comitantibus Vilnam deductus, ac solenni ritu elatus crematusque est, in campo Suintoroha. Erat Gedimino præter aliquot filias,

*Gediminus
in oppugnatione
arcis
occiditur.*

mudolg

lias, (quarum unam Casimiro Poloniæ Principi, alteram Vencellao Mazoviæ Duci in matrimonium elocarat) numerosa satis proles mascula: atque hinc futurorum mortuum non levis fomes. Quare ut discordiarum materies maturè subtraheretur, *Gedimini filii.* Montivido, Kiernoviam & Slonimum; Narimundo, Pinscum, Mozyrum, partemque Volodimirensis provinciæ; Olgerdo, Krevum & quidquid inde Berezynam usque porrigitur; Kieystuto, Samogitiam, Trocenses præterea, Grodnenses, Caunenses, Lidenenses, Vpitenses agros, ac Subsylvaniam: Coryato, Novogrodecum, Volkoviscum; Lubarto, Volodimiriam & Volyniam; Iawnuto, Vilnam gentis caput, Osmianam, Vilkomiriam, Brastlaviam: quem *An. 1329.* etiam supremum Principem designaverat. *Iawnutus hæres Principatus à Patre designatus.* Id verò ceteros fratres ægrè habere: juvenem non ætatis jure, aut virtutis suffragio; sed solo inconsulti paterni amoris præjudicio sibi anteferri. Ne tamen repenti affectus in apertum prorumperent, irritatam æmulatione indignationem recens erga parentem

N n

rentem

rentem observantiæ memoria premebat. Publicis comitiis, palam profitentur; in ejus se potestate futuros, quem parens sibi successorem dixisset: atque ita plenius comitiis, communique consensu fratrum ac Ordinum, Iawnutus natus minor Magnus Litvaniæ Dux renunciatur. Actum exinde in Senatu de belli cum Crucigeris gerendi rationibus: conclusumque, ut Iawnuto Rempublicam domi administrante; penes Kieystutum ac Olgerdum, viros bello exercitatissimos, armorum jus supremum esset. *Verum aspiranti ad suprema, omnis gradus supremo minor, auget non implet cupiditatem: parvus quisque sibi videtur, cum altiore, quem odit, videt.* Dissimulata malè tantisper æmulatio, citò in apertam conspirationem excrevit: Kieystuto ac Olgerdo in ea consilia occultè abeuntibus, ut Iawnuto Principatus abrogaretur. Atque cum Olgerdus, seu spontè tergiversaretur, seu Vitepsco tam citò adesse ad condictum diem non posset: Kieystutus Trocis è propinquo in omnia intentus, die vigesima secunda Novembris

Exiit
Principatu
Iawnutus.

vembris immisso tacitè Vilnam milite, utraque arce sub matutinum crepusculum potitus est. Evaserat inter primum tumultum excitatus à somno Iawnutus, & per muros elapsus, seminudus in fugam abiverat; sed per Kieystutianos equites è sylvis retractus. Neque multò post Olgerdus, cum milite supervenit. Hic verò nova inter duos fratres, plena officii contentio; ex qua non difficile sit suspicari, tertium non regnandi cupiditate, sed sola æmulatione, imperio motum. Neuter Principatum illi ereptum, sibi usurpare; uterque parendi, non imperandi partes eligere: deferre Kieystutus Olgerdo tanquam seniori; Olgerdus Kieystuto, qui suo periculo alium loco depulisset. Convenit tandem inter utrumque: ut Olgerdus titulos Magni Ducis assumeret; cetera ex æquo dividerentur: hostes soli, communes utrique essent. Iawnuto verò è custodiâ eliberato, Zaslaviensis Ducatus est attributus: qui deinceps ejus posteris ad solas fæminas redactis, per maternam hæreditatem in

Hleboviciorum possessionem transiit. Neque ulli domi majores inde motus subsequuti; sive quòd Iawnuto non esset ad res novandas ingenium; sive quòd reliqui Proceres ac fratres, in Olgerdum proniore animo essent. Neque minus ad quietem profuit metus potentiae, quā paulo ante ipsi proceres Olgerdum ac Kieystutum succinxerant, legionibus eorum imperio permisis.

LIBER VIII.

De rebus Litvanorum sub Olgerdo Principe.

An. 1330.
Olgerdus
M. Dux
Litvaniae
bellum contra
Prussos
inducit.

Olgerdus, ut res suas domi firmare posset, ad externum bellum curas omnium initio Principatus avertit. Erepta nuper Samogitia non exigua pars, vastati toties Litvania agri, in ipsis pene patria visceribus munitiones excitata, Princeps recenter bello amissus, ne impune hosti abirent: totis comitiis urgere, rogare, imperare. Bellum se, agebat, & Principem Litvania & filium casi Gedimini, edicere: sequerentur fratres; sequerentur Proceres; quòd dolor

aut

aut Principi aut parenti debitus duceret. Magno consensu bellum omnes jusserunt: & vix ullum unquam, aut majore mole à Litvanis, aut majoribus Prussiae damnis, gestum est. Ne quid verò interea damni Respublica pateretur, ab ea, quæ Livoniam attingit parte: Vitepscensibus, Polocensibus, Vilkomiriensibus, Braslaviensibus, Dryiensibus, ea cura demandata est: qui non fines modò tutati sunt, sed Curlandiam quoque pervastarunt. Statim è comitiis Olgerdus & Kieystutus Caunam cum prætorianis legionibus movere. Principum properatio, cæteris morarum prætextus rescidit: paucos intra dies quaterdena militum millia convenere. His copiis Prussiam ingressus Olgerdus, ita rem totam instruebat: ne quā, vel temerè pabulatum progressi, insidiis se induerent; vel pauci ad populationes missi, inter prædam, repentinā vi obruerentur; vel inter munitiorum locorum oppugnationem morā injectā, hosti spatium colligendi vires daretur. Semper itaque acie instructa progredi: & quacunque

N n 3

se ver-

se verteret; totâ simul exercitûs mole, omnia obterere: vitatis arcibus atque oppidis, ferrum ac ignem, per totam Prussiam circumferre: prædam non integram circumducere, sed partitim sæpius in Litvaniam expedire: ne captivis castra onerarentur; promiscuis cædibus, inter sexum ætatemque non discernere. Nullibi pugnatum est, hoste vitam & fortunarum reliquias murorum præfidiis tueri contento: Litvano tantum per aperta exercitum circumducente. Solus Insterborgensis Præfectus, Everardus Sortz cum trecentis equitibus, & quingentis peditibus, quos è Saxonia in præfidi Regiomontani supplementa ducebat, ex itinere deprehensus, in pugnandi necessitatem incurrit, deletusque est. Quidquid verò inter Regiomontum, finum Baltici, Elbingam, Mariæburgum, Elsbergam clauditur, Sambia, Natangia, Varmia & pars Pomeraniæ, velut unum bustum in cineres fumumque abierat. Spectabant ex arcibus calamitatis suæ argumenta in altum surgentia Crucigeri: & quam

quam tempestatem insidiis aut vi avertere non poterant, induciarum tandem postulatione stitere. Promissa est pax petentibus in biennium: neque tamen exercitus ex hostico prius deductus est; quam pars Samogitiæ à Crucigeris occupata, & ad Velonam excitatæ arces, Litvanis traderentur. Redimente libenter pacem iis conditionibus Theodorico ab Aldenburg (qui, pro Magistro, Prussiæ tum præerat) Olgerdus victorem atque opimâ prædâ onustum militem domum reduxit. Vltus ibi feliciter cædem parentis, pacatisque ab ea parte provinciis, in Russiam, quæ Litvanæ ditioni suberat, animum intendit. Tartari enim è Taurica Chersonesso olim, cum Batejo duce egressi, post universam propè Russiam partim vastatam, partim occupatam, eos campos cis & trans Borysthenem infederant, quos nunc *desertos*, populari nomine vocamus. Inde & Podoliæ per impositos Baskakos, seu Præfectos imperabant: & de Volyniensibus Kijoviensibusque agris, infestis incursionibus prædas agebant.

Fædus Olgerdi cum Prussis.

An. 1331. Olgerdi contra Scythas in Russiam felicis expeditionis.

agebant. Hos perdomare Olgerdus statuit: præsertim cum ultiores Russorum provinciæ Scythicæ Asiæ propiores, jugum Scythicum excutere feliciter interea cæpissent. Victorem itaque Prussico bello exercitum, postquam modicâ quiete recreasset, versùs Borysthenem duxit. Iam Kanioviam & Czyrkassos transgressus ad locum vulgò Siniawoda penetraverat: cum hostes in conspectum se, latissimo campo, dederunt. Trifariam partiti exercitum, ingentem multitudinem ducebant tres Reguli, Katlubach Soltan, Kaczybey Gierey, & Dimeyter Soltan. Constabat non obscure comparatos in prælium ire; neque moram pugnæ facturos. Quare Olgerdus quoque signa consistere jubet, & simul aciem expedit. Exercitum universum in quinque legiones dividit, acie in arcus speciem instructâ, latera quantum potest diducit; frontem ita firmat, ut laxatis inter cohortes spatiis vacua intervalla interciperentur. *Initium victoria erat, rectè ordines instruxisse.* Nam Scythæ, neque cum lunatâ acie

*Tartari ab
Olgerdo
profligantur
in Russia.*

acie solito more circumcursando congregi poterant; neque diducta latera, contento cursu circumvenire: deinde sagittæ uno totius exercitûs impetu missæ, ferè in vacua milite loca ab alto redierunt. At verò deductâ re ad manum & gladios atque hastas, non diu hostis locum obtinuit: cum frontem Litvani ac Russi aperuissent, turbata media acies, facilè totam exercitûs Scythici molem in fugam traxit. Tres Reguli, in pugna cæsi: promiscua fugientium cædes, amplissimos campos, cadaveribus latè instravit. Prosecutus Olgerdus victoriam, cum exercitu Borysthenem transiit. Pulsi sunt ea expeditione Tartari omnibus iis agris, qui Kijoviâ Oczakoviam usque, & Putivilo ad ostia Tanais protenduntur: arces Tarhovicia, Bialocerkuja, Suinigrodum, & aliæ, ereptæ. Reversus inde reliquias Scytharum per Podoliam sine negotio vel delevit vel profligavit. Qui maturâ fugâ cædem evaserunt, in Dobrucensibus campis ad Danubium (quâ in Thraciam è Russia iter est) confederunt: horum
O o poster,

*E Podolia
exacti Tar-
tari.*

posterius, nunc etiam, & Sclavonicam linguam, & majorum suorum, Podolicis sedibus à Litvanis depulso-
Coriatus
Novogroden
crucifixus
 rum memoriam, retinent. Podoliam Scythis perpurgatam Olgerdus attribuit nepotibus, Coriathi fratris filiis, Alexandro, Constantino, Theodoro & Georgio: quorum operam, eo bello, insignem expertus erat. Adjecit exercitus partem, tuendæ contra hostes provinciae, necessariam. Illi quod ab hoste ocium haberent, regionem munierunt Bekotâ & Smotricâ arcibus excitatis. Tradunt etiam Scriptores munitissimâ in rupe miraculum munitionum Camenecum iisdem autoribus constituisse: ubi vallum non ars, aggestâ terrâ; sed solidâ rupe, natura in altum eduxit. Paulò post, Georgio ad Valachiam & Moldaviam cum imperio obtinendam evocato, atque mox Sochaczoviae per venenum extincto: Theodoro ad paternum Novogrodensem in Litvania Principatum regresso; universa Podolia, sub Alexandro & Constantino Ducibus, mansit. Scythico bello confecto, Moschoviticum

An. 1332.

Moschovici belli occasio.

viticum successit: ita Olgerdo recentis Principatus anni, non fastis sed bellis & victoriis supputandi erant. Dux Moschoviae Demetrius Semeczka, eadem tempestate, supremum Scytharum per Europam & Asiam Imperatorem, Mamai Temnik, tanta clade ceciderat: ut tredecim leucas caesorum cadaveribus implevisse, memoretur. Ille itaque excusso jugo Scythico (sub quo totos centum & quinquaginta annos hæserant Russi, jura atque Principes è Taurica accipere soliti) plura animo destinare: ad imperium universæ Russiæ aspirare: Severiam, Volyniam, Kijoviam, Vittepsciam, Polociam, & quidquid Russi olim nominis tunc sub Litvano jure erat, cupiditate atque adeo spe complecti. Vittepsci agebat Olgerdus, cum legatus à Moscho venit. Plena erat fastu & barbarie legatio: non tam enim bellum indicebat, quam extrema quæque minabatur legatus. Ignem & gladium manu ferens: *Hæc*, agebat, *munera à suo Duce Vilnae inter Paschales ferias expectaret: cum vertente anno, subactâ universâ*

versâ Litvaniâ, eò victricia signa Moschus inferret. Quare si maturè tanti Principis iram avertere mallet; Russiâ cederet, Litvaniam Moschoviâ Duci subjiceret; tributum, servitutis pretium, mox numeraret. Nihil ad hæc impotenter Olgerdus: ne inter præcipites affectus consiliis locus periret. Detineri honoris specie legatum jubet; ipse verò, maturè cum Kieystuto fratre, (qui fortè aderat) re collatâ, bellum incredibili simul celeritate & confiliorum silentio expedit. Ex universâ Litvaniâ, Samogitiâ ac Russiâ, cum milite exciti Duces, atque inprimis Principis fratres; ubi ad præscriptum mediæ quadragesimæ diem, circa Vitepscum comparuere; castra in Moschoviam movit. Præibant exercitum, agrestium operarum millia aliquot; his imperatum; ut viam, quæ rectâ Moscuam tenderet, per sylvas atque paludes aperirent, sternerentque; adjecto duorum millium equite, qui contra subitos ab hoste impetus, laborantibus subsidio esset. Exploratores quoque in omnem partem dimissi, maturè undique vestigabant; quidnam

*Expedi-
tio
Olgerdi in
Moscho-
viam.*

nam ab hoste, vel sciretur, vel ageretur. Ab ignibus omnique vastitatis genere, temperare omnino jussi: neque plus injuriæ incolarum ulli inferre permissum, quàm sine quâ necessarij commeatus constare non possent. Vbi Mozaiscum amplam civitatem in proximo esse à speculatoribus renunciatum est: Olgerdus militem modicâ quiete recreatum, & instructâ rectè acie, in apertam publicamque viam sub signis eduxit. Tum primum legato (hactenus ignaro, quid secum ageretur, aut quò locorum auctus esset) ad se vocato, fomitem succensum tradit; adjectis hisce mandatis. Perferret suo Principi literarum munerumque loco fomitem accensum. Diceret: levare se Ducem Moschum labore Vilnam usque pergendi; & priorem Moscua affuturum, quàm ignis fomitem hunc exederet. Perfecturum mox, ut allisâ ad palatium Demetrii hastâ, illud altè inscriptum relinqueret: non illum Imperatorem esse, qui bellandi momenta in annos differendo, occasionibus querendis indormit: sed eum qui ipsam occasionum egestatem, in belligerandi commoditates vertit. Octo

*Moscho-
rum Duci
fomitem
accensum
mittit.*

adhuc supra decem milliaria supererant, inter castra & Moscuam: tantâ tamen celeritate, id viæ, propè cursu, miles confecit; ut legatus, sequentem exercitum, paucis tantùm horis antecesserit. Illâ ipsa nocte, quam Christo post mortem surgenti dicatam, majoribus cæremoniis Christiana religio in singulos annos colit: cùm Dux ad nocturna sacra templum ingrederetur; legatus occurrit, mandata exponit, hostem se Mozaisci reliquisse nunciat. Quid reliquis fuerit in tam subiti periculi famâ consternationis, promptum est suspicari. Princeps certè, sive quòd *attonitam mentem ad consilia movere non poterat*; sive quòd temerariâ fiduciâ vana esse legati verba reputaret; sive quòd in barbaro pectore, plùs reverentia religionum quàm periculi æstimatio, valuisset: reliquam noctem securus in templo inter sacra exegit. At ubi albescente die, hostilia signa, explicatâ per Poklonnam montem acie, muris imminere; totâ urbe visum, conclamatumque est: tùm Demetrius, velut vetero excusso,

*Ipsis feriis
Paschali-
bus exerci-
tum Mo-
scuæ admo-
vet.*

cusso, animum & consilia in omnem partem raptare: jubere, & mox imperia mutare. Sed jam agendi momenta urgebant, cùm Olgerdi celeritas moram non ferret. Subitæ obsidioni ferendæ, urbs non erat; commeatu non instructa, agresti plebe (quæ ad sacra confluxerat) ipsa sibi gravis: sed neque in ea multitudine tantùm juventutis erat, ut in apertum contra armatos, atque ad pugnam comparatos, educi sine temeritate posset. Omnia itaque in desperationem, desperatio in preces cecidit: missi supplices legati qui offerrent amicitiam, pacemque postularent. Olgerdus quoque, non ita secundis initiis animum permiserat: ut secutorum eventum metu, non fluctuaret. *Cogitabat, hostilibus terris se cinctum undique, à suis avulsum. Quid si, Demetrio pugnam detrectante, bellum protrahi necesse foret? undè commeatus inter hostes? nunc facilem victoriam videri; cùm hostis in trepidatione esset; sed longè faciliorem pacem: Paulò post belli quidem gerendi rationem fore ancipitem, pacis autem incunda nullam: cùm concurrente undequaque ad*
Regiam

*Moschus
supplicat
Olgerdo.*

Conditiones
fœderis in-
ter Mo-
schum &
Olgerdum.

Olgerdus
Moscuam
urbem in-
trat : ha-
stam portæ
arcis infi-
git.

Regiam milite, urbem inter & castra medius clauderetur. Ad victoriam & gloriam satis sibi jam esse; quod peteretur, ut parceret: datâ pace, quidquid armis quarendum erat, obtineri posse. Ita cum Moschus, subita, nimium metuit; Litvanus secutura, maturè præcavet: non magno negotio convenerunt in fœdus; his conditionibus. Olgerdus præcipuis amicorum ac equitum comitatus, urbem tanquam amicus ingrederetur: tanquam victor, hastam portis arcis illideret. Litvania fines, Mozaiscum usque, & ad Vgram fluvium proferrentur. Militi, stipendium; Duci, impensæ belli; à Demetrio annumerarentur. Inter utrumque populum, æterna fœdera jurejurando stabilirentur. Cum in eas conditiones; Demetrius Princeps, Antistes sacrorum, vulgò Metropolita, Senatus, ac præcipui Bojarorum jurassent: Olgerdus Moscuam eodem die ingressus, hastam regiæ illisit, & Duci ad ipsas aras hac planè militari formâ salutato (*Intelligis jam Demetri, quis nostrum gerendis bellis maturius consurgat*) ovum Paschale obtulit. Mos enim vetustus Russis, inter ferias Paschales, ovum variis coloribus

loribus illitum, per amicitiae officium offerre. Olgerdus verò, quanquam Ethnico ritu publicè operaretur: tamen, quod nuper in gratiam Vlianæ conjugis Vitepsciorum ducis, Christianis sacris se initiari permisisset; Russorum ritum non averfabatur: quibus etiam templa duo, Vitepsci excitaverat. Ejusdem animi argumentum dedit, cum per idem tempus illatam Christianis Sacerdotibus cædem, insigniter ultus est. Palatinus Vilnensis Petrus Gastoldus, ductâ in conjugium ex nobilissima inter Polonos Buczaciorum domo, virgine, palam ad Christianos Romano ritu transierat: atque tum privatæ pietatis causâ, tum etiam ad vulgandum inter gentiles suos Christi nomen, Ordinis sancti Francisci Religiosos Vilnam evocatos in ea area collocarat, quam nunc Sacellum S. Crucis occupat. Inde illi in sacram messem intenti, securiùs contra Ethnicas superstitiones agebant Gastoldi patrocínio. Vir enim primæ per Litvaniam auctoritatis atque potentiae erat: & Olgerdo absente Reipu-

An. 1333.

Marty-
rium Fra-
trum Or-
dinis S.
Francisci
Vilnæ.

P p blicæ

blicæ pro Principe præerat. Quamdiu ille præsens Vilnæ agebat, religionis Christianæ præconibus constitit in integro sua securitas; at per ejus absentiam (Tykocinum fortè in Podlachiam seu Subsylvaniam abiverat) plebs à quopiam concitata acriter in eos defæviit. Pars, numero septem, è domo violentè in forum protracti, præcisis cervicibus inter plebis convitia sanguine suo Litvanas terras Christo initiarunt: pars alia, alii septem, in verticem montis, vulgo Lysagora dicti, raptati, crucibus alligati, atque per abrupta montis in præterfluentem Vilnam deturbati. Sacra cæsum corpora à Gastoldo conquistata, in eadem areâ, è quâ Christum prædicaverant, sepulta sunt. Reversus ab Moschovitica expeditione Olgerdus, seu quoddam facinus per se atrox id exigeret; seu quoddam proniore jam quàm ante affectu in Christianos esset; seu Gastoldo agente, in capita tumultus, quæstionem institui jussit. Quæsitum; atque quingenti omnino è Magistratu populoque Vilnensi capite plexi sunt.

*Vilnenses
cives ob ne-
catos Chri-
stianæ reli-
gionis præ-
cones ple-
ctuntur.*

sunt. Lege insuper cautum, uti posthac Christianis suas religiones promoventibus securitas publicè, privatimque esset. Novam itaque virorum religiosorum ejusdem Ordinis coloniam Gastoldus Vilnam evocat, & sedem ad paludem Vinkram designat, ibidemque B. Virginis templum dedicat. Rigatus prædecessorum sanguine ager, inter successorum curas protulit magnos pietatis proventus, quibus in hunc diem fruimur. Proximis annis & foris quietem intercessisse ab armis, & domi nihil momenti actum, ipsum Scriptorum silentium testatur. Mors Vankonis seu Vence-
An. 1336.
flai Ducis Mazoviæ, (qui sororem Olgerdi in connubio habuerat) subsecuta, quietem rupit. Et affinitatum & fæderum jura, morte Principis terminata rati, magno exercitu Litvani Mazoviam in Novembri pervastarunt: aderat vastatoribus ipse Olgerdus, cum aliis fratribus: memoratur mille ducentos captivos esse eductos. Neque minorem ipsi cladem domi acceperunt à Germanis. Marchio Brandenburgicus cum Co-

An. 1339.

Narviam profligati sunt. Pauci nando effugerunt, quibus potior ratio vitæ quàm prædæ fuit: at qui præda onusti, in paludosas ejus fluvii ripas, sese injecerunt; ibidem, hausti paludibus, interierunt. Elapso inter otium anno sequente, sub initia deinde tertii, Magister Livoniæ Samogitiam iteratâ irruptione vexavit: Theodoricus verò ab Aldemburg Magister Prussiæ, cum Germanicis copiis, quas Comes Palatinus Rheni, ceterique Imperii Principes secum adduxerant, in Litvaniam irrupit. Velona inprimis arx Nemenio imminens, magna contentione oppugnata est. Habebat in præsidio Litvanos Samogitasque manu & consilio viros: horum fortitudine atque constantia hostis coactus, post amissos aut vulneratos audaciores, rem infectam deferre. Fortasse etiam externus miles ad hyberna assuetus, in campo sævientem hyemem pati nesciebat. Per æstatem majoribus copiis ingressi Prussi, ingentia damna Litvaniæ ac Samogitiæ intulerunt: vastati agri, captivi magno numero abducti. In
reditu

reditu ne paterent expediti passus, quos silenti agmine transgressi Prussiam repentinis incursionibus Litvani ac Samogitæ vexabant, triplici fossâ & vallo, immissisque in fossas aquis permunierunt. Per idem ferè tempus inter Regem Casimirum Senatumque Polonum de successore in publicis Regni Comitibus agebatur. Sunt qui memorant Constantinum Coriatovicium Podoliæ Ducem, Olgerdi nepotem, communi Regis Senatusque consilio ad eum honorem vocatum fuisse. Venerat ille Cracoviam: sed quòd Ruthena sacra deferere, atque ad Latina transire etiam regni causâ nollet, spe successionis dejectus est. Neque multò post reversus in Podoliam è vitâ excessit. Mortuo fratri successit, annitente Olgerdo, Dux Novogrodensis Theodorus Coriatovicus: hic, cum novis provinciis auctus, vetera Magni Litvaniæ Ducis imperia cæpisset aspernari, omnibus ditionibus exutus est. Olgerdus ipse rebellem bello petiit. Theodoro absente (nam impositis validis Valachorum præfidiis, ipse
ad

Constantinus Coriatovicus nepos Olgerdi ad Regnum Poloniæ invitatur.

Olgerdus nepotem rebellem, armis compe-
scit.

ad Hungariæ Regem cum omni pecunia atque auro, auxiliorum causâ Podoliâ abiverat) neque cum copiis reditum maturante, præcipuis arcibus Braslavia, Smotryca, Sokolco, Skala, Kameneco, Czerwonogrodeco, quâ aperta vi, quâ celeritate potitus, universæ Podoliæ in formam Provinciæ redactæ Palatinum imposuit Gastoldum. Valachos milites universos ferro delevit: Niestacum, qui pro Theodoro Podoliam gubernabat, Cameneci captum Vilnam remisit. Novos deinde per Russiam motus aperuit, mors Boleslai Mazoviæ Ducis, nuper veneno à Russis sublato: qui partem Russiæ Haliciam inter & Leopolim interjacentem, maternâ hæreditate ad se devolutam, impotentissimè administrabat. Legitimus illi hæres solus erat Casimirus Rex Poloniæ. Huic itaque jus suum in Russiam, armis vindicaturus, cum Litvanis prius bellum, omninò necessarium videbatur. Nam & Lubartus Leopoli, & Kieystutus magnis per Russiam possessionibus, fratres Olgerdi; & Georgius Narimunto-

An. 1340.
Occasio
controversiarum de
Russia inter
Polonos
& Litvanos.

muntovicus, eorundem Nepos, Krzemienicio imperabat. Vitandum tamen erat omnino Litvanum bellum Polono; ne pluribus simul impedimentis involutus, cum universa simul belli moles incumberet, sub onere fatisceret. *Magna enim, rectius per partes administrantur; quæ in unum congesta, omnem curam & vires superant.* Casimiri itaque prudentiâ res ita temperata est: ut cum Litvano æquis conditionibus fædera pactus, in reliquam Russiam arma verterit, eamque spoliata ac subjectam arcibus excisis, pretiosiore suppellectili evecta, Poloniæ adjunxerit: incolas Polonis deinceps legibus vivere, jusserit. Verum non diu inquietum Kieystuti ingenium pacem tulit. Exeunte ejusdem anni æstate in Septembri (ignotum quâ causa) Mazoviam hostili agmine ingressus, universa provinciâ peragrata, ingentes prædas impunè abegit. Major longè vastitas Prussiæ illata est, altero abhinc anno copias universas è do-

An. 1342.

Qq

Ordi-

*Prussia à
Litvanis
vastatur.*

Ordinis Magister contra Polonos & Pomeranos, quibus Marchiam novam adimere conabatur. Litvani cum Samogitis eam occasionem rei gerendæ, five sua sponte & antiquarum injuriarum memoriâ incitati, five à Polonis exciti, arripiunt. Tumultuariè non tam militem quàm prædatorem legunt, & nudatam omni præsidio Prussiam pluribus simul locis invadunt. *Tantum momenti est, agentem inter duos hostes, non attendere quid ab alio pati possis, cum in unum intentus es!* Vastatâ atque in cineres ferè redacta universa Prussia: coloni pænè omnes excisi. Certè tanta ea strages fuit, ut Rudolphus ab sua expeditione reversus, ex solo insolitæ calamitatis conspectu, etiam ad dolorem obstupuerit; sensibus & ratione, atque adeò ipsa paulò post vitâ amis-
Christianorum Principum contra Litvanos expeditio.
 sis. Successor autem ejus Henricus Dusemer universam propè Europam ad bellum sollicitare est coactus. Clemens ipse, Sextus eo nomine Romanus Pontifex, singulos Christianorum Principum literis suis ad arma evocabat. Merentibus stipendia
 contra

contra Litvanos & Samogitas ii favores Divini promittebantur, quos consequi mos est, peregrinos: qui suscepto voto, sepulchrum Christi Hierosolymis; aut D. Iacobi Compostellæ; aut certè Apostolorum limina, Romæ; religiosè invisunt. Excivit cohortatio Pontificia non gregarium modò militem, sed ipsos Principes cum ingentibus popularium copiis. Aderant Hungari, cum Ludovico Rege; Bohemi cum Ioanne Rege; Moravi cum Marchione Moraviæ Carolo, Ioannis Regis filio, postea Romano Imperatore. Aderant Germani cum Brandenburgico Marchione, Comite de Halles, pluribusque Imperii Principibus. Aderant Danica auxilia, cum veteranis belli Ducibus. Henricus Magister Prussiæ, & Burchardus Horem Livoniæ, cum sui Ordinis Equitibus & Prusso ac Livonico milite. Flos planè Militiæ Europæ in armis erat; neque aliud spirabat, nedum loquebatur, quàm excidium Litvaniæ. Iam fama tantæ expeditionis in Litvaniam penetrarat. Plerisque extrema metuere. Ol-

Qq 2

gerdus

*Olgerdi &
Kieystuti in
subitis peri-
culis inge-
nium.*

gerdus & Kieystutus (qui *generosis mos est*)
neque omnino desperare neque nimium fidere: il-
lud omni modo agere, quâ arte vires ho-
stium perfringi, atque in caput authorum
verti possent. Legunt inprimis ipsi quoque
expeditos, è veteranis, exercitûs; Kieystu-
tus per Samogitiam, Subsylvaniam, & Tro-
censis Palatinatûs territoria: Olgerdus per
ulteriorem Litvaniam atque Russiam. Ar-
ces finitimas commeatu, milite, præfectis
bello probatis, instruunt: imbellem om-
nem ætatem, ac sexum vel in ulteriora Lit-
vaniæ, vel in profundiores sylvas, & inac-
cessa paludibus loca cum universa re fami-
liari amovent. Tùm injectis ignibus, quid-
quid agrorum Prussiæ adjacebat, ad plura
milliaria flammis absument. Ipsi diviso bi-
fariam exercitu, in diversa intenti expe-
An. 1343. ctant, ut hostis Litvaniam ingrediatur. Ut
primum à speculatoribus nunciatum est
Christianum militem fines Prussiæ trans-
gressos Litvaniam intrasse: Olgerdus ab
unâ parte Livoniam, ab alterâ Kieystutus
Prussiam milite ac præfidiis vacuas, inva-
dunt:

dunt: Ignari Christiani quid domi agere-
tur, castra securè per hosticum promove-
re; & aliquot dierum itinere progressis,
hostem nullibi occurrisset; mirari. Quæ-
rendum tamen omnes decernunt: prodi-
tutum spondent, cùm intima rimari senserit.
At neque pugnandi neque sæviendi
copia dabatur; cum nullibi signa hostilia,
nullibi coloni, agrestiumve vici compare-
rent. Mox etiam commeatus deficere;
quem aliarum regionum more ex hostico
speraverant. inde partim inediâ, partim
ciborum insolentiâ morbi ac lues vulgari;
& mox funera jumentorum ac virorum. Ita
Principes à cogitatione belli ad jurgia &
contumelias versi, auctorem belli execrari:
Magistrum Prussiæ prope ut proditorem
tractare. Denique amissa exercitûs magna
parte, projectisque passim impedimentis,
è Litvania abitum, fugâ nihilo meliorem,
maturare. At Olgerdus interea Livoniam
Derpatum usque & Ozelam Insulam per-
vagatus: latè ferro & igni grassabatur.
Kieystutus verò Sambiam nuper bello in-

Expeditionis Germanorum in Litvaniam eventus infelix.

tactam aggressus, Regiomonto exciso, pluribusque arcibus ac oppidis vastatis, ingentem prædam vitato hostilium signorum occurso eduxit. Atque is tanta mole apparato bello exitus fuit: documentum posteris, *bella sæpè fortunatiùs ingenio, quàm virium magnitudine geri.* Proximus annus in

An. 1345. ocio abiit: sequentis verò deinde anni hyems plus terroris, quàm damni intulit. Henricus Magister, cum reliquis externorum auxiliis, & Marchione Flandriæ, Samogitiam invaserat: verùm irritò conatu ea expeditio cessit; tum, quòd agrestes maturè se ad præsidia recepissent; tum, quòd per Martium varia aura, modò nudâ glacie, modò nimis aquis itinera reddidisset impedita. Itaque expeditione in aliud tempus rejectâ; tunc quidem inglorii, prædaque vacui, domum redierunt Prussi: Cæ-

*Litvania
vastatur,
Olgerdus
profligatur.*

An. 1346. terùm sequente anno, cum quadraginta millibus Litvaniam ingressi, vastitatem latè per Samogitiam circumtulerunt. Quarto Nonas Februarii populabundis castra Olgerdus objecit, magnoque animo hostem

invasit.

invasit. Pugnatum acriter solido die: sub noctem tandem Litvani fusi, campo & castris exuti. Olgerdus cùm neque animum apud turbatos reficere, neque aciem pugnamque inter fugientes restituere posset, post tentatas omnes Imperatoris militisque boni artes, cum Samogitis & Polocensi milite, sub signis, servatisque Ordinibus Velonam se recepit. Cæsa, ea vice, decem Litvanorum millia. Quamquam verò neque Prussis incruentam victoriam fuisse, auctores memorent: Magister nihilominus monumentum gratæ erga superos voluntatis Regiomonti dedicavit, cænobium Sacrarum Virginum, quod deinceps *Lebe-
meinck* vulgus nominavit. Partem aliquam injuriæ reposuit hostibus Olgerdus: nam eodem anno cum illi nihil à victis hostile timent; in Sambiam irrupit, & ultra reliqua damna, ferro ac igni illata, aliquot millia captivorum eduxit. Mors Magistri Prus-
sæ subsecuta, aliquid respirii attulit: dices, mare placatum, ad tempus posuisse fluctus; ut repentinæ tempestati fraudu-
lente

An. 1347.

An. 1348.

*Novus
Prussie
Magister
vastat Lit-
vaniam.*

*Vastatur
vicissim
Prussia à
Litvanis,
& Russis.*

lentè præluderet : ita post breve ocium,
dato novo successore Henrico de Kniprod
pertinaciter deinceps ab utraque parte
mutuæ clades frequentatæ. Prima novo
Magistratui auspicia Henricus, à Litvana
expeditione dedit. Contractis initio Ia-
nuarii copiis agros Pastrimani territorii la-
tè populatus, atque ut à quibusdam nota-
tur Trocos usque progressus, prius indè
militem cum præda eduxit, quàm Litva-
nus auxilia laborantibus expedivisset. Ra-
pto nihilominus qui poterat milite Olger-
dus, cum Kieystuto, ejusque filio Patrico
hostem abeuntem magnis itineribus asse-
qui conatur : quem intra Litvaniam non
adeptus, speculatores dimittit, nunciatu-
ros quid rerum apud hostem ageretur. Vbi
intellectum est, divisâ præda, solutisque
castris, militem universum dilapsum esse:
tum summâ celeritate, pænè vestigiis vi-
ctorum recentibus hærendo, Prussiam in-
vasit. Iam direptis aliquot territoriis onu-
stum prædâ & captivis militem impunè ex
hostili provinciâ deducebat : cùm Smo-
lensciæ

lensciæ Dux nova auxilia ab ulteriore Rus-
sia ducens, supervenit. Hic quoque ad va-
standam Prussiam ire jussus, primo quidem
impetu circa Labioviam non exiguam stra-
gem ferro & igni latissimè edidit : tandem
cum Præfectus Labioviæ armatum mili-
tem abeunti objecisset ; minoribus licet
copiis fusus ; & prædam & victoriam in
manibus hostium deseruit. Plus nocuit te-
merè fugientibus fuga, quàm pugna : ma-
ior enim pars copiarum cum ipso Duce
vorticibus fluvii, in quem se temerè proje-
cerant, hausta interiit. Eodem anno fæde-
ra inter Eduardum Angliæ & Philippum
Galliæ Reges constituta, ingentem belli
tempestatem in Litvaniam & Samogitiam
effuderunt. Præcipuus enim ex utrisque
castris miles, ad sacrum contra Ethnicos
bellum, in Prussiam evocatus, ad quadra-
ginta millia virorum ascenderat. Tanto
exercitu Magister Henricus, Kieystuti di-
tiones aggressus territoria aliqua ferè ex-
cidio delevit. Abeuntem cùm 9 Kal. Febr.
assecutus esset Kieystutus, ingenti animi
R r ferociâ

*An. 1349.
Litvani à
Prussis pro-
fligati.*

ferociâ totoque impetu in extremam aciem irruit. Vbi à repentino tumultu res ad iustum prælium devenit, acriter utrinque pugnatum est. Ceciderunt è Prussis præcipui Gerardus de Stegin Præfectus (vulgò Contor) Gedanensis, sex Ordinis fratres, & quinquaginta è primariis equitibus: gregarii militis peditis ac equitis magna pars desiderata est. Victoriam tamen illi obtinuerunt. Levis enim Russorum ac Litvanorum equitatus gravem ferro Germanum militem diu non poterat sustinere: amissis in campo octodecim suorum millibus reliqui in fugam se conjecerunt. Afflictam eo inauspicato eventu rem Litvanam, gravio-
Bellum Polonum in Russia contra Litvanos.
 rem reddidit novum eodem anno à Polono bellum. Casimirus Rex Poloniæ attritas Prussica clade vires Litvanorum nactus, Lubarto & Kieystuto in Russia ditiones, armis extorfit. Occasio belli, prætextus hæreditatis in eas Provincias, quas antè bello à Gedimino & Olgerdo occupatas Litvani ut sui juris possidebant. Adempta est Litvaniæ Volynia, Podolia cum Bel-
 zensi

zensi & Brestianensi Palatinatu: ejectis undique Litvanis, præsidia & Præfecti Poloni impositi. Litvani quamquam gravissimo cum Crucigeris bello implicati tenebantur; magis tamen Russiam per Polonos ereptam, quàm cætera à Crucigeris illata damna sentire. Vt primum lues, quæ per
An. 1350. Poloniam Litvani vastant, Volyniam recuperant.
 duos ferè annos Poloniam sædè vexavit, mitigari cæpit. infestis signis in Sendomiriæ Palatinatum irrumpunt, fusisque Polonis, qui populationes armis sistere conati fuerant, latissimè ferro & igni sæviunt. Conversis inde in Russiam armis, eodem impetu, arces & civitates nuper sibi detractas, quâ vi, quâ deditioe recuperant. Sola Leopoldis intentata: quod & novis muris, & præsidio firmissimo, difficilem ostenderet oppugnationem: omnis tamen circumjacens ora, ferro & igni vastata est: Ex iis deinde, quas receperunt, arcibus, finitimi Polonorum agri continuis populationibus infestabantur. Casimirus Rex, etsi post
An. 1351.
 nuperam de Litvanis victoriam, à militari-
 bus studiis totum se ad voluptatum curam

Poloni Vo-
lynia par-
tem recupe-
rant, fufis
Litvanis.

transtulerat : urgente tamen per iterata
damna hoste, resumpsit veterem animum
& arma. Accessit ad belli societatem Lu-
dovicus Hungariæ Rex nepos Casimiri,
nuper regno Poloniæ successor designatus;
quo nomine etiam omne suum in Russiam
jus Casimiro atque Polonis transcripserat.
Ab eo enim tempore, quo Hungariæ Prin-
ceps Colomanus Haliciæ & Volodimiræ
regnauerat, Russiæ finitimæ Dominos se
Hungari ferebant: quamquam pridem non
possessione modò ejus omni, verùm ipsâ
spe depulsi. Vastavit eâ expeditione Cafi-
mirus Volodimirienfes agros, & caput Re-
gionis Volodimiriam oppugnatione cepit.
Pugnatum etiam est cum legione Litvano-
rum unâ, quæ in castra regia inciderat: fusi
Litvani atque Dux ipse Kieystutus vivus
in potestatem hostium venit. Eodem bello
Volodimiræ obsessus Lubartus, manus Po-
lonorum insigni audaciâ unius militis eva-
sit. Bogdanus de Iwanice dicebatur: hic
profundâ nocte castra Polonorum ingres-
sus, atque universa ad plenæ Lunæ radios
ex or-

ex ordine speculatus, Principem de omni-
bus instructo modum viamque periculi
evitandi aperuit. Auctus ob id meritum à
Principe possessionibus, novoque stemma-
te, nobili *Ivvanieciorum* familiæ initium de-
dit. Kieystutus verò apud victores hone-
stè atque regiè habitus, cum spem Chri-
stianæ religionis à se suscipiendæ fecisset,
mitiùs à custodibus sub quorum curâ age-
bat, observari cæpit. Inde eludendæ dili-
gentiæ custodum occasionem nactus, per
tenebras è carcere elapsus, atque ad suos
incolumis delatus, mox copias cum Lu-
barto fratre in regiæ Russiæ agros ducit.
Occupatâ, vix sentiente Polonorum præ-
sidio, Volodimirâ, populationes Haliciam
usque, atque adeo ad ipsos Hungariæ &
Valachiae fines extendit. Reverfus in Lit-
vaniam ex Russiâ novam contra Polonos
instaurat expeditionem. Sendomiriæ vasta-
tione Zawichuostum usque pertigit. Re-
sumeabantur deinde insperatæ hinc inde ir-
ruptiones; consilia Polonorum, viamque,
monstrantibus quibusdam è nobilitate Po-

Kieystutus
è Polono
carcere ela-
psum Volo-
dimiriam
Polonis eri-
pit.

An. 1312.

Proditor
sua prodit-
tione perdi-
tur.

lona, proditoribus. Nomen uni Petrus Pfonca, alteri Otho Czecharowicz: quorum in Patriam impietas, ipsos sceleris olim patronos, tandem vindices habuit. Nam Iagelo, deinde Rex Poloniæ renunciatus, utriusque bona fisco Regio addixit. Intima Poloniæ insperato insultu aggredi animus Litvanis erat: sed Vistula fluvius ejus regionis princeps, alveo fatis lato ac profundo, ne ea consilia in eventum deducerentur, obsistebat. Præmittitur itaque Pfonca, qui, securiùs inter suos, sine fraudis suspitione, vadum pertentet. Facit ille impigrè imperata, & quà vadoso alveo ferebatur Vistula, præfixis virgultis designat: eodem paulò post, piscatores fortè delati, quid virgulta supernatantia aquis designent, mirari; simulque aliquid subesse fraudis non ex vano suspicati, virgulta iis locis extracta, quà vorticofior alveus summo impetu gyabat aquas, disponunt. Obscurâ jam nocte Litvana castra ad fluvium pervenerant. Ductori vadum ostendenti creditum; & ab audacioribus profectio temerè

merè inchoata: at cum passim è primis ordinibus milites vorticibus abriperentur, qui extra periculum adhuc erant, proditos se clamare; & Ducum fidem obtestari. Proditionem & ipsi Duces metuere: ubi verò profunditas fluvii explorata fuisset, Pfonca tanquam proditor militari impetu ad ipsam ripam miserè truncatur. Atque, ut in adversis, semper ad pejora judicanda pronior animus est; majores infidias non vulgus tantum, sed & Duces vereri: quare extemplò eâdem nocte castra inde retrò mota sunt. Olgerdus verò adjunctis Tartarorum copiis Podoliam universam, quæ Polono suberat, latissimè populatus, prædam omnem sine periculo, cum nuspiam hostis occurrisset, eduxit. Induciæ deinde Polonum ^{An. 1353.} inter ac Litvanum subsecutæ: & Olgerdus quidem, ac Kieystutus, initum fædus constanter coluerunt: fortasse non tam pactorum religione, quàm Prussici belli cogitatione. Lubartus autem contra omnem ^{Lubartus Dux Volyniæ Haliciam vastat.} fæderum fidem, cum Volynio & Litvano exercitu, Haliciam in Iulio invasit: occupatâ

patâ ex insperato civitate, plurimos civium ac exterorum, qui nundinarum occasione magno numero confluxerant, cecidit: ædibus spoliatis flammis subiecit, viciniam universam latè vastavit. Repetiit rursus circa Non. Sept. irruptionem, & Zawichuostum populabundis legionibus progressus, prius cum prædâ militem, ex hostili provinciâ deduxit: quam Poloni ad arma concurrissent. Non ab simili eventu, sed meliore causâ, Olgerdus cum Kieystuto fratre & Patrico nepote, ex Resselienfi in Prussia territorio, prædas egerunt: quo successu irritatus miles, & ad interiora Prussiæ ductus, liberiùs ferro & igne latè bachatus est. Idem annus insignis est celebri naturæ prodigio. Præter morem ejus oræ, Martium totum, Aprilem, Majum, ingentes æstus tenuerant. Exeunte verò Mayo tanta subsecuta est aëris vicissitudo, ut quæ inter intensa frigora nives ceciderant, ad duos cubitos altæ fuerint. Desperare agrestes: & fruges, cum planè flos pullularer, frigore adustas, nivibus enectas, & sex

*Fertilitas
insperata.*

sex dierum spatio insepultas, aspicientes, laborem ac sementem, spem ipsam perditam deplorare. At longè aliter res habuit. Dissolutis sensim calore nivibus, tanta fertilitas successit; ut nunquam majores ex agris coloni proventus collegerint. Solæ eæ periere fruges, quas servare conati sunt aliqui, excussis intempestive nivibus. Sequenti anno instaurata in Prussiam expeditio, nemine hostium, aperto campo, occurrere auso. Ingens enim in Litvanis castris erat multitudo: Prussis verò nulla exterorum ad manum auxilia. De munitioribus igitur tantum locis se tueri Crucigeri contenti, colonorum cædes, & prædiorum flagrantium fumum ex arcibus mæsti spectabant: Litvanis ferrum & ignem per agros latè circumferentibus, & peragratâ Sambiâ, ultra Regiomontum milliaria quindecim Vartemburgum usque progressis. Refudit vicem deinde Henricus Magister; cum non minorem cladem Samogitiæ intulit: universo Ducatu vastato, exustis pagis, inhabili ad laborem ætate cæsâ,

*An. 1354.
Prussia à
Litvanis,
Samogitia
à Prussis
vastatur.*

An. 1355.

S f

ingenti

ingenti copiâ prædæ, & captivis promiscuæ conditionis eductis. Non paucis tamen captivorum nihil sperantibus libertatem fortuitus casus dedit. Nam eo die quo victores Prussi Ragnetam accessere, Magister ab equo lapsus brachium dextrum fregit; eademque nocte concepto fortè igne, arx funditus conflagravit. Inter hunc tumultum captivi Samogitæ elapsi, & carceri, & potestati hostium se eripuerunt. Virtus est eam cladem Olgerdus exeunte proximi anni Ianuario: ingenti exercitu hostilem provinciam ingressus, in diversa simul loca partitus legiones, totam ferè Prussiam, simul cædibus & flammis involvit; Magistro & Crucigeris in aciem prodire non audentibus. Fama ejus cladis Europam, ac præcipuè Germaniam pervagata, magnos in Christianorum animis motus concitavit. Ex Anglia, Gallia, Moravia, Bohemia, Franconia, Suevia, atque adeo totâ Germania, magno numero juvenus sponte nomina dare, vix expectare Ducum evocationem. Magister quanquam ex nupero

An. 1356.

Prussiam
Olgerdus
vastat: unde occasio
Europæis
arma sumendi contra Lituanos.

pero casu corpore æger, confluentibus nihilominus undique Christianorum auxiliis animo erectior; castris sui loco præficit Sigfridum à Davelt Mareschalcum Prussiae, atque in Litvaniam dimittit. Ingressis hostibus Litvaniae fines, nulla castra, nullus miles objectus est. Cladem igitur Litvaniae & Samogitiae illatam inde pronum est aestimare; quod totam illam ferociam è tot gentibus collatam, in agros, pagos, & agrestes, effundere hostis sit coactus; nemine ad pugnam occurrente. Aliquot deinde annorum quies undique intercessit: quam inde cum Polonis fædus mutuum conservabat; inde cum Prussis ipsa necessitas exigebat, tam Prussis quàm Litvanis per mutuas clades exhaustis. Tandem Ludovici Brandeburgici Marchionis (filius is erat Ludovici Cæsaris) cum delecto milite in Prussiam adventus Crucigeris ad resumendas Litvaniae vastationes animos addidit. Repetitæ ter eo anno per Samogitiam & Litvaniam populationes tam graves fuerunt, ut incolis ac pagis omninò excisis, S f 2 deserta

An. 1360.

Marchio
Brandeburgicus
Samogitiam vastat.

deserta territoria memoriam stragis acceptæ diu conservarint. Auxit magnitudinem victoriæ, captus ultimâ expeditione Kieystutus. Hic ut erat *ferociore ingenio, in periculis magis audax, quàm cautus*, abeuntes prædatores cum suis affecutus, atque signa ingenti animo conferre ausus, cùm rem audaciùs urget, cinctus undique legionibus Germanicis, vivus in potestatem hostium venit: paulò post captivorum Christianorum magno numero Crucigeris vicissim misso, suis liber redditus. Prussi his victoriis elati omnino fortunam urgere insequentem annum decernunt, spe aut occupandæ, aut excindendæ frequentatis claudibus Litvaniæ. Externis domesticisque copiis pro Magistro præficitur Henricus Crumfelt Magnus ordinis præfectus: hic in Subsylvaniam armis Prussorum nondum tentatam exercitum ducit. Vbi cum ob nimias ex assiduis pluviis itineris difficultates res ex animi sententia non cederent, ne tanta expeditio nullo eventu abiret, castra in Litvaniam transtulit. Non diu Litvani

*Kieystutus
in prælio à
Prussis se-
mel, iterum-
que captus.*

An. 1361.

passi Germanos impunè vagari, Ducibus Olgerdo, Kieystuto & Patrico castra ipsa hostium insperato impetu invadunt. Tenuit plures horas atrox & in utramque partem dubium prælium: tandem Germani & armorum genere & loci opportunitate (è castris enim benè munitis pugnant) superiores Litvanis, victoriam quoque extorserunt. Kieystutus non consilio modò, sed manu & gladio fluctuantes ordines restituere conatus, cùm validè gladium in fortissimum quemque hostium vibrat, ab Henrico Heckerbeg Equite aurato, hastâ à latere impactâ equo dejectus, atque mox concurrentium multitudine cinctus in potestatem hostium venit. Ad-

*Filii in pa-
rentem pie-
tas, & mi-
litum in
Ducem.*

verterat periculum patris, filius Patricus: itaque velut æstro percitus, (quâ erat animi generositate, & in patrem pietate) in confertos hostium ordines equum agit, laboranti opem laturus parenti: verùm cùm cæco Marte viam sibi gladio ad parentem aperit, pænè ejusdem fortunæ comes factus est; ab Henrico Heberg Crucigero,

S f 3

hastili

hastili equo dejectus. Gerebat seridè rem gladio pedes, sed multitudine jam opprimebatur; cùm cohortes aliquot Litvanorum cuneo facto hostem submovent, & asfertum libertati Principem, è pugnae loco servatis ordinibus asportant. At Kieystus grande reliquæ prædæ coronamentum, Mariæburgum abductus, catenis compedibusque oneratus, in carcerem detruditur. Duos tantum dies eam calamitatem tulit. Nam Litvani cujusdam (qui sacris Christianis initiatus ibidem liberè agebat) commiseratione, tum instrumenta effringendo carceri, tum vestem ad morem Crucigerorum comparatam tegendæ fraudi, tum equum & reliqua fugæ necessaria nactus, clarissimo die è carcere & arce profugit. Ita certè memoratur fraus scitè administrata; ut transeuntem equitem per arcem ac civitatem, tanquam unum quempiam è Crucigeris ipsi Crucigeri salutarerent. Ante vesperum ad sylvas delatus, ut insequentium sagacitatem eluderet, dimisso equo, in locum paludosum se abdedit; ibique

*Kieystus
carcer, &
fuga.*

ibique triduo latuit: nocturnis deinde itineribus, per densissimas sylvas atque paludes frequentes, syderum tantum ductum secutus, totus lacer, luto oblitus atque adeo semianimis in Mazoviam evasit. Ibi à filia sua Danuta, Ianuffii Ducis Mazoviæ conjugè agnitus, liberaliter habitus, recreatus medicinis, equis ac comitatu instructus, in Litvaniam rediit, magno fratrum Principum, totiusque gentis gaudio. Vbi Litvaniam attigit, simul respirare aurâ patriâ, simul bellum contra Prussos animo vindictæ cupido, maturare: lecto quamprimùm exercitu Prussiam ipse invasit. Castrum D. Ioannis vi cepit: cæso præsidio ac thesauris expilatis munitionem solo æquavit. Inde ferro & igne latissimè sæviens Gedanum usque pertigit, & arce per vim potitus, cæteris cæsis Præfectum loci Equitem nobilissimum Ioannem Colinum cum aliis Crucigeris in captivitatem abduxit. Tandem rectà ad possessiones ejus Crucigeri, à quo nupero prælio equo excussus fuerat, militem populabundum ducit;

*Kieystus
in Mazo-
viam eva-
dit, inde in
Litvaniam
reversus,
bellum
Prussis in-
fert: rur-
susque ca-
pitur.*

cit; arcem dictam Keckerbeg expugnat, spoliat, ædificia simul cum captis militibus subjectâ flammâ absumit. Iam Kieystutus ex conscientia sumptæ vindictæ gaudio plenus, onustum spoliis militem deducebat è Prussia: cum Præfecti, Bartensteinianus & Rastembergensis abeuntem armatâ acie affecuti, extremos summâ vi adoriuntur. Pugnatum utrinque acriter: Ducis tandem ipsius infelix casus, & animos & victoriam Litvanis perdidit. Excussus equo, à Verno de Vindeken Kieystutus, (cum occiso hostis equo) fortiter pedes pediti instat, à Præfecto Nieffovia gravi vulnere debilitatus, in potestatem Præfecti Bartensteiniani venit. Capto Duce, reliquus miles suâ sponte fugam arripuit. Tertia hæc Kieystuto apud Prussos captivitas fuit, non multò longior, quàm priores. Brevi enim è carceribus per aliquam fraudem elapsus in Litvaniam evasit incolumis: relictâ inter hostes suspicionum materiâ; cum plerique fugam ejus non tam negligentia, quàm favore aliquorum, accidisse

disse criminarentur. A privatis, eâ de re, sermonibus sensim ad dissidia publica gradus fiebat. Magister, ne ipso ocio gliscens dissensio, vires sumeret; expeditionem bellicam omnibus imperat. Erant illi præter ordinariorum legionum exercitum, auxiliares copiae è Bohemis, Anglis, Danis, Germanis conflatae. Cum utroque igitur exercitu ineunte vere in Litvaniam movit. Primus belli impetus in Caunam effusus: ingenti apparatu, ac pertinaci operâ, arx oppugnabatur: præsertim, ubi Olgerdus, qui solvendæ obsidioni cum exercitu advenerat, infectis rebus repulsus est. Tandem post diuturnam oppugnationem ipso Sabbatho quod feriis Paschalibus proximum est, subruto cuniculis muro, atque injecto ædificiis igne, pertinax propugnatorum studium Prussi perfregerunt, atque arce sunt potiti. Amiserunt quidem non paucos, quos oppugnationi succedentes, murus cuniculis loco ejectus, obtrivit: at longè major apud Litvanos clades. Tria milia delecti militis in præsidio fuerant, quorum

An. 1362.

Cauna oppugnatur à Crucigeris & diruitur.

T t rum

rum indignam inter flammæ flagrantis arcis mortem, nunc etiam vulgaribus næniis populus decantat. Soli è nobilioribus triginta sex, cum Voydato Kieystuti filio, vivi ab hoste capti. Subsequens dies ob festi solennis religionem, quiete cultus est: at tertio die quidquid munimenti speciem inter rudera exustæ arcis adhuc referebat, funditus sublatum; reliquæ murorum dirutæ, aggeres disjecti, fossæ exæquatæ. Eodem progressu Pistena & Vielona excisæ, illa metu suorum deserta, hæc quatuor dierum oppugnatione capta. Hoste in Prussiam reverso validius malum, fames; miserrimè universam Litvaniam peragravit: five quòd communis, ejus anni, ista fuerit tempestas, ut quæ etiam Poloniam & Russiam involverit; five quòd inter continuas hostium incursationes, vel metu vel inopiâ colonorum, omnis agricultura jaceret projecta. Nihilo mitiorem fortunam sequentis anni Ianuarius attulit. Magister Prussorum cum auxiliaribus Bavarorum Comitis Volfangi & Livonicorum Crucigerorum

*Fames in
Litvania.*

gerorum copiis, ferro & igni universam Litvaniam latissimè vastavit; Eyragoliano, Panreimano, & Lambimensi territoriis in Samogitia excidio deletis. Deductâ feliciter omni prædâ atque captivis; iterum Mareschalcus Prussiæ Schindekop infestis signis in Litvaniam rediit; & Grodnam obsedit; verum cum insultus ejus aliquot, Patricus qui arcis præerat fortiter rejecisset; Prussus deserto arcis oppugnandæ consilio, ad agrorum vastationem militem dimisit. Variavit deinceps fortuna, & paribus ferè cladibus, mutuæ utrinque agrorum vastationes institutæ. Illa tamen cura maximè coquebat Litvanum: quòd excisis arcibus, sensim agri colonis destituerentur; atque adeò, hostis arma, interioribus Litvaniæ, admoveret. Quare & hosti morando, & colonis inter subita pericula recipiendis, munitiones reficere omni studio contendebat: jam enim timebatur ne belli sedes paulò post non modò in ulteriorem Litvaniam, sed in ipsam Russiam promoveretur. Neque minùs hostis incumbibat;

T t 2 ne quæ

An. 1363.

*Prussorum
expeditio-
nes in Lit-
vaniam, &
Samogi-
tiam.*

An. 1364.

ne quæ de novo , per vastatas nuper provincias , arcium obstacula exædificarentur. Ragnetanus imprimis Præfectus , operas ruditer ac tumultuariè Caunæ munitiōnem maturantes disjecit, & arcis inchoatæ opus disturbavit. Magister deinde Prussiæ Pistoviam, fugâ præfidiariorum proditam, cepit & exussit : Velonam quoque suis rudibus recenter inædificatam , licet acriter à Gastoldo defenderetur , congesta arentis materiæ strue, & subjecto igne, sub mænia quo ventus flammam impellebat eam promovendo succendit , & expugnavit. Præfidiariorum plurimi ignibus perierunt. Præfectus præsidii Gastoldus , cum vivus hostibus cessisset orta concertatione de jure captivi , inter manus victorum oppressus est. Quamprimum hostis Litvaniâ excessit, Kieystutus occultis callibus consequitur, & Prussiæ infesta signa infert. Vastatum Iuriemburgum, copia ingens captivorum prædæque variæ , nemine amisso abacta. Deinde contra Mareschalcum Prussiæ copias duxit ; qui rursus per Samogitiam

*Kieystuti
pro Patriâ
gesta.*

tiam vagatus, prædam indè collectam exercitu bifariam diviso deducebat. Extremum imprimis agmen , & cohortes ad impedimentorum præsidia relictas , adortus , hostem cecidit, prædam recepit : inde contra ipsum exercitus robur magnis itineribus cum victore milite properabat. Verùm Prussi extremi agminis clade consternati citato agmine in Prussiam abiverant, multâ *An. 1365.* prædâ , quæ fugam onerabat sparsim per viam desertâ. Quievit aliquantisper Kieystutus : mox insperatus Angerborgum obsedit , expugnavitque : indè per vicinos agros prædas egit. Prussi Duce Sambienfium judiciorum præfide , cùm abeuntem Kieystutum assequi non potuissent , Eyragoliæ territorium vicissim vastarunt. Pari eventu cùm deinceps Olgerdus & Alexander Koriatovicus divisas copias simul pluribus locis Prussiam vastassent , atque Tibzâ & Ragnetâ præcipuis arcibus, pluribusque oppidis excisis , octingentos captivos eduxissent ; mutuo Litvaniam latissimè populatus est Magister Prussiæ. Inter similem

An. 1366.

planè mutuarum incurfionum viciffitudinem, fequens quoque annus transmiſſus. Magiſter Pruſſiæ exterorum auctus ſubſidiis; Litvaniam fædè afflixit: Kieyſtutus verò abeuntem tacitè ſecutus, circa Inſterburgum erupit: arcem pænè cepit, civitatem flammis abſumpſit, territoria Vilavienſe & Tapiavenſe ſolo æquavit. Ipſe arcis Præfectus amiſſo oppido ægrè arcem & vitam periculo eripuit. Vt Litvanis ad repentinas hæcè irruptiones via deinceps præcluderetur, Caunam inter & Iuriemburgum, arcem Chriſtimemelum excitari & Nemeni ripas ponte jungi imperant Pruſſi. Conabatur Kieyſtutus operas diſturbare; ſed à præſidiario milite bis rejeſtus, tandem quievit. Eodem anno Caſmirus Poloniae Rex nactus bello Pruſſico implicatos Litvanos, Ruſſiæ poſſeſſione eoſdem exuit; Lubarto Theodoro Olgerdi fratre, è Volyniâ ejeſto. Quanquam enim & Belzenſem Ducatum ſub Georgio Narimuntovicio intactum reliquerit; & Podoliae Duci Alexandro Narimuntovicio attribuerit

*Caſmirus
Rex Poloniae
Litvanis
Ruſſiam
eripit.*

tribuerit Volyniam: utrumque tamen ita præſtitit; ut ſupremum jus in Ruſſiam penes Regem Poloniae eſſet, arces, civitates, præſidia penes Poloni nominis præfectos. Sive hac Polonorum injuriâ irritati Litvani, ſive quòd cladem nova Crucigerorum incurſione quinque diſtrictibus illatam Episcopi Plocenſis conſiliis fama inter populum vulgata attribueret, Mazoviam prædis agendis apertam, Duce Kieyſtuto invaſere. Pultovia ditionis Pontificiæ oppidum præcipuum, primo impetu captum: arx, exuſti oppidi ruderibus, undique cincta; cùm & ipſa ignem concepiffet, & præſidium vim flammæ non ferret, expugnata: ditio univerſa, latiffimè populabundo militi, in prædam ceſſit. Plura molientem Kieyſtutum ab ulteriore Polonici belli curâ, retraxit, domeſtici atque ipſis cervicibus imminentis hoſtis, metus. Pruſſi enim cum jam vaſtitas ſola & ſolitudo per propinquioreſ Pruſſiæ agros ſupereſſet, ſedem belli in ipſa Litvania firmare contende-
bant. Ad Nemenum fluvium pænè ſub
conſpe-

An. 1367.

*Pultovia à
Litvanis
exurit.*

*Crucigeri
in Litua-
nia arcem
condunt.*

conspectu Caunæ locum capiunt: atque continuo sex mensium labore egregiè permuniunt. Arx hæc nova ad unum milliare Cauna difflita *Gottesverderum* nuncupata est. Imposito præsidio valido cum reliquis copiis populatum ipse Magister Henricus ivit. reversus inde in Prussiam Schindecopio Mareschalco novis copiis præfecto, curam dat, instaurandæ in Litvaniam expeditionis: tum, ut novæ arci præsidio esset; tum, ut hostem, excisis ejus ditionibus longiùs submoveret. Sed Schindecopio adveniente, ne vestigia nuperæ arcis jam erant. Olgerdus enim & Kieystutus, veluti frenum è propinquo Litvaniæ injectum, extrema etiam contentione excutiendum rati, cùm junctis viribus in quinque integras hebdomadas oppugnationem pertinaciter produxissent, tandem vi captam, funditus omnino sustulerunt. Dolo- re itaque & indignatione plenus Schindecopius, Beieris castello copias admovet, & paulò post eodem potitur. Kieystutus, seu quòd paucas in expedito cohortes haberet, seu

*Olgerdus
arcem
Prussorum
diruit.*

ret, seu aliâ ex causa, minari potiùs arma, ac ostentare; quàm signa inferre. Legatis missis, castellum captum sibi restitui postulat; ni id fiat, atrociam in præsidium minatur. Vana nimis legatio risum aliis; Schindecopio, etiam indignationem, movit. Facturum se, respondet, ut Kieystutum mox eximat, oppugnandi castelli necessitate; & tam atrociam in captorum præfidiariorum capita, decernendi: simulque spectantibus legatis, nonigentos Litvanorum milites captos, arci includi jubet, & ignem subjici. Fractus tantâ ferocia, ad insaniam irati Prussi, Kieystutus; lentiùs agere, & colloquium de fædere postulare. Congressi amicè initio, illud tantùm è Republica statuere; ut utrinque captivi permutati, suis & libertati redderentur: deinde mox, oleum igni affusum à Kieystuto; cum is intempestivè comminatus fuisset, sequenti anno se Prussiam visitaturum. Ut enim hisce terriculamentis, ferro non verbis, responderetur: jussu Magistrì, bis in Litvaniam, hoc ipso anno Mareschalcus ir-

*Atrox
Prussorum
facinus.*

V u rupit;

An. 1370.

*Kieystutus
Prussiam
vastat.*

rupit; atque utraque expeditione non levem cladem intulit. Hæc maximè Kieystutum urgebant: ut bellum, nuper inter minas temerè promissum, maturaret. Neque pati potuit, diuturniorem moram; quàm quæ satis erat expeditioni, majore mole apparandæ. Contra expectantem è condicto hostem ituro, valentioribus viribus erat opus: itaque non suis modò fraternisque Olgerdi è Litvania, Samogitiâ, & Rusliâ contractis copiis, sed Scythicis etiam auxiliis evocatis, rem aggrediebatur. Vbi coivere in castra legiones: diviso bifariam exercitu, Sambia populationibus electa. Vastatis per universam provinciam latè agris, è populatione miles Otelzbergo arcu admotus: locus vi expugnatus, mænia funditus diruta. Promotis indè castris sub Roudinum, pars lentæ oppugnationi designata, reliqua totius exercitus moles in circumjacentem quaquaversus viciniam effusa, latissimè stragem ferro & igne propagavit. Neque prius in castra reditum, quàm fama ingentes Prussorum copias jam ad-

ventare

ventare vulgasset. Nam ultra veteranas Crucigerorum & stipendiariorum exter-norumque auxiliorum legiones; universa juventute quæ per oppida & agros bello inveniretur apta, arma capere jussa ingens omnino exercitus conflatus fuerat. Iam *Pugna Lit-vanorum cum Cruci-geris.* Litvani signa domum converterant: cum Henricus universis simul copiis ingruit ab-euntibus. Atrox planè prælium erat: comparatis enim utrinque animis, in pugnam ruebatur: Quamquam verò Litvanis mille jam suorum in acie cecidissent: tamen quia à Crucigeris quoque (præter promiscua capita) viginti sex nobiles ordinis equites, ipseque belli Dux, Magister Ordinis, Henricus occubuerunt: exæquatis damnis in meridiem usque fortuna neutrò inclina-bat. Sperari fortasse poterat victoria, sed Kieystutus ac Olgerdus dubiæ spei parum fidere: magis timere, ne sui multitudine armorumque genere inferiores cùm (viri-bus ipsâ pugna fatigatis) sensim remittunt audaciam, tandem in fugam effunderentur. Quare dùm integer animus cuique, signum

V u 2 receptui

receptui per universam aciem cani jubent: fervatis signis ac ordinibus, omnes campo excederent & impedimenta in proximam sylvam submota sequerentur. Hostis potius campo & victoriæ quanquam satis cruentæ opinione lætus, substitit neque enim absque Duce, progredi ulterius audebat. Litvanus verò victoriæ fructum prædam omnem, salvo milite domum securè deportavit. Reverso in Litvaniam Kieystuto, & connubialibus cum Biruta Vestali conviviis militarium laborum reliquias detergenti non diuturna quies. Leopoldus enim Austriorum Dux, magnum interea militem in Prussiam adduxerat: his copiis Crucigeri Samogitiam adorti; quadrifariam diviso exercitu, universam provinciam vastarunt. Cæsis bello & labori ineptis, reliqui, cum cæterâ omnis generis prædâ, ingenti numero in servitutem ducebantur: citiusque hæc peracta, quàm Kieystutus cum milite advolasset. Quare cum abeuntium agmen assequi non potuisset populabundas cohortes in hostiles agros

*Leopoldus
Austriacus
Crucigeris
contra Lit-
vanos sup-
petias fert.*

agros effudit. Magnam cladem repentinus ille impetus Prussiæ intulit: territorium integrum excisum; caput territorii Gozenlanken arx expugnata atque everfa. Excedentem è Prussia Litvanum, iisdem fere vestigiis secutus Insterburgi Præfectus, Vigandus Beldenstein, expedito milite plurimos pagos hætenus belli mala inexpertos spoliavit, cæsisque agrestibus aut captis exussit. Fervebant mutuæ in agros incursationes: cum per idem tempus mortuo Poloniae Rege Casimiro recuperandæ Wolyniæ spes ad novum bellum Litvanos avertit. Occupatis illis Prussico bello ut ante memoravi Casimirus Wolyniam detraxerat; atque ejecto indè Lubar- to Olgerdi fratre, Alexandro Koriatovicio certis legibus attribuerat. Eo itaque nunc totis simul viribus itum. Aberat fortè tum Alexander, & Cracoviæ apud Polonos agebat; pro absente principe, præerat Wolodimiræ Petrus Turski Eques Polonus: erat arcis, contra longiorem obfidionem sufficiens commeatus; sed præ-

*Litvanorum in
Russia contra
Polonos
bellum.*

fecto, contra solam armorum ostentationem, non satis animi; desperatione suppetiarum, vitam suorum & fortunas pactus, obsidionis tædia, maturâ deditio-
 ne redemit. Lubartus sine prælio, ac pænè per otium potitus erepto sibi nuper patrimonio, vetustiore ligneam arcem munitio-
 nibus variis ac præsidio forti communivit; aliam è cocto lapide, jussu Casimiri magnis sumptibus per duos annos exædificatam, funditus dirui jussit. Indè junctis viribus in Poloniam legiones ductæ: & Lublinensis Sendomiriensisque Provinciæ latissimis populationibus exhaustæ. Ad ipsum Calvum vulgò montem, pervetusto S. Crucis templo, magnisque religionibus claro, insignem penetratum est: non profana modò, sed & sacra omnia violata; altaribus magnifica piorum donaria detracta. Ab euntibus cum opulentâ prædâ, res non admiratione magis, quàm memoratu, digna contigit. Currus, quo inter reliquam prædam, Crucis illius è qua DEUS Homo penderat, pars, aureæ thecæ inclusa vehetur:

*Polonia à
Litvanis
vastatur.*

*Prodigium
admiran-
dum.*

batur: cùm planè limites Poloni transcendendi essent, atque in Litvaniam transeundum; ita repentè hæsit: ut nulla vi admo-
 ta, aut multiplicatis jumentis, loco dimoveri potuerit. Imò lues etiam repentina vulgari cæperat, pecudes inter ac milites eos, qui fortè currum attigissent. Insolens prodigium, cùm aliquamdiu attonitos consilii-
 que inopes Duces belli tenuisset; consultus Sacerdos, respondit: Superos placari non posse; nisi sacra illa præda, suo loco ex fide restitueretur. Delectus quamprimum è captivis Eques Polonus Chorobala; atque in patriam prodigiosum prædæ genus reportare jussus; ubi ille castris excessit; prodigia cessarunt. Præda reliqua ingens, milesque meliore successu domum deductus. Indè rursus ad solitas cum Prussis concertationes reditum: sed nihil ferè aliquot annorum expeditionibus ad memoriam gestum: repentinis tantum populationibus plerumque agri & agrestes vexabantur: rarò arces aliquæ, insperato impetu, interceptæ, atque everse. Exæqua-
 bantur

*An. 1371.
An. 1372.*

An. 1376.

Litvani
Poloniam
adoriuntur.

bantur ferè mutuò damna: nam Kieystuto præcipuè intendente, hostis impunè non poterat grassari; sed quæcunque per Litvaniam edidisset, paria illis, domi suæ, pati, cogebatur. Assuetudine continuâ, propè sensum incommodorum amiserant: ita factum, ut Litvani eò promptiùs belli Polonici consilia susceperint; quò minus periculi inter mutuas vexationes metuebant à Prussis. Cupido prædæ, bello occasionem dedit: muliebre in Polonia regimen, & spem & auspicatos successus adjecit. Nam pro Ludovico Hungaro absente, mater ejus Elizabetha inter gravem annis ætatem, morum judiciiue levitate celebris, Rempublicam administrabat. Circumferebatur inter Polonos fama, non tam certo aliquo nuncio sparsa, quàm inter prudentiorum conjecturas enata, Litvanos contemptu muliebris fortunæ summâ vi in ditiones Polonas bellum instruere. Monita à Senatu Regina, ut maturè provideret, ne quid Respublica detrimenti acciperet, muliebri jactantia respondisse fertur. *Filio suo imperante*

rante vanum Polonorum timorem esse: sufficere illis solam nominis ejus famam, ad extorquenda è manibus quorumque finitimorum, ne dum barbaræ gentis, arma. Interea Litvani non procul Lublinensibus agris, validissimo è Litvanis, Samogitis, Russis, Wolyniis, exercitu recensò; repentè in Poloniam, Octobre exeunte sunt effusi. Aderant exercitui præsentès Olgerdus ipse, Kieystutus, Iagiolo, Vitoldus, Lubartus Theodorus, & Georgius Narimuntovicius, Duces: Ita Lublensis, Sendomiriensisque Palatinatus, Podgoria universa, magnaue Cracoviensium agrorum pars, & quidquid Sanum inter & Vistulam interjacet, divisis copiis uno velut impetu oppressum est. Incredibili celeritate quaquaversum populabundæ legiones volitabant: pauci Polonorum inter subita pericula ad arces vel alteram Vistulæ ripam evaserunt: plurimi aut domi securi occupati, aut in fuga incauti intercepti. Clades ingens vix explicari potest. Integris enim decem hebdomadis, in templa, ædes, agros, igne; in colonos ac incolas

colas ferro sævitum est. Elizabetha verò, inter sumptuosa convivio, musicosque concentus, vix audiebat tam deplorati Reipublicæ statûs rumorem. Cùm satietas ipsa populandi ac prædæ, finem prædando imposuisset; nullusque in campo hostis compareret: onustus spoliis Litvanus, integris signis domum rediit. At non minorem domi stragem à Prussis editam reperit. Nam Vinricus Prussiæ Magister, nudatam præsidii Samogitiam nactus, sex integra territoria depopulatus est. Revocatas à populatione agrorum cohortes Caunæ admovebat: sed cùm tentata oppugnatio irrita conatu cederet; fortissimis quibusque sub muro amissis, desperatione victoriæ oppugnationem reliquit; prædamque, quam patentibus ad injuriam locis collegerat, in Prussiam eduxit. Inde rursus cum decem millium milite Mareschalcus Prussiæ in Litvaniam expeditus ad Niemeni ripas longissimè ferro & igne grassatus, ingentem prædam abegit. Ludovicus Rex, ubi cladis per Litvanos illatæ rumor in Hungariam

*Litvania à
Crucigeris
vastata.*

An. 1377.

gariam pervenit, quamprimum inde in Poloniam, compendio per Sanocenses montes itinere, movit. Ad Sendomiriam (quo viritim ad arma evocatus Equestris ordo convenerat) recensito milite, partitus est exercitum: alios Duce Sandivojo de Sulin ad Chelmensem oppugnationem destinavit; ipse verò, Hungaros & Cracoviensem, Sendomiriensemque nobilitatem, ad Belzam duxit. Sandivojus felici successu usus brevi Litvanos universâ Chelmenfi possessione ejecit: Chelmia caput regionis, Grabovia, Horodla, Sewolosa, arces captæ. Regi ad Belzam diuturnior oppugnatio fuit. At Georgio Narimuntowicio harum ditionum Duci res interea planè desperata. Neque enim fortunæ ejus tanto bello sustinendo pares erant: auxilia verò à patruis, Litvaniæ Ducibus, in Prussiam intentis, sperare non poterat, aut valida, aut in tempore affutura. Kieystutus solus, ut erat versatili ingenio, atque ad omnem fortunam formatus, remedium rebus pænè projectis invenit. Nam amici titulo ad Regiam ca-

*Polonorum
contra Lit-
vanos ex-
peditio.*

*Kieystuti
pro patria
artes.*

gia castra admissus, nuper hostis & incen-
tor bellorum, jam pacis orator, & arbiter
fæderum, periculosissimi belli cursum sti-
tit: pacto fædere his conditionibus. ut
*Kieystutus ad suos reversus Polonos, qui per Lit-
vaniam captivi haberentur, liberos dimitteret;
Georgius Belzam Regi traderet; reliqua retineret.*
Traditâ statim Belzâ Georgius Regi con-
ciliatus, cùm fidem suam ei obligasset, non
solum ditionem amissam Belzamque rece-
pit, sed etiam Lubaczoviâ à Rege auctus
est. *Tantum valent etiam inter gladios, furentem-
que Martem, pacis artes:* quamquam matu-
rando cum Litvanis fæderi, non leve mo-
mentum attulit, orta per eos dies in castris
regiis Polonos inter & Hungaros, conten-
tio: quæ ne ad apertum prælium deduce-
retur, missio militis inter necessaria reme-
dia erat. Compositis ad eum modum ex
voto rebus in Russia, securiùs injurias su-
periore anno acceptas, Litvani de Prussis
vindicare cæperunt. Prælusit aliis Kieystu-
ti filius Vitoldus, juvenis manu consilioque
promptus, bellandi avidus. Hic suis au-
spiciis

*Vitoldi ex-
peditiones
in Prus-
siam.*

spiciis Prussiam in Iulio aggressus, Inster-
burgum arcem solo æquavit: inde Taplo-
viam usque populationibus progressus, mi-
litem cum præda felicissimè reduxit. Fi-
lium paulò post secutus, Kieystutus pa-
rens. Hic pro suo more, ingenio magis,
quàm impetu, tractare arma solitus, exer-
citum per confinia Mazoviæ in eam Prus-
siæ oram duxit, quæ à Litvanis maximè
aversa; ut longior à periculo videbatur,
ita minùs sollicitè communita erat. Circa
Dzialdoviam & Nidburgum securos peri-
culi Prussos subitâ clade obruit. Repetita
est rursus paulò post expeditio, sed majore
mole junctisque in commune cum Ol-
gerdo viribus trifariam divisus exercitus,
eodem simul tempore Velavienses, Salo-
vienses atque Insterburgenses agros latif-
simè vastavit. Neque Prussi interea quie-
verunt. Post Bielscum in Subsylvania va-
lidis copiis aliquandiu irritò conatu op-
pugnatum, universam eam provinciam po-
pulati sunt: inde per ipsam Litvaniam ac
Samogitiam præda deducebatur; institu-

*Kieystuti
stratagemata.*

tis , ex itinere , per propinqua vastationibus. Nemo aperto campo signa furentibus opponere ausus est: paucorum tamen consilio , per insidias insigniter hostis attritus. Succisis enim inter filvas. (quâ Prussis eundem erat) arboribus , congestisque truncis , illac tantum patentes transitus relictî fuerant , quâ occultatæ de industria fossæ , maximè impediabant. Cum itaque in eum locum ventum esset , coorti è filvis Litvani , magno tumultu speciem potiùs prælii , quàm prælium inchoant. Ita hostes insidiarum ignari , cùm in apertos transitus impetu feruntur , in latentes fossas impulsî , partem præcipuam exercitûs , cum Ducibus amiserunt : reliqui desertâ prædâ , per tutiora eluctati , incolumes evaserunt. Meliore deinde successu ternas in Litvaniam excursiones Prussi eodem anno instaurarunt. Iniquior longè fuit Litvanis sequens annus. Godefridus de Linda Prussiæ Marechalculus , è cujus familia in hunc usque diem etiamnum in Prussia & urbe Gedanensi supersunt posterî , duodecim millium exercitu

Prussi in
Litvania
caesi.

An. 1378.

exercitu igne ac ferro, Trocos usque ac Vilnam penetravit: ab ulteriore populatione, non armis, sed Kieystuti consiliis fæderumque promissione averfus. Similem cladem Samogitia tulit: ubi à Ragnetano Præfecto Cunone de Hartenstein, sex integra territoria miserrimè pervastata sunt. Eadem fors Vilnam ipsam, caput gentis involvit. Exeunte Iulio quintis castris ingentem exercitum Godefridus Vilnæ ipsi insperatò admovit: non miles, non consilium Litvanis in promptu erat. Itaque Kieystutus unius diei fædus rogare: interim hostium Ducem ita versare, ut ab incendiendæ urbis consilio dimoveret. Promiserat Godefridus: sed militis furor non patiens victoriæ spem, aut eripi, aut differri; contra imperata Ducis, intra ipsum fæderis diurni tempus, flammæ urbi subiecit. Pars magna urbanarum ædium ignibus absumpta: reliqua civium studio ægrè servata. Difficiliorem deinde arcium oppugnationem hostis reperit: quare non ultra diem ad eas moratus, in Prussiam castra movit.

*Vilna à
Prussis
exusta.*

*Vitoldi
stratagema.*

movit. Abeunti illi, si non victoriam, certè victoriæ sensum, Vitoldus insigni ingenio extorsit. Cum quingentis expeditorum Equitum, quos rapere inter subita poterat, citato agmine hostem prævertit: impedimenta commeatumque omnem inter silvas nuper relictum invadit, occupat: providet summa celeritate, ne quâ transfundum hosti omnino foret, pabulum aliquod per vicinos agros haberi posset. Demum fatiscentes ac pænè enectos sex dierum inediâ, & itineris labore, per intervalla inter impeditos transitus, fatigat, carpitque. Ita hostis inter continuas suorum fame ac ferro pereuntium clades, ægrè eluctatus; nihil ferè domum de nupero successu reportavit: victoriæ præteritæ memoriam, præsentis mæroris sensu, obrundente. Quid proximis deinde annis actum sit, nihil consignatum reperio: sive scriptorum incuriâ; sive etiam quòd utrinque interea ab armis temperatum esset. Illud solùm ad memoriam proditur. Quo tempore ab acerrimo hostium Litvania liberata est:

ta est: eodem maximum suorum Principem atque antiquis heroibus ex merito comparandum amisit. Eodem enim anno *An. 1381.* in Prussia Henricus de Kniprod Magister, & Olgerdus in Litvania M. Lit. Dux fatis concesserunt. Numerosa erat Olgerdo mascula proles; sed ante omnes Iagelo in amoribus: eum itaque sibi successorem designavit. Tantum verò valuit iudicium morituri Principis: ut inter tot æmulos nemo ante Iagelonem, Principatum ambire ausus fuerit. Vix concordiam ex æquo æstimes; si æmulorum numerum iniveris. Sex ipsi Olgerdo filii, ex Vlianâ Vitepscenſium Duce suscepti: Volodimirus Kijoviensium Dux: è quo deinde genitus Olelko seu Alexander, Slucensium Ducum familiam inchoavit. *Filii Olgerdi. ex Vlianâ.* Ioannes Zedzevitus Podoliæ Dux. Simon Linguienejus seu Languinus Mscislaviensium Dux. Andreas Wigundus à quo Trubecensibus Ducibus genus est. Constantinus Dux Czernikovix, è quo deinde Czartoriensium Duces prodire. Theodorus Lubartus Sanguszkorum parens,

rens, à quo Kovelscii & Koszyrscii Duces. Quinque alii (præter Iagelonem) suscepti è Mariâ, Twerensis Ducis filia: Skirgello, Swidrigelo, Korybutus, à quo genus ducunt Zbarascii & Wisniewiecii Duces: Demetrius Koreciorum Ducum parens: Vigundus, qui susceptis, ritu Rutheno, Christianis sacris, Basilius dictus fuerat: & paulò post Alexander, cum ad Romanos transivisset; Severiæ ac Kiernoviæ Dux. Kieystuto quoque erant filii sex Vitoldus, Patricus, Totivilus seu Theophilus, Sigisus seu Sigismundus, Andreas Woydatus, aliàs Harbatus; Dougothus: omnes armis exercitati, gestisque feliciter in bello rebus celebres. Nihil tamen movere fratres: quamquam omnes ad imperium dignitate pares: plerique ætatis præjudicio propiores. Nihil patruus ipse Kieystutus, qui ut ereptum olim Iawnuto principatum sponte Olgerdo cesserat; ita eodem è vivis excedente, in se familiamque suam transferre non injuria posse videri poterat; præsertim quòd continuis expeditionibus, tantum

tum ipse pro Republica egisset, quantum nemo alius. Sed maluit, dare amoris fraterno; ut sub nepote Principe privatus viveret; quàm meritis suis; ut Principatum, suæ domui, quæreretur. Dignus maximè vel eo nomine principatu; quòd eum aliis non illibenter concedere sciret; quo solus dignus, meritorum præjudicio, æstimabatur.

LIBER IX,

De rebus Litvanorum Rempublicam administrante Iagelone Vladislao.

Persolutis patrio ritu, vetereque formâ Olgerdo justis, universi Ordines, ipso Kieystuto auctore, plenis comitiis Iagelonem Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt. Non facilè discreveris, plusne valuerit ad concordiam, reverentia defuncti Principis, qui inter moriendum jus succedendi Iageloni consignarat: an exemplum Kieystuti, qui & Reipublicæ causâ & privati in fratrem amoris officio, ad omnem Iageloni subjectionem præstandam

*Kieystuti
erga Iagelonem bene-
volentia.*

aliis præibat. Magnum hoc & temperati in egregiæ fortunæ occasione animi, & constantis in cultu amicitiae argumentum: sed cæteri illud secuti, quàm libenter jurejurando fidem Principi novo obstrinxerunt, tam inconstanter eandem coluerunt. *Tantum interest quo quis animo ad concordiam & obedientiam accedat. Inconstans enim agendi propositum plerumque est, quod ad aliena tantum imitationis speciem, non ex destinata propria mentis virtute suscipitur.* Cæteri itaque pro oblatâ rei propriæ opportunitate, ad rebellionem suâ sponte desciverunt: Kieystutus, fraudulentis ambitiosique hominis artibus, pænè everfus, nonnisi tum arma sumpsit, cum fumere coactus est. Woidilo, homo nascendi forte infimâ, ingenio vafer ac promptus, à pistrino (ubi pistoriâ aliquamdiu eum exercuisse ferunt) ad cubiculum Principis & summos favores magistratusque Olgerdo imperante pervenerat: post Lidensem præfecturam administratam, ultimis ejus annis supremus arcanorum consiliorum præses creatus. Apud Iagelonem, iisdem artibus,

Woidilonis
contra
Kieystutum
factiones.

artibus, non retinuit modò fortunæ locum, sed etiam altiùs extulit: sororem enim Principis Mariam, defuncto Davide Duce priore marito viduam, in conjugium accepit. Hoc verò tantum Domûs sanguinisque sui probrum Kieystutus palam ægrè ferre: atque eò apertiùs liberiusque factum damnare; quodd ætate, auctoritate, & potentiâ grandis, pænè parentis locum obtineret apud nepotem, tum propinquitatis jure, tum Principatus non averfi beneficio, sibi obligatum. At Woidilo inde fortuna sua in summo stanti, magis timere. *Æstimare secum, quàm instabiles juvenum amicitia: quàm primum mobili Principis animo, si patru auctoritate pulsari inciperet, sibi non constare.* Quia verò ad vim par non erat, fraudibus res suas firmare, Kieystutum penitus convellere. Criminabatur maximè: *Kieystuti filiorumque ejus amicitiam, nihil ultra externam speciem habere: Principatu tamdiu eos carere posse, quamdiu ejus invadendi facultas non suppetaret: intentos interea esse in omnem Jagellonis opprimendi occasionem.* Neque difficile fuit sinistris sermonibus apud

cupidum dominandi juvenem, si non fidem, saltem suspicionem reperire. *Facilis est enim inter Principes de aequalibus suspicio: quos regnare posse advertunt, cupere præsumunt.* Nutantem jam suspicionibus Principem, facilius deinde in odium armorumque cogitationem impulit. Secretis consiliis Kieystuti cum prole cædes decernitur: Voidiloni tanquam fidissimo hostium indici præmium, ditiones oppressorum promittuntur. Differre nihilominus tantisper apertum bellum placuit, donec Crucigeri Equites per Prussiam, & Livoniam ad societatem armorum pertraherentur. Occultissimè inter Iagelonem & Prussos fœdera conscribebantur, Voidilone administro: cum Augustini Sudsteinii Ostrodomensis Præfecti indicio, res ad Kieystutum emanavit. Nam quòd nuper Danutam ejus filiam, Ianussio Masoviæ Duci nupturam, Christiano more è sacro fonte levasset, pro initæ necessitudinis ratione, amicum periculi imminuentis admonuit. Trocis tunc agebat Kieystutus. Ad insperati nuncii fulmen,

vix

*Conspiratio
Iagelonis
contra
Kieystu-
tum, ejus-
que do-
mum.*

vix ipse sibi credere; inter tot tantaque sua benè merita, potuisse tantum scelus animo nepotis concipi, nedum destinari. Tum in furias contra consiliorum moderatorem versus, extrema Voidiloni minari. Mox seu alia de causa, seu quòd ipse natu jam magnus, sui loco juvenem bello acerrimum in hæc concertationes immittere mallet; filium Vitoldum Grodnâ evocat: questusque multa, infidias ex ordine aperit: urget in Iagelonem, cui tam parum esset sanguinem suum vilissimi hominis connubio nuper polluisse; ut etiam eundem augendæ nefariæ dominationi, hostium armis propinare non vereretur. Vitoldus ut erat amicissimo semper in Iagelonem animo, nihil horum in mentem demittere: connubium Mariæ sororis cum Voidilone excusare: fœdera cum Crucigeris & infidias negare; omni demum conatu parentis affectus componere. Illud potiùs ipse suspicari, parentique persuadere; non à Iagelone, sed ab hostibus fraudem timendam. *Hostiles nimirum hæc, agebat, artes esse;*

curare

*Kieystuti
consilia, post
intellectam
Iagelonis
conspiratio-
nem.*

*Vitoldi
Kieystutia-
dæ constan-
tia singula-
ris in colen-
do Iagelone.*

curare ut quorum concordia formidabilis esset, eos sinistris rumoribus inter se committerent, & tandem mutuis cladibus attritos, facilius ipsi opprimerent. Kieystutus sive persuaderi reverà sibi passus, sive (quod verò propius) omnem suspicionem se deponere, in speciem testatus, Vitoldum Grodnam ac Drohicinum dimisit. Verebatur enim fortè ne præsens, pro eo, quem constantissimè in Iagelonem retinebat, affectu, obstacula consiliis suis opponeret. Ipse verò Trocis in omnem partem intendebat: ne quà subito tempestas in incautum ingrueret. Pauci dies intercessere, cùm non dubia proditiōis argumenta emerferunt. Andreas Voidatus Kieystuti junior filius Polociæ præerat. Huic Iagelo nullo jure Præfecturam abrogat; & Skirgeloni attribuit. Polocenses Voidati factionem secuti, bello novæ mutationi obfistunt: submittitur itaque Skirgeloni exercitus, qui rebellem populum armis ad officium cogat: accessere Livonienſium equitum auxilia, è nuperi fæderis conditionibus promissa. Dum hæc ad Polociam

Voidati
Kieystuti-
de cum
Skirgelone
bellum.

lociam aguntur: apud Kieystutum antiquæ suspensiones indubitatis signis confirmabantur. Videbat enim Voydato præfecturam eripi, non alio crimine, quàm quòd filius suus esset: bello contra se movendo Iageloni non deesse animum, sed occasionem tantum queri; hanc quoque non amplius expectandam, si parens filii causam tuendam susciperet: denique nova ibi fœdera necessariò debere intercedere, ubi Crucigeri nuper jurati hostes veteribus odiis temperatis, jam pro Litvanis arma ferrent; & animis oppositi, iisdem castris se contineri pati possent. His momentis impulsus Kieystutus jam non timere tantum suo capiti, sed etiam audacioribus consiliis providere. Facilius quippè domestica insidia audendo opprimuntur; quàm metuendo evitantur. Magno itaque silentio militem qui ad destinata sufficeret recenset. Trecentos è Samogitis Equites (quos fidissimos atque ad ardua suscipienda exequendaque imperia idoneos probaverat) Vilnam ire jubet: atque per variorum negotiorum speciem, in diversa hospitia sparsos, ita ad condictum diem agendi mandata expectare, ne quæ suspi-

Kieystutus
Vilnam oc-
cupat, Ia-
gelonem ca-
pit, Voydi-
lonem ple-
dit.

suspiciandi occasio præberetur. Sexcentos deinde pedites plaustris, fæno aliisque id generis rebus onustis occultatos, intra mænia immittit. Denique omnibus ad subitam vim ex ordine comparatis, ipse cum delecta mille equitum manu citato agmine advolat: dato armorum signo reliqui ex insidiis repenti coorti ad Ducem concurrunt: arces occupantur, cingitur armatis regia, Iagelo cum parente Vlianâ & sorore sua Maria in potestatem redigitur: urbi arcibusque præsidia imponuntur. Firmatis rebus eodem ipso die Voidilonem (totius hujus scenæ auctorem) in furcam agi victor jussit. *Ita nulla incertior fortuna est, majoribusque ruinis obnoxia, quam qua repentinis augmentis ad summum evelta, per fraudes aut continuatur, aut ad altiora intemperanter urgetur.* Ex altissimo monte (undè, in subjectam urbem, unde quaque expeditus patet aspectus) malè tractatæ fortunæ pæna, everfæ exemplum, Voidilo de patibulo spectaculum exhibuit. Cum deinde ad arcana consilia vestiganda, scripturæ per ocium studiosè

diosè excuterentur, productæ sunt literæ, manu signisque factionum communitæ; quibus pacta nuper cum Crucigeris contra Kieystutum fœdera continebantur. His vulgatis, audax atque primâ specie atrox Kieystuti factum, levius inter populares audire cæpit; & animi à commiseratione Iagelonis, in odia verti. *Tam leves sunt vulgò affectus, & exiguis momentis mutabiles! Facile enim deponuntur, qua impetu, non ratione assu-*

At Vitoldo inter tanta offensio-

*Vitoldi
Kieystutia-
dæ constans
erga Iagelo-
nem ani-
mus, paren-
tem ad mi-
tiora consi-
lia flectit.*

Z z 2 bita

bita in patrem pietas lædi videbatur. Exprobrabat enim parens, quodd cum nuper consiliorum initia à se indicari audisset, inconsultæ amicitiae specie occæcatus, apertum sui paternique capitis discrimen, aut non vidisset, aut non curasset: eumque ut fratrem & amicum colere non cessasset, qui professis infidiis hostem se fecisset. Vitoldus non veritatem rei in dubium revocare, non fæditatem criminis destinati elevare: neque tamen Iagelonem odisse poterat. Igitur facinus quidem execrari, sed omnem invidiam in Voidilonem congere: tum ipsâ sumptæ de Voidilone vindictæ laude atque exaggeratione, parentis affectus temperare; tandem sensim rem deducere ad memoriam Olgerdi: quâ ubi emollitum Kieystuto animum advertit, juvenilem pro Iagelone levitatem prætendere; suas etiam preces interponere. Hâc ratione Kieystutus ad mitiora consilia flexus, Iageloni vitam donavit: è paterna hæreditate Krevensem Ducatum, è Materna Vitepsciam attribuit; pecuniâ omni thesau-
roque

*Iagelo è custodia libera-
tus Kre-
vum aman-
datur.*

roque amplissimo quem in arce Vilnensi occupaverat, penitus abstinuit: Principatu solo mulctatum, privatum agere iussit. Inde ad Reipublicæ in se translatae curas versus, inprimis ne quæ novorum motuum materies Vilnæ relinqueretur, Vitoldo commisit, ut Iagelonem cum parente ejus Vliana, cæterisque suis, Krevum deduceret. Præstitum id à Vitoldo, magnâ & amicitiae & honoris in afflictum Principem significatione. Deinde ad exercitum missi, qui sui Principis nomine à Polociæ oppugnatione discedere juberent. Paruit miles magistratui militari. At Skirgailo Dux graviora veritus, cum auxiliaribus copiis vitatâ Litvaniâ in Livoniam abiit. Mox in Severiam ducendus erat ipsi Kieystuto exercitus. Nam alter ejus nepos Demetrius Korybutus, cum nuper Iageloni rebellasset; non modò nullum Magni Litvaniæ Ducis in Severiam jus agnoscere volebat: verum etiam novorum in Litvania inter Principes dissidiorum opportunitate usus, aliquot finitimas arces armis occupaverat.

*Occasione
belli Seve-
riensis lecto
milite, Vil-
nam &
Principa-
tum Kiey-
stuto eripit.*

Contra illum Kieystutus maturè movit. Ne verò se absente turbarum aliquid enasceretur, Iageloni quoque quantocius suos Vitepscentes sub signa cogere, & in castra properare mandarat: ita enim putabat fore ut per speciem necessariorum auxiliorum è Litvania eductus, à novandarum rerum spe averteretur. Verùm Iagelo lætus datam sibi scribendi militis copiam; aliquantùm versùs Severiam cum exercitu progressus, repentè iter flexit, & magnâ celeritate Vilnam contendit: ubi Hawnulonis arci Præfecti, & urbani Magistratûs prodicione, noctu intra mænia receptus, arces occupavit, Kieystutiani præsidii partem cecidit, partem in vincula conjecit. Potitus eo modo Vilnâ, legatos in Prusiam atque Livoniam ad petenda auxilia dimisit; ipse relicto in urbe valido suorum præsidio, recreatum auctumque militem contra Vitoldum Trocos duxit. At jam Vitoldus de tota re ab amicis monitus, cum Birutâ novercâ, Grodnam se receperat. Urgebat tamen oppugnationem Trocorum

Trocos expugnat.

corum Iagelo: neque diu Trocenses vintulere; desperatis auxiliis, cum civitate, arcibus, & fortunis in Iagelonis partes concesserunt. Vbi ea Kieystuto ex ordine sunt nunciata, relictis Russorum legionibus qui aut Novogrodiæ obsidendæ infisterent, aut finitima ab infestationibus Koributi tuerentur: ipse magnis itineribus in Samogitiam regressus, lecto tumultuariè milite Viliam transgreditur, castra sua Vitoldo, qui jam Grodnenses sub signis habebat, conjungit. Quia verò per legatos auxilia à Ianussio Masoviae Duce affine suo nuper poposcerat, eaque in dies ventura expectabantur, noluit exiguis copiis, rectâ contra Iagelonem ductis, ante adventum auxiliorum in extremam dimicationem summam rei deducere. Ne tamen armatis, quos habebat, torpentibus inter ocia agendi tempus laberetur, Trocorum oppugnationem orsus est. Paucis diebus continuatâ obsidione, arcta undique res, ad alia consilia coëgit. Inde enim significabatur, Ianussium non modò auxilia denegasse; verùm

*Kieystutus
contra Iagelonem
ducit, Trocos obsidet.*

verum etiam violandorum impunè fæderum opportunitate arreptâ, novum bellum per Subsylvanam ditionem circumferre. Et jam Drohicinum, Mielnicum, Surasum, Kamienecum subitâ incurfione occupasse. Inde Iagelonem Livonicis ac Prussicis auxiliis auctum, jam Vilnâ castra movisse. Perspectum erat Kieystuto, quàm ingentes hosti essent copiæ: quantum ipsi & armorum genere, & numero militum, inferiores. Attamen seu causæ æquitate securus: seu quòd in fuga parum præsidii, plurimum turpitudinis veteranus miles & Imperator videret, ingentes vir spiritus contra Iagelonem duxit, castraque castris aperto campo objecit. Constituerant instructæ ad prælium utrinque acies apparebat Kieystutianos obstinato in pugnam & mortem, gradu pergere; atque adeò solâ pænè desperatione agi; hinc Iagelo, quanquam de suorum victoriâ non dubitaret, ingentem tamen cladem animo præcipere: quare fraudes prius experiri apud sinceras mentes, quàm arma contra exercitum bello militem

*Iagelo ante
pugnam,
fraudibus
contra
Kieystutum
agit.*

militem maluit. Vitoldum per internuncios aggreditur. *Obtestatur, ut obfirmatum pugnandi ardorem, mitioribus consiliis, ipse paterque suus restinguerent. Meminissent non hostiles, sed fraternas ex adverso acies stare. Non pugnam modò, sed victoriam ipsam, toti deinde posteritati detestandam, se penitus execrari. Nam cuicumque tandem ex Superùm sententiâ sit destinata: neutri tamen aliter cessura esse, quàm per tot parricidia, fraternasque cedes. Horrere se tantum scelus: atque ideo quantivis propriis dispendiis, concordiam sine sanguine malle. Interponeret se modò Vitoldus arbitrum, facile ab eo, inter Kieystutum & Iagelonem, pacem equâ possessionum partitione stabiliri posse.* Non difficilem Vitoldi animum ad ea consilia reperit Iagelonis legatio, utpotè nondum de integro aversum, & è vetere studio non parùm retinentem: tamen quia inter tot violatæ fidei argumenta difficile erat nihil suspicionis in animum transmittere, armato fidere non plenè audebat. Missus itaque Skirgaylo Iagelonis frater, qui commeaturis inter exercitus pacis stabi- liendæ causâ, ac inprimis Vitoldo, jurisju-
A a a randi

randi interpositis religionibus, coram pro
se & Iagelone securitatem sponderet. Diu
de paciscendi fæderis rationibus, stante
interim in armis exercitu, inter Duces Ia-
gelonem ac Vitoldum actum est: verum
quod nihil stabile decerni posset absente
Kieystuto, ipsum, ut adesset, invitare pla-
cuit. Fidem itaque suam rursus Iagelo ju-
ramento obligat: Kieystutus post multam
tergiversationem, Skirgaylone sanctè co-
ram omnia tuta promittente, ac Vitoldo
suadente, tandem Iagelonem accessit. Ne-
gotium totum, magis fortè destinato con-
silio, quàm decernendarum rerum difficul-
tate, in vesperum extractum est. Tum pri-
mum Iagelo vultu ad gratulationem spera-
tæ pacis in speciem composito, subjicit.
*Paucis quidem jam horis ad rem totam absolven-
dam opus esse: sed ab ingruente nocte, illas haud
permitti. Quare quæ consilio superessent, commo-
dius in crastinum diem differenda. Quoniam verò
de plerisque jam convenissent, non esse necesse, tam
incommoda statione non necessariam sibi molestiam
accersere: venirent potius Vilnam; noctem ad cu-
randa*

*Kieystutus
dolo ad ca-
stra Iagelo-
nis allectus,
Vilnam de-
ducitur.*

*randa corpora acciperent; & sociali cæna, futuro
fæderi præluderent; cras negotio supremum finem
addituri.* Sensere Kieystutus Vitoldusque,
& pauci qui aderant è proceribus comi-
tes, quod res spectaret: quid, ultra illa ver-
ba, Iagelonis animus agitare, planum erat:
sed jam inconsulta temeritas, quâ se illis
insidiis induerant, damnari tantum pote-
rat, non corrigi. Verbo etiam de violata
jurisjurandi fide queri ausi non sunt; ne
scilicet jurgio, apertæ vi initium darent:
ubi ipsi à suis avulsi inter medias hostium
legiones, nihil manu tentare possent. Diffi-
mulato itaque timore Kieystutus, quia re-
pudiare absque periculo non poterat, Vil-
nam profectus est: exercitibus in castra
quietè concedentibus, quod utrique puta-
rent, Duces suos confectis ex voto rebus,
fædera communis hospitii religione auspi-
cari. At nunquam periculo res vacat, cum ipsa
belli capita, solius fidei data acceptæque confidentiâ,
armato se hosti credunt. Difficilis enim animo ac
vix aliqua ibi fidei constantia, ubi quidvis cum ho-
ste patrandi opportunitas, manu tenetur. Eâdem

*Kieystutus
& Vitoldus
Vilnæ jussu
Iagelonis
comprehen-
duntur.*

nocte Iagelo proculcatis amicitiae, sanguinis, jurisjurandi, hospitii juribus Kieystutum ac Vitoldum comprehendi jubet; atque illum avehi Krevum, hunc Vilnæ in custodiam conjici. Ita Heros ille tot casibus medios inter hostes superior, consilio Vlysses, manu Achilles Litvaniae, nepotis scelere domi interiit: quintâ nocte submissis à Iagelone ficariis (præcipui erant ex illis qui cubiculi Principis officiis præerant, Proxa, Bilgenus, Kifzyca, aliique) in carcere Krevenfi strangulatus est. Parentavit patruo, regiâ pompâ Skirgaylo Vilnæ in campo Swintoroha. At Iageloni efferatior in vindictam animus nondum refederat. Vidimundum primarum in Samogitia opum senem, Birutæ Kieystutianæ uxoris parentem, in rotam agi jussit: bona ejus conjugii affinibusque adempta Montivido attribuit. Solus supererat Vitoldus, ad quem velut aggere objecto, effusus vindictæ impetus aliquantùm hæsit. Obstitit enim tum veteris consuetudinis recordatio, tum novorum studiorum conscientia,

*Kieystutus
Krevi
stranguatur:
Vidimundus in
rotam agitur:
Vitoldus in car-
cerem com-
pingitur.*

scientia, ne gravius aliquid in eum repente decerneret. Sensim itaque adolescebat conceptum facinus: hinc tempus datum Vitoldo ad meliorem fortunam servando. Vilnâ ille Krevum honorificè deductus, regio cultu quoad alia habebatur, nisi quòd arctissimâ custodiâ servaretur; quæ nemini suorum conspectum, nedum colloquium permittebat. Sola conjunx Anna, fortunam viri spontè secuta, cum duabus puellis liberè admittebatur. Atque hoc ipsum satis fuit ad libertatem Vitoldi: ita *sapè minimis momentis fata consistunt*. Vigiliis enim quispiam admonet Annam, Vitoldo certam cædem imminere: addit sceleris administratos à Iagelone destinatos jam Krevum advenisse. Aperit illa rem totam marito, simulque suadet ut assumpto unius è puellis habitu, elusis vigilibus, se hosti & certæ cladi eripiat: amicorum curâ omnia ad fugam comparata haberi. Successit feliciter muliebri consilium; mentito sub vesperum habitu vigilias Vitoldus superavit, atque inter tenebras è muris demissus, con-

*Vitoldus
insigni con-
jugis inge-
nio è carce-
re Krevenfi
liberatur.*

scenso equo in Mazoviam evasit. Acceptus ibi à Ianussio Duce uxoris Annæ parente humaniter, assignatisque possessionibus adjunctus; citò seu alia quavis de causa; seu quòd Litvanis incursionibus ea regio infesta esset; seu magis quòd bellum animo vir acerrimus volveret, eoque respiceret unde majora præsidia sperare poterat, ad Conradum Zelnerum Prussiæ Magistrum abiit. Duriorem se primo congressu Zelnerus prætulit, causatus, non voluntate, sed necessitate amicitiam Equitum Prussiæ, à Vitoldo quæri. Illud æquius tergiversationi suæ obtendisset; quòd priora sibi cum Iagelone fœdera contra Kieystutum ejusque familiam intercederent: verùm homo Litvaniæ inhians, parum pensi habebat, cujus fœdera ambiret, cujusve rejiceret; modò, nunc illum, deinde alium, auxiliis firmando, mutua Litvanorum odia, in ipsius Litvaniæ excidium aleret, armaretque. Atque ea causa est cur non diu fevriorem illam personam tulerit: mox enim promissis auxiliis, Vitoldo Mariæburgi sedem

In Mazoviam, deinde in Prussiam evadit.

dem designavit: præsertim cùm è Samogitia illaque Litvaniæ parte quæ Kieystutiani juris erat, præcipui ad Vitoldum commearent, qui oblati suis opibus bellum in Iagelonem accendebant. Iagelo defunctus, ut rebatur, domestico periculo, vires convertit ad externum hostem submovendum è Subsylvania: quam Ianussius Mazoviæ Dux, inter civilia Principum Litvaniæ diffidia, Litvanis nuper ademerat. Drohiczy-no inprimis exercitus admotus, oppugnationem virtute præfidiariorum valde difficilem habuit: præsertim cum Saszynus Curia Ducis Magister, per media obsidentium castra viam sibi fortiter aperuisset, & centum equitibus quâ hastis quâ balistis minoribus armatis comitatus, in arcem penetrasset. Per prodicionem deinde aliquorum Russorum per loca aliquot simul ædificiis accensis, cùm inde conceptus ignis grassaretur, inde Litvanus muris acriter instaret; vir fortissimus, quòd simul utrique malo non sufficeret, arcem semiustam Iageloni dedit. Paucis post diebus Surazum

An. 1383.

Iagelo Subsylvaniam a Mazovitis recuperat.

Idem Iagelo per loca aliquot simul ædificiis accensis, cùm inde conceptus ignis grassaretur, inde Litvanus muris acriter instaret; vir fortissimus, quòd simul utrique malo non sufficeret, arcem semiustam Iageloni dedit.

deditio-

*Vitoldus
cum Prussis
& Samogiti-
tis Litva-
niam inva-
dit, Trocos
occupat.*

deditione, Mielnicum inopinato insultu receptum. Kamienecia octo dierum obsidione hosti extorta. Vindicatâ prosperè Subsylvania, domum major cura avocabat. Vitoldus enim cum Samogitis constanter factionem suam secutis, & Magister Prussiæ cum suis in viscera ipsa Litvaniæ ferro grassabantur. Vastatione agrorum Trocos usque pertigerant: cesseratque illis oppidum cum bina arce: sed ad famam redeuntis cum victore exercitu Iagelonis, citato agmine è Litvania excesserunt, arcibus duntaxat valido Germanorum præsidio, commeatuque abundè firmatis. Quia tamen, quâ nuper ruinis patefactæ fuerant munitiones, tam properè non potuerant refici: non diu suffecere præsidarii loco retinendo, atque oppugnationi sustinendæ: præsertim cum non die aut nocte unquam insultus remitterent Litvani. Pacti itaque libertatem fortunarumque exportationem Germani oppidum Iageloni dediderunt. Interea Samogitæ communi gentis consilio, partes Vitoldi

Iagelo Vitoldianos Trocis ejicit, cum Vitoldo paciscitur.

toldi tuendas suscipiunt. Iusta hæc omnino metuendi causa erat, ne si plures provinciæ id exemplum sequerentur, civili concertatione omnia Crucigerorum armis per Litvaniam, nuda apertaue proderentur. Præcipuas itaque artes ad conciliandum Vitoldum intendere visum est: missi occultè impigri viri, qui misericordiâ civium, ceterisque studiis sollicitarent animum, necdum sui patriæque oblitum: promitterent ab Iagelone cuncta, quæ prætere possent, atque adeo quæ infami apud hostes exilio & incerta eorum fidei antepondere meritò deberet. Successit auspicatò negotium. Vitoldus clam è Prussia abiit; acceptaque quam ex pacto cesserat Iagelo, possessione Grodnæ, Volkonisci, Brestia, priorem amicitiam constanter resumpsit: tantaque deinceps subsecuta est studiorum atque consiliorum conjunctio, ut ne nuncium quidem, extra patriæ fines, inscio Iagelone Vitoldus destinare fuerit solitus. Iagelo verò arcendi hujus belli necessitate liber, alterius inferendi, curas suscepit. Contra Ianusium inprimis Mazoviæ Du-

An. 1384

B b b

cem

*Iagelonis in
Mazoviam
& Polo-
niam expe-
ditio.*

cem exercitum duxit: vastatis quæ injuriæ per Mazoviam patebant, populabundas legiones in Sedomiriam Polonorum provinciam transtulit. Belli quidem hujus Polonici Cromerus non meminit: ne tamen quispiam meritò desideraret, quod à pluribus Russis consignatum reperio; noluit noster Strycovius lectorem ea ignorare, quæ illi seu errore, seu rei gestæ notitiâ in suos commentarios retulere. Quàm latè præterfluente Vistula vastatio arceri non potuit, ferro ac igni absumpta cuncta: miles ab effusa populatione cum præda ad Zawichwostum in castra convenire jussus. Arx eò loci erat ab adversa Vistulæ ripa, in quam terrore vastitatis plerique nobiles è propioribus agris liberos fortunaque comportarant: rati hostem fluvii transitum nequaquam attentaturum. Nam neque alveus, aquis per eos dies auctis, erat vadosus: neque ullæ in promptu aut naves, aut rates transportando militi, idoneæ. Omnis tamen difficultas Radivili Equestris turmæ Præfecti audaci consilio cessit: hærentibus enim

*Radivili
in Zawich-
wosti expu-
gnatione so-
lertia.*

enim in expediendo consilio ceteris, ille circumductâ circa sinistram manum equi caudâ, equum in flumen præcipitem agit, suosque idem facere jubet. Horum exemplo totis castris, non expectato Ducum imperio, tumultuariè in flumen properatum: satisque feliciter in adversam ripam pars infidentes equis, pars de caudâ vel jubâ penduli, evaserunt. Defunctis eo periculo, majus oppugnandæ arcis ratio negotium objecit: cùm nihil præter equos, & arma aperto tantum campo idonea, haberent. Hic quoque ingenio, prompto ad subita, Radivilus usus, singulos milites è vicinis sepibus ac tectis, quantum ferre possent, ligna comportare jubet; tum congestas ingentes strues sensim in fossam promoverè: exæquatâ fossâ, tantâ deinde copiâ, fustes in adversa mænia contorsere; ut fama obtinuerit, arcem baculorum conjectu insepultam fuisse: propius tamen verò, quod pauci tradiderunt, observato vento subjectum esse ignem conjectis in fossam lignis; tum serpente secundum ven-

tum flammâ, mœnia arcemque universam incendio periisse: paucis per flammâs dilapsis, qui captivitatem morti prætulere. Inde latissimè per minorem Poloniam vastitas circumlata est: nonnisi ad Vislicam & Calvummontem populabundæ legiones prædationem stiterunt. Hæc clades eo major fuit, quòd liberiùs Litvani arma circumferebant, domesticis Polonorum dissidiis, securitatem hosti facientibus. Mortuo enim Ludovico Rege, diversa pro novo Rege studia, præcipuos in Republica Principes, non contentionibus modò, sed & bellis exercebant. Inter opimam ex Polonia prædam, solis Russis (Polonarum enim rerum scriptores non memorant) auctoribus accepimus spoliato Calvimontis templo, Crucis, in qua humani generis pretium Christus olim pependerat, partem religiosè ac magnificè eò loci asservatam Dowoynæ obtigisse. Vilnam deinde cum triumpho regressis, ingentem cladem inter confertam plebem (si quis temerè farcinas, quibus sacra illa præda habebatur, attigisset)

*Dowoynæ
Litvano
transcendi
in Poloniam
occasio.*

tigisset) grassari cæpisse. Denique cum nobilis puella, illustri in Polonia domo (de Habdank) orta, inter cæteros nuper captivos abducta, cælestis spiritûs secundum quietem visi monitu, causam cladis edocuisset: & Crucem illam, & puellam muneribus honoratam Iagelone jubente, à Dowoyna in Poloniam reductam esse. Qui, quòd nuper captivam fæminam honestissimè habuisset, à parentibus, ipsaque puellâ magnarum opum unica hærede, in matrimonium invitatus; susceptis Christianis sacris in Polonia mansit: auctus est ibi novo stemmate; quod Dubno, vulgari vocabulo dicimus, cruce ad memoriam rei actæ servandam, insigne. Per idem tempus Hungari, quòd de possessionibus per Pokuciam cæteramque Russiam sibi nuper attributis, à morte Ludovici Regis, non levem cum Polonis concertationem metuerent: acceptâ ingenti pecuniâ Oleskum, Kremenecum, Horodlum, Lopatinum, Swiatinum, Lubarto Iagelonis patruo, (qui tunc pro Litvaniæ Principe, Luceo-

*Hungari
arces aliquas in
Russiâ Litvano
vendunt.*

riæ, Volodimiræ, atque per universam Volyniam imperabat) vendiderunt. In Polonia interea civilium bellorum, mutuarumque vastationum tædio, factionibus de pertinacia remittentibus, animi in concordiam ab interregno coivere. Tandem Hedvigis Ludovici Regis natu minor filia, communi voluntate Regina renunciata est, atque excluso Sigismundo Brandenburgico, quem Elizabetha Regina mater administratorem Regni destinaverat, atque pars Regem Poloniæ nuper dixerat, Cracoviæ solenni ritu per Bodzentam Archiepiscopum Gnesnensem inaugurata; Regni per se administrandi suscepit curam: donec de sponso Rege, è Reipublicæ bono, ordinum consiliis provideretur. Vulgata ejus rei apud finitimos Principes fama, Iagelonem ad ambiendum eas nuptias permovit. Legatio honorificentissima in Poloniam decreta: capita legationis Skirgelo, & Vigundus Basilius seu ut alii volunt, Borysus, fratres Principis, cum Haunulone Vilnensi Gubernatore: addita munera Reginae ac

Proce-

An. 1385.

Iagelo nuptias Hedvigis Polonorum Reginae ambit.

Proceribus, permunica. Conditiones quibus matrimonium poscebatur, præcipuæ erant. *Iagelonem matre Christiana genitum, neque mediocriter in eam religionem semper propensum; cum universis suæ gentis ordinibus, sacra Christiana Romano ritu suscepturum: quicquid in Russia, vel Podlachia, per Litvanos Polonis hætenus ereptum esset, Polonia ditioni consignaturum: captivos, quicumque è Polonis vel Russis haberentur, absque pretio liberos dimissurum: Magnum Litvania Principatum, cum universis Litvani juris provinciis, Reipublicæ Poloniæ æterno fœdere conjuncturum: quicquid in thesauris haberet, in Polonia Regni commoda cumulanda expensurum: atque imprimis omne consilium ac opem collaturum ad Silesiam, Pomeraniam, Prussiamque recuperandam.* Eò gratiora hæc proceribus Polonis acciderunt, quia & minus expectata, & in rem Poloniam non parum conferentia: quare legatio æquissimis auribus accepta est; visumque omnibus, studiosè allaborandum esse, ne qua firmandæ, per conjunctionem validæ gentis, Reipublicæ occasio impederetur. Reginae tamen (ut ferè feminis privati

amores

Legatio Iagelonis Polonis grata, non Regina.

et ita Iagelonem Poloniæ legationem.

amores ante publica commoda sunt) alienior erat ab his consiliis atque Iagelone (cujus formâ aliquantùm offendebatur) animus; præfertim quòd alteri à teneris obnoxius. Infantem enim illam, ac propè in cunis, parens Ludovicus Guilhelmo Austriæ Duci desponderat, ducentorum millium vadi-
monio adjecto. Legatis Iagelonis, ejus quoque pecuniæ annumerandæ debitum, in Principem suum transcribentibus, cùm Regina nihilò propensio-
rem se ferret, Reginae matris per legatos sententia quæsitæ est, quid super eâ re censeret: lubens illa permisit, uti Poloni, quod è Republica fore videretur, decernerent. Quare permoto prius Reginae in eandem sententiam animo, pietatis præcipuè (*quod maximum in teneras mentes telum est*) pretextu; ne scilicet tantæ gentis ad Christum accessioni obfirmatis in Austriacum amoribus obstaret: frequen-
ti Senatu, Reginae matrimonium Iageloni promissum est; simulque Legati in Litva-
niam missi, Volodko de Ogrodzieniec, Christinus de Ostrow, Petrus Szafraniec
de

Legati ex
Polonia ad
Iagelonem.

de Luczyce, Hincza de Rogowo. Cùm negotium Iagielonium hinc inde per legatos agitur; Vilhelmus Austrius seu occultis nunciis evocatus, seu quòd aliàs propensio-
rem in se Reginae animum cognitum haberet, Cracoviam splendido comitatu advenit. Exclusus quidem ille fuerat arcis ingressu, Dobieslai de Kurozwak Castellani Cracoviensis curâ: sed quòd è propinquo suis rebus intenderet, parvo negotio priora Procerum consilia pæne expugnavit. *Agendis enim rebus, vis quadam potior, ac momentum, ex presentia accedit: at quæ per inter-*
nuncios quantumvis impigros geruntur, plerumque nequeunt, ita administrari; ut non aliquantulum langueant. Itaque frequentiore colloquio, conviviiisque hilarioribus, à Regina ad Cænobium D. Francisci adhibitus Austrius; de ejus in se affectu jam certus, reliquæ Curiae animos humanitate ac liberalitate sollicitare ausus est: tantumque jam illis artibus profecerat, ut & ipse intra arcem versari, regiaque pro hospitio uti permitteretur; & plerique mutatâ mente, standum esse
C c c

Procerum
atque Re-
ginae ani-
mus, rur-
sus à Iage-
lone averti-
tur.

*Rumor de
adventu
Iagelonis
connubium
cum Au-
striaco di-
sturbat.*

An. 1386.

esse veteribus Ludovici Parentis pactis non obscure sentirent. Certè nisi maturè venientis magno apparatu ad nuptias Iagelonis rumor vulgatus, consiliorum feriem interturbasset, matrimonium inter Hedvigim & Guilhelmu haud invitis Proceribus constitisset. Verùm hi, ad eum rumorem, repentè præsentium oblivisci; in consultæ mutationis pænitiâ, etiam vehementiùs cum Guilhelmo agere. Nam & arce ejectus est: & clausis portis ab Regina conspectu arcebatur. Ægerrimè id ferebat Regina: & quòd magis mirere, propriis manibus vim claustris parabat: ausura certò supra sexum ac majestatem aliquid, nisi Demetrius Gorayski Regni ærario Præfectus impotentes fæminæ impetus prudentibus consiliis composuisset. Guilhelmu verò plura veritus, spontè Cracoviâ clam se proripuit, multa supellectile inter tumultuarium abitum relictâ: Paucis post diebus Iagelo, Litvaniæ Proceribus, ac præsertim suæ stirpis Principibus comitatus, ad aliquot milliaria Cracoviensi

vienfi Palatino Spitkone Melstinski, cum delectâ Equitum manu, obviam honoris causâ progresso, Cracoviam magnifico spectaculo, pridie Id. Febr. invehctus est. Eodem die Reginam ipse coràm salutavit: postero, per Skirgelonem & Vitoldum fratres, amplissima munera obtulit, xvj deinde Kal. Mart. qui D. Valentino sacer est, à Bodzenta Archiep. Gnesnensi Christianis sacris initiatus, Vladislai nomen accepit. Alii quoque Duces (qui Christiana sacra nondum susceperant) cum religionibus, nomina mutarunt: Vigundus cum Vitoldo Alexandri, Skirgailo & Korigailo Casimiri, Swidrigailo Boleslaus, Dougothus Georgius, dicti. Successerunt connubialia Regum fædera; quibus ritè peractis, cum pro Iagelone Alexander Vitoldus, Michael Iawnutides, & Theodorus Lubartus Sanguszko, Reginae ac Polonæ Reipublicæ sponondissent; fore ut singula, quæ per Legatos nuper essent promissa, ex fide ac ordine præstarentur: solennibus cæremoniis, Iagelo Rex Poloniæ inaugu-

Iagelo Cracoviam venit, baptizatur, coronatur.

ratus est. Tum singuli Litvani Proceres, suo ac Provinciarum quibus præerant, nomine, Regi Reginæque fidem jurejurando obligarunt; atque ea conventa & pacta, ut æternum rata inconcussaue manerent, tabulis publicis, caverunt. Cùm ea maxime Cracoviæ omnes agunt, cladis insperatæ nuncius publicæ hilaritatis fortunam evertit. Conradus Zelnerus, nuper amicè à Regibus ad Connubialia sacra invitatus, partitus bifariam exercitum in Litvaniam simul & Samogitiam irruptionem fecerat: neque levis erat aut trepidatio, aut vastitas; utroque malo crescente ex absentia Ducum. Ab alia parte Andreas Vigundus Trubecensium Dux, Iagelonis frater, Dunam transgressus ditiones Litvanas infesto milite populabatur. Puer ille admodum ad Christiana Græci ritus sacra accesserat: hinc, aliisque dotibus, ante alios fratres Russis gratior, universam propè Russiam vehementer jam ante in se inclinaverat. Russicis itaque opibus fidens, cùm absentibus aliis occupandi Principatus spem,

imma-

*Bellum in
Litvania
cum rebelli
Iagelonis
fratre An-
drea Vi-
gundo.*

immaturiùs in animum admisisset pertracto in Societatem belli Henrico Livoniæ Magistro, factaque à Conrado Zelnero Prussicorum auxiliorum spe, audacior, arma per proximam Dunæ oram circumferebat: Lukomlâ, validâ satis arce, per cruentam oppugnationem, potius; propinquiora loca non magno negotio occuparat; Druiâ, Drissâ, atque Polociâ prope sponte deditionem facientibus. Sub idem tempus planè (ut dubium omne absit, rem totam compositis consiliis actam esse) Suentoslaus Smolenscensium Dux Vitepsciam, inde Orszam aggressus, cùm civitates ipsas expugnare non potuisset, Tyrannorum magis instituto, quàm militari more, exquisitâ per agros crudelitate sæviit. Nam captos promiscuè aut in pagos compingi, & flammis subjectis exuri jubebat, aut levatis in altum ædificiis, ordine longo eos substernere, atque in jacentium colla, levata onera dimittere. Celeribus ista nunciis Cracoviam allata, Litvanos quamprimùm contra hostem ire compulerunt: dati à

*Skirgailo &
Vitoldus
bello in Lit-
vania præ-
ficiuntur.*

Rege qui summæ rei præessent Casimirus Skirgailo, & Alexander Vitoldus; Duces in rebus subitis experti: raptis, quæ eo tumultu poterant, copiis (quibus non exigua Polonorum Volonum manus sponte accesserat) acceleratum agmen in extremam Litvaniæ oram, ut abeunti cum præda Conrado, via interciperetur: sed jam is non satis aperto fidens, in tutiora maturè, cum prædâ, abierat. Quare toto robore contra Vigundum itum est. Lukomla in primis arx pertinaci oppugnatione recepta est: excisisque, quæ ibi Russorum ac Livonum manserant, præfidiis; quo deinde exercitus ducendus foret, non nihil sententiis variabatur. Ad Polociam propior hostis erat: sed ad Mscislaviam gravior, & crudelitate & viribus. Iam enim Suentoslaus ab Orszana agrorum vastatione Mscislaviam ingressus, caput Provinciæ civitatem, magnâ suorum, sed nec minore mæniū strage pænè ad extrema compulerat: vix aliquam moram res pati poterat; cessuram hosti urbem certò ferebant exploratores,

tores, nisi subsidia in tempore adessent. Lukomla ergo valido præsidio relicto, sepositâ tantisper Polociæ curâ, rectâ miles contra Suentoslaum ductus: ita patentibus inter ruinas mænibus, aperta que per cuniculos civitate, jam pænè absoluta expugnatio omitti debuit, & universa moles belli in venientem exercitum verti. Quà latius excurrerant planiores campi instructâ acie, magno impetu in venientes Litvanos Suentoslaus incurrit: primi congressus ferociam, nihilo remissior, cum totæ acies coivere, pugna excepit. Dispar nihilominus pugnandi causa, ut dispares animos faciebat, ita disparem pro æquitate eventum attulit. Turbari primùm apud Russos mediæ, aciei ordines: quos, reficere Suentoslaus conatus, cum audaciùs hostibus adequatur, à Litvano equite lanceâ medio pectore confossus, interiit. A cæde Ducis, tota acies in fugam, quâ propiores sylvæ erant, effusa est. Castra, ab hostibus deserta, victoribus cessere: Georgius quoque filius Suentoslai, post acerrimam circa se edi-

Suentoslaum Smolensensem Ducem profligant.

*Polociam
recipiunt,
Vigundum
capiunt.*

se editam pugnam, faucius in potestatem venit: restitutus deinde paterno Principatui, cum prius in fide ac obedientia Iagelonis, Magnorumque Litvaniæ Ducum semper futurum jurejurando se obstrinxisset. Victoriâ eâ potitis, vix aliquid negotii in recipienda Polocia repertum: expugnata urbs: de rebellibus, qui autores facinoris aliis fuerant, pænæ sumptæ: Andreas Vigundus Dux & fax ejus belli, captivus ad Iagelonem missus; universa Russia pacata. Ne tamen quid rursus ab ea parte turbarum cieretur; Boleslaus Swidrigailo, cum medioeri præsidio Polociæ mansit: reliquo exercitu dimisso, Vitoldus Grodnam, Skirgelo Trocos, Mscislaviam Simon Linguien, in Severiam Demetrius Korybutus rediere. Ejus belli curâ liber Iagelo, Vigundo fratre captivo ad Checinenfis arcis carcerem relegato, firmandis Polonicis rebus, per varias interregni vices non parum concussis, neque adhuc quietis, impensius se commodavit: tum ut initio Regni, incolis se quàm maximè probaret, tum ut se-

ut sequens annus expeditior sibi relinqueretur, ad Christianam religionem studiosius totâ Litvaniâ propagandam. Itaque composita ad leges per Poloniam tranquillitate, primis mensibus hybernis Vilnam cum Regina venit. Aderant comites Regi è Polono Senatu, Archiepiscopus Gnesnensis Bodzenta, Ioannes Episcopus Cracoviensis, Ianussius & Semovitus Mazoviæ, Conradus Olesnicensium Duces, Palatinus Posnaniensis, Bartholomæus de Wiszemborg, Christinus de Kozięglowy Sadecensis, Nicolaus Ossolinski Vislicēsis Castellani. Cancellarius Regni Zaklikus de Miedzygorze, Procancellarius Nicolaus Moskorowski, & Supremus Cameræ præfectus Spitko de Tarnow. Post peracta hospitalia festa, genti universæ ad initium verni per quadraginta dies jejunii comitia indicta. Frequentes ordines convenere atque inprimis Principes Regii sanguinis. Statutum ibi est uti superstitiosus plurium Deorum cultus totâ Litvaniâ, cæterisque Litvani juris provinciis, penitus eliminaretur: & Christiano ritu unum Supremum Numen ab

Iagelo è Polonia in Litvaniam venit.

Comitiis indictis, affert superstitiosum plurium Deorum cultum.

D d d

omni-

Episcopatum Vilnensem cum aliis Ecclesiis erigit.

omnibus deinceps adoraretur. Legem eam primi sunt executi, qui ex Equestri Ordine Comitibus interfuere. Christiano instituto sacris aquis abluti: tum in area arcis infimæ, quo loco, Perkunas vulgò, Fulminum præses perpetuo igne curabatur, templum D. Stanislai titulo per Archiepiscopum Bodzentam dicatum est: à Iagelone amplissimi census Episcopo Vilnensi, cæterisque Sacerdotibus ejus Collegii, vulgò Canonicis attributi. Episcopus renunciatus est Andreas Vasillo nuper reginæ à sacris confessionibus, vir nobili in Polonia Iastrzebeciorum genere ortus, religiosam inter Franciscanos vitam professus. Minora deinde sacerdotia per proxima loca Vilkomeræ, Niemenczynæ, Missogolæ, Miednicis, Krevi, Obolciis, & Hayni erecta: templa hæc, Regina quoque magnificis donariis & pretiosa suppellectile cumulavit. Iisdem comitiis lege cautum est ne Russi, matrimonio Catholicis prius jungerentur, quàm ritus Græcos deseruissent: fortassis quòd eo tempore Russi à Romano Pontifi-

Pontifice, Græcorum defectionem secuti, abhorrerent. Additum magnâ piæ in Christianam religionem propensionis significatione, uti possessiones Ecclesiarum ab omni pensione, oneribusque fiscalibus aut militaribus immunes perpetuò essent: nullumque jus ipse Princeps, nedum cæteri profani magistratus in capita, aut bona Ecclesiæ, haberet. In singula hæc, ordinibus consentientibus, Skirgelo Trocensis, Volodimirus Kijoviensis, Korybutus Novogrodensis, Vitoldus Grodnensis Duces vice omnium subscripsere. His ex ordine constitutis Dobrogostus Posnanien-^{sem Episcopum Romam mittit.} Episcopus Romam ad Urbanum IV profectus est, qui pro Rege, (ex vetere Christianorum Regum instituto) supremam in Christi Vicario potestatem recognosceret, atque ea quæ in Litvania in rem Christianam acta essent, partim nunciaret, partim rata pro summa autoritate haberi, impetraret. Dimissâ deinde in Poloniam cum Polonis Proceribus Reginâ; ipse rudibus ad Christiana sacra adducendis omni stu-

D d d 2

dio in-

dio incubuit. Difficilem admodum hunc
 laborem inprimis expertus est: *nihil quippe*
durius in humanis, quam avitas religiones, qui-
bus quisque innutritus sit, alieno jussu ejurare.
 Neque enim reverentia metusque Deorum ille, qui
 à tenero mentibus injectus, cum annis crescit, rudi-
 bus animis vi solâ evelli potest. Cùm tamen ad-
 verterent jubente Rege sacros ignes extin-
 gui, aras atque adyta profanari, lucos suc-
 cidi, serpentes necari, atque omnia securè
 ac impunè perpetrari: tum vana esse, quæ
 hætenus timuissent, suspicari; ac metu
 sensim imminuto, in Principum religiones
 spontè transire. Fortè cùm Sacerdos gente
 Bohemus, de nomine Hieronymus, simu-
 lacrum Dei Perkuni, securi demoliretur,
 incauto ictu pedem sibi graviter fauciave-
 rat: itaque populus Numinis violati irâ
 hæc accidisse vociferari, religiones suas
 profanatas plorare: at cùm idem Hiero-
 nymus, ductâ super vulnus manu, Crucis
 sacræ effigiem designasset; verique Dei no-
 mine invocato, sanum repentè pedem cir-
 cumstantibus ostendisset: tum verò inso-
 lentis

Agrestes ad
 sacra Chri-
 stiana in-
 ducit.

Ecce incit
 tenebras sua
 Phœbus ve-
 rum

lentis prodigii spectaculo attoniti, novæ
 religionis dignitatem suspicere, antiquæ
 vanitatem deridere. Accedebat quòd Prin-
 ceps ipse universam Litvaniam lustrans,
 non verecundaretur Christianam doctri-
 nam ad frequentem plebem Litvano idio-
 mate interpretari. Sacerdotes enim ejus
 linguæ fatis periti ad manum haberi non
 poterant. Confluebat in dies populus; non
 humanitate solùm, sed & munificentia Prin-
 cipis excitatus: nam quòd rusticanæ plebi,
 solius lineæ ac pelliceæ vestis hætenus
 usus fuisset, singulis verò qui sacro fonte
 abluerentur, lanea albi coloris attribuere-
 tur; magni concursus fiebant. Oportebat
 ad fluvii ripam constitutos, per cohortes
 recenseri, atque singulis cohortibus sua de-
 signando nomina, aquis aspergendo tinge-
 re. Triginta millia rusticanæ ac oppidanæ
 plebis eâ expeditione, sacro fonte abluta
 esse memorantur: atque adeo in hanc diem
 fluvii, ad quorum ripas Christiana hæc ex-
 piatio peracta est, populari vocabulo vo-
 cantur Swienta: cui respondet latina vox
 Sancta.

Sancta. Interea Vitepscii ac Polociæ aliquantum tumultuatum est: quò excurrere Rex coactus, auctoribus capite mulctatis, motus eos brevi compescuit. Inde rursus Vilnam regressus, sororem suam Alexandram, Semovito Mazoviæ Duci in matrimonio collocavit: è quâ ille suscepit Cymbarcam, Ernesti deinde Archiducis Austriæ conjugem, Friderici tertii Romani Imperatoris matrem. Post nuptiarum solennia regio apparatu ibidem celebrata; quòd abirus in Poloniam maturandus sibi esset, præcipuis primorum consentientibus Casimirum Skirgelonem, sui loco Magnum Litvaniæ Ducem renunciavit, atque solitis ceremoniis inaugurari iussit: eâ nihilominus obstrictum conditione, ut Iageloni Regi supremum jus in Litvaniam remaneret. Rebus per Litvaniam in eum modum compositis, in Poloniam rediens, Volyniam ex itinere obiter lustravit: ubi quòd Cresslao Curasvanscio Polono Præfecturam Luceoriæ contra Litvanorum sententiam consignasset; in odia suspicionesque Principum

*Casimirus
Skirgelo
Magnus
Litvaniæ
Dux re-
nunciatur.*

pum Litvanorum incurrit; quæ cùm in aperta deinceps bella emerfissent, depositis tandem armis, frequentibus concertationibus diu jactata, nonnisi sub Sigismundo Augusto ex integro conquieverunt. Ius enim in aliquas Russiæ Provincias à Polonis Litvanisque prætensum, utrosque diuturnâ lite exercuit. Quæ verò in eo negotio, aut adversis partium studiis agitata sunt, aut mutuo consensu sancita; in alterâ historiæ hujus parte, temporum rationem secutus indicabo: ita tamen, ut neque disceptationem, neque sententiam super eâ re meam, ipse promam, qui historicum, non arbitrum, tantorum negotiorum ago. Illud inter comperta habendum. Quo tempore Iagelo ad Poloniæ regnum evectus est: præter Litvaniam, Samogitiam, Polesiam, Podlachiam, Vitepsciam, Polociam, Smolensciam, Mscislaviam, Magni Litvaniæ Ducis imperio subjectam: Severiam quoque universam, Kijoviam, Volyniam, partemque Podoliæ, Litvano paruisse.

DEO regnorum omnium primo supremoque
Gubernatori ac Domino, Honor & Gloria.

